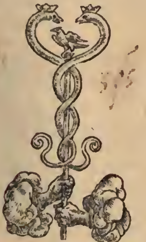
IN EVANGELIVM LV-
cæ Paraphrasis Erasmi Roterodami nunc primum & nata & ædita.



BASILEAE IN AEDIBVS IOAN.
FROB. AN. M. D. XXIII.
TERTIO CAL. SEPTEMB.

CVM PRIVILEGIO CAESAREO,

INVICTISS. ANGLIAE ET

Franciæ regi, domino Hyberniæ, *Catholicæ fidei defensori,* Henrico *eius nominis octauo,*
Erasmus Roterodamus. S. D.

MITTO *tibi Lucam medicum generosissime* Rex, *non alium quàm antehac habebas, sed Latinis auribus explanatius fusiusq; loquentem.* Nec *hic mihi puto sumendam operam, ut placem istos, qui nobis occinere solent rectè proditam à doctissimis uiris sententiam, in muneribus dandis, illud imprimis esse spectandum, ut apta sint quæ donamus.* Factum *est hoc nuper à nobis, quum* Carolo *Cæsari dicaremus* Matthæũ, *& ante nos ab eruditissimis hominibus demonstratum est, ex præscriptione uetustæ consuetudinis, quoduis argumentum rectè dicari principibus, quos etiamsi sciamus nunquam lecturos, tamen hinc ea capitur utilitas, quod illorum titulis opus studiosorum affectibus cõmendatur, quẽadmodum non inscite scripsit* Plinius: *quædam ob hoc ipsum summo haberi in*

precio quod sint templis dicata. Est autem quorun-dam erga nuper natos libros tanta morositas, ut pri-us reijciant quàm degustent. Itáq; perit & scriptori speratus fructus, & lectori sua utilitas. Ab his illud saltē impetrabit præfixus in frōtispitio uoluminis sum morum principum titulus, ne damnent, ne fastidiant, ne conspuant, priusquàm legerint. Quāquàm & alio qui quorūdam principum pietas facit, ne uideatur ab surde facere, qui regi dono mittit Euangelium, quan-doquidem mihi retulerunt homines minime uani, & Carolum Cæsarem, si quid in tātis rerum tumultibus datur ocij, id in Euangelico codice libenter cōsumere: & illustrissimum principem Ferdinandum huius fra trem, paraphrasim in Ioannem quam ipsi nuper dedi caui, frequenter habere in manibus, atq; inclytū etiā Danorum regem Christiernum, id quod tibi quoq; no tum esse potest, Christianos libellos frequenter habe-re in manibus, nostramq; in Matthæum paraphrasim cupide legere. Quur igitur uideatur inepte mitti Euangelium ijs, qui tractant & amant Euangelium; quod certe ab omnibus tractandum est, qui se memi-nerunt esse Christianos? Quanquàm autem iuxta ra-tionem humanam hoc potissimum donandū est, quo maxime eget cui mittitur, tamen iuxta regulam Euā-gelicam, habenti donandum est, ut exuberet. Proinde uidebar mihi facturus congruentissime, si tibi medicū hunc Euangelicum mitterem, qui sacras literas adeo

non

non fastidias, ut quod tua scripta testantur, in his etiã ultra mediocritatẽ profeceris, ut qui tibi donet aliquid huius generis, non tam munus dare uideatur, quàm officium reponere. Quid quod & coniunx tua nobilissima, unicum hoc æuo ueræ pietatis exemplar, fastiditis nugis muliebribus bonam dici partem collocat in sacris libris, cũ alias principis fœminas, quæ maximam temporis partem in fucando, in alea similibusq́; lusibus conterunt, admonens quid ipsas deceat, tum nobis nostram exprobrans ignauiam, uel impietatem potius, qui maximam uitæ partem in prophanis literis absumimus. Iam si hoc imprimis curæ est, ut in monarcharum aulis semper adsint exactè docti perspectæq́; fidei medici, qui curam agant regij corporis, quanto magis conuenit illic uersari Lucam medicum, qui non scammonio aut elleboro tueatur corporis bonam ualetudinem, sed cœlesti pharmaco liberet animum à morbis ad æternam mortem pertrahentibus, qui sunt: ignoratio ueri, diffidentia erga deum, amor huius mundi, ambitio, auaritia, luxus, odium, inuidia. Nam his morbis obnoxia est omnis uita mortalium, quemadmodũ ait Ioannes apostolus, deplorans totum mundum in malo positum esse, nec aliud in eo regnare, quàm concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum & superbiam uitæ. Ab his morbis hoc plus est periculi summis principibus, quo maior est indulgentia fortunæ, & quod libet faciendi licentia.

Videor autem mihi non inanem operam sumpturus, si tibi primum Lucam medicum, deinde pharmacum quod adfert paucis commendaro, tametsi non dubito, quin utrũq; sit ut esse debet tuæ pietati commendatißimum. Nimirum *hic est ille* Lucas *patria* Antiochensis. Est *autem* Antiochia *ciuitas, olim adeo celebris ac potens, ut ei parti* Syriæ, *quæ* Ciliciam *attingit nomen dederit, hoc ipsa quoque* Roma *felicior, quod hic primum sedem habuerit apostolorum princeps* Petrus, *quodq; in hac* Paulus *&* Barnabas *apostolici muneris dignitatem acceperint.* Fuit *autem familiaris apostolorum omnium, sed præcipuus assectator* Pauli, *atq; etiam peregrinationis illius indiuiduus comes.* Ex *conuictu apostolorum scripsit* Euãgelium, *ex his quæ* Paulus *ipso teste gessit, scripsit uolumen cui titulum fecit:* Acta *apostolorum.* Eam *historiam produxit usq; ad secundum annum* Pauli Romæ *cõmorantis, hoc est usq; ad quartum* Neronis Cæsaris. Vnde *conijciunt eadem in urbe librũ esse scriptũ.* Satisq; *cõstat inter eruditos, hũc esse, cuius toties in epistolis meminit* Paulus *apostolus, uelut in epistola ad* Corinthios *secũda:* Misimus *etiam cũ illo fratrem nostrum, cuius laus est in* Euangelio *per omnes ecclesias.* Rursum *scribens ad* Collossenses. Salutat, *inquit, uos* Lucas *medicus charissimus.* Rursum *in epistola ad* Timotheum *secunda:* Demas *enim, inquit,*

 me reli-

me reliquit, diligens hoc seculum, & abijt Thessalonicam, Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam, Lucas est mecum solus. Quin & illud proditum est à ueteribus, quoties Paulus uocat Euãgelium suum, uelut ad Timotheum: Memor esto dominum Iesum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid secundum Euangelium meum, eum sentire de Euangelio Lucæ, quod quemadmodum Marcus ex autoritate Petri, ita Lucas ex autoritate Pauli conscripserit historiam Euãgelicam. Hieronymus arbitratur eum Græcæ literaturæ cæteris fuisse peritiorem, & ob id exactius contexuit narrationẽ historicam, ab ipsa Ioannis baptistæ cõceptiõe exorsus, per multa referens de natiuitate deq; infantia, quædam etiam de pueritia Iesu, multas etiam parabolas ac miracula, quæ cæteri breuitatis studio prætermiserant, quumq; cæterorum nullus egressus sit tempus domini assumpti in cœlũ, hic solus altero uolumine, nascentis & gliscentis ecclesiæ prosequutus est historiam. Addunt & illud, quemadmodum Matthæus Euangelium, Petrus epistolas scribit Iudæis potissimum, ita Lucam Euangelium potißimum scripsisse gentibus, nimirum discipulum Pauli, qui ut doctor erat gentium, ita ad gentes scripsit omnes epistolas, præter unam ad Hebræos, de cuius autore semper est dubitatũ. Scripsit post Marcum, sed ante Ioannem, unde & discipulus præfertur

tur apostolo. Denique quod medico congruit, traditur fuisse longæuus. Nam sequutus consilium Pauli, qui scripsit, bonum est uxorem non attingere, uixit cœlebs, octoginta quatuor annos. Ossa defuncti ex Achaia translata sunt Constantinopolim una cum reliquijs Andreæ apostoli, anno Constantij uicesimo. Habes medicum ex medico, apostolorum familiaritate commendatum, Pauli apostoli non uno testimonio laudatum, deniq; ecclesiarum omnium consensu comprobatum. Quum enim multorum Euangelia reiecta sint, hic consentientibus omnium suffragijs receptus est, ut expleret sacram illam ac mysticam tetrada, quam olim designauit Moses, exponens nobis quatuor fluuios ex uno paradisi fonte scatentes, qui irrigant uniuersam terram: post uidit Ezechiel, quum nobis depingit animalia mystica quatuor, & quatuor rotas in una. Nunc de pharmaco quod nobis dedit, paucis si uidetur, dicamus. Ex Hippocrate sumere consueuerat remedia, quibus corporum morbos leuaret, cæterum ex apostolis qui Christum uiderant ac audierant, imò ex ipso spiritu sancto hausit hoc pharmacũ, quo nostris animis mederetur. Apud priscos medicos erat quoddam medicinæ genus efficacissimum, ex uarijs & exquisitis rebus arte commixtum, quod illi uocabant θεῶν χεῖρας, hoc est deorum manus. Verum nullum adhuc pharmacum re-

pertum est à medicis, quod omnibus corporum mor/
bis medeatur, quantumuis iactent efficacem illam,
sed nulli notam panaceen. Certe senectus morbus.
nulli cedit medicinæ. Sed hæc uere manus est dei,
quæ per synceram fidem semel aufert omnes ani/
morum morbos, & quod solius est dei, confert im/
mortalitatem. Nec inscite dictum est Græcorum pro
uerbijs: animi laborantis medicum esse sermonē. Neq;
defuerunt qui crederent & corporum morbos, conce
ptis uerbis magicā uim habentibus propelli posse. Do
minus Iesus medicus erat, qui dum uiueret in terris,
sermone pellebat morbos corporum quàmlibet atro/
ces aut inueteratos, sermone mortuos excitabat ad ui
tam. Non enim erat sermo magicus, sed omnipotens
sermo patris omnipotentis. Idem sermone profligat
morbos animorum, quum ait: fili remittūtur tibi pec/
cata. Et, uade, fides tua te saluam fecit. Proinde &
prophetia Christum medicum promiserat. Dicit enim
in libro sapientiæ: Etenim neq; herba, neq; malagma
sanauit eos, sed tuus domine sermo qui sanat omnia.
Hæc nimirū est illa uera panacea, psalmus item my/
sticus sic habet: Misit sermonem suū & sanauit eos
ab interitionibus eorum. Sermo patris uiuus, Chri/
stus est. Miserat Mosen & prophetas, per hos curata
est Iudæorum natio, sed non est sanata. Solus sermo
patris efficax fuit sanandis hominum morbis, non so/

 lum leuiori/

lum leuioribus uerū etiam lœtalibus. Lœtales morbos agnoſcis, quum addit propheta: ab interitionibus eorum. Quū ita collapſus eſt ſtomachus ut faſtidiat ac reijciat omnem cibum, ægrotus ad mortem tendit. Tali morbo laborabat uniuerſus mundus ante medici cœleſtis aduētum. Id quod paulo ſuperius dixerat: Oēm eſcam abominata eſt anima eorum, appropinquauerunt uſq; ad portas mortis. Miſcuerant uaria pharmaca philoſophi, Pythagorici, Academici, Stoici, Epicurei, Peripatetici, promittentes animi ſanitatem ac felicitatem etiam. Multa miſcuit Moſes, præſcribens uarias religionis ceremonias. Multa prophetæ, ſed inualeſcentibus morbis nihil profuit medicina, niſi quod auxit morbum & prodidit. Animi ſtomachus prauis cupiditatibus, uelut humoribus noxijs corruptus, & auerſabatur philoſophorum elaborata præcepta, & Moſi præſcriptis ſuperſtitioſiores reddebantur non meliores, non ſapiebat amara prophetarum obiurgatio, & horum promiſſis non eſt habita fides. Id uidēs pater cœleſtis nihil uolens perire eorum quæ condidit, emiſit ſermonem ſuum, qui cœleſti medicina liberaret uniuerſos ab omnibus animorum morbis, tātum ut morbum agnoſcamus & fidamus medico. Quemadmodum autē amici medici, ſi quando non licet ſemper adeſſe ægrotis, relinquere ſolent pharmacum aliquod, quo ſibi poſſint eſſe medici qui laborant, ſi res

ita postulet, Ita dominus Iesus in cœlum reuersus, reliquit nobis per apostolos suos pharmacum Euangelicum, facile quidem & cuiuis expositum, sed efficax, si quis ut oportet sumpserit, ut autem utiliter sumas præcipue præstat fiducia erga medicum. Nec satis est gustasse, traijciendum est in uiscera, ut stomacho receptum per omnes uenas uis illius diffūdatur. Tum demum incipit concutere totum hominem odio pristinæ uitæ, sed hanc perturbationem sequitur magna animi tranquillitas. Habēt corporum medici, empiricos & pharmacopolas artis suæ ministros. Ipsi præscribunt quid dandum sit ægrotis. Ita Christus unus est qui præscripsit salutis æternæ remediū, apostoli & horum successores episcopi tantum ministri sunt, miscent, terunt, admouent, non sua pharmaca, sed Christi. Tingunt aqua, sed Christus abluit animū: docent quæ Christus ipsis tradidit, sed Christus ipse facit, ut sermo illorum sit efficax. Corporum medici frequenter uariant & in morborum iudicijs, & in præscribendis remedijs, nonnunquam & pro remedijs præscribunt uenena. Iuxta dictum Græci poetæ, φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. Vnicum autem Euāgelicæ medicinæ præscriptum est, quod à nullo mortalium corrumpi debeat, aut mutari. Deniq; simplex est, ut si cessent hij, quos oportebat huius pharmaci ministros esse, sibi quisq;

possit

possit sumere, modo adsit animus fidens, syncerus, & salutis auidus. Nam & *summus ille medicus, qui solus totum hominem sanare potest, aliquando per se conferebat sanitatem, nonnunquàm & per aposto stolos ac discipulos. Iam tota medicorum ars, duos potissimũ scopos habet.* Primum *ut morbis, et ab his quæ gignunt morbos corpora liberent, hanc partem* Therapeuticam *uocant.* Deinde *ut bonam ualetudi/nem tueantur, ac robur addant.* Eam *in ratione uictus collocant.* Neque *enim medici semper urunt aut se/cant, non semper infundunt scammonium quo cor/pus exhauriant, propemodum occidentes ut uiuifi/cent, sed aliquando ministrant quæ cor exhilarent, quin & pascunt benigniter.* Ita *nobis primum admi/nistratur potio fidei, quæ pœnitentia perturbat ani/mũ, & inanienes nos exonerat peccatis.* Mox *addi/tur pharmacum consolationis, exhortationis, ac do/ctrinæ perfectioris.* Etenim *si medicus posteaq̃ cor/pus inanijt subito destituat ægrotum, periculum est ne uacuũ ac uiribus defectũ, maior aliqua morbi uis inuadat, uelut paralysis, aut apoplexis, aut phthisis.* Ita *posteaq̃ pœnitentia nos prostrauit exagitato mor bo, baptismus nos uacuos reddidit ab omnibus pecca tis, adhibentur ea quæ iam bene uacuũ animũ salubri ter impleant.* Exhausta *est iracundia, infunditur leni/tas & mansuetudo.* Exhausta *est inuidia, subijcitur candor.* Exhausta *est rapacitas, succedit liberalitas.*

Exhaustus

Exhaustus est ardor bellādi, succedit studiū pacis. Exhaustus est amor uoluptatū carnis, succedit amor rerū cœlestiū. Vis audire scāmoniū Euāgelicū? Pœnitētiā agite. Iā securis ad radicē arboris posita est. Et omnis arbor quæ non facit fructū bonū, exciditur. Itidē Paulus: Mortificate mēbra uestra quæ sunt super terrā: Coloss. 3.
scortationem, immundiciem, libidinem, concupiscentiam malam & auariciam. Ac mox. Expoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis. Exhausit, quomodo rursus implet? Induite uos, inquit, sicut sancti dei & electi, uiscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & condonantes uobis inter uos, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut & dominus donauit uobis. Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est uinculum perfectionis, & pax Christi exultet in cordibus uestris. Huiusmodi domum mundatam scopis, & talibus ornamentis undiq; plenam, non rursus occupabit spiritus malus reuersus cū alijs septem ipso peioribus. Habet igitur Euangelica medicina suum uinum, quod emordeat saniem uulnerum nostrorum. Abi post me satana, nō sapis ea quæ dei sunt, sed quæ sunt hominum. Vinum est. Nunc uide oleum. Confidite quia ego uici mundum. Capillus capitis uestri non peribit. Nolite timere pusille grex, quoniam uestrum est regnum cœlorum. Paulus habet cibum quo fouet nuper conuersos ad Christum, ne relabantur in morbos imbecilles,

bos imbecilles, habet & solidum cibū, qui corroboret eos semper proficiētes usq; ad mensurā plenitudinis Christi, Robur collegerāt, de qbus scriptū est in actis apostolicis: Ibant gaudentes à conspectu cōsilij, quod digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati. Robur collegerat qui dixit: Omnia possum in eo qui me fortem reddit. Proinde dominus Iesus in Euangelio hortatur ad esum panis è cœlo profecti, cuius esus præstat immortalitatem, hortatur ad esum carnis suæ, ad potum sanguinis sui, nimirum de doctrina sua sentiens, quæ ut panis uegetum ac robustum reddit animum, ut uinum efficax inebriat usq; ad huius uitæ contemptum, ut caro solidam habet alimoniam, ut sanguis uitalem habet uim. Quanquam autem omnis diuina scriptura uim habet medicā, tamē nullum pharmacum habet efficacius quàm Euangelicū. Idem in omnibus est spiritus, sed in his esse uoluit, in quo præcipue uiam suam exerceret, ne nullum esset discrimen inter ministros & dominum, inter lacunas & fontem. Operæpretium est autem considerare quanta sit uis huius pharmaci. Respublica corpus quoddam est. Huius pestes ac morbi hi sunt mali mores. Quibus diuersis regionibus præcellentes sapientia uiri, leges ceu remedia quædam opposuerunt, uelut apud Athenienses Solon, apud Lacedæmonios Lycurgus, apud Cretenses

Minos

Minos, apud Romanos *decemuiri.* Nullus *tamen horum potuit efficere, ut leges quas condidisset aliæ quoque nationes amplecterentur.* Ac *ne tentauit quidem hoc illorum quisquam, ne præter inanem operam, impudentiæ quoque lucrifaceret opinionem.* Solon *decenni exilio leges suas obtrusit uni ciuitati.* Plato *uir tam doctus ac perinde facundus nunquàm persuasit, ut* Athenienses *reciperent ipsius leges.* Neque *dubitandum tamen est, quin omnes sibi persuaserint leges quas condidissent esse ueras, & optasse si fieri potuisset, ut totus terrarum orbis eas amplecteretur.* Ac *ne* Mosi *quidem leges ultra nationē unam propagatæ sunt, quanquam pharisæi magna ambitione proselytos aliquot uenerarentur.* Denique *ne Cæsarum quidem uiolenta autoritas extorquere potuit, ut ipsorum leges apud omnes gentes haberent pondus.* Et *quod hij conati sunt proditis legibus, idem conati sunt philosophi præceptis suis, magno iudicio summáque cura proditis.* Quorum *nemo tam eloquens fuit aut tam eruditus, ut unicuipiam nationi persuadere potuerit.* Adeo *pharmacum quod adferebant uim habebat dilutam & inefficacem.* Sola *ueritas* Euangelica, *intra paucos annos cunctas totius orbis regiones occupauit, peruasit, ac uicit:* Græcos *ac barbaros,*

baros, doctos & indoctos, plebeios ac reges ad se pertrahens. Tam efficax erat huius ueritatis pharmacum, ut tot hominũ milia relictis patrijs legibus, relicta maiorum religione, relictis uoluptatibus ac uitijs, quibus ab incunabulis assueuerant, nouã ac peregrinam doctrinam amplecterentur, & ex diuersis linguis diuersis institutis in humilem quandam philosophiam consentirent: præsertim quum nulla ætas magis fuerit instructa, uel eruditionis facundiæq; præsidijs, uel monarcharum potentia. Quumque mundus omnibus suis præsidijs pugnaret aduersus inermem Euangelij ueritatem, tamen efficere non potuit, quin ea primum occupata Græcia Neronis urbem & aulam inuaderet, moxq; per omnes Romani imperij prouincias sese spargeret, usq; ad Gades & Indos, usq; ad Afros ac Scythas, et penitus toto diuisos orbe Britãnos. Hæ gentes linguis, legibus, ritibus, moribus, institutis, dijs, religione, forma, plurimum inter se dissidebant. Mox ex tanta discordia facti concordes, eandem cantionem canere cœperũt, Iesum Christum unicum orbis dominum seruatorem laudibus uehentes. Interim direptio bonorum, exilia, carceres, cruciatus, mortes, nihil aliund erant, quam profectus Euangelij. Quis unquam inuentus est, qui pro Solonis legibus, aut Zenonis decretis mortem oppetere sustinuerit? Pro simplici Christi doctrina quot senum ac iuuenum,

num, quot matronarum ac uirginum milia suas ceruices præbuere secandas? Et tamen quanto sunt admirabiliora magisq́; à sensu communi abhorrentia, quæ docet Euangelium quàm paradoxa philosophorum? Et illorum doctrina nemo principum oppugnauit, & tamen sua sponte euanuit, quemadmodum & leges & magia, & ritus sacrificiorũ. Quis enim nunc sacrificat dijs ethnicorum, aut mactat Iudaicas uictimas? Quis nunc nouit zoroasten. Quis Pythagoræ ænigmata pili facit? Quis Apollonij Tyanæi, uitam non ueluti somnium quoddam legit? Imò quis legere dignatur? Nam quod Aristoteles hodie celebris est in scholis, non suis debet, sed Christianis. Perisset & ille, nisi Christo fuisset admixtus. Aduersus Euangelicam philosophiam adhuc teneram ac nascẽtẽ, statim coortus est mũdus omnibus suis præsidijs, per Iudæos prætextu religionis aduersus omnis religionis fontem pugnantes, per philosophos omni doctrinæ genere pollentes, per sophistas disputandi pertinacia inuictos, per rhetores eloquẽtiæ uiribus admirabiles, per Tyrannos omni genere sæuitiarum armatos, per reges, præsides, magistratus, per magos ac præstigiarum artifices, per magos, per dæmones huius mundi dominos. Hos omnes tumultus uelut inundans malorum pelagus Euangelicæ ueritatis uis excepit, sustinuit, perrupit, deuicit. Ad lucem enim Euã-

*gelicam æquum erat omnia humanæ potẽtiæ simula-
chra euanescere. Emicuit* Euangelium *illud simplex
& humile, quod omnes moliebãtur obruere. Libri eo-
rum qui summo ingenio, mirabili eruditione, exqui-
sita facundia scripserunt aduersus* Euangelium*, ceu
somnia quædam ultro euanuerunt, adeo ut ne extent
quidẽ, nisi si qua fragmẽta seruata sunt à Christianis.
Reges quod prius impugnabant, adorant: magica uis
euanuit, dæmones eiulantes eijciuntur, philosophia
confessa est suam inscitiam, & relicta stulta hominũ
sapientia, amplexa est sapientem stulticiam crucis,
rhetores scribũt encomia* Iesu Christi, *poetæ deos ue-
teres exibilant, & pro innumeris unum* Iesum *Chri-
stum decantant. Hæc tanta mundi mutatio paucis an-
nis à Christo passo, per totum orbem fieri cœpta est,
ac nullis præsidijs humanis semper increuit in ma-
ius, donec fermentum admixtum farinæ satis tribus,
totam afficeret conspersionem, donec granum sina-
pis terræ infossum per Asiam, per Africam, & Euro-
pam late panderet ramos suos. Accedit huc, quod
qui ueritatem* Euangelicam *oppugnabant, non solum
habebant uaria terriculamenta, quibus mascula quo-
que pectora possent labefactari, edicta, tribunalia, cõ-
fiscationes, proscriptiones, exilia, carceres, eculeos,
uirgas, secures, cruces, ignes, bestias, mortes, uerum
etiam illecebras uarias, quibus animus quàmuis con-*

tinentes

tinens posset corrumpi. Dicebat Cæsar: *abnega* Christum, *& esto inter proceres meos primus.* Ni facis, *confiscabuntur omnes tuæ facultates, sæuiam in uxorem ac liberos, ipse bestijs obijcieris.* Quis hic *persuasit tot hominum milibus, ut cum gaudio acciperent honores ademptos, facultattes direptas, ut cõspicientes eos quibus nihil habebant secundum deum charius, rapi ad immania supplicia, gratias agerent: ut ipsi demũ quum liceret effugere, quum liceret tantis potiri commodis, ultro se præberent excarnificandos?* Nulla *uis humanæ facundiæ id potuisset, sed diuina ueri uis potuit, quæ latebat in grano sinapis.* Nec *philosophorum doctrina caruit lenocinio.* Stoici *libertatem, ueras diuitias, sanitates, regnum aliaq́; dictu magnifica pollicebãtur,* Epicurei *uoluptatem auribus hominum commendabant,* Peripatetici *corporis bona, cum uirtute copulabant.* At Euangelica *doctrina, ut nullis terroribus humanis quenquàm pertrahebat, ita quàm nihil habebat in speciem plausibile, imò quàm multa prorsus incredibilia.* Annunciant *quendam* Iesum *suffixum cruci, qui morte sua liberasset genus humanum, hũc esse deum & hominem, natum ex uirgine, qui reuixisset à morte, sederetq́; ad dextram dei patris, qui docuisset esse beatos q̃ hîc ob sui nominis professionẽ lugerẽt, sitirẽt, esurirent, affligerentur, male audirent & occiderentur, olim re*

 uicturos

uicturos omnes. Tum ipso iudice pios sortituros im mortalitatem, impios perhennes gehennæ cruciatus. Quis philosophus ausus fuisset hæc tam paradoxa, tam non plausibilia proponere? Et tamen hæc ita persuasit humilis Euangelij sermo, ut insanus habeatur, qui non credat, ut tot hominum milia uitam citius deserant, quàm ueritatis Euangelicæ professionem. Et per quos tandem hæc tanta mundi mutatio nata est? Per paucos discipulos ignotos, humiles, tenues, idiotas. Quid attinet de reliquis dicere, quum Petrus horũ princeps piscator fuerit, & idiota. Paulus sutor coriarius. Nullus omnium diues, aut potens, aut nobilis. Aut nihil habebãt huius mũdi, aut si q̃d habuerãt, relinquebant. Et quomodo tales rem tantam præstare potuerunt? Nimirum adferebãt pharmacũ in uili pyxide, sed diuina ui potens & efficax. Simplex & inconditus est Euangelij sermo, quem si quis expendat ad Thucydidis, aut Titi Liuij historiam, multa desiderabit, multis offendetur. Quàm multa prætermittũt Euãgelistæ, quàm multa tribus uerbis attingũt, quàm multis locis non conuenit ordo, quàm multis locis inter se uidentur pugnare. Hæc poterant lectoris animum alienare, ac fidem abrogare lectioni. Cõtra qui scripserunt humanas historias, quam solliciti sunt unde rem exordiantur, quàm curant, ne quid præter decorum, ne quid parum probabile, ne quid incõsistens

aut

aut absurdum narrent. Tum qua euidentia rem subij ciunt oculis, quibus delitijs deliniunt ac retinent animum lectoris, ne quid obrepat tedij. Atqui horum elaborata monumenta magna ex parte interciderunt, et quæ supersunt, nec ab omnibus, & sine fide legũtur. Quis est enim usque adeo credulus, qui confirmet in Tito Liuio *nihil esse falsæ narrationis? Verum tot hominum milia reperta sunt, quæ mallent decies mortem oppetere, quàm admittere in* Euangelicis *literis unicam esse falsam sententiam. Ex his an non palàm agnoscimus, rem non esse potestatis, aut prudentiæ humanæ, sed uirtutis diuinæ? Latens uis est in pharmaco, quod semel infusum corpori, se sparsit per uniuersas orbis nationes ueluti per omnia membra. Habemus causam quur* Euãgelica *ueritas, intra tam paucos annos, per homines humiles, omni seuitiæ genere rebellante mundo, sese sparserit per uniuersum orbem. Nunc uero subierit alicui demirari, qua ratione factum sit, ut quũ mundus haberet principes* Christianos, *episcopos, doctos, opulẽtos magnáq; autoritate præditos, sic in angustũ contracta sit ditio* Christi. *Nam huius rei comperta causa, fortasse citius inueniretur remedium. Sed ego iamdudum oblitus mei, præfationis excedo limites. Redeo nunc ad nostrum medicum* Lucam, *quem ut tibi non dubito fore commendatissimum*

mendatissimum, ita uelim per te omnibus reddi commendatiorem. Ait sapiens Ecclesiasticus: honora medicum propter necessitatem. Quanto magis huic medico suus habendus est honos, qui tam efficax pharmacum exhibuit, quod nulli non est necessarium, nisi si quis est qui uacat omni crimine, nec opus habet, ut seipso melior euadat. Erit autem & efficax, si pertæsi morbos nostros pharmacum hoc frequenter arrodemus, si assidue commandemus, si traijciemus in stomachum animi nostri, si non reuomemus quod sumptum est, sed in animi stomacho continuerimus, donec explicet uim suam, nosq; totos in se transformet. Expertus sum hoc in meipso, parum esse fructus ex Euangelio, si quis oscitanter ac perfunctorie legat. Sed si quis iugi & accurata meditatione in eo uersetur, uim quandam sentiet, qualem in nullis alijs libris. Iam ut hominum suspitionibus occurramus, quod singulas Euangeliorum Paraphrases singulis principibus dicauimus, casus est, non ambitio. Si quidem idem nobis hic euenit, quod in epistolis apostolicis. Quum scriberemus in Matthæum, nihil minus expectabamus, quàm ut flagitaretur Ioannes, ac mox Lucas. Nunc ne qua lacuna uacua uideatur inter Euangelistas, addemus & Marcum. Quanquàm qui diuersa Euangelia diuersis

dicat,

dicat, nihilo uideatur facere absurdius, quàm diuus fecit Hieronymus, *qui prophetas etiam minores diuersis attribuit. Admonuimus alias ac rursus admonemus lectorē, ne plus tribuat nostræ parahrasi, quàm tribueret aliorum commentarijs. Nō enim in hoc scribimus* Paraphrases, *ut* Euāgelium *excutiamus è manibus hominum, sed ut commodius & maiore cum fructu legatur, quemadmodum condiuntur cibi, quo libētius ac iucundius sumantur. Quin & illud mihi monendus est lector crassior, me nusquàm in* Paraphrasi *loqui, ne quod sub* Euangelistæ *persona modeste uereq; dicitur, sub mea uideatur arroganter dici. Impartiat tibi dominus* Iesus *spiritum suum rex inclyte, ut sub principe uere* Christiano *indies magis ac magis regnet floreatq; ueritas* Euangelica. Basileæ, *decimo* Calen. Septembris

Anno M. D. XXIII.

IN EVANGELIVM LVCAE PARAPHRASIS PER ERASMVM ROTERODAMVM.

IN humanis historijs, quoniā ex cognitionē rerum nō mediocris capitur uel uoluptas uel utilitas, inprimis requiri solet narrationis fides. Sed hanc multo magis esse oportet in Euangelica narratione, quæ non solum adfert oblectationem animi uacui, aut utilitatem ad uitam hanc temporariam, uerum etiam necessaria est ad ueram pietatem, sine qua nemo consequitur æternam salutem, uitæq; immortalis nunquam interituram felicitatem. Nec enim magnum periculum sit, si quis ignoret quis fuerit Hannibal aut Alexander, quid rerū gesserit Epaminūdas, aut Scipio, quid scripserit Solon Lycurgus, aut Draco, quid docuerit Socrates, Plato uel Aristoteles: quanquam harum

Quoniā quidem multi conati sunt.

quoq; rerum cognitio,iuxta modum humanæ conditionis suum habet fructum. Cæterum quisquis ignorarit patrem, filium & spiritum sanctum, quisquis non didicerit quid pro salute generis humani gesserit in terris dei filius Iesus Christus, quid docuerit, quid promiserit constanter adhærentibus Euangelicæ doctrinæ, quid comminatus sit hanc negligentibus, aut etiam aspernantibus, is uitare non poterit quin exclusus à sodalitate piorum, exclusus à gaudijs uitæ cœlestis, cum impijs, gehennæ supplicijs nunquam finiendis addicatur. Ac primum quidem Euangelium per Apostolos ad hoc ab ipso domino delectos, reliquosq; discipulos spiritu sancto afflatos, uiua tātū uoce, sed optima fide, propagari cœptum est, per omnes mundi regiones, atq; indies latius latiusq; diffunditur. Quoniam aūt facilius uitiatur narrationis synceritas, quæ uoce ceu per manus tradita permanat ad plurimos, quàm quæ scriptis proditur, idcirco Matthæus apostolus, unus è numero duodecim, quos in hoc munus peculiariter designarat ac delegerat dominus Iesus, quum adhuc ageret in terris, & Marcus Petri apostoli discipulus, afflatu diuini spiritus commoniti sunt, ut summam Euangelicæ narrationis in literas mitterent, non hoc agentes, ut alijs præriperent iisdem de rebus scribendi facultatem, sed ne per pseudapostolos quisquam circunuentus, Iudaismum aut ineptas fabulas pro Euangelio sequeretur.

Porrò

Porrò quemadmodum non omnes pari synceritate prædicabant Euangelium, ita nec pari fide qui scri/bunt tractant historiam Euangelicã. Complures enim ita conati sunt contexere seriem Euangelicæ narratio nis, quemadmodum alij scriptores rerum ab homini/bus gestarum solent, sæpe falsa ueris admiscentes, quæq; ex incertis uulgi rumoribus hauserant pro cõ pertis narrantes, nonnunquam & ex sese commini/scentes, quod memorent, siue mentiendi libidine, siue alio quopiam affectu corrupti. Atq; ut sunt res hu/manæ natura procliues ad corruptelam, fortassis & in posterum exorientur, qui mentiendo de gestis, do/ctrinaq; Christi ac discipulorum eius efficiant, ut nec ueris habeatur fides. Proinde spiritus Iesu, uellicauit & meum animum, ut post Matthæum & Marcum, qui summa quidem fide, quod tum satis esse iudica/bant prodiderunt, sed certo consilio, quædam alijs scribenda reliquerunt, interim uiuæ uocis officio sup/plentes quod scripto deerat, post alios, qui idem non simili fide conati sunt, quorum alij multa permiscue/runt, magnopere pugnantia cum Euangelica doctri/na, nonnulli magis hoc spectarunt, ut indignis Euan/gelica grauitate fabulis explerent biantes historiæ ri.mas, quàm ut ea narrarent, quæ spiritus sanctus iudi/cauit ad æternam conducere felicitatem, contexa se/rie quadam narrationis Euangelicæ, simul & ea sup/plerem, quæ sunt ab alijs prætermissa, & excluderem

 autoritatem

autoritatem cæterorum, qui uel sua cõmenta, uel populari rumore, non optimo rerum autore cognita, pro certis & compertis prodiderunt, aut prodituri sunt. Neq; enim nos sic teximus historiæ seriem, ut nihil omnino prætermittamus eorum quæ gesta sunt, sed ea dũtaxat referimus, quæ cognouimus ad Euangelicã pietatem & æternæ uitæ fructũ pertinere. Nam infinitũ sit omnia perscribere, quæ Iesus uel fecit uel docuit. Sunt aũt quæ citra salutis dispendiũ ignorari nõ possint: sunt rursum quorum cognitio plurimum adfert utilitatis ad studium pietatis: sunt deniq; quæ citra periculum salutis, citra graue dispendium pietatis nesciri possunt: quemadmodum in rebus diuinis quæ scimus, minima portio est ad ea quæ nescimus. Ergo nec omnia persequemur, nec incerta cõmemorabimus, sed ea duntaxat, quorum certissima fides nobis est facta ab indubitatis apostolis ac discipulis, qui nõ solum ipsi pleraq; suis oculis uiderant, suis auribus hauserant, manibus contrectârant, quæ nobis narrabant, uerumetiam aliqua pars fuerant eorum quæ gesta narrabant, utpote qui multa fecerint domini iussu, & illius causa permulta passi sint, nimirum omnibus in rebus indiuidui comites Iesu Christi. Nec ideo mihi debet esse leuior fides, quod ea scribam, non quæ uiderim ipse, sed quæ ab alijs didicerim. Rei tam inusitatæ, tam nouæ atq; incredibili conueniebat, primum fidem ab omnibus corporis sensibus conciliari, deinde

In nobis cõpletæ sunt.

prodigijs

prodigijs ac miraculis euidentibus cōfirmari. Atqui hæc argumenta nō possunt esse perpetua. Neq; enim Christus diu se conspiciendum præbuit, & miracula pro tempore dantur hominū incredulitati, quondam & ipsa desitura. Satis est ab his initijs esse profecta fidei rudimenta. Vidit, audiuit, cōtrectauit Thomas, & credidit, sed dominus eos beatos pronunciat, qui quum res gestas non uiderint, tamen Euangelico sermoni non minus fidant, quàm si rebus gerendis interfuissent. Alioqui si solis oculis habetur fides, ipsi quoque qui cum domino corporalem egere consuetudinem, multa narrant, quibus non interfuerunt, sed ab alijs bonæ fidei didicerunt, ueluti de natiuitate & de Genealogia Christi, de Magis, de fuga in Aegyptum, de tentatione Satanæ. Nos tametsi rerū initia nō uidimus, tamē rerū exitus uidimus. Vidimus in apostolis, quicquid dominus in Euangelio promiserat. Vidimus illos afflatos cœlesti spiritu per impositionē manuum impartire spiritum sanctum & alijs baptizatis: quin etiam in nobis ipsis sancti spiritus uim experti sumus. Vidimus ad nomen Iesu fugari dœmones, pelli morbos: uidimus innoxia uenena. Vidimus Euangelij maiestatem, per homines tenues, humiles & idiotas paucis annis per uniuersum orbem inclarescere, frustra repugnantibus mundi principibus. Nimirum & hoc prædixerat dominus: Quum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Tales autores,

tales rerum exitus, non sinunt nos dubitare, neq; de ijs, quæ nostram ætatem præcesserunt, neq; de his, quæ in postera secula promissa sunt. Quicquid prophetarum oraculis fuerat olim prædictum Iesus adueniens præstitit: quicquid hinc abiturus prædixit eventurum apostolis, euenit, nec dubitandum, quin cætera simili fide præstaturus sit, quæ præstanda distulit in alterũ ipsius aduentum: de resurrectione corporum, de præmijs piorum, & impiorum. A certissimis igitur autoribus, totam Euangelicæ rei seriem studiose peruestigauimus, atq; ex his delegimus, quæ maxime uidebantur ad fidem & pietatem euangelicam conducere, nõ sparsim & carptim attingentes, ut quæq; inciderint, sed temporis ordinem ac rerum seriem sequuti, diligenter historiã digessimus, altius etiam rem repetentes, uidelicet ab eius cõceptione, qui seruatoris aduentũ, ut natiuitate, ita prædicatione, morteq; præcurrit. Tum de noua conceptione uirginis, de natiuitate pueri, de circuncisione, de purificatione, de prophetijs in puerum æditis, de quibusdam diuinæ indolis indicijs, quæ iam tum in puero ueluti scintillulæ quædam emicuerunt, de quibus cæteri, qui cum fide scripserunt ante nos penè nihil attigerant. Post hæc de baptismo, & prædicatione Ioannis, deinde de baptismo Iesu, de tentatione, de doctrina, de prodigijs, de morte, de sepultura, de resurrectione, de reditu in cœlum. His ordine digestis, altero uolumine addemus, quomodo miserit spiritum

Assequuto à principio omnia.

ritum sanctum, quæq; fuerint ecclesiæ nascentis, ac semper in maius gliscentis rudimenta, quid gesserint, quid docuerint apostoli præcipui Petrus, Iacobus, Paulus, & Barnabas, quibus miraculis, quibus afflictionibus nomen domini Iesu glorificarint, non quod arbitrer hæc tibi noua futura, optime Theophile, sed partim ut ordine recognoscas, quæ carptim ab alijs didicisti, partim ut certiore fide percipias scripto nostro, quæ uiua uoce pridem ab alijs audieras, repudiatis complurium fabulis, quæ se nunc falsò euangelij nomine uenditant, neq; tu solum, (neq; enim hæc uni scribimus) uerum etiam omnes uel huius ætatis uel posteri, qui hoc sunt aut futuri sunt, quod tu nomine diceris, hoc est, omnes Theophili, qui satanæ renunciantes, prompta credulitate, pijsq; studijs ambiunt amicitiam dei, quiq; spretis huius mundi malis ac bonis, inhiant ad ea, quæ perennia sunt ac cœlestia.

Ut cognoscas eorum uerborum.

Finis præfationis.

CAPUT PRIMUM.

CUM iam adesset tempus illud diuino consilio præfinitum, uarijsq; prophetarum oraculis prædictum, ac tot iam seculis à sanctis ac pijs hominibus exoptatum, ut dei filius humanã naturam assumeret, sua morte redempturus humanum genus, sua doctrina, suisq; factis nos ad ueri cognitionem ac Euangelicæ pietatis studium instructurus, deniq; suis promissis nos erecturus ad spem uitæ cœlestis, quoniam totum

hoc quod erat gerendum nouum erat, nec ullis auditū seculis, nihil præteritum est argumentorum, diuina sapientia rationibus arcanis omnia moderante, quæ rei per se incredibili fidē apud homines cōciliarent. Quis enim unquam audiuit hominem ex homine fuisse natum in terris, qui semper deus regnaret in cœlis? Prodigiorū plenæ sunt etiam Ethnicorū historiæ. In ueteris instrumenti uoluminibus, discimus ignem è cœlo missum, mare diuisum in duas partes, aquam ictu uirgæ prolicitam è petra, mortuos deniq; reuixisse. Quis unquam audiuit uirginem citra uirilem operam peperisse? Erat autem nostræ salutis caput, illud esse persuasum omnibus Iesum esse Messiā, cuius aduentū omnia prophetarum uaticinia promiserant, quem tota Mosi lex adumbrarat, à quo uno salus esset omnibus speranda. Proinde diuino consilio paratus est, qui cœlestem uirginis partum, & ipse mirabili modo natus præcurreret, qui nobilitate generis, qui inaudita uitæ sanctimonia, quiq; raris dotibus parta apud omnes autoritate, Iesu nondum noto, primam noticiam ac fidem conciliaret apud incredulos Iudæos, quemadmodum euangelica philosophia, cuius princeps & autor erat Christus, uetustæ legis, cuius typum gerebat Zacharias & Ioannes, testimonio primum orbi cōmendata est: Mox uersis rerum uicibus, ut Christus proditis suis uirtutibus, obscurauit Ioannis gloriam, ita fulgor euangelicæ maiestatis, ubi sese prodidit mundo, Mosaicæ legis autoritatem

Fuit in diebus.

aut oritatem uelut antiquauit. Iacob autem patriarcha morti uicinus, quum fatidico afflatus spiritu plurima prædicaret, quæ multis post seculis essent euentura, iamq; uentum esset ad Iudam, è cuius tribu proditurus erat dominus Iesus iuxta carnem, uaticinium huiusmodi deprompsit: Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec ueniat, qui mittēdus est, & ipse erit expectatio gentium. Hæc prophetia satis euidenter significabat tum uenturum Messiam, quum Iudaica natio, quæ semper à suæ gentis ducibus, iudicibus, regibus ac sacerdotibus fuerat gubernata, pareret alienigenæ principi, simul & illud indicans, euangelicam gratiam, à Iudæis spretam, ad Gentes demigraturam. Sed primus omnium Herodes Antipatri filius, quum non esset Iudaici generis, & alioqui uir impius, non solum in gentis honorem cooptatus est, uerū etiam fauore Cæsaris regnum in Iudæos obtinuit. Proinde uel hoc indicio conijcere poterant scribæ & pharisæi, qui legis exactam scientiam profitebantur, iam adesse tempus quo nasceretur ille, qui regnis terrenis abolitis inueheret regnum cœleste, quiq; pro tyrannis faceret pastores, pro dominis patres. Porrò quum Iudaici sacerdotij summa quædam & admirabilis esset apud omnes dignitas, prædixerat spiritus sanctus per prophetas & hoc abrogandum, posteaq̄ uenisset ille, qui non oleo corporali unctus ab hominibus, sed oleo cœlesti iuxta spiritum unctus à deo, unico, sed effica-

Herodis regis.

sacerdos quidam.

cissimo sacrificio tolleret omnia peccata mundi, ac per fidem euangelicam, diuiniq; spiritus largitatem
Daniel 9. *sanctificaret uniuersa. Prædixerat enim Daniel post hebdomadas annorũ à deo præfixas, futurũ ut ungeretur sanctus sanctorũ, ac deinde cessarent hostiæ ac sacrificia ueteris legis. Quum uenerint æterna, cessabunt temporaria, quum uenerint spiritualia, cessabunt carnalia, quum uenerit ueritas, cedent simulacra, quũ uenerit lux, euanescent umbræ, quum cœperit loqui Christus, obmutescet uox crassæ legis, donec & ipsa palàm profiteatur eum, quem ante hac typis quibusdam ueluti nutibus innuit magis quàm eloquuta est. Hoc igitur tempore, quum Herodes, primum alienigena, deinde uir impius, ac multis homicidijs & parricidijs funestus, rerũ summa potiretur apud Iudæos, non ex autoritate dei, sed ex fauore Cæsaris Augusti, quumq; Iudaici templi religio, quæ figuris ac cærimonijs corporalibus maxime floreret apđ homines, quũ apud deũ sub falso religionis prætextu, inter scribas, pharisæos, seniores & põtifices, extrema regnaret impietas, domini Iesu aduentus his initijs primum cœpit innotescere mundo. Erat sub impio rege sacerdos pius, uidelicet reliquiæ uetusti ordinis, nondum tot uitijs corrupti, huic nomen erat Zacharias, quem id temporis sortes ac uices in orbem recurrentes, ad sacrorum administrationem uocabant. Sic enim Dauid uniuersum sacerdotum genus in duas principales familias*

milias digesserat, Eleazar & Ithamar. His subiectas familias reliquas distinxit in sortes uiginti quatuor, ut ordine singulæ per suas uices sacris operarentur dies octonos, abstinentes interim ab omnibus, quæ iuxta Mosaicos ritus uidebantur hominem impurum reddere, temperantes & à congressu coniugum, nec attingentes priuatas ædes, sed assidue uersantes in templo, quo castius ac purius tractarent rem diuinam: cæteris interea fas erat uxoribus, liberis, cæterisq; rebus profanis, sed necessarijs uacare. Porrò dum hic ordo sortibus digeritur, inter uiginti quatuor familias, octauus locus obtigit Abiæ, unde Zacharias ducebat originē, & in cuius uices successerat. Hæc tametsi casu geri uidebantur, tamen nihil non dispensatum est diuino consilio, ne numero quidem ordinis ocioso. Siquidem ut hebdomas multis de causis ueteris legis typum habet, ita ogdoas euangelicæ gratiæ cōgruit, quum nō iam per opera legis, sed per fidem gratis donatur æterna felicitas. Erat autem & uxor Zachariæ, non tam generis nobilitate commendabilis (ducebat enim genus è primo gentis Israëliticæ sacerdote Aaron) quàm morum integritate uenerabilis, ne non esset tali marito digna coniunx. Erat.n. uere sanctū cōiugium, non tam coniunctione corporum, quàm animorum similitudine, ac pietatis societate confœderatum, propterea quod essent ambo uere iusti, non iustitia pharisæorum, qui se falsa quadam specie sanctimoniæ

Et uxor illi.

Iusti ante deum.

moniæ uenditabant oculis hominum ad quæstum & gloriam, obscurantes facies suas, præcinēte tuba dantes eleemosynas suas: prolixis precibus, in angulis platearum ucnantes opinionem pietatis, quū animus maderet omni spurcicie scelerū, sed synceris animis sic seruabant omnia, quæ dominus per legem præceperat, ut nec hominibus darent ullam ansam repræhensionis, & quod est difficillimum, oculis etiam dei semet totius uitæ puritate commendarent, procurante nimirum & hoc diuino consilio, ut is qui Christo uenienti perhibiturus esset testimonium, esset ipse numeris omnibus populo Iudæorum commendatus, primū generis paterni simul ac materni sacerdotali nobilitate, parentis utriusq; inculpata uita, tum suis ipsius raris, & admirandis uirtutibus, postremo gloriosa morte pro ueritate obita. Talis nimirū præco decebat eū, qui uenerat uniuersum mundum odore bonæ opinionis ad se pellecturus. Quin & illud diuina prouidentia procuratum est, ut natiuitatis nouitas excitaret hominum animos in admirationem Ioannis, nihilq; plæbeium expectarent ab eo, qui nō iuxta uulgarem naturæ cursum, sed cœlesti beneficio natus esset. Quā quam enim probatissima esset apud omnes Zachariæ & Elisabeth sanctimonia, tamen in hoc parum felix uidebatur illorū pietas, quod ambo cōsenuissent orbi. Nam apud Iudæos ut magnifica quædam res habebatur matrimonij fœcunditas, ita sterilitas cum primis

Et non erat illis filius.

erat

erat in probro, & inter præcipua uitæ mala numerabatur. Vulgus enim interpretabatur à deo reiectos esse, quibus non obtigisset populum deo sacrum aliqua prole locupletare. Nondum enim didicerant carnales Iudæi, spiritualem esse populum, quem deus uellet cœlesti generatione semper in maius propagari: nondum audierant esse beatos, qui se castrassent propter regnum dei. Ea res grauiter discruciabat animos amborum, sed præcipue Elizabeth, quæ iam probroso cognomine uulgo sterilis uocabatur, & ut deploratæ sterilitatis mulier, inter infelices matronas numerabatur, quæ plurimis annis in mariti consortio peractis, nullũ matrimonij fructum ædidisset. Etenim sterilitatis probrum potissimũ in fœminas cadere solet. Auxerat prolis desperationem utriusq; senectus, sed quod naturæ uirtus non dabat corporum congressui, hoc pijs animorum uotis indulsit diuina benignitas. Itaq; quũ Zacharias sacerdotij munere fungeretur in ordine uicis suæ, quæ erat, ut diximus, Abiæ, & in templo uersans in cõspectu dei, purus & castus sacris operaretur, iamq; ex more sorte deligendus esset, quis introiret secretissimum templi secessum, quod dicitur sanctum sanctorum, sorte delectus est ille, ut ingressus sancta sanctorum, quo nemini fas erat ingredi preter pontificem aut huius loco designatũ, ex præscriptis odoribus, stacte, onyche, galbana, ac thure pellucido sacrum suffitũ poneret in altari, quod erat in

Eo quod esset Elisabeth sterilis.

secreto

secreto templi recessu. Habebatur enim hoc sacrificij genus apud Iudæos omnium sanctissimũ, nec ad huius conspectum admittebatur profana multitudo, ac ne leuitarũ quidem quisquam. Sed reliqui manebant foris, seclusi uelo, deprecantes interim, ut quod pro totius populi salute offerebatur, deus ratum habere dignaretur, donec sacerdos peracto intus sacrificio prodiret ad populum, reliquaq; perageret, quæ ad sacrificij legitimos ritus pertinebant. Porrò sacerdos non solum orabat pro populo, uerumetiam pro se iuxta legis præscriptum, nimirum mortalis & ipse, & erroribus ac uitijs humanis obnoxius. Quum igitur Zacharias olim crebro uotis deum fatigasset, ut uxorem ipsius sterilitatis probro, se orbitatis molestia liberaret, tamen desperatione prolis iam pridem concepta, tum publicam populi redemptionem, multis iam seculis expectatam, uotis ardentissimis, uelut à deo præsente postulabat. Ac suffitus quidem insurgẽs, ab ara per aërem diffundebatur. Cæterum pij pontificis uotum ad deum usq; penetrabat, angelis nimirum perferentibus, quorum illæ partes sunt, piorum preces ad cœleste numen perferre, & rursus illius munificentiam ad nos deferre. Angelus igitur è cœlo missus astabat ad dextrum latus altaris, in quo odores adolebantur, ueluti læta nunciaturus, quod, quæ dextra sunt, felicitatis habeant omen. Hunc ubi cœlesti luce fulgentem subito uidisset Zacharias, nec enim hominũ more in-

Apparuit autem illi angelus.

re ingressus est, sed repente sese conspicuum exhibuit, sanè cōturbatus est animo, ac pauore correptus est, non quod quicquam formidabile præ se ferret angelus, sed quod humani corporis infirmitas non sustinet cœlestium spirituum maiestatem. Verum ut humanæ imbecillitatis est, ad subitū angeli conspectum inhorrescere, ita illorum benignitatis est nostrum pauorem blando alloquio tollere. Itaq; blando uultu, blandaq́; uoce compellans Zachariam Angelus ait: Non est quod expauescas Zacharia, sed est quod gaudeas. Nam adfero tibi, totiq́; populo, pro quo intercedis, lætum nuncium. Annuit deus pijs uotis tuis. Venturus est ille iam olim promissus, multisq; iam seculis expectatus Messias, liberator ac seruator populi sui: Nec solum hoc impetratum est, quod petisti, uerumetiam illud ad cumulum uotorū adijcit diuina bonitas, quod tu petere non audebas, quoniam fieri posse desperabas. Petisti redemptorem, accipies & redemptoris preconem. Elizabeth uxoris tuæ diuino cōsilio dilata fœcunditas, ingens gaudiorum fœnus adferet tibi, ac publica totius populi læticia, cum priuata tuæ domus gratulatione copulabitur. In hoc proficiet desperata fœcunditas, ut omnes intelligant non esse partum uulgarem, sed autore deo nasci quod nascetur. Pariet quidem uxor tibi, sed non tibi soli pariet, pariet uniuerso populo, pariet deo, cuius prouidentia totū hoc negocium temperatur. Hoc mirabilius pariet, quo serius: hoc

us, hoc plausibilius, quod præter spem: hoc felicius, quod filium pariet, non quemlibet, sed magnum maximi Messiæ præconem ac præcursorem, & uelut antambulonē ac uiatorem. Ad tam eximium munus, gratuito dei fauore delectus est, & ideo uocabis nomen eius Ioannes, ut uel hinc admoneatur populus illum fore deo gratissimum, ac diuinis dotibus affatim cumulatum. Itaq; mœror quem hactenus attulit tibi coniugis sterilitas ubere gaudio, multaq; exultatiōe pensabitur. Nec istud gaudium intra tuæ domus parietes continebitur. Gaudebunt tuo gaudio complures amici, qui prius tuo dolore dolebant. Gaudio gestient omnes in natiuitate filij tui, qui sitiunt aduentum Messiæ. Hunc ueluti solem, filius tuus ceu lucifer quidam præcurret, admirabili luce prænunciaturus illius imminentem exortum, qui totius mundi tenebras dispellet. Erit ille quidem incomparabiliter maximus, sed & filius tuus, quemadmodum hoc erit inferior, ita cæteros omnes prophetas, qui hactenus fuerunt, dignitate superabit. Futurus est enim uere magnus, non solum hominum opinione, uerum etiam in oculis domini, cui nemo magnus est, nisi dotibus quas ipse largitur. Nec enim opibus aut strepitu uitæ, aut regno mundano magnus erit, sed harum potius rerum cōtemptu, quæ magnos reddunt quosdam in oculis hominum, quoq; minus appetet huius mundi commoda, hoc uberius cœlestibus bonis cumulabitur. Tantum autem aberit à luxu, cæte-

Et multi in natiuitate eius gaud.

Vinum & siceram.

xu, cæterisq; corporalibus oblectamentis, ut nec uinū nec siceram sit unquam biturus, hoc est, quicquid sobrietatem adimere potest homini. Non enim habent *locum hæ sordidæ uoluptates in eo, cuius pectus spiritus sanctus occuparit, qui filij tui mentem intra ipsos etiamnum uteri materni sinus latitantis replebit, ut gestu prophetam agat, priusquam effari liceat.* Mox *ubi cum ætate creuerint diuini spiritus munera, mira perficiet, uel exemplo uitæ sanctissimæ, uel admirabili prædicatione.* Siquidem iuxta Malachiæ uaticiniū, *multos ex filijs Israël alienatos à deo, dum freti carnali lege, negligunt ea quæ legis figuræ designant, cōuertet ad dominum deum ipsorum, magna libertate prædicans instare regnum cœlorū, ad uitæ prioris pœnitentiam adhortans, baptismo præludens abolitioni peccatorum, quæ per Messiam erit futura.* Deniq; *cōmonstrans omnibus eum, quem deus in hoc missurus est, ut per unum salus æterna contingat uniuersis.* Is *Messias primum adueniet humilis, ut omnibus sibi fidentibus gratis cōferat æternam salutem.* Deinde rur*sus aduen iet cum maiestate, pro suis cuiq; factis præmium redditurus, pijs uitam æternam, incredulis & impijs mortem æternam.* Quemadmodū *autem iuxta* Malachiæ *uaticinium*, Helias *præcursor erit aduentus secundi, sua prædicatione præparaturus animos hominū in diem illum domini magnū ac terribilem, ita tuus filius præcursor erit prioris aduentus, quo de-*

Parare domino plebē.

us per Messiam filium suum descendet in terras per eius prædicationem uniuersos homines ad sui cogni/tionem & amorem inuitaturus. Et ob id à nonnullis Helias *esse credetur. Nec immerito dicetur* Helias, *qui spiritu ac uirtute* Heliæ *præueniet aduentum do/mini, ut, quemadmodum scripsit* Malachias, *conuer/tat corda patrum ad filios, quo* Iudæi *qui tantopere degenerarunt à religiõe maiorũ suorum resipiscant, seseq; referant ad meliorem frugem, & credẽtes Mes/siæ sermonibus, per quem deus illis loquetur, uere pro mereantur dici filij* Abrahæ, *dum* Abrahæ *credulita/tem imitantur, simulq; eos qui cortici legis inhæren/tes, non intelligunt mentem ac uim legis, cõuertat ad prudentiam iustorum, qui didicerunt altius quiddam & sanctius occultari legis tectorio, quod breui Mes/siæ, qui legem absoluet, prædicatione proferetur.* Sed *huius cœlesti prædicationi filius tuus præuius, præpa/rabit animos hominum, ut aduenienti tradat populũ, non omnino rudem, sed iam agnitione peccatorũ suo/rum, expectatione regni cœlestis, ac desiderio uentu/ri* Messiæ, *præparatũ atq; instructum.* Sic *enim uisum est deo, iactis primum initijs ac rudimentis, per gra/dus paulatim ad summa prouehere mortales, ad extre mam ignorantiam & impietatem prolapsos.* Hæc *an gelo loquente iam metum posuerat* Zacharias, *sed quoniã magnifica promittebat, ac iuxta naturæ cur/sum incredibilia,* Iudæorũ *more, atq; etiam synagogæ*

Corda pa/trũ in filios.

Prudentiam iustorum.

typum

typū gerens, postulat signo quopiam pondus astrui promissis, ut miraculum miraculo fidem impetraret. Respondit igitur hunc in modum angelo: Quonam argumento præsenti cognoscere queam, certum esse quod pollicceris in posterum? Nam alioqui reclamat naturæ sensus. Siquidem ipse iam consenui, & uxor prouectioris ætatis est, quàm ut ex ea partus sperari debeat. Quomodo continget uetulis & effœtis, quod iuuenibus & corpore uigentibus non contigit? Tum angelus: Si hæc tibi promitteret homo missus ab homine, non iniuria de promisso dubitares. Fateor enim esse supra uires humanas, fateor esse præter cōmunem naturæ ordinem, quod promitto. Sed nec angelus potest adferre uanum nuncium, neq; quicquam est tam incredibile apud homines, quod deus nō facile præstet ijs, qui credant ipsius promissis. Ego enim sum angelus ille Gabriel, olim missus ad Danielem prophetam, qui inter septem præcipuos cœli ministros, semper assisto in conspectu dei, paratus ad omne obsequiū diuinæ uoluntatis. Nunc in hoc peculiariter à deo designatus, ut in hoc negocio, quo nō aliud unquam actū est maius, aut mirabilius, inter deum & homines internuncium agam. Huius igitur, ne quid diffidas, promissi, deus autor est, ego nuncius, ab eo missus, ut hæc tibi referam, letumq; nuncium adferam. Dabitur autem, quando id postulas, quod simul erit & in posterum præstandi promissi argumentum, & præsentis

Ego sum Gabriel.

Euāgelizare

diffidentiæ pœna. Ecce subito ab hoc tempore fies mutus, nec poteris quicquā effari, donec filius natus meam fidem liberarit, de qua dubitari nō oportuit. Instat enim tempus ut sileat incredula synagoga, neq; linguam habeant, nisi qui prompta credulitate paruerint euangelicæ prædicationi. Dum hæc aguntur in intimo templi tabernaculo, inter Zachariam & angelum, populus uniuersus expectabat, ut prodiret ex more sacerdos, reliqua peracturus apud multitudinē. Admirabantur autem, quod solito diutius commoraretur in tabernaculo. Tandem Zacharias prodit ad populum, uultu quidem insolitam læticiam præ se ferente, sed elinguis. Quibus ex rebus populus intellexit illi uisum aliquod intus apparuisse. Solet enim numinum aut cœlestium spirituū congressus habitū humani corporis immutare, quemadmodum & olim accidit Mosi. Porrò quod lingua proloqui non poterat, nutibus indicabat, nimirum feliciter esse litatum, gratias agerent deo, qui uota suorū exaudisset. Permansit autem Zacharias in templo fungens officio suo in administrandis sacris, usq; ad expletum dierum numerum. Habebat interea populus Iudaicus mutum sacerdotem, mox cessaturæ legis indicium, eiq; cessuræ, qui prolata ueritate, rerum umbras submoueret. Cæterum expleto legitimo tempore functi nis, Zacharias recepit se domum suam, ibi fretus angeli promissis, cōplexus est sterilem ac uetulam suam Elizabet, non enim

nõ enim hic libidini uacabatur, sed desiderabatur pro
les, quæ dei gloriam sua uita & prædicatione illustra
ret, quiq; præcursor esset futurus eius, qui diu expe-
ctatus, tandem perfectam salutem adferret omnibus.
Casti coniugum complexus sunt, quos diuina promis-
sio copulat, non libido. Sanctus est coitus, qui nihil ni
si prolem ambit. Pius amor prolis, quæ non nobis gi-
gnitur, sed publicæ saluti. Porrò posteaquàm iuxta
promissum angeli, concepisset Elizabet, abdidit sese
à conspectu populi, mensibus quinq;, læta quidem de
cõceptu, sed ut est uerecũda probitas, suppudescens,
quod his, qui nondum nouerant hæc autore deo geri,
iam anus adhuc libidini uacasse posset uideri. Nec
enim ignorabat, quàm sit pronum ad male suspican-
dum simul & male loquendum uulgus hominũ. Spe-
ctabat & illud prudens mulieris animus, non esse ia-
ctandum dei donum apud populum, donec certum es-
set, ne si quid fefellisset, sterilitatis probrum, ob frustra
speratam anui prolem, conduplicaretur. Verum ubi
iam sese certis argumentis cognouisset grauidã, sic
suæ felicitati gratulata est, ut hoc totum quicquid es-
set, ad dei bonitatem referret. Hactenus inquit sterilis (Quia sic fecit mihi dominus.)
& effœtæ probro traducta sum apud populum Isra-
hëliticum, cui turpior est corporis sterilitas, quàm
animi improbitas. Sed ut uideo dominus in hoc fœcũ
ditatem distulit, quo non solum eximeret me à probro
sterilitatis, uerumetiam cumulatius adferret gaudium

præter spem nata proles. Nam planè dei munus est, q̃ quo ipsi uisum est tempore, dignatus est ancillã suã respicere, quod post hac unica seraq; sed insigni prole, quam deo genui, prædicabor mater felicior multis, quæ numeroso partu locupletant suos maritos. His ita gestis restabat ut sanctior ac maior huius mysterij pars per Angelũ procuraretur, uidelicet, ut q̃d nunquam ab orbe condito fuisset auditum, neq; posteris seculis foret audiendum, filius dei, deus immortalis, ex homine uirgine nasceretur, homo mortalis. Ergo quum appeteret tempus illud ab æterno præfinitum, ut deus per filium suum mundum uniuersum à mortis ac peccati tyrannide liberaret, misit eundem angelum Gabrielem, ueluti Paranymphum ac diuini cum uirgine congressus conciliatorem. Id factum est, mense ab Elisabet conceptu sexto. Erat ad hoc cœleste negocium delecta uirguncula, non opibus, non nominis claritate, non uitæ strepitu, nõ alijs rebus, quas hic mundus admirari solet, commendata, sed eximijs animi dotibus prædita, quæ cõmendant hominem oculis dei, puritate, modestia, pietate. Ea habitabat in humili ciuitatula Galilææ, gentis apud Iudæos contemptæ. Erat autem uirgo desponsa uiro, nulla re nobili iuxta mundi æstimationem, sed animi uirtutibus deo commendabilis, arte faber, cui nomen erat Ioseph, genus ducens è stirpe Dauid, è qua genus traxerat & sponsa, ne res non congrueret prophetiæ, quæ Messiã

In mense autem sexto.

promiserat

promiſerat ex genere Dauid regis. Porrò nomen uirginis erat Maria. Humiles delegerat deus, ne quid in hoc cœleſti negocio, ſibi mundus uindicaret. Moribus inculpatiſſimis ac puriſſimis delegerat, ne q̄d in hos criminis poſſet impingi. Caſto coniugio iunctos delegerat, ut uirginei partus arcanum, in ſuum uſq; tempus celaretur, ſimulq́; ne teſtis idoneus deeſſet, rei alioqui incredibili, quod citra uirilem cōgreſſum uirgo peperiſſet. Hæc quum in ſuo conclaui uacaret rerum cœleſtium cōtemplationi, quemadmodum uirginitas amat ſecretum, Gabriel angelus multa luce conſpicuus ingreſſus ad eam, nouo genere ſalutationis illam affatus eſt. Aue, inquit, & gaude uirgo gratioſa & fauorabilis. Dominum habes tibi fauentem, ac propitium. Et ob hoc eris unice celebris, ac laudati nominis inter omnes mulieres. At uirgo ad ſubitum aſpectum angeli, ſimulq́; ad nouam & inauditam ſalutationis formam auditam, quum ipſa nihil magnifice de ſe ſentiret, nonnihil animo turbata eſt. Nam quod expauit ad inexpectatum ingreſſum, uere uirginei cuiuſdā ac teneri pudoris erat: quod non illico reſpōdit, ſed ſecum in animo uerſabat, quid ſibi uellet tam noua, tánque magnifica ſalutatio, partim erat prudentiæ, partim modeſtiæ. Quum autem non lateret angelum, quid illa ſecum agitaret, nō paſſus eſt eam diutius animo fluctuare, ſed & pauorem blando ademit alloquio, & nouæ ſalutatiōis cauſam expoſuit. Non

Deſponſatam uiro.

est, inquit, quod metuas Maria, in tuto est tibi quem unice diligis uirginitatis thesaurus. Nec te *uana salutatione demulceo.* Et *letissimæ rei, & maximæ tibi nuncius adsum.* Noli *expendere merita tua.* Diuini *fauoris est, quod offertur, non meriti tui.* Hoc *ipso places domino, quod tibi non places. Sit illud tibi satis, quód nacta es gratiam, ac fauorem apud deum.* Acci*pe rem inauditam, sed ueram. Concipies fœtum in utero tuo, pariesq; filium, ac uocabis nomen eius* Ie*sum, quoniam salutem adferet populo suo.* Quanquã *autem ex humili loco, ex humili puella natus, tamen diuinis uirtutibus erit modis omnibus maximus, adeo, ut postea quam innotuerit mundo, uocandus sit non propheta, sed filius altissimi. Cognomen erit maius humano modo: quia quod nascetur, erit humana conditione sublimius.* In *hoc nimirum præstabit dominus deus, quod promisit uaticinium, tibi non ignotum: è stirpe* Dauid *natus, sedebit in progenitoris sui solio.* N*on occupabit sibi mundi præsidijs regnum mundi temporariũ, sed pater cœlestis dabit illi regnum* Da*uid cœleste, ac regnaturus est super uiros* I*sraelitas, in æternum.* Nec *huius regni uenturus est ullus finis, quemadmodum uaticinatus est* E*saias propheta.* Ex *his tam magnificis angeli promissis, nihilo factus est insolentior uirginis animus, nec ex rerum sublimitate concepit diffidentiam, non præsumebat animo, se quoq; cum filio regnante regnaturam, nec ignorabat*

nihil

nihil esse tam arduum, quod solo nutu non posset deus. Tantũ de uirginitatis adamato thesauro sollicita est. Proinde nõ postulat ab angelo signum, quemadmodum fecerat Zacharias, tantum modum rei gerendæ, uerecunde simul & prudenter quærit ex angelo cognoscere, respondens hunc in modum. Qua nam, inquit, ratione fiet, ut pariam filium, quandoquidem ita desponsa sum uiro, qui cum nunc uiuo, ut mihi tamen cum eo non sit consuetudo connubialis? Placet enim utriq; castitas, & hanc felicitatem nobis, si liceret, cuperemus esse perpetuam. Docet igitur modum angelus, & de uirginitate scrupulum eximit uirgini. Nihil hic, inquit, ò uirgo geretur iuxta communem naturæ cursum. Cœlestis erit partus, ac cœlesti peragetur opifice. Castum sponsum tuum amore casto perges prosequi. Continget tibi felicissima fœcunditas, absq; ullo uirginitatis detrimento. Non enim tibi in hoc additus est sponsus, ut is te matrem faciat, aut tu illum patrem, sed hac ratione diuina prouidentia, tuæ incolumitati, tuæ famæ ac uirginitati, debitæ tranquillitati consultum esse uoluit. Voluit adesse certissimum testem noui partus. Noluit deesse, qui casto conuictu, qui fidis obsequijs tibi, puerọ́q; qui nasceretur inseruiret. Deniq; hoc consilio uoluit hoc mysterium cœlatum esse incredulis, cœlatum etiam impijs spiritibus. Sanctus hic diuinæ naturæ, cum humana coitus, nõ uiolabit pudiciciã tuam, sed cõsecrabit. Decreuit

pater cœlestis nouo modo rursus filium suum ex te gignere. Nec erit opus ad diuinum cōceptum ullo uiri mortalis semine, sed spiritus sanctus cœlitus illabetur in te, inq; tuo utero, uelut in officina cœlesti, sacri fœtus opificium peraget, ac pro mariti corporali cōplexu, obumbrabit tibi altissimus, sic immensam uirtutem suam ad humanæ naturæ modum attemperans, ut congressum sustinere possit. Vbi libido intercedit in coitu, ibi quod nascitur, immundum nascitur, & peccato obnoxium. Cæterum quod ex te nascetur, quoniam ex sanctissimo complexu concipietur altissimi: quoniam ex opificio sancti spiritus, qui sanctificat omnia: quoniam è purissima uirgine, quam unam in hoc deus delegit immunem ab omni labe uitiorum, mox sanctum erit ut conceptū fuerit. Ac propter corpus humanum, de tui corporis substantia desumptū, recte dicetur filius uirginis ac filius hominis: cæterū post intellectum huius natiuitatis mysterium, non dicetur filius Ioseph, sed filius dei, non quidem uulgari more quo iusti purgati à peccatis ac per gratiam dei iustificati, per adoptionem dicuntur filij dei, sed singulari ratione uocabitur filius dei, ex quo uere bis natus sit, semel absq; initio, ab æterno æternus: nūc in tempore ex matre mortali mortalis, homo ex homine. Sicut autem in hoc congressu, diuina natura cum humana conglutinabitur, ita partus utriusq; parentis naturam referet. Hoc diuini consilij mysterium, sub

Marginal notes: Quod nascitur ex te sanctum. — Vocabitur filius dei.

limius

limius est, quàm ut uel ab angelis percipi queat. Tibi satis est mentem credulam, & ad obsequium promptam exhibere. Cætera pro suo arbitratu peraget is, qui quicquid uult, potest. Iam ut & gaudium tuũ sit cumulatius, & certior fiducia, sume exemplum recens è proximo. Ecce Elizabet cognata tua, anus illa iam diu deploratæ sterilitatis, præter omnem spem, præter naturæ uires, me nuncio concepit filium, tui partus præconem futurum. Iamdudum certus conceptus est, tumet uterus, uiuit ac mouetur infans. Nam hic mensis illi sextus est, ex quo cōcepit illa uulgo dicta sterilis, & antequam senesceret: nunc etiam prouectioris ætatis, quàm ut sperari possit soboles, etiam si antea sterilis non fuisset. Hoc ita uisum est deo, ut intelligant omnes nihil esse tam incredibile apud homines, quod non præstet diuina uirtus, si uoluerit. Tam facile dabit conceptum uirgini, quàm dedit sterili, nisi quod tuum exemplum singulare uoluit esse, propterea quod partus sit futurus singularis. Peperere diuino munere steriles aliquot, sed nihil aliud quã homines peperere. Nulla antehac uirgo peperit, nec ulla post te paritura est, quia non nisi semel nascetur, qui diuinam & humanam naturam unus in se complectatur. Hæc ubi dixisset Gabriel, uirgo paucis uerbis respondit, sed quæ summam animi modestiam, cum summa fiducia pietateq; cōiunctam testarentur: Scio, inquit, promissum esse p os Esaiæ, ut uirgo cōciperet,

peret, & pareret filium, nec dubito, quin possit deus omnia quæ uelit, nec fallet in promissis suis. Quod si ita illi uisum est, me puellam omniū infimam, ad huius mysterij ministerium deligere, nihil est quod hinc mihi uindicem uel meriti, uel gratiæ. Totum erit diuinæ bonitatis, totum erit diuinæ uirtutis, me tantū offero ancillam domino, cui semel dicata sum, paratam

Fiat mihi. ad omne obsequium. Credo quod promittis, & opto ut quàm primum mihi contingat, quemadmodū promittis. Simulq; cum dicto peractus est insensibiliter cœlestis ille conceptus, habebat in utero filium dei, repleta est spiritusancto. Ac mox reliquit illam angelus. Ab hoc sancto uirginis cum angelo colloquio, deus auspicari uoluit restituendi generis humani negocium, quando primum illud pestiferum uirginis cum serpente colloquium, exitij seminariū inuexerat mundo. Ac paucis post diebus Maria ex munere diuino facta modestior & officiosior, quoniam ex angeli sermone didicerat Elizabet cognatam suam sextū iam mensem esse grauidam, relictis ædibus suis, profecta est in montana, magnaq; celeritate peruenit in ciuitatem Iudæ, ubi habitabat Zacharias, & ingressa domum illius, salutem & gratulationem obtulit cognatæ. Siquidem uera pietas, potius gaudet de felicitate aliena, quàm studet iactare suam. Amat secretum uirginitas, non euocatur ab ædium intimis, nisi prouocet officiū, in publico properat, in officio lentior est.

In toto

In toto itinere neminem salutauit Maria, donec uen/
tum esset ad Elizabet. Neq; uero uulgaris fuit ista
salutatio. Creuit utrisq; ex mutua gratulatione felici
tas, exuberauit spiritus diuini uis. Maria fontem o/
mnem spiritualium dotium secum ferebat in utero,
suiq; foetus afflatu, iam tota spirabat deum. Itaq; fa/
ctum est, ut simul atq; uirginis salutatio tetigisset au
res Elizabet, infans quem anus gestabat in utero, uelu
ti gaudio gestiens exiliret. Sensit Ioannes nōdum na
tus domini sui modo concepti, diuinam uirtutem, &
intra materni uteri sinus gestu praedicat eum, quem
olim erat sua uoce praedicaturus. Nec sine fructu sen/
sit sanctum infantis sui tripudiū Elizabet. Per foetū
diuinitus afflatū afflatur & mater, ac felici contagio
corripiuntur omnia. Per Mariae uocem coelestis uirtus
penetrat in foetum Elisabet, per foetum afflatu corre/
ptum, afflatur & mater, sic ut & ipsa repleta spiri/
tusancto, non iam continuerit animi sui gaudia, quae
prius tacita latitauerat, conceptum pudore dissimu/
lans: sed ingenti uoce, quam ingens affectus suppedi/
tabat, exclamauerit ea promens afflatu spiritus, quae
nec ex uteri tumore suspicari poterat, nec ex homine
didicerat. & perinde, quasi angelū audisset cum Ma/
ria loquentem, ita uerbis angelicis suam gratulatio/ Benedictus fructus uentris.
nem auspicatur. O foelix, inquit, uirgo, tu primā lau/
dem obtinebis inter omnes laudatas mulieres: Simul
que sacer fructus uirginei uentris tui, gentium omniū
uoce prae

uoce prædicabitur per uniuersum orbem, de quo iam olim uaticinati sunt prophetæ, unde prodibit flos ille mirabilis, ac primam laudem obtinebit inter omnia quæ in cœlis sunt, et quæ in terris. Agnosco, *maius est homine, quod claudis uteri tui thalamo.* Si *tantum in nobis æstimetur ætas, nõ est incongruum puellam uenire ad anum: sin æstimetur fœtuum dignitas, meum erat ad te properare.* Ego *quidem sat eram felix diuino beneficio, quod prolem gesto, magnum quiddam olim futuram: sed quonam meo merito tanta felicitas mihi contigit, ut mater futura domini mei ultro ueniat ad me?* Siquidem *argumento indubitato sensi domini mei aduentum.* Ecce *enim simul atq; uox salutationis tuæ personuit aures meas, sensi infantem subsultantem in utero meo, uelut occurrere gestientem domino suo, ac debitum honoris officium exhibere.* Nimirum *respondes mater tuo fœtui.* Ille *dominus dignatur inuisere famulũ suum, ut sanctificet, impleatq; spiritu sancto: tu tanto maior dignitate, non grauaris adire minorem, hoc submissius te gerens, quo magis præcellis diuinis dotibus, quas recte facis dum non asscribis tuis meritis, quum sint gratuitæ dei beneficentiæ.* Hoc *certe nomine felix es, quod non diffisa sis, quamlibet incredibilibus angeli promissis.* Concepisti *citra uirilem operam, nec dubiũ est quin eadem fide sint tibi præstanda cætera, quæ domini nomine, pollicitus est angelus.* Hæc *quũ afflatu prophætico di*

tico di

tico dicta essent ab Elizabet: Maria quoq;, quæ hacte-
nus uirginali pudore texerat animi sui gaudia, spiri-
tu sacro correpta, quo iamdudum erat plena, non sibi
temperat, quin hymno gratulabundo prorumpat in
laudem dei, cuius bonitati tribuendum est, quicquid
præclari cõtingit hominibus. Merito, inquit, mihi gra- Magnificat
tularis Elizabet, sed hoc totum diuini, gratuitiq; mu- anima mea.
neris est, unde nihil est quod meis arrogem meritis.
Et ideo non lingua tantum, sed & ex intimis præcor-
dijs anima mea suæ imbecillitatis sibi conscia, domi-
num extollit laudibus, tanto uehementius admirans
diuini beneficij magnitudinem, quanto minus agno-
scit in se meritorum. Est de quo illi gratias agam, est
de quo illius benignitatem prædicem, nõ est de quo mi-
hi plaudam. Et tamen gaudio ineffabili gestit & ex- Exultauit
ultat spiritus meus, cœlesti afflatus spiritu, nõ in sese, sp. meus.
sed in deo, qui mihi cunctisq; totius salutis est autor.
Etenim quum essem omniũ abiectissima, tamen ille,
pro sua bonitate respexit humilem ancillam suam,
tantoq; dignatus est munere, ut posthac iuxta tuum,
& angeli sermonem, me felicissimam sint prædicatu-
ri, non solum huius ætatis Iudæi, uerum etiam seculis
omnibus, omnes totius orbis nationes, quibus contige-
rit ex me seruator. Siquidẽ hoc uere felices dici pos-
sumus, quod nobis non nostra industria, non nostris
meritis, sed gratuito fauore numinis collatũ sit. To-
ta igitur huius felicitatis laus, in illius laudem redun-
dabit, qui

dabit, qui gratis contulit. Prædicabor ego beata, sed illius munificentia. Quid autem de me prædicabunt posteris seculis totius mundi nationes? Nimirũ, quod in me humillima puella rem miram & inauditã perfecerit is, qui immensa uirtute sua nihil non potest. Et idcirco meum nomen inter felices numerabitur. Cæterum illius nomen erit ubiq; sanctum, & adorandum, ad quod sese flectet omne genu, cœlestium terrestrium, & inferorum, per quod unum continget salus uniuerso mundo. Huius enim nominis professio salutem & sanctimoniam conferet uniuersis. Ad hoc nomen inuocatum, pellentur morbi, torpescent uenena, fugient dæmones, reuiuiscent mortui. Gratuitum & hoc erit, non debitum, misericordiæ erit, non meriti, quam largissime profundet, nõ solum genti Iudaicæ, quæ peculiariter illum expectauit, non solũ uni ætati, sed late propagabitur, à natione in nationem, usq; ad extremos orbis fines, à seculo in seculũ, usq; ad ultimum huius mũdi diem. Soli quidem Israëlitæ salutem hanc expectarant à prophetis promissam, sed quisquis, in quacunq; gente, relictis uitijs, timere cœperit deũ, is in Israëlitico consortio censebitur. Ad eos pertinget hæc salus, qui sibi displicentes per fidem sese submiserint domino, siue Græci sint, siue Galli, siue Britanni, siue Scythæ. Contra qui suis fidentes factis, sese erexerint aduersus magnitudinem dei, repellentur ab huius beneficij cõsortio, etiamsi ex ipso Abraham, aut

Et sanctum nomen eius.

Et misericordia eius.

bam, aut Dauid *fuerint prognati.* Non *enim hoc diuinum munus confertur, aut ex opum censu, aut ex generis æstimatione, aut ex operibus legalibus, alijsúe meritis aut præsidijs humanis, sed ex commendatione cordis modesti, suiq́; pœnitentis, atq; ex dei misericordia per synceram fiduciam pendentis.* Deus *enim uolens deijcere superciliũ sapientiæ potentiæq́; mundanæ, per filiũ suum factum humilem, exeruit robur sui brachij, ac stultam fecit huius seculi sapientiam: deiecit ac fregit huius mundi potentiam, declarans se etiam quum maxime sese demittit, tamen esse potentiorem totius humanæ potentiæ fastigio, & quod in illo stultum uidetur, sapientius esse, quamlibet admirabili huius mundi sapientia.* Cæterum *qui freti sua sapientia, qui confisi suis uiribus, ceruices suas erexerunt aduersus deum, hos mirabiliter dissipauit suis ipsorum consilijs, quemadmodum olim promiserat per prophetam: comprehendam sapientes in sapientia sua.* Dum *enim astutia humana pugnant aduersus consilium diuinum, & suam prodiderunt stulticiam, & diuinam sapientiam imprudentes illustrarunt.* Dumq́; *præsidijs huius mundi conantur opprimere institutũ dei, declararunt quàm nihil possit hic mundus aduersus uirtutem diuinam, quàm sua rebellione cõfirmarunt.* Ita *uersis rerum uicibus, qui prius sublimes sedebant in thronis, humana sapientia turgidi, humana potentia & autoritate formidabiles, hos*

Fecit potentiam in brachio suo.

Deposuit potentes de sede.

detraxit à rerũ fastigio, & qui iuxta mundum erant humiles, hos diuina benignitas sustulit in altũ. Qui religionis arcem tenere uidebantur, deprehensi sunt impij: qui uidebantur esse alieni à deo, subito facti sunt filij dei. Qui suam agnoscentes iniusticiã, esuriebant iusticiam dei, hos deus expleuit suis bonis. Cõtra qui sibi uidebantur prædiuites, ac bonis operibus abundare, & ideo nõ esuriebant gratiã Euangelicã, hos reiecit à se famelicos. Circuncisio uersa est in præputiũ: præputiũ successit in gloriã circuncisionis. Israëlita sibi fidens, seclusus est à regno dei, & gentes ascitæ sunt in honorẽ filiorũ Abrahæ. Superbus Pharisæus fastiditus est, meretrices & humilis publicanus receptus est. Stantes & erectos deiecit, iacentes ac periclitantes, porrecta misericordiæ manu subleuauit: qui uidebãt, cæcos reddidit: qui suam cæcitatẽ deplorabãt, aperuit oculos. Qui morbũ suũ agnoscebant, his salutem cõtulit. Qui sibi sani uidebantur, hos suo morbo reliquit. Qui se gloriabantur esse filios Abrahæ, hos declarauit esse filios diaboli. Qui nihil habebant cognatiõis cũ Abraham iuxta carnẽ, hos per fidẽ Euãgelicã reddidit ueros Abrahæ filios. Qui se iactabãt glorioso nomine Israël, hos repudiauit ab hæreditate promissorum Israëli. Cæterum quicunq; quacunq; ex gente, siue seruus, siue liber sese offerret ad cultũ spiritualẽ dei, hunc ad se recepit deus, & in eo præstitit suam diu dilatam misericordiam, quam prophetarũ

Suscepit Israël puerũ suum.

Recordatus mis. sicut locutus est. a. p. n.

oraculis

oraculis promiserat Israelitico populo, quē ut pecu/
liarius adamatū, in sacris literis appellat puerū suū:
Non erat oblitus sui promissi, sed ob longam moram,
perinde quasi fuisset oblitus obrepserat desperatio.
Nunc declarauit sese nequaꝗ immemorē sui populi:
Hæc est enim illa uera posteritas Abrahæ. Hic est ille
uerus Israël, quem deo cōmendat, non sanguinis pro/
pinquitas, sed fidei synceritas, qua sola cernitur de/
us. Non hæc fortuito, casúue geruntur, sed hoc nunc
exhibitū est, quod olim deus promiserat patribus no/
stris Abraham, & posteris eius. Dictū est enim Abra
hæ: In semine tuo benedicentur omnes gentes: Dictū
est Dauid: De fructu uentris tui ponā super sedē tuā:
Hæc olim promissa, à pijs expectata, à multis desper
rata, nūc uisum est deo perficere ueris posteris Abra
hæ, quorum genus non deficiet usq; ad finem mundi:
Hæc fatidico spiritu Maria proloquuta est, perindè
quasi facta essent, quæ essent futura: Commorata est
autem apud Elizabet cognatam suam fermè tribus
mensibus, sanctis colloquijs & amicis obsequijs su/
bleuans anum. Sub instantem autem cognatæ partū
Maria repetijt domum suam. Non enim conuenit uir
ginibus obstetricandi officium, & mox affluxuram
turbam fugiebat. Iamq; aderat legitimum tempus,
quo foetum æderet Elizabet. Ac natus filius certam fi
dem fecit promissi diuini: Rēs rumore sparsa est per
uicinos & cognatos, quibus ut ante doluerat Eliza/

bet sterilitas, ita uoluptati fuit, quod ex ingenti misericordia diuina, edita prole mascula contigisset anui deploratæ sterilitatis nomen matris, cui felix fuerat futurum genuisse puellam, sed multo felicius erat genuisse filium. Et hic apparuit Angeli promissum, qui dixerat fore, ut in natiuitate pueri multi gauderent. Accurrerunt enim complures, ac gratulabantur puerperæ. Aequum autem erat ut multi gauderent in illius natiuitate, qui plurimorũ bono natus fuerat. Iam uenerat dies à partu octauus, quo iuxta legis præscriptum circuncidendus erat puer, & indendũ nomen. Venerũt itaq; cognati, qui ex propinquitatis officio curarent puerũ rite circuncidendũ. Quoniam pater erat elinguis, qui solet esse autor imponendi nominis, cognati suspicantes id patrem uelle, quod uulgo solet esse gratissimum, appellarunt eum patris nomine Zachariam. Mater contra, quod à marito muto discere non poterat, spiritus afflatu docta, contendit nõ esse uocandum Zachariam, sed Ioannem: nimirũ significante spiritu sancto, eũ qui natus erat præconem futurum nouæ legis, quæ ueterum traditiones abrogaret, & carnalem cultum uerteret in gratiam spiritualem. Zacharias enim Hebræis sonat idem quod memor domini: Ioannes à gratia dictus est. Legis iusticia constabat operibus præscriptis: Euangelij iusticia gratia constat ex fide. Non cesserunt autoritati matris cognati, sed è regione cõtendebant potius appellandum

Et peperit filium.

pellandum Zachariam, eo quod nullus esset in tota gente Zachariæ, qui dictus sit Ioannes. Et solet in prole per inditum nomen, uel patris, uel aui, uel patrui, uel alicuius cognati memoria renouari. Et adhuc hodie sunt quibus magis arridet nomen Zachariæ, quàm Ioannis, nimirum hi, qui nondum patiuntur ab oleri circuncisionem, neomenias, lotiones, dies festos, ieiunia, delectum ciborum, sacrificia, re uidelicet clamitantes, nomen Ioannis nolumus, ueterẽ Zachariam uolumus. Quum itaq; non conueniret inter puerperam & cognatos, opus erat autoritate patris, quæ contentionem finiret. Is nondum habebat linguam, quum iam sermone esset opus. Nutibus igitur utcunq; significatum est illi, quod nomen placeret indi filio. Ille re intellecta popoſcit tabellas pugillares, ut mutis literis indicaret, quod uiua uoce proloqui non poterat. Allatis pugillaribus scripsit hunc in modum: Ioannes est nomen eius, significans hoc nomen illi inditum ab Angelo priusquam cõciperetur. Id admirati sunt omnes, & quod placeret nomen nouum, & quod inter matrem, & patrem mutum de nomine conueniret. Iam appetebat tempus ut inciperet loqui lex Mosaica, quæ hactenus figuris, ac mutis elementis Euangelij gratiam utcunq; designarat. Tempus aderat ut os, quod iuxta promissum Gabriëlis clauserat incredulitas, aperiret credulitas. Protinus igitur ut scripserat, solutum est & linguæ uinculum. Nec

aliunde redditi sermonis facultatem auspicatus est, quàm à laudibus dei, cuius gratuita munificentia, tantus gaudiorum cumulus contigisset. Nisi siluerit Iudaica lingua, carnalium obseruationum prædicatrix, & humanæ iusticiæ uindicatrix, non potest loqui lingua Euangelica, quæ gratiam prædicat, quæ fidem, quæ charitatem, non legis opera, quæ non homini iusticiæ laudem uindicat è suis factis, sed dei iusticiam prædicat ex innocentia gratis collata per fidem. Hæc omnia de anu puerpera, de nouitate nominis, de filio per Angeli promissum nato, de patre prius ex loquente facto muto, rursus ex elingui facundo in laudem dei, rumore sparsa sunt: non iam per cognatos tantũ ac uicinos, uerum etiam per uniuersam illam Iudeæ regionem, quæ montana dicitur, adeo ut non solũ admiratio, sed stupor quidam & horror, ex tot tam insolitis miraculis conceptus, occuparet animos omnium. Siquidem ex his præludijs colligebant natũ puerum olim magna & inaudita patraturum, cuius conceptus & natiuitas iam tum prodigijs insigniretur. Videbant patris effœtam senectutem, anus deploratã sterilitatem: cõsiderabant linguæ subito ademptæ ac redditæ miraculum, audierant Gabrielis intercessisse ministerium, sentiebant in utroq; parente spiritus cœlestis afflatum, nihil non esse præter morem communem, nihil non præ se ferre uirtutem diuinam. Hæc in suo quiq; corde contemplantes dicebant apud sese:

Quis

Quis nam futurus est iste puer? Nemo prophetarum tam prodigiose natus est. Siquidem ipsa rerum miracula declarant hæc geri uirtute dei, quæ puero adsit ad res summas delecto. Neq; uero hæc temere ratiocinabantur. Nam uere manus dei uirtutem suam cœlestem exerebat in puero, & per puerum in parentes, mirabiliora suo tempore proditura. Et ne non omnia redundarent miraculis, & gaudijs affluerent, Zacharias quoq; pater Ioannis totus afflatus diuino spiritu, erupit in hũc hymnũ: Prædicanda est, inquit, & omni laudis genere uehenda est dei bonitas, qui Israël, quum sit deus omniũ, tamen peculiariter dici uoluit deus Israël: non quod non esset aliarum gentium dominus, sed quod Israeliticum populum, typum esse uoluerit cœlestis illius populi, qui contemptis rebus terrenis aspirant ad æternam illam Hierusalem, ubi rebus inuisibilibus colitur deus. Ab his quocunq; sub cœlo degunt, quacunq; de gente nati sunt, laudandus est deus, qui tandem dignatus est nouo more inuisere populũ suũ, iam miseræ diutinæq; seruitutis tedio laborantem, ac desperationi proximũ, aduersus quem satanas, peccatum, & mundus inualuerat, sic ut nec spes esset in pharisæis, nec in philosophis, nec in Mosaicæ legis ceremonijs. Respexit ille propitius, & ab his omnibus malis redemit gratuito populũ suũ. Potens erat tyrannus, qui multo satellitio stipatus regnabat per omne genus hominũ, à quo uiribus humanis

Et Zacharias pater ei⁹.

Benc.do.de.

Isr.

Et erexit cornu salutis.

non po

non poterat uindicari libertas Iſraëlitarum. Solus deus hoſte potentior, addidit infirmis robur, miſſo duce inuicto, qui cornu diuinæ uirtutis deijceret aduerſariorum opes, quiq; deuicta morte gratis conferret per fidem ſalutem æternã omnibus. Hoc *ſalutis præſidium erexit nobis in gente* Dauid *cultoris ſui, cui promiſerat hoc beneficium, peruenturum hinc ad omnes, quicunq; iuxta ſpiritum promerentur eſſe filij* Dauid, *nõ degenerantes à pietate patris.* Ille *fortiter ac feliciter pugnauit aduerſus alienigenas, & hoſtes Iſraëlitici populi, hoc duce pugnandum eſt aduerſus pernicioſiores hoſtes, qui perimunt animas.* Hi *ſunt ſatanas, cum ſpirituum impiorum copijs: hi ſunt affectus praui, ſollicitantes ad ea, quæ deo ſunt inuiſa: hi ſunt homines magis amantes ea, quæ ſunt huius mundi, quàm ea quæ ſunt dei, per quos, uelut organa uim ſuam exerit diabolus.* Neq; *hæc caſu ſic eueniunt: ſed quod nunc præſtat, iam olim promiſerat deus per omnium prophetarum ora, quos ſuo ſpiritu afflauerat, qui ab orbe cõdito uaticinati ſunt.* Promiſerat *enim ut aliquando miſſo potenti duce, ſeruaremur ab hoſtibus noſtris, & erueremur è manibus omniũ, qui nobis peſſime uolebant, conantes pertrahere in mortem æternam.* Nec *erat hoc meriti noſtri quibus præſtitit hoc tantum beneficium, neq; patrum, quibus promiſerat quod nobis exhibuit.* Sic *illius bonitati uiſum, ut rem tantam largiretur immerentibus: ſic illius*

Sicut loquutus *eſt per os ſ.*

Ad *faciendum miſericordiam.*

illius iusticiæ uisum est, ut quod promiserat præsta/ret suo tempore, ut ab omnibus intelligeretur non modo misericors ac beneficus, uerũ etiam uerax ac promissi tenax. Non enim promisit solum, uerum etiam fœdus pepigit cum patribus nostris: iurauit per semetipsum patriarchæ nostro Abrahæ, uidelicet illius admirabili erga se fiducia delectatus, quod fretus promisso diuino, non dubitarit immolare filiũ suum unicũ Isaac, dicens: per memetipsum iuraui, quoniam fecisti rem istam, nec pepercisti filio tuo unigenito mea causa, benedicam tibi, & multiplicabo posteritatem tuam, sicut stellas cœli, & arenam, quæ est in littore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorũ suorum, & benedicentur per semen tuum omnes gentes terræ, propterea quod obedisti uoci meæ. Nimirum hæc est uera posteritas Abrahæ, quæ non per ceremonias legis, sed per obedientiam credulitatis obtemperat deo per Euangelium orbi loquenti. His præstatur promissa de inimicis uictoria, quibus à peccati tyrannide liberatis, liberatis à cunctis erroribus, liberatis à satanæ iugo, contigit renunciare uitæ pristinæ, ut post hac securi nostri ducis præsidio, seruiamus uni, cui debemus omnia, qui prius seruieramus ambitioni, libidini, auariciæ, seruieramus diabolo: seruiamus autem non sabbatismis, neomenijs, abstinentia ciborum, immolatione pecudum, quæ speciem religionis habent apud homines, quemadmodũ hactenus fecere maiores

Et memorari testamenti s. san.

Vt sine timore de manu inimicorum.n.l. In sanctitate

maiores nostri, sed puritate conscientiæ, sed synceritate uitæ, qui cultus est gratissimus in conspectu dei, qui non respicit carnales uictimas, sed animi pietatem, amans sibi de suis donis sacrificari. Nec hic cultus *præscriptis diebus exhibendus est deo, quemadmodum hactenus factum, sed per omnem uitam nostrã.* Non enim est unquam ab his sacrificijs cessandum, *sed semel gratis data pietas, sanctis studijs semper in maius est prouehenda.* Nos itaq; *filices diuino munere, quibus iuxta prophetarum oracula, datus est redemptor, potẽs, ac seruator inuincibilis.* Sed eiusdem *dei munere tu quoq; felix ô puer, qui tanti ducis præcursor delectus es.* Quemadmodũ *enim hesperus anteuenit solis exortum, mortales somno torpentes ad lucis aduentantis expectationem expergefaciens, ita tu imminente domini aduentu, qui per unicũ filium suum decreuit orbem nostrũ inuisere, præcurres, præparaturus animos hominum ad tantæ salutis susceptionem: ne si aduentus ille mentes hominum oscitantes & auersas offenderit, oblata salus uertatur in cumulũ exitij.* Efficies *enim tuo baptismo, tuaq́; prædicatione, ut intelligant sese peccatores, ut sciant sibi opus esse medico, ut cognoscant iam adesse eum, qui solus omnium, omnibus per fidem* Euangelicam *largiturus sit salutem æternam, uidelicet gratuito condonatis peccatis nostris, quæ mortem adferunt animi: & gratis collata nobis sua iusticia.* Idq; *cõtinget*

omnibus die bus nostris.

Et tu puer propheta.

Ad dandam scientiam.

Per uiscera misericordiæ

omnibus

omnibus credentibus, nullis omnino meritis hominũ, ſed propter exuberantem dei noſtri miſericordiam, qui, quos condiderat, perire noluit. Ab omnipotente conditi ſumus, à miſericordiſſimo reſtituti. Perieramus, niſi ille pro ſua genuina bonitate miſertus eſſet noſtri, niſi ille ueluti ſol quidam cœlitus nobis exortus diſpuliſſet tenebras ignorantiæ noſtræ: profligaſſet peccatorum caliginem, ac frigida corda ſuæ charitatis accendiſſet igni. Iacebamus in tenebris, non poteramus ad illum oculos attollere. Ille ſe demiſit ad nos, ſuiſq; radijs in animos noſtros immiſſis, ſerenus ac ſalutifer illuxit nobis, qui prius in tenebris peccatorum, ac deſperatione ſalutis, uelut in umbra mortis ſedebamus: Idololatrijs excæcati, mundanis cupiditatibus obtenebrati, currebamus ab impietate ad impietatem, palpitantes in denſiſſima caligine, pro cœleſtibus amplectentes terrena, pro ueris umbras, pro ſpiritualibus carnalia, pro ſalutiferis peſtifera. Et ecce in altiſſima nocte deſperationis exortus eſt nobis ille ſol æternus, ut animi noſtri pedes dirigat in uiam Euangelicã, quæ eſt uia pacis, quæ per fidem & charitatem humana diuinis conciliat, dirimens inimicitiam quæ erat inter deum & homines: omneis orbis natiões in unius nominis, in unius fidei profeſſionem conglutinans: deniq; ſedatis tumultuoſis affectibus unumquenq; hominem concilians ſibi. Hæc pius ſenex fatidico pectore promens, exemplo

Illuminare his qui in t.

prophetarũ, sic futura præcinebat quasi iã essent pa-ƈta. His tam miris rerũ exordijs, progressus probe respondebat. Puer enim prodigiose natus, quemadmodũ per ætatem adolescebat corpore, ita per afflatum diuini numinis, semper in maius proficiebat, firmitate roboreq; spiritus. Nec diu sese continebat in parentũ ædibus, sed ab ipsa statim pueritia, subduxit sese ab hominum frequentia, ne uel minimum labis contrahere posset ex uulgi cõmercio, qui fuerat in utero matris sanctificatus. Vinum & siceram nunquam biberat, nihil humanæ uoluptatis, nihil honoris gustarat unq̃, neglectis omnibus humanis affectibus inter feras uictitabat locustis ac melle syluestri: pilis camelorum uestiebatur, non holosericis: pellicea zona cingebatur. Erat illi perpetuum cum deo colloquium. Talis nimirum uita decebat eum, qui prædicandæ pœnitentiæ destinatus erat. Et locus delectus congruebat prophetiæ, quæ uocat illum uocem clamantis in deserto. Hic latitabat ad multos annos, hic silebat, ut suo tempore maiore cum autoritate prodiret ac loqueretur. Non se ingessit ad munus præconis, sed quum spiritus impulisset animum ipsius, ut suam lucem proferret, & ostenderet populo Israëlitico quantus esset, tum magna cum autoritate, cœpit agere præcursorem.

Vsq; in diẽ ostensionis.

CAPVT II.

HABES *admirabilem ortũ præcursoris, nunc accipe mirabiliorem Iesu Christi, qui totius*

mundi

mundi unus princeps futurus erat, & uniuersas totius orbis nationes, ad sui nominis professionem, non minis aut terroribus, sed beneficijs, salutiferaq́; doctrina prouocaturus. Proinde diuino consilio procuratum est, ut sub Augusto Cæsare, qui plerasq́; mundi regiones obtinebat, ac latissime rebus undiq; pacatis Romanorum imperium administrabat, censerentur omnes prouinciæ, quæ Romanum imperiũ agnoscebant, ut appareret, quanto latius pateret ditio Christi quàm Cæsaris, quantoq́; placidius sit eius regnum, qui nihil aufert, sed largitur etiam cœlestia, regno Cæsaris, qui quum non possit largiri cœlestia, tamen arripit terrena, & ui cogit ad professionẽ, quũ cœlestis imperator beneficijs alliceat. Qui Cæsari dant nomen, quid aliud quàm seruitutem profitentur, & rem familiarem comperiunt arctiorem? qui nouo principi dant nomen, libertatem accipiunt, cum donatiuo salutis æternæ. Deniq; Cæsar Octauius, quanquam esset omniũ in rebus gerendis dexterrimus, tamen multas regiones non poterat armis subigere, quũ noster dux sine ui, sine præsidijs huius mundi, uniuersum terrarum orbem, tot linguas, tot ritus, tot religiones, tot barbaras ac retrusas nationes, in unam ecclesiam uelut in unũ regnum congregarit. Ad eam igitur professionem in Syria peragendã, missus est ex autoritate Cæsaris Augusti, & senatus consulto Quirinus, eius prouinciæ præses. Hic autem erat primus census, qui sub

Exijt edictũ à Cæs. Aug.

hoc

hoc præside fuit actus in Syria. Nam sub eodem post acti sunt & alij. Ad Cæsaris igitur edictũ, quod Quirinus promulgarat proficiscuntur omnes, in suam quisq; tribum, ac ciuitatem, ut ex more profiterentur. Ioseph autem sponsus uirginis quum esset tribus Iudæ, cuius erat & coniunx illius, habitabat tamen in ciuitatula Nazareth, quæ est in Galilæa. Is igitur relicta domo profectus est in tribum suam, hoc est, Iudæam, in ciuitatulam quàm extruxit rex Dauid, nomine Bethlehem, eo quod Ioseph & uirgo non solum pertineret ad tribum Iuda, uerum etiam genus ducerent è progenie ac stirpe Dauid, è cuius semine promissus fuerat Christus. Nihil autem horum fortuito contigit, sed omnia diuino consilio procurata sunt, ut rerum exitus prophetarum oraculis cõgruerent, quod tantæ rei gloriam inter duas ciuitates partiebantur, uidelicet ut in Nazareth conciperetur, & educaretur rex orbis: in Bethlehem iuxta prophetiã nasceretur. Huc igitur comitata est sponsum suum uirgo Maria grauida, iamq; uicina partui. Non detrectauit hoc laboris uirgo prægnans, non fugitat oculos hominum sibi bene conscia, non fastidit obsequiũ mariti mox paritura deum: Non dedignatur haberi uxor fabri, quæ tota fuerat deo dedicata. Hac igitur occasione quum dies aliquot commorarentur in ciuitate Nazareth, factum est ut euolutis legitimis mensibus, quo magis cõstaret uerum hominem esse, qui nasceretur, adesset

tempus

tempus pariendi. Oppidulum humile sibi delegerat, in quo tamen domum nullam habebat cœli terræq; dominus, parentes humiles, deniq; peregre nasci uoluit, ut nos puderet nostræ superbiæ, simul & auaritiæ, ac uel huius exemplo disceremus felicitatem hominis non esse metiendam istis uulgaribus bonis, quæ si nobis non subducuntur, nos illis subducimur, sed æternis bonis æstimandam, & in illam patriam recondendos Thesauros, quibus perpetuo simus fruituri. Etenim si ueris iudicijs res æstimare uelimus, plus erat sublimitatis, plus potentiæ, plus maiestatis, in hac humillima Christi natiuitate, quàm in omnibus omnium Cæsarum pompis, ac triumphis. In Bethlehem igitur, quæ dicitur domus panis, sacra uirguncula protulit nobis panem illum cœlestem, unde qui ederit, non moritur in æternum. Atque hic erat partus ille uirginis unicus, cui nec antecesserat ullũ exemplũ, nec sequutum est. Matri erat unicus filius, nobis erat primogenitus, quos sibi spiritu iunctos fratres reddidit, & hæreditatis æternæ consortes, ne solus ueniret ad patrem, sed ipse ueluti primogenitus, multos fratres secum adduceret in societatem æternæ salutis. Editum infantulum mater nõ tradidit nutricibus, quas ob pietatẽ nolebat, ob paupertatem non habebat, sed ipsa fasciolis inuoluit. Et quoniam in publico diuersorio, propter hospitum frequentiam non erat alius recenti puerperæ locus, reclinauit puerum in præsepe. Audi superbe

filiũ suũ primogenitum.

dives

diues,qui latifundia latifundijs accumulas ,qui nusquam non substruis domos, prædia,palatia. Qui cœli terræq; & dominus est & opifex, cuiq; tu in baptismo nomen dedisti, peregre nascitur, nec habet locum in diuersorio. Si principem agnoscis tuum,in cuius uerba iurasti,ne pigeat illius exemplū imitari,& pudeat te tuæ mentis. Audi nunc quàm tota hæc natiuitatis humilitas plena sit magnificentiæ. Erat haud procul à Bethlehem turris Ader,hoc est,gregis,Hæbraice dicta, quod illic ob agros compascuos esset pecoris copia. Turris autem meminit etiam prophetia Micheæ,quemadmodum & Bethlehem. Erant igitur in ea regione pastores,qui nocturnas excubias agebant pro gregibus suis:uidelicet ipsa re docentes,quid exemplo principis pastorum facere debeant episcopi, pro salute populi sibi concrediti. Et noctu natus est ille sol iustitiæ,discussurus mundi tenebras. Humilibus humilis,pastoribus pastor,primum innotescere maluit,quàm Cæsaribus,regibus,præsidibus,pharisæis, scribis, pontificibus. Et ecce subito Gabriel angelus è sublimi imminebat illorū uerticibus,simulq; noua quædam lux,quæ nec solis esset,nec lunæ,nec lucernæ, repente circunfulsit pastores. Hoc quū esset læti ominis,tamen ob insolitū ac subitū prodigiū,magno pauore correpti sunt pastores. Sed angelus timorē hūc mox adimit blando alloquio:Ponite,inquit, pauorē, nihil est quod formidetis,letissimæ rei nūcius adsum, & ha-

& hactenus inauditū gaudiū adfero, non solū uobis, uerūetiam toti populo Israëlitico. Iam olim promiserant uobis seruatorem prophetarū oracula: iam olim expectatus est Messias: is hac nocte natus est, & uobis omnibus natus est. Hic est Messias ille, princeps ac dominus omniū, rex & idem sacerdos unctus diuinitus. Natus est aūt iuxta prophetarū oracula, in ciuitate Dauid, cui nomen Bethleē, hac ipsa nocte. Ite & inquirite. Dabo signū quo possit agnosci. Adite diuersoriū, & inuenietis infantulū obuolutū fascijs, ac reclinatum in præsepi. Hæc ubi prædicasset Gabriel, simul audita est ingens multitudo cœlestis militiæ, nimirū angelorū, qui ministri sunt domini fortis in prælio, quiq; pro nobis bellant aduersus principes huius mundi. Hi modulatione quadam cœlesti & ineffabili, canebant laudes deo, prædicantes illius inenarrabilem erga genus humanum charitatem, & humano generi gratulantes, quibus fauore numinis tanta felicitas cōtigisset. Hymnus aūt quem angelicus ille chorus concinebat hic erat: Gloria in excelsis deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Nimirū hoc significat nobis angelica cantio: nihil ex hoc negocio gloriæ deberi, nec angelis, nec hominibus, sed uniuersam gloriā deberi bonitati diuinæ, quæ nobis, quos condidit, miro cōsilio ꝓspicit è cœlo, ut intelligamus illinc nobis proficisci, quicquid magnificū aut salutiferum obtigerit. In terris nihil aliud optandū quàm pacem

quæ peccatis abolitis nos deo cõciliet, quæ nos mutua charitate cõglutinet. Hæc est enim pax nõ mũdi, sed dei, quæ exuperat omnem sensum, quæq; præpõderat uniuersis mundi felicitatibus. Ea gratis per cõciliatorẽ dei & hominũ offertur, nõ nostris intercedentibus meritis, sed ex propensa in nos beneficentia diuina, cui uisum est hac mirabili ratione consulere saluti generis humani. Hoc carmen natalicium ubi lætissimis uocibus præcinuissent pastoribus, angeli sese receperunt in cœlum. His rebus ita gestis, consilium inter sese confert simplex turba pastorum, nõ dubitans de dictis angelorum, sed plenius auens cognoscere quod audierant. Loquuti sunt igitur inter sese: Sequamur angeli monita, proficiscamur hinc usq; ad Bethleem, ut quod auribus accepimus factum, coràm oculis intuecamur, quo pleniore fide prædicemus alijs, quod dominus nobis per angelos suos nunciare dignatus est. Placuit omnibus pium consilium. Pastores properant, extimulabat animos pietas, peruentum est Bethleem, uentum in diuersorium. Illic iuxta promissum angeli reperiunt Mariam puerperam, & Ioseph uirginei partus testem, nec non puerum fascijs obuinctum ac repositum in præsepi. Nihil offendit pios pastores uirgunculæ tenuitas, nihil sponsus iuxta mundum humilis, nihil puellus ob inopiam loci commodioris reclinatus in præsepi, quæ superbos pharisæos ac scribas alienassent, sed his omnibus magis confirmantur

Bona uoluntas.

mantur ad firmiorem credulitatem, posteaquàm ocu lis testibus compererunt, non esse uana, quæ nuncia rat angelus. Habet autem & pietas in hominibus, quamlibet humilibus, suam prudentiam. Nō enim protinus euulgarūt, quod audierant, sed ubi rem certam cognouissent, tum nō ueriti sunt, & apud alios quod audierant prædicare. Ab huiusmodi præconibus primum amauit prædicari Christus, in quorum simplicitatem nulla cadebat uanitatis, aut fuci suspicio. Non nouerant aliquid ex se cōminisci: nesciebant affingere uisis: sed quod audierant ac uiderant, ut audierant ac uiderant bona fide nunciabant, bonæ mentis hominibus. Et inuenit pastorum uox apud multos fidem, quæ multos excitauit ad cupiditatem uidendi pueri. Atq; hic mihi sanctæ uirgunculæ prudentem modestiam considera. Discit à pastoribus, quid nunciarit angelus, quid cecinerit cœlestis militiæ chorus, ipsa sola tacet: hæc omnia quæ prius, quæ nunc acciderant conseruans in animo, ac diligenti reputatione conferens in corde suo. Silet in suū tempus uirginei conceptus mysterium: non iactat apud alios suam felicitatem. Ancillam promiserat opificio diuino, ancillam exhibet: contemplatur tacita secum nouam rationem diuini consilij. Considerat omnia plena esse nouis miraculis: uidet ubiq; summam humilitatem cum summa sublimitate misceri. Infans in utero concipitur; sed angelo internuncio, spiritu sancto opifice: puer nascitur; sed

Et omnes q audierāt mirati sunt.

tur, sed è uirgine matre. Reclinatur *in præsepe, sed angeli gratulabūdi canunt è cœlis.* Latitat *in obscuro loco, sed cœlum nati sublimitatem adorat.* His *hunc in modum peractis, pastores repetunt gregem suum, glorificantes ac laudantes deum, super omnibus quæ audierant ab angelis, & quod quemadmodum audierant comperissent.* Cæterum *postea quàm uenisset dies à partu octauus, quo lex* Mosaica *iubet infantem masculum circuncidi, amputata summa præputij pellicula (nam id primū ab* Abraham *profectū deus uoluit esse suæ gentis signaculum) satisfactum est & hac in re legi, quando nō uenerat soluturus legem, sed adimpleturus.* Nec *dedignatus est, ueluti peccatis parentū obnoxius accipere remediū, qui solus ab omni peccati contagio immunis, ablaturus erat omnia peccata mundi, sibiq; nouum populū acciturus, cui cor esset ab omnibus carnis cupiditatibus repurgatū, idq; non cultris petrinis, sed gladio sermonis* Euangelici *per fidem omnia purgantis.* Quin *& nomen ex more inditum.* Dictus *est enim* Iesus, *quod* Hebræis *sonat seruatorem.* Non *hoc fortuito, aut humana uoluntate inditum est puero, sed autoritate diuina per* Gabrielem *fuerat datum, antequam in utero uirginis conciperetur, ut uel ex ipso statim uocabulo mortales admonerentur, hunc esse qui ueram salutem conferret omnibus, ac uerum* Iosue *ducem referens, suos ab omni uitiorum inquinamento purgatos, perduceret in terram*

Et postq̄ cōsūmati sunt dies octo.

terram cœlestem, æternis gaudijs affluentem. Hactenus typis quibusdam prælusum est Euangelio, primū populo Iudæorum prædicando. Quinto à circuncisione die, adsunt Magi tres, stellæ indicio procul exciti ad uisendum puerū. Adorarunt nouum orbis principem, ac mysticis donarijs honorarunt, quadam rerū imagine significantes, gentes amplexuras Euangelij gratiam, ab homicidis Iudæis repudiatam. Rursus quum adesset dies à partu quadragesimus secundus, quo lex iubet masculinum fœtum exhiberi domino, proq; purgatione puerperæ, simul & pueri nati, quod uulgaris mulierum partus, non absq; sordibus corporis constet, offerri munus: nec hic modestissima uirguncula refugit speciem uulgarium puerperarū, quum in hoc partu nihil esset inquinatum, nihil non cœlesti puritate sanctimoniaq; plenum. Quid enim haberet impuri puerpera, quæ citra uirilem attactū, ex amplexu uirtutis cœlestis, per opificium spiritus sancti conceperat? An uero quicquam sordidum poterat esse in fœtu, qui cœlitus natus, in hoc uenerat, ut solus omne genus hominum purgaret à cunctis uitiorum sordibus? Sed his tam insignibus modestiæ exemplis deus humanam superbiā frangere uoluit, simulq; conueniebat, ut qui uenerat utrunq; parietem, hoc est, Iudæorum ac gentium populum in eandem Euangelij professionem cōpacturus, per omnia satisfaceret legi Mosaicæ, unde prima fides, & autoritas erat

Euangelio profectura. *Mater igitur ac Ioseph qui certo dei consilio pater adhuc credebatur Iesu, infantem suum adduxerunt* Hierosolymam, *ut in templo exhiberetur in conspectu domini, cui dicatus erat, & consecratus*. Non quod non omnia *sint domini, sed ut mystico typo doceremur, eos demum animos esse domino gratissimos, qui masculo spiritus robore, deuictis carnis, uelut effoeminatae cupiditatibus, grassantur ad ea quae coelestia sunt & aeterna*. Hoc innuens *lex* Mosaica, *praescripserat ut omne masculinum, simulatq; uulua matris adaperta prodiret in lucem haberetur domino sacrum, siue natum esset ex hominibus, siue ex brutis animalibus, ut hinc quoq; primitiae cederent sacerdotibus*: Sic *tamen ut hominis primogenitum à sacerdotibus redimeretur, nisi puer esset tribus* Leuiticae. Atqui *lex ipsa palàm liberat hanc sacram puerperam ab obligatione sua, quũ ait in libro* Leuitico: *Mulier si suscepto semine pepererit masculum*. Siquidem *haec nec mulier erat, quae uirum nesciebat, nec semine suscepto aliunde pepererat*. Rursum *quum ait: omne masculinum adaperiens uuluam, satis indicat se de uulgari matrum partu sentire, quae prius fracto per uirum uirginitatis signaculo, nõ sine sordibus, nec sine pudore pariunt*. Hic *aũt foetus coelestis, nec ingrediẽs, nec egrediens uirginalis uteri claustra uiolauit, sed cõsecrauit potius, & cõsignauit, ne in posterũ etiam uel corpus illius, ueluti templũ semel*

deo dedicatum, uel animus myrothecium sancti spiritus, ullis humanis inquinamentis pateret. Exhibitus est *igitur ueluti legi obnoxius in templo, qui dominus erat omnium cœlestium ac terrestrium.* Redemptus *est exiguo precio, qui sui sanguinis precio redempturus erat uniuersum mundū.* Lex enim *præscripserat, ut parentes primogenitum masculinum redimerent agno anniculo, qui dabatur in holocaustum.* Deinde *adderetur columbus aut turtur, pro expiatiōe peccati, si quid labis in coitu, aut post esset contractum.* Debet *enim undequaq; purum esse, quod domino sit offerendum.* Quod *si rei familiaris angustia non patiebatur dari agnū, agni uice dabatur turtur, aut pullus columbæ, pro redemptione pueri.* Altera *auis offerebatur pro expiatione peccati.* Obtulerunt *igitur pauperum munus: non dubium est, quin uberius fuerint largituri, nisi tenuitas obstetisset.* Aderat *pietate diues animus, sed ad exemplum nobis parandum, utilior erat professio paupertatis.* Atq; *hæc omnia diuini consilij dispensatione sic peracta sunt, quum multis alijs de causis, tum ob hanc præcipue, ut tot argumentis declararetur in puero ueritas humanæ naturæ.* Vtero *tumenti conspecta est in diuersorio, mox enixæ subsedit corporis tumor: infantem recens natum comperere pastores, adorauere Magi, circuncisus est solenni ritu.* Rursus *idem in templum delatus est, ac palàm exhibitus sacerdotibus.* His *rebus factū*

est, ut nec de partu quisquam possit dubitare, & paulatim pluribus innotesceret, sed humilibus ac pijs duntaxat. Conueniebat enim ut nec paucis nec uulgaribus argumentis confirmaretur, quod creditum omnibus seculis esset allaturum salutem æternam, non creditum, mortem æternam. Angelus nunciat, testis adhibetur spõsus Ioseph. Elizabet sterilis parit: mutus Zacharias loquitur, uterq; spiritu prophetico corripitur. Exultat Ioannes in utero matris: uirgo generat: hospites magi accurrunt, & adorant: pastores prædicant. Tot argumentis, tot prodigijs commendata est recens pueri natiuitas. Nunc ne non ab omni sexu, omniq; ætate, omni statu ac professione, ferret testimonium, neq; quisquam omnino relinqueretur, qui sibi ab hoc non promitteret salutem: Erat id temporis Hierosolymæ uir quidam nomine Simeon, senecta iam frigidus, sed spiritu feruens: effœto corpore, sed animo uegeto: ætate marcidus, sed uitæ innocentia floridus, nimirum uere iustus, uereq; pius ac religiosus, non uenans exemplo pharisæorũ gloriam ac quæstum ab hominibus, sed publicæ salutis auidus, quem nulla uoluptas in hac uita remorabatur, nisi ut uideret oculis suis eum, quem in hoc prophetarum oracula promiserant uenturum ut consolaretur Israëliticum populũ, multis modis afflictum. Is ut erat uir bonus, afflatu sancti spiritus cognouerat eum diem iam adesse. Quumq; uotis ardentissimis rogasset dominũ, ut

Et ecce homo erat.

num, ut sibi contingeret, uel semel oculis corporalibus intueri tot iam seculis expectatum Messiam, responsum acceperat in adyto pij pectoris à spiritu sancto, fore ut non emigraret ex hac uita, nisi prius oculis corporeis uidisset quem oculis fidei iampridem prospexerat, ut testari posset uenisse quem uenturum non dubitabat, felicem illum puerum quem uidelicet deus unxerat supra mortales omnes, ut æterno regno nec unquam abrogando sacerdotio potiretur. Quum igitur futurum esset, ut puer Iesus *adferretur in templum, quemadmodum diximus:* Beatus *ille senex submonitus afflatu spiritus, sub ipsum tempus uenit in templū. Quumq;* Maria *mater, &* Ioseph, *qui tum adhuc credebatur pueri pater, infantem deferrent in templum, ut peragerent, quæ ad solennes ritus purificationis pertinebant: posteaquam sacerdos oblatū puerum amplexus esset, eiq; benedixisset: non se cōtinuit pietas senilis, quin ipse quoq; desideratum infantulū complecteretur ulnis suis, simulq; erupit mox defectura uox in laudem dei, ueluti cygneam quandam cantionem promens ac dixit:* Satisfactum *est domine uotis meis.* Nunc *lubens ac lætus moriar, quia dimittis seruum tuum, animo requieto, placidoq;, neq; quicquam præterea desiderantem in hac uita, sed cupidū etiam ex hoc senili corpusculo demigrandi ad felix consortium piorum hominum, qui diem hunc expectarant, nec uidere contigit, nisi spiritualibus oculis*

Christum domini.

Nunc dimittis.

 fidei.

Oculi mei. fidei. Meis uotis abundantius satisfactum est, cui corporeis etiam oculis uidere contigit, cui datum est ulnis senilibus amplecti filium tuum unicum, per quem tibi uisum est ueram salutem conferre, non solum Israëlitico populo, uerumetiam uniuersis mundi nationibus. Agnosco in humili corpusculo uirtutem tuam. Agnosco hunc esse lucem mundi, prophetarum oraculis promissam, hunc esse solem, quem exoriri uoluisti, ut dispelleret tenebras omnium gentium, & haberet populus tuus Israël de quo merito glorietur, populus inquam uere tuus, non iuxta carnem tantū unde prodijt salutis exordium, sed iuxta spiritualem cognationem, quæ fide Euangelica conciliatur. Israël enim est, quisquis in hanc lucem pios intenderit oculos. Antehac populus Iudæorum gloriatus est de Abraham, Isaac, & Iacob, gloriatus est de Mose, de templo, de prophetis. Post hac spiritualis Israël, qui per totum orbem diffusus est, gloriabitur de tuo filio, quem post omnes, ut omnibus maiorem mittere dignatus es. Nunc quidem latitat paucis agnitus, sed post emicabit illius lux, suis radijs cunctas mundi plagas illustraturi. Porrò mater infantis & Ioseph uidentes hæc afflatu diuini spiritus à sene dici, conferentes interim cum his quæ præcesserant, taciti secum admirabantur, quid sibi uellet senis oratio. Cæterū ubi puero simul et parentibus bene precatus esset Simeon, uersus ad Mariam dixit: Filius hic tuus, quanquā in hoc

Qđ parasti an. f. o. p.

Gloriā plebis. t. I.

Et dixit ad Mariam.

datus

datus est à deo, ut salutem conferat omnibus, tamen hominum uitio fiet, ut quemadmodum multos dei do num amplectentes, erecturus est ad spem salutis æter næ, ita multi gentis Israëliticæ, respuentes obuiam dei beneficentiā, deijcientur in exitiū æternū, ueritate per hunc prodita: cadent qui prius stare uidebantur: exur gent qui uidebantur iacere. Ab omnibus Israëlitis ex pectatus est, sed nō ab omnibus recipietur. Propone tur enim omnibus ueluti signū, quale nūq̄ propositū fuit ab initio mundi, sed obnoxiū multorū cōtradictio ni. Obstrepent illi pharisæi, scribæ & pontifices. Re clamabūt increduli & hæretici, tantusq; tumultus cō citabitur undiq;, ut ne tu quidem sis à malorum con sortio futura immunis. Nam non ad eos tantum per ueniet eorum crudelitas qui crediderint filio tuo, ue rumetiā tuam ipsius animam penetrabit doloris gla dius. Tale signum uisum est deo proferre sub oculos omnium, ut clara ueritatis luce prolata, retegerentur cogitationes hominum, quæ latebant in corde, ac uer sis rerū uicibus res ipsa declararet eos abfuisse pro cul à uera iusticia, qui apud homines uidebantur ar cem tenere iusticiæ, deprehenderentur impij, qui sibi uindicarant doctrinam pietatis. Cōtra qui prius habe bantur alieni à religione; declararentur multo fuisse propiores ueræ religioni: qui uidebantur esse reiecti ac deplorati, hos simplex credulitas primos admitte ret in regnum cœlorum. Scribæ & pharisæi semper

In ruinam & resur.

Messiam

Messiam habent in ore, legem habent in ore, iustici-am habent in ore, frequentes uersantur in templo, o-rant prolixe, ieiunant crebro, latis phylacterijs insi-gnes obambulant, sed longe aliud celant in corde, quàm præ se ferunt specie. Horum subdolas & impi-as cogitationes arguet exorta lux euangelicæ uerita-tis. Publicani, meretrices, & peccatores, ab his reli-gionis hypocritis submouentur à sacris, sed hos omni-um primos deus recipiet in regnum cœlorum. Gentes idololatriæ deditæ, subito mutata uita, studijs auidis amplectentur doctrinam ueræ pietatis: pharisæi & pontifices, penes quos erat legis & religionis fastigi-um, legis autorem insectabũtur, & ueræ religioni per-tinacissimis studijs aduersabuntur. Nox certum iudi-cium non habet, ac frequenter pro rebus umbras & inania rerum simulacra obijcit oculis. Sol exortus di-scutit omnes præstigias, ac suam cuiq; faciem, suum cuiq; colorem reddit. Hæc pius ille senex afflato nu-mine pectore gaudens ac gestiens depromsit. Iam ac-ceperat dominus Iesus testimonium ab angelis, à uir-gine, à sponso casto, à sacerdote Zacharia, ab infan-te nondum nato Ioanne, ab Elizabet nupta, à pastori-bus, à magis, à scribis ex prophetia pronunciantes, ubi Christus esset nasciturus, ab Herode sibi metuen-te, à Simeone, qui nec sacerdos erat nec leuites, sed nihil aliud quàm iustus, restabat ut à uidua quoq; fer-ret testimonium. Tanta uis erat infantis nondũ exe-

rentis iustas uires, ut omnia corriperet diuino spiri- tu: afflans humiles, superbos perturbans ac territans, ut ex his rerũ præludijs, nõ difficile colligi posset, quæ foret rerũ mutatio futura, quũ iam adultus uocem il lam cœlestem palàm depromeret, quũ miraculis incla resceret, quũ moreretur ac resurgeret, quum spiritum sanctũ affatim è cœlis in omnes credentes effunderet. Ergo seni cœlibi succedit anus uidua. Erat enim Anna quædam ex re nomen habens, nimirũ à gratia (quip pe spiritu prophetico prædita) filia Phanuëlis, uiri laudati de tribu Aser, quæ inter duodecim tribus, octa ua, tacito quodam typo designat resurrectionis bea- titudinem, quàm Iudæorum sabbatismo adiecit Euan gelica doctrina. Nam Aser Hebræis beatum sonat. Hæc cum esset admodum prouectæ ætatis, non in ali ud uidebatur dilata, nisi ut quod ardentissimis o- ptarat uotis, anus uideret, promissum infantem, qui salutem esset allaturus populo Israelitico. Suggesse- rat enim hoc illi spiritus sanctus iam esse natum. Et eiusdem spiritus admonitu, quo fuerat afflatus Sime- on superuenit, quum hæc, quæ narrauimus, agerentur in templo. Hæc, quum nondum esset apud Iudæos glo riosa uirginitas, uixerat cum marito septem annos à uirginitate sua. Datum est hoc temporis, marito & soboli. Cæterum quod reliquum erat uitæ, pietati con secratum est. Perseuerauit enim in uiduitate annos circiter octoginta quatuor. Semel experta coniugiũ,

Et erat Anna proph.

quamuis

quamuis esset adhuc ætate uigenti, non cogitauit de repetendo matrimonio, sed ueluti mundo mortua ac deo iam dicata, nõ discedebat à templo, uictimis Euãgelicis illi sacrificans assidue, non interdiu solum, uerum etiam noctu se totam immolans domino, hostiam uiuam ac rationalem & acceptam. Nam corpus immolabat crebris ieiunijs, animum pijs uotis & obsecrationibus offerebat. Dum igitur purificationis ritus peraguntur in templo, dum uaticinatur Simeon, dum sacris gratulationibus redundant omnia, commodum & hæc superuenit, ut & ipsa testis esset nati pueri, suiq; pectoris affectus, cum aliorũ gaudijs coniungeret, laudibus efferens diuinã benignitatem, quæ respexisset populum suum. Nec tacuit apud alios, quod oculis uiderat, quod afflatu didicerat, sed de puero loquebatur omnibus, qui Hierosolymis expectabant redemptionem Israëliticæ gentis. Satis erat hoc uiduæ, tantum in templo prædicare, uenisse Christum, & paucis auidis hoc indicare. Nondum enim uenerat hoc tempus, quod seruatum erat apostolis cœlesti plenis spiritu, de quibus dictum est: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Cunctis tandem rite peractis, quæ ad purificationem præscripserat lex, reuersi sunt Bethleem, ubi natus erat puer. Cæterũ quum Herodes rex à Magis admonitus natum esse nouũ regem Israëliticæ gentis, iussisset interfici omnes infantes, qui intra biennium

Cõfitebatur domino.

Et ut perfecerunt omnia.

nati

nati fuissent in Bethleem, atq; in toto eius oppidi territorio, Ioseph admonitus ab angelo per somnum, puerperam ac puerum abduxit in Aegyptum, atq; illic commorati sunt usq; ad mortem impij regis. Eo facto rursus Angeli admonitu, reuersi sunt, non in Bethleem, ne daretur occasio sæuiendi Herodis filio, qui patri successerat in regni partem, sed in Galilæam in ciuitatem Nazareth, ubi conceptus fuerat infans. Volebat enim ad tempus latêre. Atq; illic habitus facile fallere poterat crudelitatem eorum, qui noui regis exortum metuebant. Atq; hactenus cœlestis ille princeps noster, qui sese nostra causa, usq; ad fascias, cunas, uagitus, & imbecillem corporis infantiam deiecerat, alienæ uocis testimonio prædicatus est. Cæterum paulatim accrescens ætas, augebat corporis modum ac uires, in quo uelut in domicilio relucebat indoles quædam admirabilis, aliquid præ se ferens homine maius. Augescebat & spiritus robur, indies magis ac magis sese exerentis, uultu, incessu, sermone, factis, in quibus nihil erat, quod non spiraret modestiam, castitatem, suauitatem, pietatem. Non enim erat obnoxius his uitijs, quibus ætas illa solet laborare, ineptia, lasciuia, inconstantia, stulticia, sed cœlestis sapientia, qua repletus erat, non expectatis annis, iam tum sese proferebat sic, ut qui prius alieno testimonio fuerat commendatus, nunc raris dotibus suis redderetur omnibus, & admirabilis & amabilis. Sapien

tia, san-

tia, sanctutas, integritas, maturitas, quantum in nullo sene reperias, reddebat cũ omnibus admirabilem. Porrò morum suauitas, comitas, modestia reddebat illum omnibus amabilem. Non erat *fauor uulgaris, aut temporarius, quem sibi nonnunquam ætas illa dotibus humanis colligit, puta formæ gratia, aut alioqui præcoci docilitate, sed affulsit in eo diuina quædam, & admirabilis gratia, pertrahens omnes in amorem uirtutis.* Quanquã *autem* Nazareth *longius abesset ab* Hierosolymis, *tamen religiosi parentes* Iesu, *quotannis eô se conferebant, idq; ad diem festum paschæ, qui dies apud* Iudæos *religiosissime colebatur, atq; is erat quo destinatus erat immolari suo tempore agnus ille omnis maculæ nescius.* Porrò *puer sub matris ac nutricij ductu, iam tum ad nostrum exemplũ assuescebat religioni, parentes omnes admonens officij sui, quos oportet ex sese prognatos statim & ab ipsis, ut aiunt, incunabulis, arcere ab omni lasciuia, sed sanctis moribus, ueræq; pietatis studijs assuefacere, dum adhuc tenera est ætas, dum adhuc molle & ad omnem uirtutis institutionem sequax ingenium.* Non *egebat puer* Iesus *alieno magisterio, sed parentibus alijs castæ educationis paratum est exemplum, & omnibus liberis ostensa forma est, quomodo sese debeant præbere morigeros parentibus ad ea quæ sancta sunt hortantibus.* Porrò *quũ iam accedentibus annis, firmior esset pueritia, ad ephebiam accedens, an-*

dens, annos nato duodecim, ac parentes ex more adissent Hierosolymam ad diem paschæ comite puero; perfectis quæ ad religionem eius festi pertinebant, peractisq; diebus quibus rei diuinæ dabatur opera; matre & Ioseph domū reuersis, puer Iesus remansit Hierosolymæ, iam tum uelut prægestiens ad patris sui mandata peragenda, ob quæ missus erat in mundū. Ea res latebat parentes. Verum ubi non rediret Iesus Nazareth, uulgari parentum sollicitudine, demirati sunt quid accidisset. Suspicabantur autē eum in æqualium & cognatorum comitatu hæsisse, & ob hoc uenire serius. Proinde remensi sunt uiam, ad iter fermè diei unius, quærētes eum inter notos & cognatos, inter quos solet ætas illa nonunq̄ libenter cessare, uidelicet remorante illos propinquorū affectu. Verum hic nō est inuentus Iesus, qui iam tū docuit esse renunciandūm parentū & cognatorū affectibus ei, qui uelit cœlestis doctrinæ professionem suscipere. Hic igitur frustrata spe, quū magis etiam parentū animos sollicitudo discruciaret, reuersi sunt Hierosolymam, suspicantes fieri potuisse, ut illic apd' amicū aut notū aliquem hæsisset. Quū aūt & hic inter notos & cognatos frustra quæsitus esset puer, post triduū accidit ut præter spem parentes inuenirent illū in templo, nō ociosum, aut lusitantē, sed sedentē in medio doctorū, quos puer uicissim & audiebat docentes, & interrogabat, ac uicissim ab illis interrogatus respondebat, non quod

illi necessitas fuerit sciscitari ab hominibus, quod di/sceret, sed ut prudenter interrogando doceret eos, qui legis scientiam profitebantur, quum legis uim ignora/rent, simul nos interim ad discendi studium accēdens, docensq; nullam ætatem esse præproperam ad discen/dum ea quæ faciunt ad pietatem. Sunt enim artes qui/bus discendis non quæuis ætas sit idonea, sola pietas statim discenda, nec huius studium unquam est remit/tendum, usque ad extremum uitæ diem, semper enim est quo proficias quoad uixeris. Iesus autem quanq̃ ignotus esset doctoribus, & circunstanti populo, ta/men omnes uertit in admirationem sui, quod tantillus puer dictis ac responsis suis, admirabilem quandam & plusquam senilem sapientiā declararet. Videbant ætatem corporis imbecillem, & immaturam sapien/tiæ, & audiebant puerum singulari modestia ea pro/mentem, quæ doctores prouectæ ætatis, quiq; iam sa/pientiæ fastigium tenere uidebantur, non pigeret di/scere. Et tamen interim aberat fastus, aberat procaci/tas, aberat iactantia, quæ uitia pueris adesse solēt præ/cocis ingenij. Interrogabat ueluti discendi cupidus, interrogatus modestissime simul & prudentissime re/spōdebat. Atq; ita docebat citra speciem arrogantiæ. His rebus factum est, ut & doctores, quibus cum di/sputabat, & ij, qui circumstabant, testes eius disputa/tionis, uehementer obstupescerent, non solum ob inau/ditam pueri sapientiam quam interrogans, ac respon/

dens de

dens declarabat, uerumetiam ob raram uultus, ac gestus, linguæq; modestiam, quæ gratiam addebant intelligentiæ. Nec hoc interim omnino uacat utili mysterio, quod qui non potuit inueniri inter notos & cognatos secundū carnem, Hierosolymis in templo repertus est. Siquidem illa ciuitas religionis opiniōe celebris, gerebat imaginē, uel ecclesiæ militantis in terris, uel triumphantis in cœlis. Hæc est enim patria nostra ad quam suspiramus, intelligentes quod hic uersamur in exilio, non habentes permanentem ciuitatem. Vbicunq; igitur res agitur humanis affectibus, ubicunq; studetur his rebus, quæ pereunt cū hoc mundo, ibi nec Hierusalem est, quæ uox Hebræis sonat uisionem pacis, nec templum domino sacrum. Proinde nec ibi quærendus est Iesus, qui totus cœlestis est. Verū ubicunq; pectus est, neglectis his quæ sunt carnis & sanguinis, anhelans ad felicem illam tranquillitatem animi, quam hic per fidem Euangelicā præstat dei benignitas, in cœlesti Hierosolyma perficit, ibi Hierusalem est, ibi templum est, quo delectatur Iesus. Ibi uicissim proponitur ac respondetur, non de quadratura circuli, non de prima materia, aut primo mobili, quæ citra dispendium salutis nesciuntur: sed de cognitione sacrarum litterarum, per quas deus nobis uiam ostendit, qua possimus æternam assequi salutem. Ibi mactantur uictimæ gratissimæ deo, libido, liuor, ira, ambitio, auaritia, ibi pijs uotis ac puris precibus ac-

cenditur suffitus domino gratissimus. Curandum est igitur unicuiq;, ut Hierusalem habeat in pectore, ut ibi templum paret dignum sancto spiritu, quo Iesum mereatur habere hospitem. Et ecce dum his rudimentis puer ille mirabilis præludit ad peragendum cœleste negocium, restituendæ salutis humanæ, cuius gratia descenderat è cœlo, superueniunt pater & mater, quibus nondum ad plenum erat cognitum diuini consilij mysterium. Resederat in illis adhuc aliquid affectus humani, quanquam pia sollicitudine quæsierant puerum. Tacet Ioseph, qui sibi conscius erat, se nihil habere iuris in partum sponsæ suæ, mater pro autoritate sua expostulat. Fili, inquit, quur ad istum modum tractas nos? Quur te clàm subduxisti à nobis? Ecce pater tuus & ego iam dies aliquot anxij te quæsiuimus, omnia metuentes tibi, quæ parentum pietas solet amatis liberis metuere. Ad hunc Mariæ sermonem, à pio quidem affectu profectum, sed humano, ob quem nõ oportebat interpellare rem diuinam, quæ tum agebatur, Iesus subdure respondit, non quod indignaretur parentibus, sed ut ostenderet in Euangelico negocio, ad quod missus erat à patre cœlesti, non oportere locum esse cuiquam autoritati humanæ. Habet parentum autoritas limites suos, cui renunciandum est, quoties agitur negocium salutis æternæ. Par est enim, ut humana cedant diuinis, & prior sit ratio dei, cui debemus & corpus & animã, & à cuius benignitate

expectamus hæreditatem uitæ immortalis, quàm horum à quibus iuxta carnem progeniti sumus, & educati, successuri in portionem aliquam facultatum terrenarum. Debemus *& his sanè plurimum, sed longe plus debemus deo, cui debemus & ipsos parentes.* Sic *& post parum blande respondit matri, quum in nuptijs interpellaret de uino, ac materna quadam autoritate miraculū exigeret, quod nō nisi in gloriam patris erat promendum.* Sic *durius etiam respondit ijs qui ipsum à concione* Euangelica, *matris & cognatorum uerbis euocarant.* Re*spondit autem hunc in modum:* Quid *erat causæ, qüur me tam anxie solliciti quæreretis? An non ueniebat uobis in mentem, quod in negocio patris mei oportet me esse, quoties ille uocat ad munus delegatum?* H*æc oratio* Iesu *quid sibi uellet, non satis intellectū est à parentibus.* Præ *se ferebat enim quiddam homine maius, præsertim in ætate tam tenera.* Quanquam *autem ex his quæ præcesserant, nihil uulgare aut mediocre expectarent à puero, nondum tamen ad plenum intelligebant, sublimitatem diuinæ uirtutis, nondū cognouerant quàm admirabili consilio decreuisset deus per filium suum redimere genus humanū.* Audiunt *nomen patris, quem sciebant non habere patrem in terris, audiunt negocium patris, de quo nihil adhuc illis meminerat.* Obticescunt *tamen parentes, & reuerentur sermonem non intellectū.* Hoc *uidens* Iesus, *demisit sese, morigerūq;*

 præbuit

præbuit matri, & Ioseph nutritio suo, non quod illis deberet obedientiam, sed ex sua bonitate obsequutus est ad tempus illorum imbecillitati, simúlque pueris omnibus formam & exemplum exhibuit, quanto studio, quantaq; reuerentia debeant obsequi parentibus suis, quum puer Iesus, qui nulli debebat obsequiū nisi patri cœlesti, sic obtemperauit simulato patri, ac matri, quæ ipsum citra uiolati pudoris iniuriam genuerat. Ita uisum est domino Iesu, sic omnia dicta factáque sua temperare, ut nunc diuinæ uirtutis suæ, ueluti scintillas quasdam promeret, nunc rursus ad humanam humilitatem sese demitteret. Nimirum illud nobis expediebat, ut omnibus modis persuasum esset generi mortalium, diuinæ simul & humanæ naturæ ueritatem in uno coniunctam esse. Ad amorem conciliandum faciebat naturæ cōmunis societas. Vehementius ac felicius amamus cognata & familiaria, iuxta uetus etiam prouerbium, quo dicunt, simile semper adiungi simili. Cæterum deo tutius fidimus, qui quū mentiri nesciat, nihilq; non possit, in dubium uocari non potest, quin præstaturus sit quicquid pollicetur. Ac nascitur quidem amor ex cognatione generis. Cæterum ab his initijs proficit ad amorem rerum sublimiorum. Quemadmodum enim hominum uulgus, primum è forma conspecta corporis, inardescit ad beneuolentiam, mox ubi ex conuictu, colloquioq; perspectæ fuerint dotes animi formosioris, in formoso cor-

pore

pore latentis, uerius ac flagrantius incipiunt amare quod non uident, quàm id quod uident. Sic nobis humanæ naturæ consortium uelut illecebra fuit, ad concipiendum amorem erga dominum Iesum, sed hinc ad amorem diuinæ uirtutis proficimus. Siue igitur demittit sese ad nostram imbecillitatem, siue sustollit sese ad suam sublimitatem, nostræ salutis negocium agit. Relinquit igitur Iesus templum ac Hierosolymam, ac morem gerens parentibus, reuersus est Nazareth. Erubescant pueri, & adolescentes, qui negligunt monita parentum ad honesta uocantium, quum Iesus ad tempus reliquerit patris negocium, ne quam præberet speciem filij immorigeri. Erubescāt idiotæ, rebelles aduersus episcopos suos, uidelicet patres spirituales, quum Iesus maior obsequundaret minoribus, deus hominibus. Mater autem uicissim obsequundauit filio suo, sentiens in eo promicare uim quandam diuinam, ac prudentis suæ modestiæ memor, nihil adhuc effutiebat muliebri loquacitate, nec pronūciabat de his, quæ mirabatur potius quàm assequebatur, sed quicquid ab initio acciderat circa puerum, quicquid ab ipso diceretur, fieretue, simul collectum recondebat in pectore suo, ex admirandis initijs, rerum exitus coniectans, nec quicquam sinebat inobseruatum, quo post maiore cum fide narraret omnia discipulis, per orbem uniuersum Iesu uitam prædicaturis. Interea Iesus adhuc paucis notus uersabatur in Et mater eius conseruabat o.u.

 ciuitatula.

ciuitatula Nazareth, ueluti sub imperio parentum uiuens, donec ueniret tempus à patre præfinitum, quo sese miraculis ac prædicatione mundo proferret: nos interim admonens exemplo suo, ne quis ad Euangelicum munus temere & importune semet ingerat, priusquam ætatis accessu, moribus inculpatis, doctrina sacra, cœlestiq; uocatione docẽdi sibi colligat autoritatem. Iesus enim usq; ad annum fermè trigesimum nihil admodum insigne gessit, nisi quod supra modũ humanum, quemadmodum proficiebat corporis statura, uiribus, ætatis accessu, ita uberius in eo sese promebat cœlestis illa sapientia, reliquæq; dotes diuinæ, quibus ut erat commendatissimus deo, ita quotidie magis ac magis cõmendabatur hominibus, uidelicet dissimilis scribis ac pharisæis, qui falsa specie sanctimoniæ sapientiæq; sese commendabant oculis hominũ, quum in oculis dei scaterent omni spurcicie uitiorũ. Neq; solum hoc conducebat ad salutem humani generis, nouo, & inaudito consilio redimendi, uerum etiam ad institutionem uitæ nostræ, ut Iesus diuinas dotes suas, quibus erat plenus, paulatim & gradibus quibusdam proferret in noticiam hominũ, uidelicet, ut nos doceret, à primis illis iusticiæ rudimentis, quã oportet ab ipsa statim infantia imbibere, perpetuo progressu conniti ad perfectiora. Quemadmodum enim corpus habet auctus suos usq; ad iustum staturæ modum, iustasq; uires, ab infantia proficiens ad

adolescentiã

adolescentiam, ab adolescentia ad iuuentutem, à iuuentute ad ætatem uirilem, ita habet & pietas suos accessus, donec adolescamus ad perfectam firmitatẽ plenitudinis Christi. Grandescit enim Christus in nobis & adolescit, quum nos à fidei rudimentis, ad recõditiorem diuinæ scripturæ sapientiam proficimus, quum relicto lacte carnis, solidum appetimus cibum spiritus, quum relicta litera insipida sitimus sensum mysticum, quum neglectis terrenis euolamus ad cœlestia. Præposterũ est enim, corpus iuxta naturæ cursum semper in melius proficere, & animã nostra socordia semper ad deteriora relabi. Nam id uulgo fieri uidemus. Adolescẽtes ab infantiæ puritate degenerãt ad lasciuiã: iuuẽtus rursum ad lites & pugnas profi cit: uirilis ætas ad ambitionẽ & auaritiam. Itaq; fit, ut quo quisq; propius accesserit ad ætatem, hoc longi us recedat ab innocentia. Cæterũ qui semel induerunt Iesum Christum, hos oportet ad illius exemplum sem per ad meliora conniti, quo simul & animi puritate, sese commendent oculis dei, & uitæ synceritate famam honestam sibi parent apud homines.

CAPVT TERTIVM.

HABES *optime* Theophile *quibus initijs præluserit* Ioannes *præcursor ac dominus* Iesus, *ad* Euangelicæ *prædicationis officium*. Nunc *accipe, qua ratione, quoq; successu rem agressi sint, ut intelligas nihil omnino gestum fuisse fortuito aut humana*

prudentia, sed omnia diuina prouidentia, nouis rationibus suum negocium temperante. Iam *enim aderat tempus, ut prodito regno cœlesti, decresceret regnum terrenum, prodito spirituali sacerdotio, euanesceret sacerdotium umbraticum, quo se ad id usq; temporis iactarant* Iudæi. Iam *obierat diem suum* Cæsar Augustus, *ad cuius edictum facta fuerat descriptio totius orbis, sub quo natus est* Iesus Christus. Iam *decesserat impius* Herodes, *qui infantem quæsierat ad necem: & huius filius* Archelaus, *ob mores nimiũ paternos, in exilium relegatus erat.* Augusto *successerat* Tyberius Cæsar. Is *quum annum iam decimum quintum rerum summa potiretur,* Pontius *pilatus* Romanus *præses erat* Iudææ. Herodes *autem* Archelai *frater ex designatione* Cæsaris, Galilæam *sortitus est*. Philippus *eam* Syriæ *partem administrandam susceperat, quæ* Iturea *dicitur ac* Trachonitis, *nimirum ab asperitate montiũ, hæc enim à libano & montibus* Idumeæ *porrigitur ad plagam occidentalẽ* Syriæ. *Porrò* Lysaniæ *cesserat ea quæ dicitur* Abilena, *nomen sortita ab* Abila *præcipua eius regionis ciuitate, cui postea* Lysanias *nomen uertit* Lysanion. Nam Augustus, *quo regni eius uires frangeret, in quatuor fratres diduxerat,* Herodem, Philippum, Antipatrũ, Lysaniam, *qui ob hoc* Tetrarchæ *dicti sunt, nomine regis abolito.* Et *hoc indiciũ erat regni* Iudaici *mox perituri, iuxta uaticinium.* Sanctissimam *uero* Iudææ *partem, in qua* Hierosolyma

solyma & templum, & ex qua prognatus est dominus omnium, Pilatus Romanus administrabat, reipsa designans, gentes in regnum cœlorum ab Iudæis reiectum, irrupturas. Similiter & sacerdotiū, ueluti mox cessaturum, uagum erat ac mercenarium, cuius principatus tum erat penes duos insigniter impios, Annam & Caipham. Ad hunc modum rebus apud Iudæos dissectis ac turbatis, exortum est regnum cœlorum ac nouum sacerdotium, cuius præco delectus erat Ioannes, Zachariæ filius. Is quum hactenus latitasset inter feras, et in desertis exegisset uitam inauditæ austeritatis, opertus Camelorum pilis, cinctus zona pellicea, melle syluestri uictitans & locustis, uinū ac siceram ne attingens quidē, ut idoneus esse posset prædicator pœnitentiæ, ac prius uita doceret, quàm sermone, ac uacaret omni crimine, qui magna libertate reprehenderet aliorum peccata, afflatus & admonitus spiritu diuino, prodijt è latebris Eremi, seseq; contulit nō in templum, qui locus datus erat Christo, sed in omnem eam regionem, quæ finitima est fluuio Iordani, quo paratior esset baptizandis aquæ copia. Prædicabat autem instare regnum cœlorum, adhortans, ut sese uenturæ saluti, pœnitentia uitæ prioris præpararent; & aquæ baptismo quem ipse ueluti præcursor dabat, sese redderent idoneos baptismo spiritus, quem daturus esset cuius aduentus imminebat. Hæc tum agebantur afflatu diuini spiritus, qui iam olim

hoc per os Esaiæ prophetæ futurum prædixerat. Sic enim loquitur de Ioannis prædicatione: Vox clamantis in deserto, aduentat dominus, præparate uias illius, ac rectas facite semitas eius, ne offensus prauitate morum uestrorum resiliat à uobis. Venit ad omnes, occurendum est ab omnibus. Aequanda sunt omnia. Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis deprimetur. Qui sublimes erant apud homines opinione iusticiæ aut sapientiæ, deponent superciliū, ut capaces sint iusticiæ ac sapientiæ diuinæ: qui uelut Idiotæ ac peccatores cōtempti iacebant apud homines, subito per obedientiam Euangelicam erigentur ad consortium regni cœlorū: quæq; prius distorta prauáq; fuerant, ad regulam Euangelicam repente exæquabuntur: quæq; uitiorum ac malarum cupiditatum sentibus aspera, uertentur in uias leues ac planas. Tales enim mentes amat dominus, per quas obambulet. Adeo rerum uices ad huius aduentum inuertentur. Qui desperabant, erigentur in spem: qui sibi fidebant, irreparabiliter reijcientur. Qui prius habebantur sapientes, fient stulti: qui stulti, cœlesti sapientia donabuntur. Qui prius idololatræ, fient cultores dei uiui: qui cultores dei uidebantur, reperientur fuisse idololatræ. Qui prius iracundi, placidi fient & benefici: qui prius seruiebant libidini, nunc amplectentur castimoniam. Qui prius rapiebant aliena, nunc sua largientur. Huic igitur rerum nouatori præparate uos. Mox aderit domi-

rit dominus, & uidebunt eum non solum Iudæi, uerũ etiam omnes totius orbis nationes cernent oculis filium dei, communem salutis autorem, per quem deus gratuitam felicitatem offert omnibus, qui pia credulitate, qui correctiõe uitæ prioris uenientem exceperint. Hæc tot retro seculis de Ioanne uaticinatus fuerat Esaias, & uaticinio per omnia respondit euentus. Siquidem ad Ioannis prædicationem, ingens hominum turba, relictis ædibus, ac re ipsa loquens, relinquendos affectus domesticos ei qui aspiret ad salutem, confluebat ad ripam Iordanis, ut ab eo tingerētur aqua: nõ quod Ioannes remitteret peccata, sed quod his præludijs animos hominum futuræ saluti pararet. Siquidem magna sanitatis pars est, morbum agnoscere, & uicinior est saluti, qui capax est remedij. Quoniam autem primus ad resipiscentiam gradus, à timore dei nascitur, ut primum à iusto uindice timeatur suppliciũ, deinde benefici liberalitas ametur, magna libertate clamabat Ioannes aduersus elatos pharisæos & scribas, qui hactenus impiorum parentum uestigijs inhæserant, falsa iusticiæ persuasione turgidi, ueræ religionis hostes, ob hoc ipsum spernentes cæteros homines sibiq; placẽtes, quod iuxta carnem genus ducerent ex Abraham, quasi deus homines æstimaret ex genere, ac nõ magis ex animi uirtutibus. Progenies, inquit, uiperarum, nocentissimorũ parentum nocentissimi filij, unde sensistis imminere uindictam

Et uidebit omnis caro.

Genimina uiperarũ.

ctam dei, nisi mature resipuissetis? Quis uos submonuit, ut fugeretis ab instante seuera dei ultione, quæ nulli nec ætati, nec genti, nec cõditioni parcet? Quemadmodum remedium offertur omnibus, qui se præbent sanandos, ita pœna manet omnes absq; discrimine, q nolũt à pristinis moribus resipiscere. Quin huc attraxit uos charitas erga deum, quo nunc pertrahit metus supplicij? Nondũ mutata mens est. Proinde si uere uos pœnitet superioris uitæ, sumite mores alios, & factis ipsis declarate uos esse correctos. Hactenus ut syluestres arbores, produxistis malorum operum, acerbos, & exitiales fructus, superbiam, iracundiam, auaritiam, inuidiam, hypocrisim, cõtentionem. Nunc si uere conuersi estis in bonas arbores, ædite fructus bonos, testes mutati in diuersum animi. Nihil opus est mutare uestem, aut cibi genus, mutandæ sunt prauæ cupiditates animorum. Hæc est radix arboris, quæ si succum habet amarum ac pestiferum, nascuntur in ramis mali fructus: sin contra radix succũ suauem ac salutarem suffundat, in ramis nascuntur illi deo digni fructus spiritus, pro odio charitas, pro amarulentia gaudiũ, pro discordia pax, pro ferocia tolerantia, pro rapacitate beneficentia, pro impudicitia castitas, pro fraudulentia simplicitas, pro arrogantia modestia, pro superstitione pietas. Hæc declarant ueros ac germanos Iudæos, hæc uere circuncisos, ac filios Abrahæ. His sacrificijs delectatur deus. Nunc

Facite fructus dignos pœnitentiæ.

Et ne cœperitis dicere.

lux

lux instat, facessant umbræ, adest ueritas, cedat simulatio, ponite uanam fiduciam, quam uobis hactenus præbuerunt figuræ rerum spiritualium, Hierosolyma ciuitas sancta, templum domini, templū domini, templum domini, pecudum laniena, lauacra corporis, sabbatismi, neomeniæ, delectus ciborum, lata phylacteria, tristia ieiunia, cæteræq; obseruatiões, quas uel lex ad tempus præscripsit signa rerū animi, uel pharisæi cõmenti sunt ad inanem sanctimoniæ speciem: hæc omnia simul cum ipsa circuncisione cessabunt. Iudæus erit posthac, quisquis confitebitur & agnoscet hunc qui mox uenturus est: circuncisus erit, quisquis habebit animum fide purgatum à prauis cupiditibus. Proinde ne uobis ueniat in mentem; nos sumus filij Abrahæ, nobis promissa est hæreditas salutis, nō deseret dominus populum suum. Imò quemadmodū uobis ad meliora resipiscentibus nihil officiet maiorum impietas, ita nihil profuerit Abrahæ progenitoris sanctitas, si uos perstiteritis in pristina malicia. Reijciemini, abdicabimini, funditus pibitis, nisi prorsus mutati, fructus attuleritis Euangelio dignos. Nec decrunt Abrahæ posteri, nec deerit deo suus populus à quo colatur, cui promissam hæreditatem præstet, etiamsi uos desciscatis ab eo. Hoc enim confirmo uobis. Deus potest uel de his lapidibus suscitare filios amico suo Abrahæ, cui promisit posteritatem, parem arenæ maris ac stellis cœli. Posthac non cognatione

Iã enĩ securis a. r. a. p.

tione sanguinis, sed æmulatione fidei æstimabuntur filij Abrahæ. Agnoscet Abraham pro filijs etiam Sogdianos, Gotthos, & Scythas, Messiam amplecten/tes, uos nisi credideritis habebit pro alienigenis. Ha/ctenus tolerauit uos deus, utcunq; legis fructũ afferentes, uictimas, uota, ieiunia, lotiones, ocia, escarum di/scrimina, amputatam pelliculam. Hæc in superficie duntaxat speciem habebant religionis. Hæc folia sunt arboris, execrabilia deo, nisi adsint fructus spiritus: Nunc autem ex ueris animi bonis, aut malis æstima/bitur unusquisq;. Adest exactius dei iudicium, adest ille qui perspicit & in timos cordiũ sinus. Iam enim securis admota est ad radicem arboris, diu toleratæ: succidetur à stirpe populus Abrahæ, & inserentur gentes Abraham credulitate referentes. Non est au/ditus Moses, non sunt auditi prophetæ, quorum ple/rosq; etiam interfecistis, obsurduistis ad uocẽ legis: Nũc adest quo nemo maior mitti potest, & post quẽ non alius expectandus est. Imminet toti genti Israeli/ticæ exitium, nisi mature receperitis uos ad meliorem frugem. Omnis enim arbor, quæ nunc nõ produxerit fructũ fidei bonũ, exciditur, & in ignem conijcitur: Nihil medium est, nulla mora est, aut uera pietate pro perandum est ad æternam salutem, aut ni id fiat irre parabiliter ac funditus pereundum. Hac Ioannis ora tione, tam sæua minaciq;, territa promiscua Iudæorũ multitudo, dixit: Si sic res habet, quid igitur censes nobis

Omnis ergo arbor n. f. f. b.

Quid ergo faciemus?

nobis faciendum, quo possimus iram diuinam effugere, & salutem assequi? Iam sanabiles esse cœperant, qui morbum agnoscunt & remediū expetunt. Ostendit igitur Ioannes remedium ubiq; efficax. Non enim uocat eos ad uictimas pecudum, aliasq; Iudaicas expiationes, sed ad opera charitatis. Nulla uictima citius placatur deus, quàm beneficentia in proximū. Deus nostro beneficio non eget, sed sibi patitur imputari, quicquid in proximum egentem ipsius respectu fuerit collatum. Qui habet, inquit, duas tunicas, altera uestiat fratrem nudū. Et qui habet cibum qui duobus sufficiat, impartiat dimidium esurienti. His duobus exemplis Ioannes crassæ multitudini docuit populum, efficacissimam esse rationem placandi deū offensum, si modis omnibus benefici simus in proximū, cuiuscunq; rei inopia laborantem, siue uestis, siue cibi, siue potus, siue hospitij, siue subsidij, siue solatij, siue doctrinæ, siue exhortationis. Nec solum de his quæ nobis supersunt, subleuanda est præsens fratris necessitas, sed commodis etiam usibus aliquid decidendum, quoties opem præsentem flagitat proximi necessitas. Hoc igitur remedium omnibus commune, datum est promiscuæ multitudini. Venerunt & publicani, territi Ioannis prædicatione, genus alioqui deditum rapinis, & ex publicis incommodis, sua comparans commoda, religionis negligens, ac magis obsequens iussis principum, quàm præceptis dei. Qui

quũ apud omnes nationes uulgo male audiant, apud Iudæos peculiariter habebantur abominabiles, & tamen tantum terroris incusserat omnibus Ioannis seuera prædicatio, ut hi quoq; uenirent ad Ioannem, flagitantes baptismum, ac discere cupientes, quo pacto placare possent diuinam iram. Ioannes autem uerus præcursor illius, qui nullum, quamlibet magnis peccatis inquinatum, reiecturus erat, etiam publicanis leniter ac placide respondet: Si nondũ potestis uestra largiri, certe sit ille primus gradus ad meliorem uitam, ut abstineatis à rapiendis alienis. Habetis salarium à Cæsare, præscriptum est quid debeatis exigere à populo: Ne quid extorqueatis in uestrum lucrum, ultra id quod præscriptum est. Post publicanos ueniunt & milites, uiolentum & impium hominum genus, legũ negligens, ad uim præceps, uenalem habens animam, rapto gaudens, licentia ferox & insolens. Et hos cœperat ultionis diuinæ terror, ueniunt ad Ioannem, agnoscunt malitiam suam, expetunt baptismum, rogant quibus modis possint placatiorem habere deum. Nimirum magnus in hoc hominũ genere profectus erat, suum agnoscere morbum, ac uitæ melioris desiderio tangi. Nec ab his igitur Ioannes audet beneficentiam in proximũ exigere, satis magnum primi profectus gradũ esse ducens, si temperarent à malefaciendo. Solet autem hoc hominum genus tribus potissimũ modis esse noxium, uiolentia, calumnia, & rapinis.

Magister qd faciemus.

Quid faciemus.

Frequenter enim arma, quæ princeps dedit ad defensionem publicæ tranquillitatis aduersus hostes, uertunt in ipsos ciues, & quibus publica salus defendi debuerat, his ulciscuntur iram priuatam. Prædantur itaque frequenter, incendunt, abigunt, ui cōstuprant fœminas, perrumpunt fores, exigunt ac pulsant hospitem. Id quoniam plerumq; faciunt impune, credunt licere. Rursus alij falso deferunt apud principes, aut duces innoxios, quo pars facultatum confiscatarum ad ipsos redeat, calumniæ pretium. Ad quæ facinora conniuent nonnunquam principes, dum suis militibus gratificari student. Pleriq; dum, quod à principe nomine salarij datur, scortis, alea, temulentiaq; prodigunt, rapto furtisq; rei iacturam sarciunt, & non solum non resoluunt quod debent, sed ultro extorquent ab agricolis quod non debetur, ac sibi quiduis licere credunt belli nomine: quum bellum habeat & suas leges, non omnino damnandum, si iusta de causa suscipiatur, hoc est, si pro defensione publicæ tranquillitatis, si sic ut uitari non possit, si per pios principes, si cum assensu eorum, quorum interest bellum suscipi, si legitimis ritibus indictum, si iustis ac moderatis rationibus geratur, hoc est, quàm minima sanguinis humani profusione, si quàm minima iactura eorum, qui bello causam non dederunt, si per duces coherceatur militum temeritas. Si non conserantur manus, nisi per milites iuratos, si non nisi iussu ducum Nemine concutiatis.

dato cõgrediendi signo, si mox abstineatur à pugna, simulatq; receptui cecinerint tubæ, si cum primum licuerit, bellum finiatur. Huic *igitur hominum generi* Ioannes *ostendit, quid facere soleant, & quid post hac uitare debeant, si uelint effugere uindictam dei. Ne quem, inquit, concutiatis, ne quem falso deferatis lucri causa, sed estote cõtenti stipendijs uestris.* Hæc *autem tanta cum autoritate gesta sunt à* Ioanne, *ut populus apud se suspicari cœperit ipsum esse* Messiam. Idq; *pleriq; tacitis cogitationibus uersabant in corde suo, licet ipse* Ioannes *ob eximiam animi modestiam dissimularet magnitudinẽ suam.* Hæc *est enim uulgi leuitas, ut his quos admiratur, plus tribuat quàm par est, quos odit, in his omnia calumnietur.* Sed *hoc populi studium declarauit absolutam sanctissimi uiri modestiam, qui adeo non sibi uindicarit alienæ laudis usuram, ut ultro delatam fortiter reiecerit: & in hoc profecit error multitudinis, ut* Christi *paucis adhuc noti dignitas, graui publicoq; testimonio comprobaretur.* Simulatq; *per afflatum sancti spiritus intellexisset tacitas populi cogitationes, loquutus est hunc in modum.* Vos *me æstimatis ex rebus uisibilibus, ex cibo, uestitu, & baptismo, sed lõge sunt efficatiora quæ non uidentur.* Quemadmodum *in homine multo præstantior uis est animi, qui nõ uidetur, quàm corporis, quod oculis conspicitur.* Ego *quanquam aqua baptizo uos, tamen non remitto peccata, sed præparo uos*

Existimante autem populo.

efficatiori baptiſmo, quem accipietis ab eo, cuius ad-
uentũ uobis prædico, tempore quidem maior, ac præ-
dicationis ordine prior, ſed potentia longe inferior. Veniet autẽ
Is enim qui me ſequitur, tanto me præſtantior eſt, ut fortior.
ego, quem magnũ aliquid eſſe creditis, indignus ſim
qui ſoluam corrigiam calciamentorum eius. Famulus
illius ſum non collega, præcurſor ſum, ſed ut Lucifer
præcedit ſolem, mox obſcurandus maiore lumine. Et
hoc ipſum quod habeo, ex illius habeo benignitate.
Mea doctrina diluta eſt, ſi ad illius doctrinam confe
ratur: meus baptiſmus inefficax eſt, ſi cum illius ba-
ptiſmo cõponatur, ſiquidem ille cœleſtis docebit cœle
ſtia, ego terrenus terrena loquor & humilia. Ego cor
pus aqua tingo, iſte ueſtros animos tinget ſpiritu ſan
cto & igni. Quanto eſt ſpiritus aqua penetrantior,
quanto eſt ignis efficatior aqua, tanto potentior erit
illius baptiſmus meo. Hactenus latuit, qui nam uere Cuius uenti-
cultores eſſent pietatis. Facile eſt ablui aqua, facile labrum.
mactare uictimam, facile nõ ueſci carne ſuilla. Nunc i.m.e.
ea profertur doctrina, ea inſtant tempora, ut latere
non queant, qui uere boni ſint, qui ſecus. Veniet enim
ille facturus, quod toties minatus eſt in prophetijs,
exacto iudicio diſcrimen æditurus inter pios & impi-
os. Habebit enim uentilabrum in manu ſua. Nam tra-
dita eſt huic omnis poteſtas in cœlo & in terra. Hoc
ineuitabili uentilabro purgabit aream ſuam, uenti-
lans omnes, & examinans, crucis & afflictionũ uen-

to. Qui fuerint paleæ, specie religionis nitidæ, cæterum intus inanes à uera religione, dissilient quocunq; feret illos humana cupiditas. Cæterum qui fuerint triticum, solidam ac ueram pietatem intus habentes, nõ dissipabuntur uento, sed discussis paleis declarabunt immobile robur animi. Ea tempestas non reddet impios, sed patefaciet, quid fuerint etiam, quum non uiderentur: ueluti lux orta non efficit cæcos aut deformes, sed indicat qui fuerint deformes aut cæci. Euangelica ueritas lux est, hanc non ferent, qui falsa specie sanctimoniæ se prius uenditabant, quũ apud deum essent impij. Amplectentur, qui quum haberentur abiecti iuxta mundũ, tamen affectum pietatis habebant in pectore. Qui ad auditum cœlestis doctrinæ uigorem, ad maleficium ac cædem prouocabuntur, non tum primum fient impij, sed quales ante fuerint, data occasione, patefiet. Siquidem occasio nõ facit impios, sed prodit. Qui proposita iactura bonorũ, qui ostenso crucis ac mortis periculo desciscet à ueritatis professione, nõ tum primum incipiet impius esse, sed qualis antea fuerit, declarabit. Non statim quisquis aqua tinctus fuerit perdurabit in hac examinatione, sed qui spiritum cœlestem hauserit, qui charitatis inuictæ ignem conceperit, is nulla malorum procella commouebitur, sed magis purgatior reddetur ac firmior, quemadmodum uentilatione spiritus purgatur triticum, & ignis ui purgatur aurũ. Ad hanc igitur

rigidam

rigidam exactamq; discussionem se quisq; praeparet, nihil fidens generis nobilitati, nihil maiorum sancti- moniae, nihil carnalibus Mosaicae legis ceremonijs, sed solidioribus praesidijs animū muniens. Magni re- feret, qualis quisq; reperiatur. Aeterna salus, & aeter num exitium discernet solidos & inanes, germanos Israëlitas, & nothos. Triticum enim purgatū recon- det in horreum uitae coelestis, paleas autem exuret igni nunquam extinguendo. Profertur hic aliqua ex parte iudiciū, sed post hanc uitā poena aeterna infligi- tur impijs. His alijsq; compluribus sermonibus, Ioan- nes exhortabatur populū ad poenitentiam uitae prio- ris & ad desiderium mox uenturi Messiae, periculo territans, praemijs excitans, ac laeto nuncio salutis po pulares animos ad pietatis Euangelicae studium ex- pergefaciens. Atq; hanc loquendi libertatem, ob insi- gnem uiri sanctimoniam tulit turba promiscua, tule- runt publicani, tulerunt & milites, reprehensi mor- bum suum agnouerunt, territi quaesiere remediū. Ve- rum nō tulit Herodes, animo regio sibi licere uolens quicquid liberet. Amabat tamen Ioannem, perspicie- bat ac probabat raram uitae integritatem, atq; in mul tis obtemperabat hominis consilio. Caeterum in eo, in quo potissimum oportebat auscultare dictis illius, nō solum non obtemperauit, uerumetiam bene monen- tem coniecit in carcerem, & ab exitio reuocantem, dedit exitio. Huiusmodi sunt plerumq; principū ani-

Et cōgregabit triticū.

Herodes autem Tetrarcha.

mi,quos euangelica sapientia nō uindicauit ab imperio turpium cupiditatum. Imperant alijs,qui ipsi seruiunt uiolentis affectibus suis,& hoc ipso se reges esse putant,quod impune mancipia sunt turpitudinis. Asciscunt nōnunquam ad se uiros uitæ sanctimonia spectatos:cum his colloquūtur nonnunquam,ex horum consilio faciunt nonnulla:nō quod illis cordi sit uera pietas,sed ut hoc fuco sibi cōcilient opinionem integritatis,& inuidiam malefactorum leniant,ueluti quum expilant populum,quū impia bella mouent, quum sæuiunt in eos,qui reip.bene uolunt,uideantur & hæc ex probatissimorū uirorū consilio facere. Sic Herodes pilis Camelorū,quibus uestiebatur Ioānes, sic zona pellicea,qua cingebatur, sic tenui uictu, sic totius uitæ innocentia, sic autoritate qua ualebat apud populū,ad suam abutebatur tyrannidem. Vnde & post uulpem illū appellat dominus Iesus. Hæc est enim astutia principū huius mundi. Ad quos si quando continget Euangelicos uiros asciscí, aut fugiendus erit illorū conuictus,apud quos citius corrumpendi sint ipsi,quàm eos ad meliora flexuri: aut animos suos præparent ad tale præmium,non dissimulatæ ueritatis,quale contigit Ioanni. Quū enim Herodes,nō degenerans à moribus paternis & auitis, multa patraret impie tyrannice'q;,populū expilans,libertatem opprimens, in alijs puniens quod ipse committeret, uenales habens magistratus,uenale sacerdotium, ac

palàm

palàm domi habens Herodiaden, uxorē Philippi fra/tris, quam ille uiuo præripuerat, una cū filia Philippi, uir sanctus, non ferens, tam incestas nuptias in domo regia, unde conueniebat exemplum seruandarum le/gum potissimum proficisci, admonuit eum, ut abstine ret à tam impio flagitio. Sed apud impiū regem plus habuit momenti puellæ saltatricis impia postulatio, & impiæ mulieris suggestus, quàm tam incorrupti uiri salutaris admonitio, qua tantum abfuit ut emen/daretur, ut superioribus flagitijs facinus adiecerit omnium impijssimum, Ioannem conijciens in uincu/la, eo demū progressus uesaniæ, ut amputatum inno/centissimi uiri caput, obscenæ saltationis præmiū da ret puellæ. Sed ut ad historiæ seriem reuertar, Prius/quam dominus Iesus aggrederetur prædicandi nego/cium, quod intra breue tempus erat absoluturus, ut omnes numeros modestiæ iusticiæq; impleret, non de dignatus est uenire cum cæteris ad baptismum, haud ille quidem purificandus, sed nobis æternæ salutis la uacrum suo baptismo cōsecraturus. Deiecit ipse sese, sed Ioannis uoce, ac patris æterni clarissimo testimo/nio cōmendatus est palàm omnibus, ut de facie quo/que cognoscerent eum, de quo uaticinati fuerant pro phetæ, de quo testificatus fuerat Ioannes. Quum igi/tur baptizaretur ingens numerus promiscuæ multitu dinis, & inter hos uelut unus è multis adueniens Ie/sus Christus à Ioanne uelut peccatis obnoxius baptis/ Factū est au tem quū ba/ptizaretur.

 mum fla/

mum flagitasset, recusauit Ioannes, angnoscens autorem puritatis, à quo debuerat ipse potius baptizari. Hoc primum ab Ioanne testimonium, Iesu præsentis dignitati redditũ est apud multitudinem, sed euidentiore signo pater discreuit filium suum à cæteris qui baptizabantur. Cæteris enim baptizatis, nullum signũ apparuit. Verum ubi baptizatus est dominus Iesus, iamq; deprecaretur: nos interim erudiens, ut restituta per baptismum innocentia, protinus uertamus nos ad ea studia, quæ sunt spiritus, inter quæ primum locum habet deprecatio: apertum est cœlum, quod hactenus clausum, baptismus illius nobis patefecit. Atq; inde descendit spiritus sanctus, per se quidem inuisibilis, sed tum circundatus uisibili specie, quo conspicuus esset oculis hominum. Species autem erat columbæ, quod hæc auis, innocentiæ symbolũ, olim ramum oliuæ detulerat in arcam, iræ diuinæ placatæ signũ, ac finiendi diluuij pignus. Porrò diluuium illud quo tum purgatus est mundus, typum habebat nostri baptismi, quo saluis corporibus & animabus demerguntur peccata. Hac igitur specie spiritus sanctus descendit in sanctum uerticem domini Iesu, palàm designãs illum esse, quem pater affatim omnibus cœlestibus dotibus unxisset, quas in omnes sibi fidentes, ac per baptismum, in corporis sui consortium insitos, esset effusurus. Accessit huic paternæ uocis euidens testimonium, non iam per prophetas, non per Mosen, nõ per

angelos

*angelos proditum, sed ab ipso patre publicatū. Non
quod pater, ut est, uel audiri possit, uel conspici, uel ul
lo corporis sensu percipi: sed quemadmodum spiri/
tus inuisibilis, uisibili signo sese patefecit oculis ho/
minum, ita pater edita per elementa superna uoce,
perculit aures hominū. Vox autem è sublimi his uer
bis intonuit. Tu es filius meus unice charus, in quo
ipse mihi complaceo. Nulli ueterum sanctorum tale
præbitum est testimonium. Columba præcedens desi/
gnabat, ad quem uox ista perineret, ne quis suspica/
ri posset, Ioannem hoc elogio fuisse laudatum, de quo
pleriq; tam magnifice sentiebant, ut eum crederent es
se Messiam. Tot testimonijs Christus orbi commenda
tus esse uoluit, priusquam ad Euangelij prædicandi
negocium accingeretur: nos interim admonens suo
exemplo, ne quis sese tanto muneri repente & illotis
pedibus ingerat. Priuatim testimonium acceperat ab
angelis, ab Elizabet, à Simeone, ab Anna, à Magis, pu
blice ab Ioanne, cuius erat grauissima apud Iudæos
autoritas, à spiritu sancto, ab ipso patre. His omnibus
adiuncta est ætatis autoritas. Quum enim ueniret ad
baptismum dominus Iesus, accedebat ad annum trige
simum: nō quod ætas æstimetur apud deum, sed quod
conueniret, ut is qui pertracturus esset omnes ad se, sa
tisfaceret omnibus per omnia, neq; quicquam esset in
eo, quod quisquam probabiliter posset calumniari.
Proinde ætas matura delecta est & expectata, quod*

adolescen/

adolescentiæ desit autoritas, propter publicam opinionem imperitiæ, senectus minus habeat ponderis, ob uires ingenij defectas ac suspitionem delirationis. Quoniam uero & generis uitium apud uulgus multum abrogat autoritatis: curatum est & hoc, ut Iesus tam diu crederetur esse filius Ioseph, donec miraculis, ac prædicatione satis inclaruisset Euangelium. Erat hoc dignitatis Christi, ut de uirgine nasceretur, sed quoniam id non referebat statim innotescere, & persuasu fuisset difficillimum, abusus est errore populari, ne qua res interim imminueret autoritatem prædicantis, si probabiliter dictus fuisset ex adulterio natus. Voluit ex humili domo prodire, sed quam nulla famæ labes aspersisset. Siquidem Euangelico doctori uitanda est, non solum culpa, sed omnis culpæ species, & commendatus esse debet non modo suis uirtutibus, uerum etiam ab his rebus alienus, è quibus uulgus concipere solet mali suspitionem, si quidem hæc est communis hominum opinio, uix unquam è malis parentibus nasci bonos liberos. Ergo qui paupertatis probrum, qui domus humilitatem non refugit, uitauit ætatis & generis calumniam. Quanquam autem Ioseph non fuerit pater Iesu iuxta naturam, sed secundum legem tantum, quia sponsus erat matris, tamen quoniam ex eadem tribu domoq; duxerat uxorem, ab hoc uisum est domini recensere genealogiam, quo magis constet illum uere fuisse hominem iuxta corpus

Vt putabatur filius Ioseph.

Qui fuit Heli.

prognatum

prognatum ex his, è quibus prophetarum uaticinia prædixerant illum nasciturum. Nam iuxta naturam sublimiorem, pater ipse cœlestis agnouit ac professus est filium suum. Ioseph igitur coniunx Mariæ uirginis, quæ genuit Iesum, iuxta legem dicebatur filius Heli patrui, iuxta ueritatem propagationis filius Iacob, qui fratre suo uterino, quod absq; liberis decesserat ex uxore relicta, suscitauit filium Ioseph. Heli filius erat Mathat, hic rursum patrem habebat Leui. Leui natus erat ex Melchi, quem genuerat Iannes filius Matathiæ, cui pater fuerat Amos. Hunc progenuit Naum, filius Helsi, prognati ex parente Naggæ. Is prodierat ex Maath, filio Matathiæ. Hic satus erat ex Semei, filio Iosech, progenito ex Iuda. Iudas patrem habuit Ioannan, filium Rhesi prognati ex Zorobabel. Huius pater erat Salathiel, prognatus ipse ex Neri, filio Melchi, qui genus duxerat ex Addi, filio Cosam, progeniti ex Helmadam. Is genus ducebat ex Her filio Ieso, prognati ex Eleazar filio Ioram. Hunc genuerat Mattha, ipse natus ex Leui, filio Simeonis, prognati ex Iuda, filio Ioseph. Hunc progenuerat Ionam, ipse filius Heliachim, filij Meleam. Is prognatus erat ex Mathatha, qui fuit filius Nathan. Hunc ex Bersabee genuerat Dauid rex, per quem instaurata est stirps Solomonis, quæ in Ozochia defecerat. Dauid genitus erat ex Iesse filio Obeth, prognati ex Booz. Huic pater erat Salmon, filius Naasson,

prognati

prognati ex Aminadab, cui pater fuerat Aram, filius Esrom, progeniti ex Phares filio Iudæ. Iudas genus duxit ex patriarcha Iacob, filio Isaac, quem iuxta diuinum promissum, senex ex uetula Sara susceperat Abraham, ipse prognatus ex Tharra filio Nachor, proditi ex Saruch filio Ragau, cui pater erat Phalec filius Heber, procreati ex Sale, filio Cainam filij Arphaxat, cui pater fuerat Sem filius Noe, quem genuerat Lamech, filius Mathusala, filij Enoch, cui pater erat Iareth, ipse proditus ex Malalehel filio Cainan, progeniti ex Enos filio Seth, quem genuit Adam, posteaquàm uixerat centum & triginta annos. Adam erat princeps humani generis, non aliũ habens generis autorem quàm deum, à quo cõditus est è limo terræ, uelut è matre. Quoniam autem per huius terreni parentis peccatum, uitiatum erat omne genus humanum, & genitoris sui referens ingenium in omne uitiorum genus fuerat prolapsum, missus est collapsi generis instaurator ac redemptor dominus Iesus, ut quod unius inobedientia corruisset, per unius obedientiam reconciliaretur, & quemadmodum omnes, qui terreni parentis uestigijs ingressi fuerant, redditi sunt obnoxij morti, ita qui per baptismum exempti, à cognatione peccatoris insererentur Adæ cœlesti, qui est Iesus Christus, illius uestigijs inhærentes, uitam æternam assequerentur in cœlis. Respondent autem multis modis exordia labentis humani generis, ac restituti. Nihil

ti. Nihil enim hic fortuito gestum est, sed tota rerũ series, diuino temperata est consilio. Euæ uirginis cum serpente colloquium fuit initium exitij, Mariæ uirginis cum Gabriele colloquium fuit initiũ salutis. Eua corrupta pomi blandientis, illecebra uirum perdidit ac mortem inuexit mundo, Maria uirgo semper incorrupta, spretis cõstanter carnis illecebris, simplici fide se præbens uoluntati diuinæ, uirum enixa est, qui salutem attulit mundo. Adam tentatus est & uictus, Christus tentatus uicit tentatorem. Adam uxori corruptæ obsequundans, eiectus est è paradiso. Christus patri obediens usq; ad mortem, uiam aperuit in cœlos. Ob pomi gustati uoluptatem ille factus est seruus diaboli, Christus spretis omnibus mundi regnis ac delicijs, n bis deuincendũ hostem tradidit. Ille per esum pomi perdidit posteritatem, hic per abstinentiam cibi, reparauit perditos. Ille à paradiso depulsus est in terram calamitosam ac desertam, Hic à deserto uiam muniuit in cœlum. Ille per cupiditatem superbæ scientiæ, posteros suos pertraxit in mortem: hic per humilem fidei obedientiã reddidit uitam. Deniq; utrobiq; lignum. Ibi per lignũ uicit ac fefellit serpens, & hic per lignũ fefellit ac uicit Christus. Per arborem mors, per arborem uita. Princeps interitus ex terra uirgine cõditus est: princeps salutis ex uirgine Maria. Adam ad imaginem dei factus est, Christus imago dei, sumpsit hominis & imaginem & naturam. Adam per

sponsam

sponsam suam deceptus est, Christus suam sponsam ecclesiam, ab errore diabolico reuocauit. Ibi mulier prodidit initium stulticiæ, dum captat fieri sapiens. Hic mulier dum sibi nihil arrogat, nobis ædit sapientiæ fontem. Adam dum mauult sapiens esse quàm obediens, stulticiam inuexit mundo: nouus Adam cum esset sapientia patris, pro nobis stultus factus est, ut sapiētes redderemur in ipso. Per superbiam lapsus, per humilitatē erectio. Adam animi dotibus nudatus per serpentem, arboris se texit exuuijs, Christus donis cœlestibus diues, nihil desiderauit huius mundi. Congruunt & ueteris instrumenti figuræ cum historia Euangelica. Moses Israëlitas duxit ex Aegypto, Christus ex ignorantiæ tenebris, ac uitiorum seruitute liberauit. Illis per aquam transitus erat, hic per baptismum iter est ad salutem ac libertatem. Illic columna nubis & ignis, & hic de nube sonat pater, & igni baptizatur spiritus. Per legem primam occasio mortis, per legem Euangelicam reuocatio ad salutem, sed uetus lex, tonitruis ac fulminibus terret, lex Euangelica lenitate ac beneficijs prouocat ad salutem. Moses terribilis aspectu, sed sic ut faciem uelare cogeretur, Christus placidus & comis, mediæq; turbæ admixtus. Moses ascendit in montem ut cum deo colloqueretur, Christus descendit ad nos, ut per ipsum deus nobis loqueretur. Primus Adam dum affectat æqualitatem cum deo, comparatus est iumentis insipientibus.

Posterior

Posterior Adam, cum sese deijcit à sua diuinitate ad humilitatem humanæ naturæ, nos iumentis etiam abiectiores, subuexit ad consortium diuinitatis. Deniq; *per* Iesum Nauæ *filium reditus in terram fluentem lacte & melle: per* Iesum *uirginis filium reditus in paradisum.* Recedamus *igitur ab ingenio primorum parentum, & obseruantes uitam domini* Iesu, *synceris mentibus amplectamur illius beneficium, ac pijs studijs pro uiribus imitemur exemplum.* Ipse *suppeditabit auxilum, qui præbuit exemplum.* Amplectamur Euangelicæ *legis placidum cōditorem.* Sequamur *ducem nostrum, qui solus potest omnes totius orbis nationes perducere ad terram illam, omni gaudiorum genere semper exuberantem.*

CAPVT QVARTVM.

IESVS *autem, cuius uertici columba insederat, non inane signum, iam plenus spiritu sancto, priusquam aggrederetur munus* Euangelicæ *prædicationis, ne nō per omnia probatus accederet, reliquit* Iordanem, *docens à baptismo connitendum ad sublimiora studia pietatis, subduxit sese à turba, cuius conuictus & frequenter inquinat, & autoritatem eleuat doctoris: ac per spiritum quo totus rapiebatur, actus est in desertū, unde prodierat &* Ioannes, *ueluti prouocaturus hostem humani generis, ut artes ac machinas suas expediret: nimirum quo nobis ostenderet illum, qui genus hominū hactenus uicerat, uinci posse:*

ſimulq́; nobis uincendi rationem indicaret. Locus ca ptatus eſt tentatori commodus, præbita eſt per eſuritionem occaſio. Ieſus enim, ut Moſen hac imagine referret, nouam & Euangelicam legem mundo proditurus, ieiunauit & ipſe quadraginta diebus, nec in his quicquam attigit cibi, ſed totum hoc tempus ſanctis ad deum precibus, laudibus diuinis, & gratiarũ actionibus tranſegit. Erat autem hoc raræ cuiuſdam uirtutis ſpecimen. Nec ignorabat artes Satanæ, nuſquam magis admouentis omnes laqueos ſuos, quàm ubi cõſpexerit humanam mentem inſigni conatu tendere ad uitam cœleſtem. Audierat uenturum illum, qui fracturus eſſet ipſius uires, & an iam ueniſſet dubitabat: quis autem is eſſet ignorabat. Hic enim fallendus erat arte diuina, qui prius ſuis dolis fefellerat genus humanũ. Audierat Ioannem palàm profitentem: non ſum ego Chriſtus. Proinde quũ multa conſpexiſſet in Chriſto, quæ uirtutis humanæ modum excederent: rurſus quum uideret eſurientem, & affligi corporis inedia, quum Moſes & Helias poſt totidem dierum ieiunium non legantur eſuriſſe, ſuſpicatus eſt nihil aliud eſſe Ieſum quàm hominem, & hominem qui poſſet arte corrumpi. Erat autem hoc callidum tentatoris conſilium, ut aut uinceret, aut certe expiſcaretur, an hic eſſet ille filius dei, promiſſus à prophetis. Quod ſi comperiſſet, iam eò neruos omnes ac fraudes intenderet, ut impediretur aliqua uia redemptio

generis humani. Sed nulla ualet astutia aduersus diuinam sapientiã, quæ sic temperauit omnia sua, ut callidissimum illum hostem nostrum, non solum uinceret, uerumetiam eluderet. Infirmitate carnis elusit, fortitudine spiritus ac diuinæ scripturæ præsidio uicit, sic ut turpiter uictus abigeretur, & nihilo certior abiret de filio dei, quàm antea uenerat. Admouit igitur Satanas primum illud & efficax telum, quo principes humani generis deiecerat. Quanquã illos tantum sollicitabat illecebra pomi blandientis, hic fames etiam, intolerabile malum, adiuuabat tentatoris conatũ. Esau fame conpulsus, pulte uendidit ius primogeniti. Poterat autem dominus Iesus diuina uirtute famem corporis uel arcere, uel propellere: sed escam obijcere uoluit captatori, quo caperetur ipse. Obiecta est uelut esca, corporis humani imbecillitas, sed tentator impegit in uncum diuinæ uirtutis. Videbat corpus hominis fame siccescens discruciari, & ad uitæ periculum tendere. Negant autem ullum mortis genus esse cruciabilius. Videbat eum in deserto procul semotum à uicis & oppidis, unde cibi copia præberi poterat. His rebus fretus: aggreditur impius spiritus dominum Iesum, spiritu sancto plenum: lacessit, à quo uincendus erat. Prouocat fortiorem, captat prudentiorẽ. Quid opus est, inquit, te fame cruciari, si tu es ille filius dei, iube ut hic lapis tibi uertatur in panem, istoc argumento declarabis te filium dei. Nõ enim erit pa- Si filius dei es.

ter surdus filio fame periclitanti. Quū q; ille condide/
rit ex nihilo cuncta, nil magni fuerit, si filius dei lapi
dem uerterit in panem. Iesus autem non ignarus quid
uenaretur Satanas, sic temperat responsum suum, ut
nec obsequatur consilio illius, nec diuinam naturam
hosti prodat, qui noua ratione per infirmitatem cor/
poris, & fallendus erat, & uincendus. Nō negat filio
dei potestatem esse uertendi lapides in panes, non im/
probat famem corporis cibo sedare, sed ex autorita/
te scripturæ diuinæ demonstrat esse uitam animi, quæ
pluris sit faciunda, quàm uita corporis: esse cibū spi/
ritualē, qui magis expetendus sit, quàm hic cibus qui
uitam corporis ad breue tempus prorogat, nihilo seci
us aliquanto post, morbo, senio, alióue casu peritu/
ram. Cibus enim spiritus uitam largitur æternam. Is
est sermo dei. Hunc igitur primum assultum diaboli,
hoc responso Iesus elusit. Scriptum est, inquit, in libro
Deuteronomij. Non tantū pane uiuit homo, sed omni
sermone qui profisciscitur ex ore dei. Cæterum in
hoc dominus, diuinæ scripturæ testimonio nititur: pri/
mum ut nos doceret modestiam, quos nō oportet quic
quam extra scripturæ à deo proditæ autoritatem con
firmare: deinde declarauit nobis, nullum telum effica/
cius esse aduersus omnes instinctus impiorum dæmo/
num, quàm sacrarum literarū autoritatem. Hinc ue/
rus petendus est animi cibus, si quis uelit deo uiuere,
cui qui non uiuit, mortuus est, etiam si uideatur uiue
re. Con/

re. Comederũt primi parentes, & mortui sunt. Quod si tentatori respondissent, id quod respondit dominus Iesus, & prior illis fuisset ratio præcepti dominici, cuius obseruatio præstat uitam æternam, quàm pomi lætalis appetitus, non se suamq; posteritatem morti reddidissent obnoxios. Quin & illud nos docet seruatoris exemplum, non esse proferendum miraculum, nisi quum id postulat gloria Christi, nõ hominum libido, aut quum id exigit fraterna charitas. Magorũ enim est, ac præstigiatorum, ad inanem ostentationem, & ad spectatorum curiosam uoluptatem, uel ædere uel fingere prodigia, unde nec illustratur gloria dei, nec utilitas ulla redit ad proximum. Veluti quum fax ardens immersa aquis nõ extinguitur, aut quum Hectoris, aut Achillis horrenda species oculis ostenditur, aut quũ culmus serpere uidetur serpentis specie. Iesus nullum unquam ædidit miraculum, nisi quo simul & illustraretur uirtus patris, & hominum necessitati succurreretur, uel quo pro tempore prouocaretur hominũ incredulitas. Quum essent pascendæ turbæ, paucos panes multiplicauit in multis milibus suffecturam copiam. Herodis oculos adeo non dignatus est pascere miraculo, ut nec alloqui sit dignatus. Eodem uidelicet consilio negat miraculum Satanæ. Hoc congressu uictus diabolus, non statim destitit à contentione, ne nos semel uictores tradamus nos securitati, sed animum semper ad nouos assultus paratum ac

munitum habeamus. Qui profecerunt ad mediocritatem Euangelicæ philosophiæ, facile contemnunt gulæ, luxusq; morbum, utpote sordidum, ac beluinum. Quanquam in hac quoq; tentatione non deerat arrogantiæ laqueus: Si filius dei es. Etenim qui natura sunt arrogantes, & gloriæ cupidi, plerumq; conantur ad ea quæ supra uires ipsorum sunt, ne quã faciant opinionis suæ iacturam, ac sibi per fucum uindicant, quod non habent, gloriam uenantes apud homines. Sic multi prophetiæ donum technis arrogant sibi, quod non habent: sic multi iactant uisiones angelorum, quas non uiderunt. Contra dominus Iesus quũ esset omnium maximus, magnitudinem suam dissimulat, præ se ferens imbecillitatem corporis, nec unquã promit uirtutem suam, nisi quum hoc expedit hominum saluti, ut gloria patris per filium illustretur. Eodem igitur telo Satanas, ut est improbe malitiosus, sed diuersa materia repetit dominum, experiens an opibus, & honoribus huius mundi corrumpi posset, qui fame prosterni non poterat. Siquidem ambitio malum est, pestilens, ac propemodũ inuincibile, quod in summis etiam uirtutibus obrepit, insinuans sese mentibus ad ardua scandere conantibus, adeo, ut quos nec aduersæ res, nec paupertas, nec morbus frangere potuerint, nec luxus, aut uenus emollire, deijciat ac subruat gloriæ studium. Quid enim est tam nefarium aut impium, quod mortales imperij gratia nõ & faciant & patiantur

In montem excelsum.

*patiãtur? An nõ frequẽter ueneficijs, parricidijs, ince
stis nuptijs, alijsq; nõ referẽdis probris, regnũ emitur?
Quot cædibus aliquoties unius ciuitatis ditio uindica
tur? Dulcis est honos, præclarũ est imperare, magnifi
cum cæteris antecellere. Et omnino regnum diuinitas
quædã uidetur inter homines. Hoc blando ueneno ca
pti sunt primi parentes. Arridebat oculis pomi blandi
entis illecebra, sed magis arridbeat animo, falso pro/
missæ scientiæ sublimitas, ac dijs æquanda dignitas.
Hac igitur machina tẽtator adortus est Iesum, nec ille
refugit tentatoris improbitatẽ, ut nobis illũ uinceret,
utq; nos illũ uincendi rationẽ doceret. Sustulit igitur
diabolus Iesum in montem excelsum, atq; ex eo uelut
è specula subito, in puncto temporis, subijcit oculis il
lius omnia regna totius mundi (potest enim hoc per/
missu dei spiritus impius, rerũ imagines nouo quodã
more repræsentare humanis obtutibus) simulq́; quic/
quid in orbe magnificũ habet magnorũ regũ strepi/
tus, præstigio quodã exhibuit oculis, opes, famulitiũ,
palatia, copias, tubas, adorantium obsequia, pompas,
triumphos, legationes, nutum omnipotentem, aliaq́;
permulta, quibus populorum adulatio principes homi
nes, nonnunquam stultos & impios, certe fragiles ac
mox perituros, pro dijs colit ac suspicit, atq; ipsi inte
rim sibi fluxarum rerum successu sublati, plusquam
dij uidentur. Harum rerum omniũ præstigiator ille,
mirum quoddam theatrũ, repente obiecit oculis do/*

mini Iesu, qui præstigijs falli non potest, quum nihil illum lateat. Ad hanc magnificam speciem rerum, adiecit mendax & improbus Satanas orationem magnificentiorem. Hæc, inquit, omnia tam splendida, tam opulenta, tam magnifica, tradita sunt potestati meæ ut ea largiar cuicunq; libuerit. Sum enim princeps ac deus huius mundi. Quod si meum numen agnoueris, & prouolutus ad genua mea, me adoraueris, potestatem omnium regnorũ uniuersam quæ uides, tradam in manus tuas. Vides quantũ ubiq; sit nomen Cæsaris, & quota portio mundi agnoscit illum dominum? Tu unus obtinebis hæc omnia, & in terris pro deo coleris, modo me tantæ felicitatis autorem agnoueris. Agnoscis pie lector mendacissimam ac superbissimam uocem illius, qui quondam dixit parentibus illis infelicibus: Nequaquam moriemini, sed eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Hic dominus Iesus impiam Satanæ uocem, diuinæ scripturæ uerbis retudit, dicẽs: Abi Satana cum tuis fallacibus promissis. Damnosum lucrum est, quod pietatis iactura emitur. Quod stipularis impium est, quod promittis inane est. Scriptum est enim in libro Deuteronomij. Dominum deum tuũ adorabis, & illum solum coles. Deus suam gloriam non patitur in alium transferri, non patitur sibi cum quóquam esse communem. Ille uerus deus ac dominus est omnium, quæcunq; sunt in cœlis aut in terris. Is suis cultoribus pollicetur hæreditatem regni cœlistis.

Huius

Huius uoci magis obtemperandũ est, quàm tuæ, qui ut honorem soli deo debitum impie tibi postulas, ita promittis non solum inania, moxq; peritura, uerum etiam aliena. Poterat respondere dominus Iesus: *Quid mihi polliceris, quæ mea sunt? Qua fronte postulas, ut tibi accidam ad genua, quum deus sim, qui te condidi, qui te superbientẽ cœlo depuli, deiecturus in tartara, simul atq; mihi uidebitur? In hæc ipsa regna nihil habes iuris, nisi tibi mortalium error & impietas ius faceret.* Illorum *stulticia tu potens es.* Reuiuiscet *pietas, ubi fuerit regnum tuum?* Verum *id temporis fallendus erat Satanas, non docendus.* Nec *admoneri meruit, qui corrigi non poterat.* Nobis *agebatur hæc fabula, nos docebamur, magno animo respuendũ, quicquid cum impietate coniunctum est.* Non *quod per se malæ sint opes, aut per se malum regnum, aut magistratus publicus: sed quod ad hæc ferè nullus penetret, nisi malis artibus, quodq; non sine graue pietatis discrimine possideantur, propterea quod innumeris periculis obnoxia sint.* Quisquis *autem harum rerum cupiditate corruptus negligit præcepta dei, fraudat, rapit, peierat, occidit, fas nefasq; miscet: is iam adorauit huius mundi principem, ac deum abnegauit, inito fœdere cum aduersario dei.* Quoties *autem sollicitatur animus* Christiani, *ut ob augendas opes, aut obtinendum imperium, aut parandam gloriam, deseratur ueritas, & admittatur impietas, exemplo* Christi *du-*

cis sui respōdeat intrepide. Abi Satana *cum tuis fallacibus promissis, solus deus adorandus est: qui illū habet propitium, is cum illo dominus est omnium.* Nec *sic repulsa desistit à tentando* Satanæ *improbitas.* Repetit, *sæpius uincendus: ut nos intelligamus nobis in hac uita perpetuum esse conflictum cum aduersario, neq; quicquam esse tam nefarium, ad quod ille nō audeat sollicitare cultores dei, sed nō esse formidandum pijs, quibus iam uicit* Iesus Christus, *& quibus è diuinis literis efficacissima tela suppetūt, quibus ilico retundatur tentatoris improbitas.* Nec *enim in aliud ille proficit tentando, quàm ut præbita occasione, maiorem, ác spectatiorem reddat bonorum uirtutem.* Ab*ducit igitur dominum* Iesum *è monte sublimi* Hiero*solymam, statuitq; eum in summo templi fastigio, rursumque prouocat, ut aut inani gloria uictus sese præcipitem det & pereat, aut eo signo se prodat esse filium dei.* Ac *fraudis suæ patrocinium mutuatur è sacris literis, sed perperam intellectis, neq; quo oportuit accommodatis.* Sic *enim & impij nonnunquam &* Hæretici *diuinis scripturis abutuntur ac fallunt incautos, sermonis diuini regulam ad suos affectus deprauantes.* Hic, *inquit, declara, utrum sis filius dei an nō.* Præcipitem *da teipsum, & si nihil acciderit mali, palàm sit omnibus te esse filium dei.* Neq; *periculum est ne quid accidat.* Scriptum *est enim in psalmis de filio dei, quod* Angelis *suis mandabit de te, ut conseruent*

Mitte te deorsum.

uent te, quodq́; manibus suis tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Hæc prophetia nõ propriè prodita est de Christo, sed de quouis homine pio, qui fretus ope diuina, non debeat sibi metuere ab ullis huius mundi malis, quemadmodum & ipse dominus iussit apostolos suos animo securo esse: nec enim pilum capitis illis periturum nolente patre cœlesti. Iesus autem dissimulans interim se natura filium esse dei, tantum illud respondit, quod à quouis homine pio responderi poterat, & scripturam falso citatam, alia scriptura rectè adducta, ceu clauũ clauo, retudit. Sed è diuerso scriptũ est, inquit, in Deuteronomio: Nõ tentabis dominum deum tuũ. Illius auxilium aderit, quũ te casus quisquam, aut religio pertraxerit in periculum, non quum ad ostentationem prouocaris dei uirtutem. Neq; diuina pietas seruit humanæ gloriæ, aut libidini, sed suam gloriam declarans, quum uult, in hominibus, succurrit humano destitutis auxilio. Indignus est autem ope diuina, qui suæ gloriæ causa, semet ultro conijcit in manifestum uitæ discrimen. Neq; piorum hominum est, deo præfinire quando, quibusue modis nos debeat è periculis eripere, quum certi simus, siue liberat, siue non liberat, hoc agi per illum, quod nobis saluberrimum est. Nonnunq̃ felicius est ægrotare, quàm benevalere: mori, quàm uiuere: affligi, quàm rebus sequundis uti. Pietas est, ab illo simplici pendere animo: impium est humana curiositate ten-

tare

tare quid possit. Potest enim omnia, sed non uult nisi optima. His alijsq; modis princeps ac magister noster Iesus, passus est se tentari à Satana mox à baptismo, ne nos satis putaremus baptismi lauacro condonata esse nobis peccata, sed acre bellum suscipiendū cum hoste, nihil nō molituro, quo nos in pristinam retrahat seruitutem. In baptismo damus nomina duci nostro, sub illius uexillis aduersus Satanæ copias bellaturi. Neq; uero nobis res est cum hominibus, cum Christus iubeat & inimicos diligere, sed cum impijs spiritibus, qui telis igneis, multaq; arte nos impugnant è sublimi. Sed horū uires semel fregit princeps noster, ac proinde nobis uincibiles tradidit, quos rursus uicturus est in nobis, si modo nos pugnandi rationem, qua Christus eos deuicit, imitemur. Oppugnant autem nos interim per se, cogitationes impias suggerentes animo, nonnunquam per malos homines, ueluti satellites suos, dum subornant qui nos ad uoluptates sollicitent, qui rixis & conuitijs ad iram & cædem prouocent. Escam qua capiamur aliquando petunt ab hoc mundo, cuius honores, opes ac pompas ingerunt oculis nostris, nonnunquam & è nobis ipsis sumunt. Insunt enim nobis quidam affectus naturæ, quos abijcere non possumus, nisi prorsus humanam naturam exuamus, ueluti cibi & potus appetentia, Coeundi libido, postea quàm pubertas genitalia membra distenderit humoribus. Quanquam autem congredi moderate

rate cum uxore scelus non est, neq; nefas est cibo ac potu sitim & famem cõpescere, tamen hic nobis insidiatur hostis callidus, ut his affectibus uel indulgeamus ultra necessitatem, uel his modis quibus nõ oportet eos placemus. Quod genus sit, si quis contingat uxorẽ alienam, aut cũ sua supra modũ, aut ratiõibus indecentibus cõgrediatur: siue si cum offendiculo fratris uescatur Idolothytis, quum liceat uitato offendiculo succurrere corporis necessitati. Sunt autem & peculiares corporum & animorũ propensiones ad certa uitia, siue quod hæ nobis è parentibus inhæserunt, siue consuetudine collectæ sunt, siue aliunde accesserunt. Velut alius est ad auaritiam natura procliuior, alius ad luxum, alius ad uenerem, alius ad iram, alius ad ambitionem. Horum nihil non obseruat hostis noster, quo nos in exitium pertrahat. Verum aduersus omnes huius insidias, oportet simul & fortes esse, & uigilantes. Aduersus omnes illius machinas, robur & ingenium suppeditabit Christi spiritus, arma suppeditabunt diuinæ litteræ. Qui patitur nos tentari, nõ patietur uinci, sed ita temperabit conflictum, ut certaminis exitus nobis cedat in bonum. Victus hostis non desinet inuidere, sed aliquando desinet impetere, quõque sæpius repetet, hoc redibit fractior. Quid in nobis futurum esset, Christus in se expressit. Etenim quũ diabolus omnes artes expedisset in dominum, neque quicquã procederet, simul & uictus, & elusus discessit,

Cõsummata omni tentatione.

sit, sed ad tempus. Videlicet alia captata occasione, rediturus ad tentationem. Etenim ex quo non potuit elicere professionem filij dei, quem nulla rerum specie corrumpere potuit, post per suos satellites pharisæos, scribas & sacerdotes conatus est occidere. Verũ & hic arte diuina uersutiam hostis elusit. Quod hic molitus est in perniciem, ille nobis uertit in salutem. At tum deniq; sensit Satanas deiectam esse suam tyrannidem, quum sibi polliceretur certissimam uictoriã. Præcessit baptismus qui cõfert innocentiam. Successit eremus, ac assidua precatio, ieiunium, atq; interim conflictatio cum Satana, aduersus quem nos potissimum armat fuga multitudinis, in qua nusquam deest, quod animos imbecilles ad uitia sollicitet. Munit deprecatio, & ieiunium robur detrahit corpori, addit spiritui. Supererat ut ad docendi munus accingeretur. Est autem hoc proprium munus episcoporum, quod nemo recte suscipit, nisi multis modis exploratus, ac probatus, uictor omnium malarum cupiditatũ, quæ corrumpunt ac uitiant sermonem dei, quo possit & alios docere, quibus modis resistant Satanæ. Non enim satis est, doctorem Euangelicum esse purum à uitijs, sed & fortem atq; incorruptum esse oportet, ut nec quæstu, nec ulla corporis uoluptate, nec ambitione, nec metu malorum deflectat à rectitudine ueritatis Euangelicæ, quam non desinit ullo tempore Satanas oppugnare per eos, qui mundum hunc diligũt,

plus

plusquàm dei gloriam. Hoc nos docere uolens dominus Iesus, peractis his omnibus, iam magna uirtute spiritus, quo plenus erat, recepit sese in Galilæam. Siquidem è tentatione spiritus robur collegerat, non qđ illi quicquam accessisset nouæ uirtutis, sed quod id quod habebat in animo, magis sese promeret atq; exereret: nobis interim depingens, quid Euangelico doctori curandum sit, & expectandum. A Galilæa, contemptissima Iudæorum regione, uoluit auspicari prædicationem Euangelicā: partim ut responderet Esaiæ uaticinio, quo prædictū erat, circa fines Zabulon & Neptalim, hoc est, iuxta Galilæam gentium, exorituram lucem diuinæ ueritatis: partim ut ne quid Euangelici successus, huius mundi præsidijs imputaretur, si per eruditos, si per opulentos, si per potentes proditum fuisset Euangelium, si à celebri regione exortum. Delegit enim deus omnia contempta iuxta mundum, ut tota gloria rei tam mirificæ, rediret ad ipsum. Iam autem Iesu fama non erat incelebris apud Galileos, apud quos, miraculis aliquot priuatim æditis, multis innotuerat & ante baptismum, collectis interim paucis discipulis, quos totius uitæ doctrinæq; suæ testes esse uoluit. Quo tempore paulatim sese subduxit ab affectibus cognatorum, docens & hos officere frequenter synceritati doctrinæ. Cæterum ubi Ioannes esset coniectus in uincula. (Nam hoc prædicante siluerat propemodum, ne quid inter utriusq; discipulos

Et regressus est Iesus in uirtute.

pulos æmulationis oriretur) palàm magno animo docendi nogocium aggreditur. Tempus enim erat, ut astricta lege, cuius typum gerebat Ioannes, proferret sese libertas Euangelica. Vmbrosæ & ænigmatis obscuræ legi conuenit carcer. Lucem autem Euangelicam oportebat in altum tollere, ut uniuersis mundi regionibus esset conspicua, maximis ac minimis, doctis & idiotis. Ergo simulatq; repetisset Galilæam dominus, uirtute spiritus diuini, quo plenus erat, doctrina & miraculis ex parte iam prodita, fama quæ prius de illo uolitarat inter paucos, tum diuulgata est in uniuersam eam regionem. Congruit enim Euangelico doctori celebre nomen: non quod illi sit affectanda gloria apud homines, sed quod honesta opinio doctoris, fidem ipsi concilict & autoritatem. Verũ hæc opinio, ut non est affectanda, ita nec quibuslibet parãda rationibus. Ad exemplũ Iesu sic uiuat doctor, ut quum ipse sese non ostentet, tamen patris testimonio, spiritus sancti uirtute, Ioannis, hoc est, optimi cuiusq; suffragio commendetur. Sic uiuat, ut morũ integritate oculos omnium in se conuertat. Deniq; ea sit erga deum fiducia, ut miraculis etiam, si res postulet, deum glorificet. Quanquam hoc seculo abunde magnum miraculũ est, nec opibus, nec uoluptatibus, nec honoribus, nec tormentorum terriculamentis, nec mortis metu, uel tantillum deflecti à synceritate ueritatis Euangelicæ. Erat autem apud Iudæos consuetudo, ut

Et ipse docebat in synagogis.

do, ut frequenter, sed præcipue sabbatis ac festis diebus conuenirent in templum, aut in synagogas, ut ocium quod illis indixit lex ab operibus sordidis & profanis, non in aleam, scorta, cōpotationes, rixas, aliaq́; flagitia consumerent: sed in his quæ sunt animi collocarent. Illic erat cōfabulatio, nō de nugis humanis, sed de lege domini, de uenturo Messia, qui flagrantissimis uotis ab omnibus pijs expectabatur. Et quod quisq; poterat conferebat in medium cuiuscunq; status esset. Porrò qui præ se ferret habere, quod doceret populum, huic dabatur codex, diuinæ legis, unde promere debet doctor Euangelicus, quo pascat animos multitudinis, non ex somnijs humanis. Quicquid autem hic dicebatur aut gerebatur, nō poterat esse clàm quod eò promiscua populi multitudo conflueret. Iesus igitur uolens suam doctrinam esse notam omnibus, perambulans Galileæ ciuitates, iuxta laudatam Iudæorum consuetudinem, uentitabat in synagogas eorum, ubiq; promens admirabilem illam & efficacem doctrinam regni cœlestis, tanto potentiorem doctrina pharisæorum, qui corticem legis aut constitutiunculas hominum prædicabant, quanto uinum est aqua efficacius. Nec deerant etiam apud Galilæos animi dociles, qui mirarentur nouū hoc doctrinæ genus, quiq; doctorem admirabilem suspicerent, ac laudibusueherent. Et hactenus quidem satis successit Euangelij negocium, donec ad cognatos ac domesticam noti- *Et magnificabatur ab omnibus.*

ciam est uentum, ut intelligeremus eum qui docet cœlestia, oportere quantum licet, à carne, à sanguine alienum esse. Peragratis enim aliquot Galilææ uicis, ac ciuitatibus, tandem uenit Nazareth, ubi quoniam fuerat infans educatus, diuq; uixerat cum parentibus & cognatis, natus credebatur à multis, unde & Nazaræus uulgo dictus est. Porrò ne & hi queri possent, qđ patriam ac propinquos suos fastidisset, malens apud alienos uenari gloriam, uenit huc quoq; iam fama celebris, quam illic non habuerat. Vtq; declararet sese iam domesticis negocijs renunciasse, ex more suo uenit in publicam synagogam. Nusquam enim magis oportet uersari eum, qui publicis commodis dicatus est. Quum autem audisset alios de lege differentes, surrexit & ipse, hoc gestu significans, se quoq; spiritu afflatum habere quod loqui uellet apud multitudinem. Qui mos & hodie perseuerat in ecclesijs, ex institutione Pauli, ut uicissim dicant & audiant, & si cui fuerit reuelatum aliquid dignum cognitu, cedat qui prior dixerat, & det locum successori, ne tumultus & confusio nascatur in congregatione sancta, in qua decet omnia cum pace & tranquillitate geri. Datus est Iesu codex, idq; ex more, ut nos doceremur, unde proficisci oporteat salutiferam doctrinam, nimirum non ex commentis hominum, nõ ex philosophorum placitis, sed ex sacris uoluminibus, quæ nobis afflatu diuini spiritus prodita sunt. Nõ egebat dominus

Iesus codice, in quo erant omnes scientiæ & sapientiæ thesauri reconditi, sed tamen accepit codicem, ut nobis studium sacræ lectionis commendaret. Minister synagogæ porrigit codicem, sed clausum. Iesus qui solus habet clauem, & aperit quod in lege ueteri reconditum est, codicem acceptum explicat, ac reuoluit. Iesus enim ipse latebat in lege reconditus & abstrusus. Decebat autem, ut ipsi Iudæi traderent unde mox co arguerentur. Traditus est autem non quiuis liber, sed Esaiæ prophetæ, quo nemo clarius aut euidentius uaticinatus est de Christo, deq; doctrina Euangelica. Nec illud fortuito accidit, sed diuina prouidentia factum est, ut explicato reuolutoq; uolumine, is locus potissimum uenerit ad manum, qui Christum clarissime prædicaret, & in quo Christus ipse per os prophetæ de se loquitur hunc in modū: Spiritus domini super me, eo quod unxit me, ut lætum nuncium adferam pauperibus misit me, ut sanem contritos corde, ut prædicem captiuis remissionem, ac cæcis uisum, ut cōfractos dimittam liberos, ut prædicem annum domini acceptū & optabilem, ac diem retributionis. Hæc ubi stans è libro sua uoce pronunciasset dominus Iesus, librum ut acceperat complicatum reddidit ministro: hoc facto significans pertinacem quorundam Iudæorum incredulitatem, qui literæ legis assidentes, Christum legis animam, nec intelligerent nec agnoscerent. Iam doctoris personam sumit, & assedit explicaturus q̄d

legerat. Quod stans legit, datum est autoritati scripturæ diuinæ, cui par est omnem humanam dignitatem assurgere: quod sedens docuit, declarat diuinæ scripturæ interpretem, omnium humanarum tumultu cupiditatum oportere uacare. Cæterum fama recens quæ iam cœperat spargi de Iesu, tum nunc primum assumpta doctoris autoritas, postremo cœlestis quædam gratia relucens in uultu eius, efficiebat, ut omnium quotquot aderant in ea cõgregatione, oculi essent intenti in eum. Tale siquidem auditorium amat dominus Iesus, qui sabbatum agunt quiescentes ab huius mundi tumultuosis cupiditatibus, qui mutua concordia congregati sunt in unũ, qui mentis oculos habent nõ aliò spectantes, quàm ad Iesum, quàm ad salutem æternam. Loquitur enim ille quotidie nobis in arcanis literis. Loquitur per Euangelicos prophetas, hoc est, sacrorum uoluminum interpretes. Felices autem quibus sic attentis loquitur dominus Iesus. Talibus enim dignatur aperire sensus reconditi mysterium. Etenim simulatque uidit omnium oculos in se unum coniectos ac defixos, cœpit illis dicere. Audistis Esaiam sancti spiritus afflatu uobis promittentem eximium quendam, ac potentem doctorem, qui non ex spiritu humano doceat constitutiones hominum, aut fabulas inutiles, sed affatim unctus ac delibutus diuino spiritu mittendus sit à deo, ut his qui mites ac pauperes spiritu, eoq; doctrinæ salutaris capaces, lætum & optabilem

Et omniũ in synagoga oculi.

optabilem adferret nuncium salutis: quiq; potens esset præstare quod annunciaret, nimirum cœlesti uirtute præditus: quiq; gratis salutem adferret omnibus, qui suorum malorum conscij salutem optarent: qui gratis condonatis peccatis omnibus, mederetur his, qui cor haberent uarijs uitiorum ac malarum cupiditatum morbis corruptum: qui prædicaret omnibus libertatem, qui uel Idololatriæ dediti, captiui tenerentur à diabolo, uel legis superstitioni seruientes, non possent aspirare ad libertatem spiritus: qui cæcis animo & in altissima errorũ caligine uersantibus per fidem aperiret oculos, quibus aspicerent lucem æternæ ueritatis, iuxta uaticiniũ, quod alio in loco idem prodidit propheta: Populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam: qui eos, qui prorsus omni malorum genere confracti, contritiq; uiderentur à Satana, restitueret pristinæ libertati: qui uerum iubilæum domini prædicaret adesse ut omnibus exoptabilem, ita ab uniuersis flagrantibus animis acceptandum. Prodidit Moses sabbatum dierũ, quo iussit septimo quoq; die cessari ab operibus sordidis. Prodidit sabbatum annorum, quo præcepit septimo quoq; anno, quiesci à cultura terræ, nec aliud ab ea exigi nisi quod suapte sponte proferret. Prodidit & annum instauratorem pristinæ libertatis, cui nomen apud Hebræos inditum ex re, Iubileo. Is post septem annorum hebdomadas recurrebat quinquagesimus. Hic optabilis erat

omnibus Israelitis, qui seruitute aut ære alieno grauabantur. Verum ut sabbatum Mosi corpora tantũ reficiebat ocio, ita septimus annus terræ quieti duntaxat consulebat. Nunc perpetuum sabbatum annunciatur, quo liber animus & uacuus omni tumultu malarum cupiditatum, uacare debet quieto studio rerum cœlestium, nec iam anxia sollicitudine curare terrena, quũ nihil desit diligentibus deum. Quin & Mosi iubilæus non succurrebat nisi Israelitis, nec gratuitam, nec plenam libertatem largiebatur, & hoc ipsum quod largiebatur, corporale erat ac temporariũ. Hic autem annus domini, omnibus quicũq; culpis obærati sunt diabolo: qui dæmonibus seruitutem seruiunt, qui ignorantia ueri cæci sunt: qui malis omnibus perditi sunt, & inhabiles ad omne opus bonum, adfert perfectam & gratuitam remissionẽ, libertatem, uisum, sanitatem, & integritatem. Quo magis oportet uos omnes amplecti promptis studijs, quod offertur. Quod enim audistis à prophetia promissum, re licet experiri. Auribus audistis, sed animis promptis & auidis opus est, ut tantæ felicitatis sitis capaces. Summũ est quod gratis offertur. Sed uæ illis, qui dei benignitatem tam obuiam spreuerint. Annus est iubilæus, gratis offerens libertatem ac salutem ijs, qui se mansuetudine & credulitate præbent dociles ac sanabiles, sed huic succedit annus retributionis ac uindictæ, pœnas æternas exacturus ab his, qui dei bonitatem fuerint aspernati.

nati. His uerbis dominus Iesus, modeste significabat se esse eum, de quo promitteret Esaiæ uaticiniũ, quũ plerique crederent eum locum non ad Messiam, sed ad ipsum Esaiam pertinere. Siquidem quum baptizaretur Iesus, spiritus sanctus è cœlo uisibili specie delapsus, & insidens illius capiti, populũ admonebat hunc esse, de quo senserat uaticiniũ. Unctio mite quiddam ac placidum significat. Nihil enim oleo placidius, unde & nomen inditũ Messiæ, quod Græcis χριστὸς, Latinis unctũ sonat. Erat autem Ioannis austera mináxque prædicatio: Christus mansuetudine, comitate, beneficentia sollicitabat omnes ad salutem. Hæc summa cum autoritate, sed pari cum mansuetudine disserentem Iesum plerique suspiciebant, & admirabantur sermonem, longe dissimilem pharisaico, placidũ, mansuetum, amabilem, multa gratia conditum, nihil habentem supercilij, nihil toruum aut arrogans, sed cui interim sua nõ deesset autoritas. Siquidem pharisæorum uerba, quoniam è corde promanabant, ambitione, auaritia, liuore, cæterisque cupiditatibus malis corrupto, plerunque resipiebant fontem suum. Cæterum sermo, qui proficiscebatur ab ore Iesu, quoniam à pectore manabat spiritu cœlesti pleno, bonis omnibus & amabilis erat, & efficax ad salutem. Erant tamen inter hos, apud quos generis, & familiæ humilitas nõ nihil eleuaret autoritatem doctrinæ cœlestis. Etenim quum omnes adhuc crederent illum esse filiũ Ioseph

Nónne hic est filius Ioseph.

& Mariæ, nec esset ignota parentis utriusq; & affinium ac propinquorũ tenuitas, uidissentq; illum multis annis à pueritia nihil aliud didicisse quàm artem patris, nec unquam triuisse scholas pharisæorum ac legisperitorum, qui magno fastu docebant sacrorum uoluminũ mysteria, demirabantur unde repente contigisset illi tanta uirtus, quàm in alijs urbibus ante prodiderat uarijs miraculis, unde tam admirabilis diuinorum uoluminum cognitio, unde tanta cum autoritate facundia? Nondum enim intelligebant, quanto plus ualeret unctio spiritus, quàm pharisæorũ doctrina. Aestimantes igitur eum ex his quæ in eo nouerant secundum carnem dicebant: Nónne hic est ille filius Ioseph fabri? Non enim nouerant patrem cœlestem qui per filium operabatur. Quum autem Iesus longe pauciora miracula proderet in Nazareth, quàm in alijs ciuitatibus prodidisset, eóq; cognati quidam subindignarentur, suggillabant eum, quasi uel nõ haberet ubiq; paratam potestatem, uel suis inuideret, uenantes interim humanã quandam gloriam ex negocio, cuius tota gloria debebatur deo. Horũ impiam murmurationem Iesus huiusmodi sermone compescuit: Quoniam audistis, inquit, me apud alios sanasse morborum omne genus, nimirum dicetis mihi, quod uulgo dici solet: Medice cura teipsum. Audiuimus prodigiosa quædam patrasse te in ciuitate Capernaum, ubi peregrinus eras, nec ullos habes tibi sanguinis propinqui

tate

tate coniunctos. Atqui conuenit potissimum in tuos esse beneficum. Quod ciuibus tuis & cognatis praestas, hoc tibi ipsi praesta. Proinde si tibi uirtus ista propria est ac perpetua, quicquid apud Capernaitas & alienos patrasti, patrato & hic apud tuos, tibi coniunctissimos, & in patria tua. Horum impio murmuri prodito, sic respondit dominus: Ego quidem medicus sum paratus sanandis omnibus omnium morbis, si quis se praebeat sanabilem. Nullus enim quantumuis doctus ac benignus medicus mederi potest aegrotis, si pharmacum oblatum reijciant, ac fideli medico diffidant. Est autem hic affectus uulgarium hominum, ut medicum hoc pluris aestiment, quod è longinqua regione uenerit ignotus, & illic plus inuenit fiduciae, ubi non alijs ex rebus aestimatur, quàm ex arte sua. Et arte quidem, quàm secum circunfert semper & quouis loco idem est, uerum ubi repperit diffidentes, & contemptores, non perinde multis potest arte sua prodesse, non quod illic minus uelit aut possit ex sese, sed quod hi, quibus succurrere uolebat ipsi sibi salutis beneficiũ inuideant. Quod medicis accidit, multo magis accidit prophetis. Nam ars medicorum nonnunquam opitulatur & inuitis. Propheta uero quoniam potissimũ medetur animis, ne potest quidem succurrere ijs, qui salutẽ oblatam recusant. Recusat aũt qui diffidit. Et ideo diffidũt multi prophetis, quoniã illos aestimant nõ ex uirtute dei, per illos operantis, sed imbecillitate

 corporis,

corporis, quam in illis conspiciunt, quemadmodum & in cæteris hominibus. Reuoluite ueterum prophetarum historias, & certissimum esse cõperietis, quod dico uobis, nullum unquam prophetam in precio fuisse habitum in patria sua, & apud cognatos suos: non quod minus aut possint aut uelint benefacere suis, quàm alienis, sed quod incredulitas cognatorum reddat ipsos indignos diuino beneficio. Nam dei munera non dantur cognationi, sed affectui: nõ propinquitati carnis, sed promptitudini spiritus: non genti, sed fidei. Illud enim pro certo confirmo uobis, ætate, qua uixit Helias propheta, quum totos annos tres, ac menses sex, non decidisset ulla pluuia, atq; hinc terræ sterilitas ingenti fame regiones illas omnes occupasset, multas fuisse uiduas in gente Israëlitica, & tamẽ propheta fame periclitans, ad nullam harum mittitur pascendus, nisi ad uiduam Sarephthanam, in regionem Sidoniorum. Quur non potius missus est ad uiduas Hierosolymitanas, ut illic augeret hydriam farinariam ac lecythum olei? Vt apud harum aliquam æderet insigne miraculum, puero in uitam reuocato? Nimirũ quoniam apud Israëlitas nulla erat, quæ huius ethnicæ ac barbaræ synceram fiduciam æquaret. Rogata, prompte dedit aquam: pollicenti non defecturam hydriam ac lecythum, habuit fidem, ac parauit pultem ut erat iussa. Hic nimirum erat animus Israëliticus in muliere non Israëlitica. Adeo apud deum plus habet

momenti animus quàm genus. An non simile quid acci dit temporibus Helizæi prophetæ, qui succeßit Heliæ? Nec enim dubium est, quin inter Israëlitas complures fuerint leprosi, qui desiderarent sanitatem. Qur igi tur horum nullus mundatus est ab Helizæo: sed solus Naaman Syrus, idololatra, & à gente Israëlitica alie nus? An propheta non poterat apud suos, quod pote rat in exterum, & ethnicum? An promptior fuit ad benemerendum de profanis, & alienigenis, quàm de suis popularibus? Nequaquam: sed fiducia uiri pro meruit dei beneficium. Credidit enim hoc deum per suos cultores præstare posse, & iussus ter mergi in Iordane, obtemperauit. Eadem fiducia si fuisset apud leprosos Israëlitas, sensissent & ipsi diuinam benefi centiam. His dictis quum dominus Iesus exprobrasset ciuibus suis incredulitatem, ob quam se redderent in dignos dei beneficijs, atq; interim subsignificaret fu turum, ut Euangelicæ uirtutis munus, non solum à ci uibus incredulis, uerumetiam ab uniuersis Iudæis ad uiduam Sidoniam, hoc est, ad ecclesiam gentium, & Naaman Syrum, hoc est, ad gentes prius idololatras demigraret, inuidum murmur uersum est in manife stam indignationem. In tantum enim commoti sunt omnium animi, quod hæc ausus sit dicere in publica synagoga, Sidonios, & Syros homines apud Iudæos abominandos genti præferens Israëliticæ, ut coorto tumultu, eiecerint Iesum è ciuitate Nazareth, nec hoc

contenti

contenti perduxerunt illum usq; ad supercilium montis, supra quem ea ciuitas erat ædificata, ut inde præcipitem darent. O ciues impios, ò subito in quantam insaniam uersum, mobilis uulgi fauorem. Et postea mirantur ad se non uenire salutem, quum in exilium exigant salutis autorem. Indignantur ethnicorum laudari piam credulitatem, neq; corrigunt interim suam impiam incredulitatem. Efflagitabant medicum, nec sustinent deuorare salutiferum amaræ ueritatis Catapotium: uolunt sanari corpora, animorum morbos negligentes. Animi uero ægrotãtis medicina est uerax, & ideo mordax oratio. Malunt blandum sed letiferum uenenum, quam amarum & salutiferum pharmacum. Requirunt ad humanam gloriam edi miracula, quæ Christus non ædebat nisi ad salutem hominum & gloriam dei. Nec in hoc uenerat, ut corporibus mox alioqui perituris, mederetur, sed animis in æternum uicturis. Iam mihi uide præposteram Nazarenorum religionem. Sabbatum erat, & nefas esse ducebant eo die calceum consuere, & nefas esse non ducunt ciuem ad salutem inuitantem, in præcipitium impellere. Nimirum per hos perficere conabatur, qđ ante per se suaserat Satanas, & repperit satellites ipso nequiores. Siquidē ipse nihil aliud ausus est quā suadere præcipitationem. Hi conglomerati, ciuem notum ac benemeritum pertrahunt ad præcipitium, & quantū in ipsis erat præcipitarunt: Perfecit quicquid

potuit

potuit impia uoluntas, sed non est data prauæ uoluntati facultas. Nondũ *enim uenerat tempus quo nobis expediebat mori* Iesum, *qui moriturus uenerat pro nobis, sed suo tempore quod illi præfinierat pater, sed eo genere mortis, quod delegerat.* Non *placebat illi quoduis sabbatum, sed sabbatum paschæ, quo decebat immolari agnum liberatorem orbis: non placebat præcipitium, sed altitudo crucis.* Lucifer *præcipitatus est ob superbiam, & idcirco sollicitat alios ad ruinam.* Dei *filius sponte sese demiserat in terras, ut exaltatus in crucem omnia attraheret ad sese, & suo exemplo per humilitatem subueheret in cœlum, quos ille superbiæ princeps per arrogantiam & incredulitatem præcipitare conabatur in tartara.* Nec *illi sacrificio peragendo conueniebat* Nazareth, *sed* Hierosolyma. Iesus *itaq; passus est eijci sese, ne prædicaret indignis, quod idem ut facerent, docuit apostolos suos, præcipitari se passus non est, qui sponte mori uoluit.* Quid *igitur?* Non *se uertit in auem aut serpentem, aut aliud præstigij genus, ut sic elaberetur, sed innocuus transijt per medium illorum, qui ad præcipitandum pertraxerant, palàm declarans nihil in ipsum posse maliciam hominum, nisi suapte sponte sese præberet capiendum & occidendum.* Atq; *hac uindicta contentus fuit clementissimus dominus* Iesus, *reliquisse quos comperit insanabiles.* Alioqui *poterat illos solo nutu in præcipitium impellere, qui ad præcipitandum pertraxerant.*

traxerant. Sed maluit eos supereße, ut progreßu temporis resipiscentes, ex nocentibus fiant innocentes, quàm perdere nocentes. Nonnunquam enim subtracta beneficij copia prouocat desiderium eius qui paratus est benefacere. Hoc certe miraculo prouocari poterant uel ad suspiciendum illius potentiam, aduersus cuius uirtutē nihil potuit insanæ multitudinis conspiratio, uel ad amandū eius bonitatem, qui extrema molitos seruare maluit ad pœnitentiam, quàm perdere ad pœnam. Itaq; relicta superba Nazareth, & aduersus sermonem Euangelicum rebelli, Iesus descendit, proficiscens ad ciuitatem Galilææ Capernaū, opulentam & ideo perditam luxu, uoluptatibus, ambitione, superbia, cæterisq; uitijs, quæ comitari solent opulentiam. Sed aberat hic familiaritas carnis, contemptum gignere solita. Et hic igitur iuxta morem suū, sabbatis ueniebat in congregationem, ac docebat eos. Non enim tantum apud illum potuit Nazarenorum parricidialis impietas, ut offensus atroci facinore relinqueret Iudæorum regionem, & protinus Euangelij munus ad gentes transferret, sed re præstitit, quod post docuit suos discipulos: nimirum ut eiecti ex una ciuitate profugerent in aliam, non cogitantes de uindicta, sed de Euangelio propagando, ut eijcientiū malicia proficeret etiam ad celeritatē diuulgandæ professionis Euangelicæ. Capernaitas autem, tametsi rebus mundi deditos, nec ita multū abhorrentes à gen-

tium

tium moribus ob commerciorum mixturam, candidiores expertus est quàm suos Nazarenos, quibus ob notam ac perspectam perpetuam uitæ integritatem debebat esse charior. Siquidem Capernaitæ uehementer admirabantur doctrinam Iesu, propterea quod non esset diluta fucataq́, qualis erat pharisæorum, de lotionibus, decimationibus mentæ & rutæ, de donarijs cõijciendis in corbonam, deq́; rebus similibus, quæ superstitionem habebant uerius, quàm pietatem, quæq́; simplicibus imponebantur ad gloriam aut quæstum pharisæorum, quum ipsi interim qui talia docerent, nec ea seruarent, quæ sunt in legis præceptis præcipua, sed erat solida & autoritatis plena. Primũ enim uerissima erant quæ docebat, & naturæ sensui consentanea. Deinde ad ueram pietatem ac salutem æternam faciebant. Adhæc doctrinam eius uitæ singularis integritas commendabat. Accedebat his omnibus miraculorũ insolita uirtus, quæ declarabat à deo proficisci, quod docebat, nõ ab humano spiritu. Nõ enim ad quæstum aut inanem ostentationem dominus Iesus ædebat miracula, sed primum his, calamitosorum hominum necessitatem subleuabat, ut beneficio sibi conciliaret beniuolentiam: deinde in hoc ad tempus corporalibus oculis exhibebantur, ut per hæc discerent ea credere, quæ quum uideri non possent, magis tamen erant expetenda. Postremo figuram & imaginem habebant eorum quæ gerebantur in animis illorum.

rum. Sabbatū erat & populus magna religione quiescebat ab operibus interdictis, quæ tamen per se mala non sunt, quod genus est: facere iter, aut incendere ignem, aut molere triticum, aut exprimere uinū, aut reconcinnare dissutam tunicam. Foris igitur sabbatū erat, sed intus in animis magni tumultus erant, quos illic Satanæ spiritus excitabat, uarijs motibus exagitans illorum mentes: auaritiæ, superbiæ, iræ, uindictæ, inuidiæ. Nam ibi demum uerum est sabbatum, ubi spiritus domini tranquillat animum ab omnibus prauis cupiditatibus. Adest igitur huius rei figura quædam, in synagoga, homo quidam cuius corpus inpuro dæmonio erat obnoxiū, tacite submonens, quanto essent infeliciores, quorū animi tetrioribus etiā malis essent obnoxij. Quis enim impurior aut nocentior dæmon, quàm libido, ꝙ ira, quàm ambitio quàm pecuniæ cupiditas, quàm liuor, quàm hypocrisis? Huiusmodi dæmonibus maxima ex parte erant obnoxij Iudæi, qui uersabantur in synagoga, quæ nondū acceperat spiritū Christi, sed à tot dæmonijs agitabantur, quot seruiebat uitijs. Nec capaces esse poterant mansuetissimi spiritus Euangelici, nisi prius dominus Iesus expulisset ab eis spiritum Satanæ malū, ac uindicem. Dæmoniacus igitur ille non ferens nouā uirtutem Iesu, quæ se tacite quoq; proferebat, uociferari cœpit ingenti clamore: Eia. Quid tibi nobiscum rei est Iesu Nazarene? Venisti perditurus nos ante tempus? Scimus quæ

Et in synagoga erat homo.

supplicia nos maneant in extremo die. Sed nunc tua præsentia nos ante diem torquet & cruciat. Non precamur *salutem, nec deprecamur pœnam, sed dilationem flagitamus.* Tale *nihil sensimus unquam ex aliorum prophetarũ præsentia.* Proinde *nõ nos latet, qui sis.* Tu *es enim ille unicus sanctus dei, debellaturus omnem impietatem, & propulsaturus omnem impuritatem.* Habet *lex suam sanctimoniã, habet suam munditiam, sed tu es unicus ille, quem deus cœlesti sanctimonia sanctificauit.* Non *tulit dominus* Iesus *prædicari ab impio spiritu, qui totam hanc gloriam uoluit in unum patrem referri: nõn ignarus dæmonis professionem, non ex syncera fide, sed ex malitiosa uoluntate proficisci.* Profitetur *enim ut eliciat confessionẽ, non aliud agens per os hominis, quàm qđ prius* Satanas *tentator egerat per seipsum.* Profitetur *subdole, non ut ipse salutem assequatur, sed ut aliorum salutem impediat.* Nec *amor uocem expressit, sed supplicij metus.* Eoq; *ueluti malum ac deploratæ mentis mancipium audire meretur.* Obmutesce *impure spiritus, & exi ab homine, quem per tyrannidem possides.* Homi*nibus seruandis ueni.* Ad *hanc imperiosam & omnipotentẽ* Iesu *uocem spiritus impius, posteaq̃ proiecisset hominem in terram, & conturbasset, exijt ab eo, sic ut in homine liberato, nulla læsio remaneret.* Quod *proiecit, argumentũ erat peruersæ uoluntatis, indiciũ erat, quod admodum inuitus relinqueret possessionem*

am. Quod illæsum reliquit, arguit impios spiritus nemini nocere posse, qui se totos tradiderint seruatori. Plus enim ualet unius Iesu bonitas ad salutem, quàm innumerabiliũ dæmonum malicia ad perniciem. Solent autem hi, qui conantur hominum corpora à spiritibus noxijs liberare, nihil non adhibere remedij, quo malum depellant, preces certis uerbis conceptas, suffitus, aspersiones, herbas efficaces, aliasq; magicis non dissimiles ceremonias. Et his tamen omnibus raro fieri, ut exigatur spiritus. Quod si quando discedit, relinquit suæ maliciæ uestigia, uel amputato membro, uel relicto morbo immedicabili. Cæterum ubi uidisset populus ad simplicem, & austeram Iesu iussionem, sic repente spiritum egressum ab homine, ut perfecta sanitas nullum haberet uestigium pristini mali: stupor quidam & admiratio cepit omnes qui uiderant hoc factum, atq; inter sese miscebant huiusmodi sermones de Iesu: Quid est hoc nouæ rei, quod uidemus antehac nec lectum, nec auditum? Imperat enim solo uerbo spiritibus immundis, & adest illius iussis tanta uis & autoritas, ut mox uelut agnoscentes potentiorem se, relinquant hominem, sic ut post abitum illorum redeat plena sanitas? Huius itaq; tam stupendi miraculi spectaculum effecit, ut Iesu fama non solum in ciuitate Capernaum, uerumetiam per uniuersam illam regionem diuulgaret hoc factum in synagoga Iudæorum, quæ carens spiritu Christi, tumultuabatur

batur spiritu Satanæ aduersus Euangelicam uerita-
tem, cuius instinctu Nazareni moliti sunt exitium ser-
uatori. Reliquit igitur synagogam, & ingressus est
domum Simonis, cui nomen additum Petro, cuius so-
crus tenebatur febri uehementi. Affines autem & co-
gnati rogauerunt Iesum, ut qui non rogatus expule-
rat à uiro dæmonium, daret hoc amicorum precibus
ut affinem discipuli, quem inter primos habebat, leua-
ret febri. Iesus autem ut ostenderet sese & priuatim
& publice, erga notos & ignotos, erga omnē ætatē,
sexum, conditionem esse beneficum, astans atq; immi-
nens mulieri, interminatus est febri, ut abiret, simulq;
ad domini iussum, aufugit morbus, non paulatim re-
deunte corporis uigore, quemadmodum accidere so-
let in his qui medicorum ope subleuantur, sed repen-
te depulso morbo, successit uigor omnis, & alacritas,
sic ut surgens è lecto, pararet cœnam Iesu & discipu-
lis eius, ac discumbentibus ministraret. Tanta autem
erat promptitudo domini ad benefaciendum omnibus,
ut nec temporis importunitatem excusaret ijs, qui
simplici fiducia flagitarent illius opem. Etenim re di-
uulgata per uniuersam ciuitatem, quotquot habebant
domi ægrotos, uarijs morbis obnoxios, adducebant
illos ad fores ædium in quibus uersabatur Iesus. At il-
le clementissimus, nec excusauit priuatum, cui debe-
batur ocium, neq; noctem intempestiuam rebus geren-
dis, sed omnibus oblatis, manus salutiferas imposuit,

Surgens aūt Iesus de sy-nagoga.

Cum sol aūt occidisset.

ac morborum omne genus, nullo negocio, gratisq; depulit ab omnibus, hac rerum imagine docens omnes, qui uellent esse liberi à morbis animorum, non aliò cõfugiendum, quàm ad ipsum Iesum, qui paratus est omnibus gratis cõdonare quicquid admissum est, qui per synceram fiduciam cõuertuntur ad ipsum, unicũ ueræ salutis autorem. Nullum *est enim morbi genus tam immedicabile, tam tenax, tam letale, quod ad illius contactum ac iussum non aufugeret.* Atq; *interim exemplum paratur episcopis ac pastoribus in Christi locum succedentibus, quanta cum mansuetudine recipere debeant peccatores, à uitijs suis resipiscere cupientes.* Etenim *si dominus Iesus, in quo ne uestigium quidem ullum fuit morbi aut uitij, nulla morborum fœditate alienatus est, quin reciperet, quin contingeret, ac sanaret: quanto magis decet idem facere eos, quos ante Iesu benignitas purgauit à morbis animi, nec interim tamen omni culpa uacantes, præsertim quum ipsi non auferant morbos, sed ministri tantum sint doni cœlestis, adhortantes eos ut expetant sanitatem, & ad medicũ potentem eos adducentes, nec non misericordiam illius precibus sollicitantes, ut mentes illorum suis manibus dignetur contingere.* Nec *morbi solum ad iussum uocis, & contactum manuum fugiebant, uerumetiam dæmonia, non ferentia diuinam uirtutem Iesu, ultro fugiebant è corporibus infeliciũ, quos diu possederant.* Adeo *magna felicitatis pars est appro-*

Ducebant illos ad eum.

Exibant aũt dæmonia.

est appropinquare Christo. Appropinquat autem, qui sibi displicens cupit fieri melior, quiq; certam fiduciam concepit per ineffabilem Iesu clementiam, peccata omnia, quamlibet enormia, condonari. Sunt autem in corporibus uariæ morborum species: sed nec pauciores sunt, & sunt perniciosiores animorũ, nisi forte pauciora sunt intemperantiæ genera, quàm febrium, aut periculosius est corpus æstuare febri, quàm animum insanire libidine. Sunt autem in corporum morbis quidã adeo fœdi, ut nec amici proximi sustineant adesse, qualis est morbus pedicularis: quidã adeo contagiosi, ut non sit tutum adesse, quales sunt præcipue lepra & quam uocant pestilentiam, quanquam uix ullus est morbus, nõ aliqua ex parte contagio noxius. Rursus sunt quidam adeo uel uehementes, uel familiares, ut opem & artem medicorum superent. Sed maior est nostri medici uis, quàm ut ullius morbi magnitudine sit inferior: maior est puritas, quàm ut ullis hominũ malis possit inquinari: maior est misericordia, quàm ut ullam fœditatẽ auersetur. Admittit omnes optimus, cõtingit omnes ipse purissimus: sanat omnes potẽtissimus. In nullos aũt corporũ morbos medici minus habẽt iuris, quàm in eos qui uitiant animi domicilium: quod genus sunt phrenesis & elthargus, quanq & his immedicabiliores sunt dæmoniaci, quorum & animos & corpora spiritus impij, sed humana natura potentiores, pro sua libidine agitant. Nec

 enim

enim mos est hos ad homines medicos adducere, sed auxilio cœlesti relinquere. Tanta enim est huius mali uis, ut hos spectare etiã miserabile sit. At nõ uidẽtur fortassis æque miserabiles, sed longe miseriores etiã sunt, qui cupiditate regnandi ad ueneficia, ad parricidia, ad sacrilegia, & his atrociora facinora pertrahuntur. Quos ira ad prædationes innocentium, ad cædes immerentium, ad bella, ad incendia, ad publicum orbis tumultũ transuersos, rapit. Quantulũ enim est mali, quod uel facit uel patitur ille corpore dæmoniacus, si conferas, quantis intemperijs agatur, quantã perniciem afferat rebus mortalibus princeps tyrannico spiritu uesanus? Superat humanas uires huius mali uis, sed fortior est Christi spiritus, quem si semel cõceperit animus hominis, necesse est ut effugiat, quicquid est impurorum spirituum. Hoc ubi factum erit, subito fiet è tyranno pater, è crudeli clementissimus: ex expilatore populi, subleuator oppressorũ: è furioso bellatore, sectator pacis: è prædone beneficus: è glorioso Thrasone, sobrius ac prudens princeps. Tantũ adducatur ad Iesum, & abducatur è mundo. Siquidẽ id temporis sub solis occasum, nõ pauci uenerant ad ædes Simonis, hoc est, ad ecclesiam Euangelicam, & uirtute spiritus Christi exibant spiritus impij, profitentes adesse, cuius bonitas potentior esset ipsorum malicia. Clamabant enim exeuntes: Tu es ille filius dei. Nondum autem uenerat tempus, quo dominus palàm

omnibus

omnibus esse uoluit se esse Messiam illum filium dei: & si uoluisset, noluit impuros spiritus suæ gloriæ præcones: uel quia non simplex, sed subdola erat illorum professio: uel quia periculũ erat, ne si pondus habere cœpisset illorum testimoniũ in re tanta, in cæteris quoque fidem inuenirent, in quibus mendacio fallere gauderent. Etenim quum Satanas natura sit mendax, etiam si quando uerum prædicat, nõ in aliud tamen hoc agit, nisi ut fallat. Nimirum hanc artem ab illo didicerunt quidam, qui pia impijs, qui uera falsis admiscent, ueluti salubribus cibis uenenum letiferum addentes, quo plures in perniciem pelliciant. Iesus igitur nos docens, quàm non oporteat eos, qui se semel sancto spiritui consecrarunt, quicquam habere commercij cum impijs spiritibus: compescuit illorum clamores, ac minis additis imposuit silentium. Sentiebant enim admirabilem uirtutem ab eo proficisci, & hinc suspicabantur eum esse Messiam illum promissum filium dei. Iesus autem, qui non in hoc uenerat, ut corporibus mederetur, sed animis, nec uni ciuitati uenerat, sed cunctis totius mundi regionibus, quum in Capernaum miraculis æditis, doctrinaq; salutari fecisset bonam sementem Euangelicæ philosophiæ, diluculo, priusquam rursum confueret multitudo, magis admirans & expetens sanitatem corporum quàm salutem animarum, relicta Capernaum secessit in desertum, ueluti fugitans popularem turbam. Nos interim

Et increpãs non sinebat ea loqui.

 docens,

docens, non ad ostentationem, nec ad plebis arbitriū esse proferenda miracula, sed quatenus conducit ad salutem hominum ac dei gloriam, semper autem fugiendam inanis gloriæ suspicionem. Quod enim sanarat omnes, exemplum erat paratæ in omnes benignitatis. Quod se clanculum subduxit, exemplū erat modestiæ, laudem, & ostentationem sui fugitantis. Porrò quum iam dies esset, cōfluxerat denuo magna uis promiscuæ multitudinis, ob pridie gestorum magnitudinem. Cæterum ubi cognouissent iam abesse Iesum, multi consequuti sunt illum. Ac repertum conati sunt remorari, ne relinqueret ipsorum ciuitatem, sed illic sedem sibi perpetuam deligeret. Erat ille quidem affectus non impius, sed beatiores sunt qui dominum Iesum nō sinunt à sui pectoris domicilio decedere, qui parantem abire precibus reuocant. Verum id temporis postulabat carnis assumptæ dispensatio, ut subinde locum mutans, latius, ac latius propagaret nouam adhuc ac recentem Euangelicam doctrinam. Seminator enim missus erat in mundum, ut late spargeret semen sermonis Euangelici, nō apud omnes æque feliciter prouenturum. Reuocantibus itaq; placide respondit hunc in modū: Quod gratis in uos collatum est beneficij, boni cōsulite. Non aspernor uestrum hospitium, sed oportet ut & alijs ciuitatibus annunciem regnum dei. Siquidem in hoc me misit pater, non ut uni ciuitati prædicem, sed ut omnes inuitem ad societatem

Quia & alijs ciuitatibus oportet.m.e.

cietatem regni cœlestis. Quod tum fecit Iesus, docuit discipulos suos, ut peragrantes orbem terrarum docerent omnes gentes. Non erat ille morbus instabilitatis, sed pluribus benefaciendi studium. Sic uagari nõ humanæ leuitatis est, sed apostolicæ charitatis. Cæterum ubi iam satis est Euangelicæ doctrinæ, uigilans pastor non desinit tamen obambulare, sollicitus pro grege sibi concredito, ut quod aberrarat reuocet, & quod morbidum est sanet: quod lupis obnoxium eripiat, quod sauciũ curet: quod tenerũ, & imbecille foueat: Nec enim ideo adhibetur pastor, ut uni aut alteri familiæ succurrat, sed ut omnibus uigilet. Hac excusatione placatis Capernaitis, Iesus perambulabat uicos & ciuitates Galilææ, prædicans iuxta morem suum in synagogis eorum. Identidem miraculis ædendis fidem doctrinæ suæ concilians apud Iudæos, qui sine miraculis nihil credere poterant.

CAPVT QVINTVM.

QVVM autem indies latius inclaresceret apud omnes fama Iesu: Tantus erat hominum affluxus, ut iam non satis esset illum sui copiam facere in synagogis, in uicis, in oppidis; uerum etiam quocunq; se subduceret dominus, eò simul accurreret promiscua multitudo uirorum ac mulierum. Plerosq; pellexerat amor sanitatis, nonnullos inuitabat miraculorum nouitas, permultos cœlestis doctrinæ uis attrahebat. Non eos deterrebat deserta uastitas, nõ mon

tium laboriosius ascensus, non arcebat eos pudor irrumpendi priuatam domum, si forte se domi occultasset. Deniq; uentum est ad stagnum, nec nauigare parantem poterant relinquere. Confluebant, irruebant, irrumpebant, hærebant, urgebant. Hic uero mihi Theophile fac oculos mentis aperias, quo perspicias in narratione rei, iuxta carnem gestæ, nascentis, & exuberantis ecclesiæ imaginem. Iesus stabat in littore uicinus lacui Genezareth, quem Hebræi nõnunquam appellant mare, quod magno spatio porrigatur in longum, & in latũ, & ex sese gignens auram, crebris undarum motibus agitetur. Videbatur abnauigaturus. Sed improba turba confluens, urgebat, & imminebat illi, cupiens ex eo audire sermonem diuinũ. Nam sermonem pharisaicũ iam pleriq; fastidiebant, quod præter hominem nihil resiperet. Non offendit hæc improbitas mitissimum dominum, sed ueluti compulsus & constrictus, hinc urgente turba populi, hinc lacu proximo, uidensq; locum esse parum commodum Euangelico concionatori, quod neq; turba, sese uicissim impellens, facile consistere possit in loco decliui, & uox ex imò missa ad pauciores fertur, tum autem decet Euangelicum doctorem quietũ esse, ac tutum à promiscuæ multitudinis tumultibus, subducit sese in locum quietiorem. Commodũ autem stabant eodem in littore duo scalmi piscatorij. Piscatores autem ipsi egressi nauim, lauabant retia sua, ueluti parantes in

proximam

proximam piscationem. Hos ubi uidit Iesus, in alterum illorũ ingressus: is porrò erat Simonis Petri, rogauit illum, ut scalmum paululũ deflecteret à terra. Quod ubi factum esset, submotus hoc pacto à compressione multitudinis, cõsidens, de naui, ueluti de cathedra docebat populum in litore stantem. Vocauerat dominus piscatores ad munus Euangelicæ prædicationis. Iamq; hoc ipsum, quod de scalmo agebat Iesus, erat piscari homines. Lacus erat mũdus, uarijs rerum motibus sursum ac deorsum fluctuans. Nauis Simonis erat ecclesia, primũ à Iudæis collecta, cui præficiendus erat Simon Petrus. Simon autem obedientẽ sonat. Iudæi siquidem prodigia requirebãt, & in operibus legalibus fiduciam ac spem salutis collocabant. Contra philosophi rationibus humanis de summo bono, quo felicitatem hominis metiuntur disputabant, quũ Euangelica doctrina per fidem promittat omnibus salutem. Fides autẽ obedientia est. Obedit enim, qui iussus credere credit, nihil hæsitãs, nihil disputãs: qui iussus sperare, sperat, totus pendens ab eius nutu, cuius fidei se semel dedidit. Habes ecclesiæ rudimentum, nunc audi prouentum ex Euangelica piscatione consequuturum. Peracta concione Euangelica, dominus loquutus est Simoni, nauiculæ moderatori: Abducito nauigium longius à terra, & in profundum proueheþ, atq; ibi laxate retia uestra ad piscandum. Hic Simon suo respondens uocabulo, respondet hunc in

modum:

modum: Preceptor tota nocte laboratum est à nobis in piscando, neq; quicquam cepimus: itaq; diffisi, lauimus, & composuimus rete. Tamen ad tuum iussum laxabo rete. Meum erit obsequium, tuus euentus. Obtemperatum est dictis domini Iesu, nauis abducta est in profundum lacus, late sparsum est rete, cui mox inuoluta est tanta piscium multitudo, ut rete discipulorum, impar ponderi piscium, rumperetur, nec una nauis sufficeret prædæ capiendæ. Erant in altera naui socij Simonis: His procul, non uoce sed signis indicarunt, ut adnauigarent, & opitularentur in exonerando rete. Venerunt, adiuuerunt, tantaq; uis piscium reperta est, ut ambæ nauiculæ implerentur unius retis prouentu, adeo ut parum abesset, quin onere depressæ periclitarētur. Habes in Simone formam & imaginem doctoris Euangelici. Huius proprium ac peculiare munus est, laxare rete prædicationis Euangelicæ, non è pharisæorum laqueis, non è philosophorum argutijs, sed è sacrorum uoluminum præceptis, è Christi factis dictisq; sic contextū, ut quàm plurimos inuoluat, nec inuolutos sinat elabi. Habet & mundus hic sua retia: habet & Satanas piscatores suos, qui miseras animas blandimentis illectas in nassam infelicitatis conijciant, atq; in æternum pertrahant exitiū. Sed felices, quas inuolutas sagena apostolica, de profundo criminum & errorum, pertrahit ad auram liberiorem: è tenebris ad lucem: è sordido limo, ad uitam puriorem

riorem

riorem: è uagis cupiditatibus, ad innocentiæ perpetuæ cōstans studium. Neq; *enim pertrahuntur ad cædem, sed ad salutem. Sic inuoluuntur ut elabi nolint, & si elabantur pereant. Cinguntur undiq; ueritatis* Euangelicæ *nexibus, agnoscunt suam calamitatem, & gaudent se pertrahi ad nauim ecclesiæ.* Quoniam *autem sagena prædicationis, interim trahit & inuoluit undecunq; pisces uarij generis, fieri nō potest, quin bonis admixti sint mali. Malorum itaq; culpa rumpitur rete, sed non ideo elabuntur boni pisces.* Hæretici *scindere conantur doctrinam* Euangelicam, *sed* Christus *suos undiq; sepiens, illorum impios conatus uertit in profectum partis syncerae.* Quidam *onerant ac perturbant nauim suis tumultibus, graues huius mundi cupiditatibus, & cupientes reuerti ad limū relictum: sed non mergitur, quam* Christus *semel intuitu suo dignatus est.* Quanquam *autem non est nisi unica per orbem terrarum ecclesia, tamē ideo typus habet duas naues, ut intelligeremus ecclesiam* Christi *è duobus populis collectam.* A Iudæis *profectum est salutis initium: illic* Petrus *post* Christum *omnium primus rete iecit apostolicæ prædicationis, & uno iactu attraxit hominum promiscuæ multitudinis tria milia, uidelicet agens piscatorem hominum.* Non *erat huius oratio rhetorum arte contexta, non philosophicarum argutiarum subtilitatibus perplexa, sed uirtute spiritus sancti potens, & efficax.* Non *enim laxauerat rete,*

confisus

confisus humanis uiribus, sed tantum ad iussum Christi, cuius spiritu tum agebatur. Alioqui frustra soluitur, nisi Christus iactum hominis bene fortunet. Sed quemadmodum ex Iudæis fuit huius prouentus initium, ita ex gentibus accreßit ubertas, adeo ut qui primi laxauerant retia, coacti sint implorare sociorum auxilium. Post enim irrumpentibus undiq; gentibus in Euangelicæ salutis consortium: Petrus & Iacobus dederunt dextras Paulo & Barnabæ, symbolum Euangelicæ societatis, & utriq; pro suo studio conati sunt implere naues ambas, & succeßit res usq; ad miraculum. Simon igitur ubi uidisset rem non agi uiribus humanis, aut casu, sed uirtute diuina Iesu, rursus facto suo docuit, quid faciendū sit apostolico doctori, si quando feliciter succedit opera prædicationis. Quanquam enim nauis eßet ipsius, quanquam suum rete iecerat, quanquam princeps attraxerat, nihil tamen hinc laudis sibi uindicat, sed ex magnitudine succeßus, factus est etiam modestior, accidit ad genua Iesu, eiq; totam huius facti gloriam transcribit, se nihil aliud quàm peccatorem confitetur, indignum, qui diuinæ uirtutis minister sit, & organū. Domine, inquit, nunc demum agnosco meam indignitatem, quum tuam considero celsitudinem. Discede à me. Sum enim indignus tuo consortio. Hanc Petri uocem expreßit, non aliqua cupiditas discedendi à domini contubernio, quem unice diligebat, sed admiratio quædam uehemens

Quod cū uideret Symō. Petrus.

hemens uirtutis humana maioris. Nec aliter erant affecti socij Simonis, quàm Simon ipse. Cunctorũ enim animos occuparat incredibilis quædam huius facti admiratio. Sed nullus horum hinc quicquam sibi uindicat. Agnoscebant enim operam quidem esse suam, sed prouentum fuisse eius qui iusserat. Quis autem non obstupesceret, considerans prædicatione paucorum, humilium & idiotarum hominum ex uniuersis orbis nationibus, intra paucos annos, tot hominum millibus fuisse persuasum, ut cõtemptis affectibus cognatorum, contempto dispendio rei familiaris, contemptis minis principum, contemptis supplicijs, ac morte deniq; ipsa, simplicem Christi doctrinam sequerentur, credentes ea, quæ rationibus humanis probari nõ possint, sperantes ea, quæ iuxta naturæ uires plane desperanda sint? Oportet igitur episcopum promptũ & alacrem esse ad laxandum rete, ut studeat quàm plurimos lucrifacere Christo: laxabit autem, non ad suam gloriam, non ad quæstum, non ad principum arbitrium, non ad aliquam humanam cupiditatem, sed ad arbitrium ac iussum Christi, qui non iubet laxari rete, nisi ad salutem eorum qui captantur, & ad gloriam bonitatis diuinæ. Hæc enim demum est apostolica piscatio. Ea tametsi peragitur humanæ uocis & industriæ ministerio, tamen summa laudis totius, uni Christo tribuenda est, cuius auspicijs soluitur ad dicendum lingua: cuius spiritus afflat dicentis pectus:

cuius

cuius occulta uis attrahit animos auditorũ. Et si quid etiam hinc sibi suo iure poßit sumere doctor, tamen tutius est totum ad illum referre, sine cuius auxilio, nihil humano conatui succedit ad salutem. Non nouit auferre quod dedit: non nouit exprobrare, quod largitus est. Tanto magis uolet esse tuum, si quod aliquo modo tuum uideri poterat, illius eße uolueris. Sinet utilitatem esse tuam, gloriam autem non patietur nisi soli deo tribui. Et si gloriari libet, tutius in illo gloriabimur. Quum autem admiratio facti sic haberet attonitos omnes, qui cum Petro fuerant in captura piscium, inter quos erant Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, socij Simonis, & præ admiratione diuinæ uirtutis non auderent sese adiungere Iesu, consolatus est eos dominus, dicens Petro, in quo solitus est proponere formam, quàm uolebat cæterorum omnium animis imprimi: Non est quod formides Simon. Agnoscis tuam imbecillitatem, & expertus es uirtutem diuinam. Hæc amanda est, non formidanda. Quod enim potest non expromit ad opprimendam imbecillitatem peccatorum, sed ad erigendam, tantũ ut iußis meis obtemperes: nec expendas, quid tuæ poßint uires, sed quid ego uelim fieri. Nihil non succedet, si mihi fidas. Admiraris quod ita successerit res in captura piscium. Leue quidem hoc est, mirabilius succedet, ubi piscari cœperis homines. Ad hoc piscandi genus te delegi, cũ tuis socijs. In præsentia satis istius piscatiõis. Posthac dabis

Similiter autem Iacobũ & Ioannẽ.

dabis operam, non ut nauim impleas piscibus, sed ut ecclesiam meam impleas Euangelicæ doctrinæ professoribus. Quod dominus loquutus est Petro, id omnes intellexerunt & sibi dictum esse. Mox itaq; subductis in terram nauibus, atq; inibi relictis omnibus, sequuti sunt Iesum, uacui sollicitudine rerum corporalium, ac totis animis in hoc intenti, ut fierent piscatores hominum. Ad hoc præclarum munus erant formandi præceptis, erant mysticis exemplis instituendi. Vt igitur ostenderet nullum esse uitium tam fœdum, tam capitale, quod non ilico condonetur agnoscenti morbum suum, & per fidem Euangelicam imploranti remedium à cœlesti medico Iesu, factum est, ut in ciuitate quadam esset uir quidam non leuiter infectus lepræ uitio, sed toto corpore fœdißima scabie plenus. Hoc hominum genus sic erat abominabile apud Iudæos, ut procul submouerentur ab hominum consortio, ac lex uetaret cõtingi, ob cõtagionis præsens periculũ. Sed fœdior ac detestabilior est animi lepra quàm corporis. Porrò Iudæi, quum ipsi uitijs intercutibus maderent, tamen ethnicos, publicanos, ac notos peccatores sic execrabantur, ut si quando cõtigisset cũ his colloqui, perinde quasi contracto cõtagio, domũ reuersi, totũ corpus abluerent. Ab hac arroganti Iudæorum mundicie Christus uoluit suos quàm longissime abesse. Profuit igitur misero, uidisse Iesum. Agnouit immundiciam suam, seq; iudicauit indignum, qui fœdis

Et factũ est quũ esset in una ciuitate

Vidẽs Iesũ

maculis abominandam faciem attolleret in dominũ, sed sui pudens prostrauit sese in faciem, ac uocẽ emisit modestiæ simul ac fiduciæ plenam. Quod faciem texit erat agnoscentis suum malum, quod rogat mundari, cõfidentis de omnipotenti & cunctis obuia Iesu

Si uis potes Christi bonitate. Domine, inqt, scio malũ meũ esse immedicabile, & fortasse nõ sum dignus tuo beneficio, sed tamen illud habeo mihi persuasum, posse te mundare me, si uelis. Habes meam de tua potentia fiduciam, superest ut tua bonitas iudicet, utrum hunc calamitosum ac deploratum hominem dignari uelit sua misericordia. Non potuit esse plenior erga dominum fiducia, quàm agnita potestate, beneficij conferendi arbitriũ illi deferre, qui nouit aliquoties expedire nobis ut malis corporis affligamur, & inutilem esse rerum temporalium successum. Iesus autem delectatus hominis miserandi, tam absoluta fiducia, non solum non submouet illum ab oculis suis, sed prostratum erigit, & porrecta manu cõtingit faciem eius dicens: Si requiris bonitatem meam, uolo, & quia profiteris potestatem, mundus esto, simulq; cum dicto discessit à toto corpore lepra, qua fuerat oppletus. Discunt interea discipuli, quàm non oporteat abominari quenquam hominem, quamlibet enormibus ac detestandis peccatis obnoxium, modo morbum suum agnoscens, cum fiducia medelam expctat à bonitate Christi. Etenim si dominus qui solus erat purus ab omni lepra

uitiorũ,

uitiorum, cõtactu suo dignatur hominem, cunctis abominabilem, quanto minus cõuenit ut discipuli, quos à peccatis emũdauit domini bonitas, qui nec omnino sunt immunes à culpis & labi possunt in omne flagitium, aspernentur curam impendere sanandis aliorũ morbis. Huiusmodi contactus non inquinat cõtingentem, sed contactum purgat. Purus ilico fit qui contingitur, nec impurior fit, qui cõtingit, si modo per apostolicam manum dignetur cõtingere Iesus. Quoniam autem lepræ iudicium lex deferebat, non quibuslibet, sed duntaxat sacerdotibus, dominus noluit hoc miraculum populari rumore tantum diuulgari, sed quo certior esset fides, interdixit sanato ne protinus euulgaret acceptum beneficium, sed primũ adiret iuxta legis præscriptum, sacerdotem, cuius iudicio damnatus esset de lepra, & ab hominum consortio semotus, quod si is, inquit, inspecto corpore, iudicarit te esse uere mundum, offer quod Mosaica lex præscripsit offerendum ijs, quibus contigit à lepra liberari. Ita pariter fiet, ut nec queri possint sacerdotes sibi per me decrescere quæstum suum, nec uiolatam esse legem, aut contemptam, quam ut absoluerem ueni, nõ ut abolerem, nec calumniari beneficium meum, ut aut negent te fuisse leprosum, aut iudicent te non fuisse sanatum. Etenim ilico res ipsa respondebit illis, si leprosus non erat, quur uos qui iudicandi peritiam uobis sumitis, eum leprosum pronunciastis, ac submouistis

Et ipse præcepit illis ut nemini.

ab hominũ conuictu? Sin autem mundus nõ est, qur uelut à mundato sumpsistis oblationem lege præscriptam? Hæc ideo tam accurate mandauit dominus Iesus, ut omnibus perspicuum esset, uenisse lege maiorem, qui citra legis opem solo contactu, sola uoce, solo nutu, pro suo arbitratu conferre posset perfectam mundiciē, & ita tolleret omniũ immundiciam, qui se per fidem sanandos offerrent, ut ipse nullius inquinaretur contagio, quiq; gratis succurreret omnibus, quũ sacerdotes ne pronunciarent quidem gratis, de reddita corporis puritate. Siquidem Mosaici sacerdotes nec immittebant lepram, nec auferebant. Sed de lepra nata, aut sublata iudicabant duntaxat. Solus autem Iesus omne morborum genus tollit ab omnibus, nullum aliud exigens sacrificiũ, quàm simplicem ac puram erga se fiduciam, ut agnoscamus in eo diuinam uirtutem, qua potest quicquid uult, adoremus in eo bonitatem ineffabilem, ac misericordiam, qua gratis cupit omnes peccatores saluos fieri, de suo dependēs, quod pro illorum peccatis expiandis erat immolandũ. Porrò quod dominus Iesus interdixit mũdato, ne cui prædicaret quid accidisset, quum sciret non esse taciturũ, suis discipulis parauit exemplum, ne quam ex benefactis suis auram gloriæ uenentur apud homines. Nec enim nostra sunt, quæ deus per nos operatur, nec pro illis ullam laudem ueluti præmium conueniet expetere, sed tacite proximo cui contigit beneficium gratu-

labimur,

labimur, ad deum gloriam omnem referemus, adeo nobis inde nihil uindicantes, ut quod ad nos ipsos atinet, cupiamus etiam ignotum esse cunctis quod diuinum beneficium nostro ministerio contigerit proximo. Ne is quidem qui beneficium expertus est, debet huius laudem ad eum referre, per quem accepit, sed autori deo gratias agere, qui per suos famulos tanta largiri dignatur hominibus. Felicius autem sequitur gloria fugientem, & speciosior contingit non affectata. Etenim ea demum uera gloria est, quam inuito ac fugitanti, uirtus ipsa cõciliat, & quam non defert popularis assentatio, nec exigit ambitio, sed quam ipse non agnoscit, qui promeruit, & ultro defert adulandi nescia synceritas. Ex huiusmodi mirabilibus factis indies magis ac magis inclarescebat domini Iesu fama, dũ alij quod uiderant, & audierant, narrant alijs, & rursus hi quod acceperant à narrantibus alijs oratione tradunt per manus. Itaq; confluebant undiq; turbæ multitudinis, indies confertiores, partim ut audirent efficacem illam doctrinam, quæ sanat morbos omnes animarum, partim, ut qui morbis corporum essent obnoxij, uirtute Iesu sanarentur. Crassus enim populus, magis illa miratur, quæ uisibilia sunt, quam quæ non uidebantur. Ingens & homine maius ducebant leproso cutem puram esse redditam contactu manus, quum longe maius ac diuinius beneficium sit, sermonis Euangelici pharmaco ab animo depulisse fe

Perambulabat autem.

brem fœdæ libidinis, hydropem auaritiæ, dæmonium ambitionis, aliasq; letales animorum pestes. Iesus autem nos suo facto docens opera bona, nec ad ostentationem theatricam, nec ad satietatem esse facienda, subduxit sese in desertum, atq; illic semotus ab hominum frequentia precatiōibus uacabat, gratias agens deo patri pro beneficijs, quæ per filium suum largiretur hominibus. Siquidem hac uicissitudine fit, ut primum intermissio beneficij excludat satietatem, & excitet appetentiam: deinde qui secessit ab hominibus ad diuinum colloquium, instructior redeat, atq; alacrior, ad munus intermissum. Sic autem moderatus est totam uitam suam dominus Iesus, ut frequenter nobis exhibere uolens uiuendi formam, hominem ageret, nonnunquam diuinitatis suæ proferret indicia. Nihil autem magis uegetat Euangelicum doctorem, nihil æque munit & armat aduersus omnē huius uitæ corruptelam, ac frequens à turba secessus, non ad ocium, lusus, aut uoluptates, quales sunt ferè secessus huius mundi diuitum, sed ad lectionem sacrorum uoluminum, sed ad precationem puram, ad gratiarum actionem, ad contemplationem rerum cœlestiū, deniq; ad expurgationem animi: si quid forte labis contractum est ex populari conuictu. His rebus nihil opus erat Christo, sed in se nobis formam uoluit exprimere. Pastoris assiduus cum populo conuictus, plerumq; gignit contemptum, & prodesse non potest, qui se perpetuo sub/

tuo subducit ab hominum cōmercio. Prodibit igitur uir Euangelicus, quoties populus eget cibo sermonis Euangelici, quoties ingrauescentes morbi poscunt medicantis opem. Rursus ubi satis pasti sunt, ubi subuentum est multorum malis, ne familiaritas pariat contemptum, ne copia fastidium, secedat in suum secretum, ut sacratioribus studijs, uelut à diuino colloquio semper seipso maior ac melior redeat ad iuuādos proximos. Sic nimirum dominus Iesus à secessu reuersus Capernaum, se reddidit iritatis iam omnium desiderijs. Ibi quum in domo quadam priuata sedens doceret. (Siquidē ubicunq; sedens docet Christus, illic est ecclesia:) confluxerant eodem nō iam plebei tantū, uerumetiam pharisæi sanctimoniæ specie turgidi, nec non Mosaicæ legis doctores, qui prouocati fama rerū ab Iesu gestarum huc profecti fuerant, non solum ex omnibus oppidis Galilææ, in qua erat Capernaum, & Iudææ uicinæ, uerum etiam ex ipsa ciuitate Hierusalem, quæ sibi religionis totius ac sapientiæ fastigium arrogabat. Totus autem Iesus, quoniam fons erat omnis salutis, nihil aliud spirabat, quàm uim quandam diuinam ad sanandos homines, cuius rei gratia uenerat in terras. Et potior hominis pars, priorem curam sibi uindicabat. Oratione sanabat morbos animorum. Prius itaq; docuerat, idq; sedens, iustam doctoris autoritatem merito sibi uindicans. Supererat corporalis morbi depulsio, quæ quoniam erat oculis omniū expo

Et factū est in una dierū

Et uirtus domini erat.

sita, fidem astrueret ijs, quæ maiore fructu simul & uirtute, sed non perinde perspicue gerebantur in animis. Et ecce parata uirtutis exerendæ materia. Adest enim paralyticus, lecto affixus, qui à quatuor baiulis deportabatur. Tanta uis erat mali, ut omnibus totius corporis neruis occupatis, miser nihil aliud quàm iacere posset, nec aliter, quàm cadauer circunferretur. Quanquam & alioqui morbi genus ipsum tale est, ut cum eo non magno successu luctari soleant medici. Tanta autem erat baiulorum erga Iesum fiducia, ut non dubitarent, quin Iesus, cui sciebant nullum morbi genus esse immedicabile, conspecta nouæ calamitatis imagine misertus succurreret. Tantum in hoc labor erat, ut miser ueniret sub oculos Iesu. Siquidem ille iam sanitati proximus est, qui relictis latebris peccandi, ut miserabilis semet offert conspectui Iesu, suam agnoscens calamitatem, & illius expectans benignitatem. Quo minus autem inferrent eum ad pedes Iesu, turbæ densitas obstabat, quæ multis obstat alioqui properaturis ad salutem. Verum ea res, quanquã remoraretur ingressum, tamen illustrabat ingens, & baiulorum, & paralytici desiderium simul & fiduciam. Quanquam enim deus natura propensus est ad miserendũ omnibus, tamen differt nõnunquam beneficentiam suam, quo magis acuat nostrũ desiderium doceatq; nihil nobis nõ esse tentandũ, ut à morbis animi liberemur. Amat hic improbitatem nostram, qua uelu-

ti compel-

ti compellitur ad id, ad quod ſuapte natura propenſiſſimus eſt. Itaq; mihi uide, quid auſi ſint baiuli, imò quid ab illis extorſerit paralyticus. Deferunt ſarcinã ſuam in ipſum tectum, eoq; nudato, ueluti per feneſtram funibus demittunt paralyticum, ut erat lecto affixum in medium multitudinis ante pedes Ieſu. Quid impudentius, quàm mouere tegulas alienæ domus, & tam abominabile ſpectaculum tali theatro ingerere? Hic turba quæ in foribus nolebat locum dare miſero, coacta eſt ex alto delabenti cedere. Quid autem inter hæc mitiſſimus ille medicus? Non exprobrat impudentiam, & importunitatem, non deſtomachatur abominando ſpectaculo interruptum ſermonem ſuum. Nihil rogant baiuli ſpectantes è tecto, nihil paralyticus cui morbus etiam linguæ uſum ademerat. Et hoc magis loquebatur miſericordi medico, quia loqui nõ poterat. Nihil erat opus precibus, miſerabile ſpectaculũ flagitabat miſericordiam, & quod fecerant baiuli, ſatis arguebat quid ſperarẽt à domino. Ieſus igitur per ſpecta illorum admirabili fiducia, plus præſtitit, quàm expectabant. Summa uotorum erat ut paralyticus corporis morbo liberaretur. At Ieſus oſtendens eſſe diuinius, ac magis expetendum liberari morbis animi, uerſus ad paralyticũ ait: Homo remittuntur tibi peccata tua. Hæc uox quoniam plane diuinam quandam potentiam ſonabat, commouit animos ſcribarum, ac phariſæorum nunquam nõ ad calumniandum procliuium. Si-

uiū. Siquidem sacerdotes, qui pro peccatis offerebant uictimas, non ipsi remittebant peccata, sed tantum precibus intercedebant apud deum, ut condonaret illis admissa. Iesus autem absq; holocaustomatis sacerdotalibus, absq; precibus, uelut autoritate propria perpetuaq;, dicit: Remittuntur tibi peccata, *generali nomine summam & corpus omnium peccatorum semel complectens, quum sacerdotes, non uniuersa peccata, sed certas aliquas culpas uictimis expiandas curarent.* Docuerat hoc illos Esaias, *solū deum esse, qui gratis cōdonaret hominibus peccata. Ita enim loquitur per os sui prophetæ:* Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum nō recordabor. *Sed quum uiderent in eo diuinæ uirtutis indicia, tamen offensi corporis cōspecti imbecillitate, partim etiam inuidia cæci scribæ & pharisæi, malunt calumniari quàm credere. Tacitis enim cogitationibus sic intra sese loquebantur, & quod est pharisaicæ calumniæ proprium, impietati summæ prætexunt pietatem, & studium gloriæ diuinæ. Nulla enim perniciosior impietas.* Quis est, inquiunt, iste, qui loquitur blasphemias, *sibi arrogans, qd' propriū est dei?* Quis enim potest remittere peccata, nisi solus deus? *Porrò dominus Iesus ut hac quoq; parte declararet sibi diuinæ naturæ consortium esse, ad tacitas illorum cogitationes respondet hunc in modū.* Qur ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrum iudicatis facilius

dicere

dicere peccatis obnoxio, remittuntur tibi peccata tua, an dicere huic, quem uidetis totum paralysi resolutũ, surge & ambula. Quod si uideritis homini deplorato subito restitui sanitatem corporis simplici uerbo, credite pari facilitate & animam suæ sanitati restitui. Ex hoc qđ oculis cõspicamini, credite quod oculis cerni non potest. Ne uos offendat infirmitas huius corporis, sed ex ipsis factis agnoscite diuinam potentiam. Accipite igitur uisibile documentum, quod filius hominis habeat in sese perpetuam, ac propriam potentiam in terris remittendi peccata cunctis, qui syncera fide querunt ipsius opem, simulq; illis attentis, & arrectis, dominus dicit paralytico: Tibi dico, surge, tolle lectum tuum, & uade in domum tuam. Nec mora, surgit, iussus paralyticus, sub oculis omnium, & sublato in humeros lectulo, in quo decubuerat, pedibus suis abijt domum suam: subito sic receptis uiribus corporis, ut qui prius decumbens gestabatur à quatuor baiulis, nunc etiam lecto gestando sufficeret. Abijt autem ille totus sanus & animo & corpore, gestiens, & alacer, glorificans deum cuius bonitate restitutus esset, quum ab hominibus nulla fuisset spes salutis. Populus uero nouo spectaculo commotus uehementer obstupuit, ac pleriq; laudabant deum, qui tantam potestatem dedisset homini (Nihil enim aliud adhuc de Iesu suspicabãtur.) Quidam autem sibi male conscij, metu etiam correpti sunt, non intelligentes,

quod

quod Christus in hoc uenerat, non ut perderet nocentes, sed ut redderet innocentes. Dicebant autem inter sese, cōspeximus hodie mirabilia, quæ nec audiuimus unquam facta, neq; legimus. Miratur ac timet populus, & hic nonnullus est gradus ad salutem, sed mussant & inuident pharisæi. Iesus autem egressus illinc, quum docuisset apud lacum, docens interim nullo nō loco spargenda semina sermonis Euangelici, præteriens conspexit publicanum quendam nomine Matthæum, qui idem dictus est Leui, filium Alphæi, sedentem in Telonio. Non id casu accidit, sed aspexisse delegisse erat. Delegit autem publicanū in consortium apostolorum, ut suos doceret nullum hominum genus repudiandum ab Euangelica professione, modo relictis pristinæ uitæ studijs, totos sese dedant pietati. Ait igitur illi: Sequere me. Atq; is ad uocem Iesu, uelut efficaci quopiam incantamento transformatus in alium hominem, surgit & relictis ut erat omnibus, sequutus est dominum. Iam hoc erat insignius miraculum, hominem infami quæstui deditum, & negocijs inexplicabilibus inuolutum repente uertere in alium, quàm paralytico suos neruos reddere. Atq; hoc ipsum iam tum urebat pharisæos, quod ipsis contemptis ascisceret publicanos, quorum commercio Iudæi sibi uidebantur inquinari, sed accessit quod inuidiam illorum cogeret erumpere. Matthæus enim iam factus Christi discipulus, domi suæ conuiuium magnificum instruxit.

xit. Eò non dedignatus est uenire Iesus cum discipulis suis. Simul autem uocatus erat magnus numerus publicanorum, quos ut Matthæus habuerat prioris instituti sodales, ita cupiebat habere noui instituti sectatores. Id conspicientes pharisæi & scribæ, iam non continent impium murmur animi sui, nec audent tamen interpellare dominum, sed discipulos appellant, apud hos suggillant præceptorem, quo ab illo alienarent. Aiunt autem: Quum deceat sanctos cum sanctis habere commercium, quur uos publicanos & peccatores palàm infames non solum admittitis ad colloquium, uerum etiam in ipsorum ædibus familiáriter editis ac bibitis cum illis, nec mensam communem auersamini, non uulgare necessitudinis symbolum, Iesus autem intelligens, quorsum tenderet hæc pharisæorũ impia murmuratio, pro discipulis respõdet illis: Quid inquit, calumniamini, quod cum publicanis & peccatoribus habeam consuetudinem? Imò cum nullis potius me decet habere commercium. Apud quos enim magis decet uersari medicum, quàm apud ægrotos? Ego in hoc ueni, ut medear animabus peccatorum morbis obnoxijs. Et sanabiliores sunt hi palàm peccatores agnoscentes morbum suum, & ideo medicum accersentes, quàm alij qui sibi sani uidentur, iusticiæ specie sese uenditantes apud homines, quum intus grauioribus malis laborent, & insanabilius ægrotent, quàm hi quorum morbus in aperto est. Quare quum medicus

sim, non

sim, nõ par est mihi indignari iustos, ut sibi uidentur, si cum ipsis non habeam consuetudinem, quum sanis non sit opus medico. Porrò *qui uere iusti sunt non debent inuidere peccatoribus, ad meliorem uitam resipiscere conantibus.* Quod *si faciant, nõ minus damnandi sunt, quàm si qui sanus est indignetur medico, uisenti ægrotum ut eum morbo leuet.* Nam *in animi negocio, sanus non est ipse, qui sanitatem inuidet ægrotanti, & ipse morbo tenetur, qui quum possit non subleuat morbo proximũ suũ.* Hac *tam mansueta, tamq́; probabili responsione dominus* Iesus *& patrocinatus est suis discipulis, nondũ satis instructis ad retundendum pharisæorum & scribarum maliciosas captiunculas, & suam erga peccatores comitatem docuit esse misericordiam, non fauorem iniusticiæ, & eorum arrogantiam tacite, sed acriter coarguit, qui magno supercilio despicerent cæteros homines, quũ ipsi hoc ipso essent immedicabiliter impij, quod sibi falso placerent nomine religionis.* Sed *calumnia calumniam excipit.* Ea *nata est partim ex his qui fuerant discipuli* Ioannis. Ioannes *enim quum esset confinium legis mox cessaturæ, &* Euangelicæ *libertatis mox emersuræ, quædam tradebat quæ non prorsus abhorrebant ab institutis pharisæorum, quum* Christus *qui multorum opinione uidebatur* Ioanne *inferior, indulgentius ac mollius haberet suos, in his duntaxat, quæ ad corporales obseruationes pertinent, quod genus sunt*

ieiunia

ieiunia ac preces. Nam his præcipue rebus pharisæi sibi sanctimoniæ famam conciliabant apud populum. Christus autem quanquam ipse frequenter oraret, tamen suos docuit, & paucis & clàm esse orandū, nec ullum exegit ieiunium, ad quædam etiam conniuens, quibus legis præscripta negligi uidebantur, quum eos alia ratione fingeret ad fortiora quæ propria sunt Euangelicæ fortitudinis. Siquidem longe fortius est iniuriam condonare ex animo: benemereri etiam de male meritis: pro salute proximi uitæ iacturam facere, quàm inediam proferre usq; ad uesperam, aut psalmos aliquot lingua sonare. Pharisæi quod erat uisibile, quodq; per hypocrisim geri poterat, plurimi faciebant, negligentes ea, quæ ueræ pfectæq; uirtutis sunt. Sed hi scribis impudentiores audent ipsum dominum interpellare, dicentes: Quid est causæ, quod discipuli Ioannis, frequenter ieiunant, & orant prolixe, tui uero edunt ac bibunt pro suo arbitrio, neq; perinde conspiciuntur frequentes in precando? Si constanter probas Ioannis sanctimoniam, quur diffides ab illius institutione? Ad hanc calumniam dominus, quoniam ad ipsum proprie pertinebat, ciuiliter ac placide respondit dicens: Non damno preces ac ieiunia, sed in his interim indulgeo meis discipulis, ut alia ratione paulatim ad fortiora proueham. In his quæ corporis sunt & ad legis accedunt ceremonias, lenior est nostra institutio, sed in his quæ sunt animi, longe seuerior est.

Hæc

Hæc quæ uos ueluti sanctitatis fastigiũ admiramini, sua sponte facient mei si quando res ita postulabit. Nolite meis interim inuidere hanc libertatem. Exitus rerum indicabit, utrius institutio fuerit efficacior. Ioannes gloriabatur se sponsi amicũ esse, nõ sponsum. Non conuenit autem, ut qui sponso familiariter adhærent, & in thalamo uersantur: ubi par est omnia esse læta, cõpellantur ad ieiunium. Teneri adhuc sunt, ac toti pendent à sponso. Huius non erit illis diuturna copia. Veniet autem tempus, quum orbabuntur sponso, tum facti firmiores ultro ac uolentes non solum ieiunabunt, uerumetiam in mortem & in carcerem ibunt, quoties exiget charitas. Ieiunium per se nec bonum est nec malum. Proinde qui ieiunant tantum ut ieiunent, nihil magni faciũt, uerũ qui possunt iuxta meam institutionem contemnere gloriam huius mundi, negligere uoluptates, spernere opes, affectus omnes pro nihilo dicere, refrenare iram, inuidiam, bene uelle male uolentibus, benedicere maledicentibus, orare pro persequentibus, deniq; uitam habere uilem pro salute fratris, hos agnoscam ut me dignos discipulos. Carnis præsentia reddit illos interim infirmos, sed quum ablata fuerit huius corporis copia, posteaquam hauserint spiritum Euangelicum, tum arcanis dotibus erunt fortes, & inuicti. Qui iustitiæ laudem constituunt in corporalibus obseruationibus, quoniam confidunt suis operibus, imbecilles reperiuntur ad

tur ad

tur ad ea perpetienda, ad quæ meos præparo. Sed *qui suis diffisi factis, præsidium omne collocant in animi dotibus, quas mihi acceptas referent, hos nulla frangit aduersitas.* Diuersa *est* Ioannis *ac mea institutio, quia diuersus est scopus.* Non *possunt ista duo misceri.* Qui *meus uult esse discipulus, totus spiritualis sit oportet, nihil fiduciæ collocans in rebus corporalibus, in quibus sita est tota pharisæorum iusticia: & ideo nihil istarum rerum meis præcipio, quæ quicquam habeant affine cum carnali legis obseruatione, ne si uel paulum admisero, toti relabantur eò, unde uolo illos esse alienissimos.* Vt *autem ostenderet dominus* Iesus, *quantũ interesset inter* Ioannem, *qui suos ad pristinæ legis haustam saliuam instituebat, & se, qui longe diuersa ratione formabat suos ad perfectiora, proposuit huiusmodi similitudinem:* Nullus, *inquit, tam stultus est, ut si ueteris uestis rupturam sarcire uelit, immittat pannum nouũ ex noua ueste resectum.* Quod *si faciat, duplex est incommodum.* Primum *enim lacerat uestem nouam, ut ueterem sarciat, deinde pannus nouus additus ueteri uestimento, quoniam nõ conuenit, prodit sarturæ deformitatem.* Rursum *nemo tam stultus est, ut uinum mustum condat in utres antiquos.* Alioqui *fiet, ut uis uini musti efferuescentis dirumpat utres ueteres, & consequetur duplex iactura.* Nam *& utres peribunt, & uinum effundetur.* Quid *igitur faciendum est?* Ne *misceantur ea quæ nõ*

congruunt inter sese. Vetus uestimentū ueteri panno sarciatur, nouæ uesti ne quid admisceatur ueteris panni. Vinum mustum condatur in utres nouos, sic fiet ut & utres seruentur, & uinum. Scio quàm sit difficile nouam hanc, & spiritualem doctrinam commendare ijs, qui iam diu ueteri assueuerūt. Vix enim quicquam placet cuiquam diuersum ab eo cui diu assueuerit. Protinus enim offenditur ad gustum insitatæ rei. Quemadmodum qui diu bibit de uino ueteri, non statim delectatur musto. Requirit enim gustum, cui assueuit, & dicit uetus fuisse melius, non ob aliud nisi quod assueuit. Ita qui consenuerunt in Iudaismo resiliunt ad gustum doctrinæ spiritualis, & illa crassiora quibus assueuerunt requirunt, Circuncisionem, festos dies, sabbatismos, discrimina ciborum, uestes, ieiunia, Hierosolymam, templum, uictimas, lotiones, uota, constitutiunculas pharisaicas, aliaq; his consimilia. Atq; hæc non solum requirunt, uerumetiam præferunt his, quæ sunt longe potiora: cuiusmodi sunt, animus à prauis cupiditatibus circuncisus: animus ab omnibus profanis studijs perpetuo feriatus: animus ab omni malorum affectuum tumultu tranquillus, animus abhorrens ab omnium contagio, quæ inquinant mentis puritatem: animus fide, charitate, modestia, puritate, redimitus: animus ab omnibus malis semper temperans: animus semper aspirans ad cœlestem patriam: animus spiritus sancti templum & hospitium:

animus

animus semper seipsum offerens, gratam ac puram uictimam deo: animus ab omni labe purus, per fidem Euangelicã: animus ab omnibus quæ sunt huius mundi abdicatus, seq; totum diuinis rebus dedicans: animus obseruantissimus eorum, quæ præcipit ac requirit Euangelica doctrina. Requirit autem fidem, & præcipit charitatem. Hoc nimirum est uinum meæ doctrinæ nouũ, quod nõ ferent utres assueti uappæ Mosaicæ, sed requirit utres nouos ac puros, spiritualibus dotibus fortes ac firmos.

CAPVT SEXTVM.

ET ecce commodum successit occasio, per quã explicaretur quid esset uinum nouum, qui ueteres utres: sabbati religio uinum erat uetus: Charitas autem per omnem occasionem parata subuenire proximo, uinum est nouum. Accidit itaq; sabbato quodam, (quod Iudæi δευτερόπρωτον, hoc est, secundo primum uocant: propterea quod incidens inter duo sabbata, uideatur geminam habere religionem, quod & finis sit sabbati præcedentis, & initiũ sequentis,) ut Iesus iter faceret per segetem. Porrò discipuli quũ forte fortuna esurirent, reuulsas spicas aliquot confricabant manibus, & granis uescebantur. Erat hoc populare famis urgentis solatium. Quo quidem in casu, quũ Euangelica charitas ultro fuerit esurientibus suppeditatura cibum: pharisæi ueteres utres, antiquæ superstitionis uappam requirunt dicentes: Quur

ista facitis, quæ nefas est facere sabbatis? Hic dominus rursum suis patrocinans respondit: Vos qui legis cognitionē profitemini, non saltem illud legistis, quid fecerit Dauid in simili casu, quum esuriret ipse cum suis comitibus, quemadmodū uidetis nunc meos esurientes? Non solum ausurus erat in famis discrimine facere, quod mei nunc faciunt, sed homo profanus ingressus est templum dei, nec ueritus est uesci sacris panibus, quos illi propositionis appellant, quibus solis sacerdotibus uesci fas erat. Nec ipse solum ausus est uesci, sed ex iisdem pauit comites suos. Nihil commotus, neq; templi religione, neq; legis interdicto, uetantis quenquam attingere panes illos, præter sacerdotes, idq; tantisper donec in templo uersantes sacris operarentur. Ne sacerdos quidem ueritus est illos panes sacros tradere, nimirum intelligens obseruationes huiusmodi non esse institutas ad perniciem hominum, sed ad salutem, & idcirco cessare quoties maior quædam urget causa. Quumq; hac de re multa disseruisset dominus Iesus, sermonem hac conclusit sententia: Illud habetote pro certo, quod filius hominis, qui dominus est omnium, dominus est etiam sabbati. Etenim qui condidit sabbatum, abrogare potest sabbatum. Et qui uenit salutem daturus omnibus, non impeditur à suo officio religione sabbati. Succeßit & aliud exemplum, quàm non ferant ueteres utres uinū mustum Euangelicæ libertatis. Accidit enim, ut alio quodam

quodam sabbato iuxta morem suum ingrederetur synagogam ac doceret. Ferebant hoc utcunq; pharisæi, quoniam ex more præscriptoq; legis erat. Sed aderat illic inter multos homo quidam miserabilis, manum, cuius opera solitus est alere seipsum ac liberos, circunferens arefactam ac mancam, ut præstiterit non habere manum, quàm onerari mortua. Atq; interim scribæ & pharisæi, quos oportebat misertos hominis interpellare Iesum pro sanatione, taciti obseruabant eum, an restitueret homini manum. Nouerant enim domini clementiam ubiq; promptam ad opitulandum omnibus. Atq; hinc captabant ansam calumniandi deuiolato sabbato, si eo die manum restituisset homini calamitoso, quo lex uetuerat operari. Iesus autem, nō ignarus quæ apud sese cogitarent scribæ & pharisæi, compellat hominem cui manus erat manca, quóq; cōspicuus esset omnibus, iussit ut surgeret, & prodiret in medium populi. At ille, ut statim intelligas fuisse dignum beneficio Iesu, obediens surrexit, inq; omnium conspectu constitit, exhibens suæ calamitatis spectaculum. Hic Iesus uersus ad scribas & pharisæos, non prodidit quidem populo maliciosas ipsorum cogitationes, sed interrogatione perculit illorum conscientias dicens: Libens à uobis didicerim, qui profitemini legis scientiam: utrum liceat sabbato beneficio iuuare proximum, an potius deserere proximum in calamitate, cui possis subuenire? Et utrum fas est seruare

uitam hominis in sabbato an perdere? Perdit enim uitam alterius, qui cum possit seruare non seruat. Cumq; dominus circuntulisset oculos, neq; quisquam esset, qui responderet, dixit homini: Extende manum tuam, & extendit ilico manum prius mancam, contractam & immobilem. Tanta uis erat iubentis. Quid hic facerent scribae & pharisaei? Miraculum euidentius erat quàm ut negari posset: sensus communis approbabat esse pium quouis tempore succurrere saluti mortaliũ. Sed nõ ferunt mustum Euangelicae charitatis, assueti uappae legis Mosaicae. Quũ ex his factis debuerint agnoscere uirtutem diuinã, & agnoscere legis autorẽ, uertuntur in amentiam. Iamq; inter sese ineunt parriadiale consiliũ, qua uia perderent Iesum. Hoc apud illos religionis proceres licebat sabbato, quum religio esset homini miserabili salutem conferre sabbato.

Factũ est autem in diebus illis. *Rursus dominus Iesus relictis urbibus & hominum frequentia, secessit in montem ad deprecandũ, eamq; noctem peregit in deprecando deum, nos interim docens, si quid auspicari uolemus, quod felix ac faustũ esse cupimus, à deprecatione auspicemur, ut deus nostris cœptis dexter ac fauens aspiret. Vbi uero diluxit uocauit ad se discipulos suos, quos iam habebat perpetuos comites, ac testes eorum quaecunq; gerebat. Ex his praecipuos aliquot delegit, quos ideo nominauit apostolos, quod eos missurus esset ueluti legatos Euangelicos in orbem uniuersum, nihil aliud acturos,*

quàm

quàm quod haberent in mandatis. Horũ nomina sunt hæc: Simon cui postea nomen additum Syriace Cephas, Græce πέτρος, latine saxum, uidelicet ob solidam professionẽ, qua uacillante populo ceu uox apostolorum omnium pronunciauit Iesum filium dei uiui. Huius collega fuit Andreas, frater ipsius. Deinde Iacobus & Ioãnes, Philippus & Bartholomæus, Matthæus & Thomas, Iacobus Alphæi filius & Simon cui cognomen Zelotes, Iudas Iacobi filius, & Iudas Iscariotes, qui prodidit Iesum, quem nõ per imprudentiam elegit, sed per prouidentiam, ut huius exemplo doceret omnes, quàm horrendũ sit abuti lenitate seruatoris erga nos. Ac ne in toto quidem apostolorum numero quisquam erat potens aut diues, aut doctus, aut pharisæus, aut scriba, aut pontifex. Rudes delegit omnes, ut nouis utribus nouum uinũ infunderet. His ita delectis, descendit è monte, donec ueniret in planiciem multitudinis capacem. Siquidem, quæ perfectissimam puritatem desiderant in monte sunt peragenda. In his primum locum tenet deprecatio, proximũ delectus eorum quibus credenda est dispensatio sermonis Euangelici. Aderat autem & reliqua discipulorũ multitudo, prætere a copiosa multitudo promiscui populi, qui eò cõfluxerat ex tota Iudæa, atq; ab ipsa etiam Hierosolyma, item à ciuitatibus maritimis Tyro & Sidone: nam multos etiam è longinquo pertraxerat auiditas audiendi sermonem Euangelicũ, nõnullos

ſpes ſanitatis. Liberabat enim omnes ab omni morbo rum genere, quibus tenebantur. Quin etiam hi qui uexabantur à ſpiritibus impuris ſanabantur. Hæc autē omnia peragebantur tanta facilitate, ut alios ſolo iuſſu, alios ueſtis etiam cōtactu ſubito redderet ſanitati. Erat enim in eo fons ac plenitudo uirtutis diuinæ, quæ proficiſcebatur ab eo, non ſecus ac lumen à ſole, calor ab igni, ac ſalutem adferebat omnibus. Seruator enim erat, & omnibus ſanandis uenerat. Poſt hæc cœpit proferre muſtum Euangelicæ doctrinæ, cui delegerat aliquot firmiores, ueluti nouos utres. Beati, inquit, eſtis, qui nihil habetis elati ſpiritus, ac uobis ipſis diſplicetis, quoniam tametſi iuxta mundum uidemini contempti & aſpernabiles, tamen ueſtrum eſt regnū dei, longe magnificentius omni regno mundi. Videtis profligari morbos, profugere dæmones, aboleri peccata. Quid habet huius mundi celſitudo cum hac ſublimitate conferendum? An nō magnificum regnum eſt nulli ſeruire uitio: nullis obnoxium eſſe cupiditatibus: conculcaſſe Satanam cum omnibus ſuis copijs: uiciſſe mundum cum omnibus ſuis terroribus & illectamentis: aſcitos eſſe in conſortium dei: aſcriptos eſſe regno cœleſti? Beati qui nunc tenues, eſuritis, ſititis, & contenti frugalitate ſpernitis opes ac luxum huius mundi: eſuritis autem animi cibum, qui eſt ſermo diuinus, ſititis uiuam aquam Euangelici ſpiritus, quoniam continget uobis ſalubribus his delicijs expleri,

Beati pauperes.

pleri, quas desideratis. Beati, qui uosipsos orbastis ultro uoluptatibus huius mundi, studio pietatis Euangelicæ, præferentes ea quæ per temporarias afflictiones perducūt ad æternæ uitæ gaudia, quia ueniet tempus, ut uersis rerum uicibus, dolor uester uertatur in gaudium, & luctus in risum. Vulgus felices appellat, quibus applaudit populus, qui ad honores prouehuntur, qui magnificis titulis celebrantur. Vos autem me autore beati eritis, quum uos deriserint homines, quum uos ut execrabiles è contubernio suo eiecerint, quum in uos mea causa multa probra congesserint, quū nomen etiam uestrum ac memoriam, uel abolere prorsus, uel abominabilē posteris reddere studuerint, idq; nulla uestra culpa, sed odio filij hominis, cuius doctrinam & gloriam prædicabitis. Ne quid ob hæc displiceatis uobis, quin potius gaudete quum hæc uobis deciderint, & exultate. Etenim si non respondebit meritis fauor hominum malorum, tamen manet uos copiosa merces benefactorum in cœlis. Homines non poterūt abolere uestra nomina, quæ scripta sunt in cœlis: nō poterunt suis probris obscurare gloriam uestram, quæ cum mea gloria semper iungetur. Imò quo magis insectabuntur nomen ac famam uestram, hoc magis illustrabūt. Etenim impijs displicuisse summa laus est. Non nouum est hoc exemplum. Semper malis inuisa fuit egregia uirtus. Quod in uos facient huius ætatis homines, hoc idem horum maiores fecerunt in

sanctos prophetas, non ob aliud nisi quia iuxta uoluntatem dei, non silebant ueritatem semper inuisam improbis. Horum *exemplo uos ipsos consolabimini.* Quorum *nomen illi conati sunt abolere, horum memoria nūc sacrosancta est apud omnes.* Vobis *tamen uestra fretis innocentia, non est cogitandum de uindicta.* Non *enim cedet illis impune, quod facient in uos, licet interim uideantur huius mundi bonis felices ac florentes.* Differuntur *enim ad æterna supplicia.* Proinde *uæ uobis diuitibus, qui uobis interim placetis, oblectantes animos uestros opibus, honoribus, & illecebris huius mundi, nec cogitatis breui futurum, ut ista uana felicitas uobis auferatur, & succedat infelicitas æterna.* Væ *uobis qui nunc ridetis, deliniti rerum fluxarum successu, dulciq; fortuna ebrij, quia mox uersis rerum uicibus lugebitis & flebitis, ac momentaria uoluptas in perennem cruciatum commutabitur.* Ne *placete uobis, quum ob falsam felicitatis speciem uobis gratulantur & applaudunt homines, ignari ueræ felicitatis, quum ea quæ turpiter & impie geruntur à uobis laudibus uehunt, impiam insectationem* Euangelicæ *ueritatis appellantes zelum legis, ac bonorum afflictionem, cædemq; uocant pietatem.* Laus *ista falsissima, non liberabit uos à uindicta dei, sed grauioribus etiam supplicijs dignos reddet, quod non solum non puduerit impiorum facinorum, uerum etiam ex malefactis laudem quæsieritis.* Qui *uos laudabunt ob*

Verūtamen uæ uobis diuitibus.

impia facta, horũ maiores itidem applaudebant olim pseudoprophetis, aduersus domini prophetas rebel lantibus, & in horum cædem principes ac populum concitantibus. Prophetæ *domini non quæsiere uindi ctam aduersus persequutores, & tamen nec pijs desu it sua merces, nec impijs sua pœna. Sero pœnitebit sce lerum, qui nunc audire negligunt monitorem.* Vide *rint ipsi quid commereant, qui pro benefactis reponũt maleficia.* Vobis *autem qui præbetis aurem meis di ctis hoc nouum præceptũ trado ueluti mustum* Euan*gelici uigoris.* Non *solum non rependite malum malo, uerum etiam diligite inimicos uestros, benefacite his, qui uobis maleficiunt.* Pro *conuitijs ac probris sermo nem amicum ac salutiferum rependite.* Orate *pro his qui uos calumniantur, ut uestris precibus reconcilien tur deo, cõdonatis ueris criminibus, qui uos falsis cri minibus deferunt apud homines.* Tantum *autem absi tis ab iniuriæ retaliendæ cupiditate, ut si quis tibi per cusserit unam maxillam, citius alteram offeras cæden dam, quàm ulciscaris.* Et *si quis tibi conetur auferre pallium, sine potius ut auferat & tunicam, quàm in iniuriæ uenias contentionem.* Ille *tum uere iniuriam passus est, qui fecit iniuriam: contra qui damno rei cõ suluit paci & tranquillitati, lucrum fecit non damnũ.* Vestrum *studium sit, omnibus benefacere, lędere ne minem.* Si *quis lęserit, uindicem habet is deũ.* Si *quid bene feceritis, remuneratorem habetis deum.* Penes *il*

Sed uobis di co q auditis

lum

lum ſit utriuſq; rei cura. Eſto promptus ad donandū, ſi quis quid abs te petierit, ſic cōciliatur amor mutuus. Quod ſi quis per fraudem aut uim rem tuam tibi eripit, ſine potius habere illū, quàm deſcendas in contentionem. Præſtat perdere pecuniam, domū aut fundum, quàm ob hæc recuperanda, deſerere bona potiora. Abſit autem dolus ab omni uita ueſtra, ſed quop quiſq; uelit ab alijs erga ſe fieri, ſi res poſcat, id faciat erga proximū. Et quod in ſe fieri nolit, ne moliatur in alterum: hoc eſt enim diligere proximum, non ſecus quàm teipſum. Vnuſquiſq; ſibi charus eſt, nec aliquod à ſeipſo præmium amoris exigit. Sit igitur & erga proximum ſimplex & gratuita charitas, parata benefacere quoties erit opus, nullo mercedis ad te rediturae reſpectu, ſed tantum ob hoc quia proximus eſt, etiam ſi non ſit unquam relaturus gratiam, ac ne in amore quidem mutuo reſponſurus. Et amoris & beneficij ueſtri præmium ab uno deo ſperate. Nam ſi diligatis eos, qui uos diligunt, quid præmij poſtulabitis à deo? Amor amore penſatus eſt. Qui redamat amantem, nō amaturus, niſi redametur, is multum abeſt ab Euangelica charitate, quæ amicos pariter & inimicos complectitur. Qui uero redamat amantem quid facit eximium, ac dignum Euangelica ſublimitate? Nónne qui mundū hunc diligunt, & alioqui peccatores ſunt, tamen ductu naturæ diligunt diligentem, & auerſantur eum, qui non reſpondet amore mutuo? Et ſi benefi

cium contuleritis in eos, qui in uos fuerunt benefici, quid præmij debebitur uobis? Non *est ista beneficentia* Euangelica, *sed permutatio beneficiorum*. *Siquidem & peccatores, & ab* Euangelica *professionis sublimitate alieni, ductu naturæ referunt acceptum beneficium, execrantes ingratitudinem. Ista non facere turpissimũ est, facere, nihil magnæ laudis. Adhæc si mutuum dederitis his, à quibus speratis uos recepturos sortem, quid dignum facitis* Euangelico *uigore?* Nónne *mali malis uicissim dant mutuum, ac recipiunt? Vulgare officium est, commodare in tempore, ut uicissim tibi commodetur.* Non *est purum officium, quod spe redituri officij cõfertur. Si tuam opem desiderat proximus, & petit mutuum, dato, etiamsi nulla spes sit reddendæ pecuniæ: sed hoc animo dato, ut si non reddiderit, donum esse uelis non mutuum. Sit uestra gratuita & charitas, & beneficentia.* Bene *uelitis etiam ijs, qui uobis male uolunt.* Benefacite *etiam his, qui uel non referent beneficium, uel beneficium maleficio pensabunt, & dato mutuum hoc animo, ut etiamsi nihil sit ad te rediturum, tamen gaudeas opitulari proximo.* Nec *est periculũ, ne uobis pereat merces uestra. Siquidem hoc copiosius præmium rependet deus, quo minus repensum aut speratum fuerit ab hominibus.* Et *ita facientes, ut germanos filios suos agnoscet altissimus, si bonitatem ipsius fueritis pro uiribus imitati.* Nam *ille adeo natura beneficus est, ut*

tantum

tantum liberalitatis conferat, non solum in bonos, ue
rum etiam in malos. Omnibus enim impartit uitam:
Deinde cœlū ac terram tot ornamentis, tot opibus, tot
cōmoditatibus instruxit ad usum etiam impiorum, ma
los sua lenitate benignitateq; prouocans ad resipi
scendum, bonos autem excitans ad gratiarum actio
nem. Hanc largam & omnibus expositam patris be
neficentiam, tanquam germani filij referre debetis, ut
huius exemplo, quantum in uobis est, modis omnibus
prodesse studeatis uniuersis, & bonis quo fiant me
liores, & malis ut uestra mansuetudine prouocentur
ad meliorem frugem. Si deus qui nouit omnium morta
lium corda, tamen ex immensa naturæ suæ bonitate
tam beneficus est erga plurimos indignos, in quibus
scit perituram largitatem suam, quanto magis uos
idem oportet facere, quos sæpe latet digni an indigni
sint, qui beneficio iuuantur, & incertus est rerū exi
tus? Etenim sæpenumero fit, ut qui prima specie mali
uideantur, boni sint: & rursum qui nūc pessimi sint,
mox uertantur ad mentem meliorem, præsertim quum
quisq; talem sit experturus deum erga se, qualem ipse
Nolite iudicare. se præbuerit erga proximum. Est autem & hoc Chri
stianæ mansuetudinis ac simplicitatis, proximi dicta,
factaq;, quæ quo animo fiant dubia sunt, in meliorem
interpretari partem. Syncerus enim animus semper
propensior est ad bene opinandum, quàm ad male su
spicandum. In manifestis autem malis, quod genus

sunt,

*sunt, obtrectatio, turpiloquium, rapina, adulterium, ue-
stræ bonitatis erit mederi uitijs, quantũ in uobis est,
homines ipsos non odisse, nec ulcisci.* Ne *iudicetis igi-
tur quenquam.* Ita *fiet, ut ipsi uicissim nõ iudicemini.*
Ne *condemnetis quenquam.* Ita *fiet, ut uicissim non
cõdemnemini.* Remittite *si quid in uos admissum est,
& uicissim deus remittet uobis peccata uestra.* Estote
*liberales ac benefici in proximum, & redibit ad uos
multo cum fœnore uestrum beneficium.* Refundetur
*enim in sinum uestrum mensura bona, conferta agita-
ta & exuberans, etiamsi ab hominibus nulla redeat
ad uos beneficij pensatio.* Eadem *enim mensura qua
uos mensi fueritis uestram erga proximũ liberalitatẽ,
referetur uobis præmium.* Si *contracti parciq; fueri-
tis erga proximum, talem sentietis & remuneratio-
nem.* Quo *magis autem hæc dominus* Iesus *infigeret
animis suorũ, adiecit similitudinem.* Nunquid *potest
cæcus cæco dux esse?* Quod *si tentet, nónne futurum
est, ut ambo in foueã incidant?* Purus *sit ipse ab omni
crimine oportet, qui uelit alteri præire.* Quid *sit agen-
dum quomodo docebit alium, qui ipse tenetur erro-
re?* Sed *durum est perpeti quorundam obstinatam ma-
liciam:* Quur *grauamini perferre, quod ego perfero?
An par est potiorem esse discipuli conditionem quàm
magistri?* Satis *erit perfectus, si magistro æquetur.*
Quur *autem iniquum iudicem te præbes proximo,
ipse grauioribus malis obnoxius?* Quur *in aliorum
uitijs*

Dicebat aũt illis & similitudinem.

Non est discipulus super magistrum.

uitijs tam oculatus es, cum ad tua ipsius mala cæcu/
tias? Quur uides festucam in oculo fratris, & trabem
quæ in oculo tuo est non consideras? Qua uero fron/
te poßis dicere fratri tuo, frater patere ut eijciam fe/
stucam ex oculo tuo, quum ipse trabem infixam ocu
lo tuo non dispicias? Vera bonitas in alios iudex cle/
mentior, in se seuerius animaduertit. Contra simulata
sanctitas, hinc sibi uenatur opinionem integritatis, si
ad sua ipsius errata cõniuens, in aliorum humanos la
psus seuerißime debacchetur. Condemnas fratrem ex
cibo potúue, & ipse proximo moliris exitium? Audi
Hypocrita simulator iusticiæ, si uere uis esse iustus, primum eij/
eijce primũ. ce trabem ex oculo tuo, ac tum si uidebitur dispicies,
ut eximas festucam ex oculo fratris tui. Nunc præpo
stero iudicio, tuis ipsius bonis blandiris, exaggeras
aliena: ad tua ipsius mala lenis es ac remissus, sæuus
in aliena. Quur uobis sanctimoniæ laudem arrogatis
ex his rebus, quæ communia possunt esse bonis ac ma
lis? Neque uestis, neque cibus, neque prolixæ pre/
Nõ est enim arbor bona. ces, neque lata phylacteria declarant hominem bo/
num. Non enim ex folijs æstimatur arbor, sed ex fru
ctibus. Fructus autem ex radice succum suum trahit:
qui si amarus est, non potest arbor gignere fructum
suauem: Sin bonus est, non potest arbor alium profer
re fructum, quàm suo succo respondentem. Folia cor/
texq; uidentur & fallunt, succus & radix non uiden
tur. Si corruptus est animus, malum est quicquid hinc
profici/

proficiſcitur, ſi ſyncerus eſt, ſyncerum eſt quicquid hinc naſcitur. Habet *unaquæque arbor ſuos fœtus, quos diſſimulare non poteſt.* Neq; *enim è ſpinis colligitur ficus, neq; de rubo colligunt uuam.* Bonum *eſt, quicquid bonus homo fecerit, quicquid ederit, quocunq; ueſtiatur, aut quicquid agat earum rerum, quæ per ſe neq; bonæ ſunt, neq; malæ, ſed ſpeciem habent pietatis potius, quàm ueram pietatem.* Veſcitur *bonus homo, bene facit: non ueſcitur, bene facit.* Vtrunq; *enim ex affectu bono proficiſcitur.* Rurſum *malũ eſt quicquid homo malus facit, propterea quod ex corrupto proficiſcitur animo, quomodocunq; ueſtiatur, ſiue ieiunet, ſiue comedat, ſiue oret, ſiue non oret.* Vultis *autem noſſe fructus arboris* Euangelicæ, *cuius radicem impleuit ſuauiſſimus ſuccus fidei & charitatis?* Amat *omnes, odit neminem.* Beneuult *etiam inimicis, tantũ abeſt ut quenquam afficiat iniuria.* Bene *precatur ijs, à quibus deuouetur.* Orat *pro ſalute eorum, à quibus falſo accuſatur.* Studet *ſeruandis etiam his, à quibus occiditur: gratis omnibus benefacere ſtudet, præmium expectans à deo.* De *nullo male ſuſpicatur.* Quicquid *ambiguum eſt, interpretatur in meliorem partem.* Neminem *condemnat, ſed ipſe iudicium deferens deo, tantum benemereri ſtudet.* Impios *tolerat, ut reſipiſcant.* Proximum *errantem amanter admonet: peccanti in ſeſe libenter condonat, nec offenſæ meminit.* Hos *fructus ſicubi uideris, agnoſce arborem* Euan-

rem Euangelicam, *quia fructus habet* Euangelio *dignos*. Iam *mihi agnosce fructus arboris, cuius radix amaro succo pharisaicæ superbiæ, liuoris, & auariciæ infecta sit*: Nulli *bene uult, nisi uni sibi, nec amicos amat, nisi sua causa: suam gloriam præfert gloriæ dei: iniuriæ uindex est, imò ultro iniuriam facit: sibi placet etiam in malefactis: aliorum benefacta calumniatur*. Suis *priuatis commodis proximorum malo consulit*. Diffidet *ab animo oratio, nec deo fidit, nec diligit proximum: se iactat, alios condemnat*. Sibi *blanditur, in fratrem errantem seuerus censor*. Hos *autem fructus, quum producat, tamen folijs & cortice simulat bonam arborem*. Obambulat *in latis philacterijs, lauat subinde, quiescit in sabbato, fugitat colloquium publicanorum, sed obseruat uiduas beatas: in miseros sæuus, in diuites palpo: ieiunat frequenter, sed palàm, domi gulæ seruit: orat prolixe, legem, templum, deum habet in ore*. Verũ *ad occasionem erumpit quod latebat in corde, ubi reconditus est thesaurus bonorum ac malorũ*. Ergo *quoties urget res, tum euanescit illa fucatæ sanctimoniæ species, & profert se, quod reconditum erat in fibris*. Obijcitur *iniuria, ingeritur immerenti conuitium, pertrahitur in carcerem, spoliatur facultatibus: ibi bonus homo, de bono thesauro cordis sui profert rem bonam*. Non *iniuriam atrociore retaliat iniuria, sed aut tolerat, aut iniuriam etiam beneficio pensat*. Conuitianti *miti placidoq;*

doq; sermone respondet. Pertractus in carcerem, deo gratias agit, bonorum iacturam cum gaudio suscipit. Contra autem hæc omnia arbor illa pharisaica, ad occasionem oblatam, longe diuersos fructus profert. Deo non potest imponi, qui perspicit intimos cordis recessus. Nec mouetur corporalibus ceremonijs, quæ frequenter imponunt hominibus falsa sanctitatis imagine. Honorifice loquuntur, & moliũtur ignominiã. Quorsum enim attinet, quod me honoris gratia compellatis, domini nomen subinde ingerentes, quum negligatis ea quæ præcipio? Si dominum agnoscitis, obtemperate iussis meis. Si non agnoscitis, quid sibi uult in me domini uocabulum? Vbi res exigit obsequium, factis proferendus est domino debitus honos. Obseruatio præceptorum arguit fidelem seruum, non honorifica cõpellatio. Posthæc quod docuerat dominus per similitudinem bonæ ac malæ arboris, cuius fructus ex ipsa radice sunt æstimandi, idem inculcat adhibita similitudine ædificij, cessuri aut non cessuri procellis imminentibus. Etenim quod radix est in arbore, id est in structura fundamentum. Quod folia sunt in arbore, hoc est ædificij species, quæ foris contemplantibus adblanditur. Quisquis, inquit, animo syncero uenit ad me, & sic audit sermones meos, ut quum res exigit, ex huius thesauro proferat argumenta perfectæ uirtutis, indicabo uobis cui similis sit. Similis est prouido structori, qui domum ædificat nõ ad inanem osten

Quid autem uocatis me domine.

Omnis qui uenit ad me

tationem, nec ad temporarium usum, sed ad firmita-
tem nulli tempestati cessuram. Eoq; defodit in altum,
& fundamentum solidum iacit super petram. Hoc fa-
cto superstruit. Deinde ubi inciderit inundatio, aut ua-
lida uentorum tempestas, nec impetu fluminis irruen
tis, nec ui uentorum potest labefactari, nixa solido fun
damento. Rursus autem qui sic uenit ad me, ut audiat
quidem quæ doceo, cæterum non demittit mea præce-
pta penitus in animum suum, similis est inprouido
structori, qui sic ædificat, quasi nulla tempestas esset
unquã exoritura. Huic cum nulla sit cura solidi fun-
damenti, sed ad ostentationem substruat in altũ, simul
atq; ingruerit uel exundatio fluminum, uel uentorum
procella, continuo corruit quod extruxit, quoq; ma-
gnificentius ædificauit ad inanem ostentationem, hoc
maiore ruina concidit ædificium. Quicquid autem ni-
titur ceremonijs, constitutionibus pharisaicis, obserua
tionibus rerum corporalium, ædificium est cessurum
quoties incident iniuriæ, damna, ignominiæ, mortes,
aut alioqui grauis aduersæ fortunæ procella.

CAPVT SEPTIMVM.

CVM huiusmodi sermones quibus discipulos su
os ac populũ instituebat ad sublimitatem Euã
gelicæ philosophiæ loquutus fuisset dominus Iesus, re-
petijt Capernaum, in qua ciuitate plerunq; uersaba-
tur. Ac rursum uaria miraculorum ædendorum occa-
sio, quo magis autoritas doctrinæ factorum sublimita

te con-

te confirmaretur. Erat illic Centurio quidam, cui domi erat seruus, qui paralysi sic periclitabatur de uita, ut iam uicinus esset morti. Ea res discruciabat animũ hominis, nõ æstimantis eum ex cõditione, sed ex fide, & synceritate morum, & quorundam interim inhumanitatem arguentis, qui seruos nõ alio habent loco, quàm equos aut boues. Itaq; quum resciisset quod Iesus ingressus esset Capernaum, subornauit quosdam primores Iudæorum, qui suis uerbis rogarent dominum, ut dignaretur adire ædes ipsius, & sanaret seruum eius. Pudoris erat, non diffidentiæ, quod Centurio, primum ethnicus, deinde militaris ordinis per alios dominum interpellat. At illi quum uenissent ad Iesum, suspicantes futurum, ut ægre impetraretur tantum beneficium, & seruo, & ethnico, & Centurioni, multa cum sollicitudine rogant eum dicentes: Noli rationem habere, quod ethnicus est, quod miles, quod seruo militari petitur hoc beneficiũ. Nam dignus est alioqui cui præstes hoc officij. Amat enim nostram gentem, ac synagogam nobis ædificauit. Iesus autem ut ostenderet apud se nullam esse uilem personam, quæ fide cõmendaretur, ibat eò quò uocabatur. Quũque iam uicinus esset ædibus, in quibus decumbebat ægrotus, Centurio sentiens aduentum domini, iussit amicos illi ire obuiam, qui dicerent illi: Domine, non est, quur istuc laboris capias ut huc uenias. Plus præstat tua benignitas, quàm audebam petere. Agnosco digni

tatē tuā, nec ignoro meipsum: Ethnicus sum, Centurio sum, & de seruo tantum agitur. Indignū me iudico, cuius tectū subeas, atq; hac de gratia nō sum ausus ueni re ad te. Existimant enim Iudæi sese nostro congressu contaminari, quia simus à religione, cultuq; dei alieni, uarijsq; peccatis obnoxij. Ingens autem dolor animi, & summa de te fiducia fecit, ut ausus sim famulo meo periclitanti salutem petere. Eam tu uerbo præstare potes. Humilius est hoc, & leuius, quàm ut per teipsum peragatur. Ex meipso conie cturam facio. Sum enim homo subditus alienæ potestati, cuius iussis obtempero, habens & mihi subditos milites, qui mea imperata faciūt. Nec est necesse, ut per meipsum obeā omnia. Sed si quid est humilius, dico huic: uade, & uadit, & alteri: ueni, & uenit, dico cuiuis è seruis meis, fac hoc, & obtemperans facit. Si tantam habet autoritatem mea iussio, ut me quiescente peragatur per homines mihi subditos, quod uolo, quanto magis te quiescente fiet, si quid simplici uerbo mandaris tuis? Hoc sermone, qui plenus erat & affectus erga seruū, & modestæ opinionis de seipso, & admirabilis fiduciæ erga dominum, delectatus Iesus, substitit, & admirantis speciem præ se tulit, nō qd' illi nouū esset, quod audiret, quum nosset Centurionis animum, antequam hæc dicerentur: sed hoc agebat, ut admiratione sua Iudæis commendaret fiduciam erga deum, & eis incredulitatem ipsorum, hominis ethnici & militaris

exemplo

exemplo exprobraret. Dilato itaq; respõso, dominus se uertit ad turbas Iudæorum, qui comitabãtur ipsum, & ait: Illud affirmo uobis pro certo, quod hactenus nec in Israëlitica gente, tantam fidem cõpererim. Minus enim credebant seniores, qui domini præsentiam flagitabant, qui suspicabantur eum non sanaturum ethnici seruum, nisi studium allegassent erga gentem Israëliticam, quasi dominus sua beneficia daret humanis affectibus, aut dignitati personæ, ac non potius fiduciæ postulantis. Iesus itaq; quum affirmasset illis futurum, ut ethnici & peccatores iuxta Iudæorum æstimationem, fidei commendatione reciperentur in dignitatem generis Israëlitici, reiectis his, qui quum natura essent filij Abrahæ, per incredulitatem sese reddidissent indignos hoc generis autore, ait Centurioni, qui tandem & ipse accesserat: Vade, nam quod credis posse fieri, factum est. Seruus tuus sanus est. Quũ autem rediret domum, ex famulis obuijs cognouit eodem tempore seruum subito fuisse morbo liberatum, quo dominus dixerat, seruus tuus uiuit. Hæc nimirũ fuit imago gentium, per fidem puram absq; Mosaicæ legis obseruatione, uenturæ in consortium Euangelicæ gratiæ, sed tamen quadammodo legis commendatione. Lex enim pædagogus erat ad Christum, & à Iudæis profecta est ad gentes Euangelij prædicatio. Videlicet in huius rei typum seniores Iudæorum Centurionis causam commendant Iesu, eumq; ad domum

illius adducũt, quem è suo templo erant profligaturi.

Et factũ est deinceps.

Dominus aũt quo latius spargeretur semen Euãgelicæ doctrinæ, frequenter aliunde aliò commigrabat. Itaq; relicta Capernaũ accidit, ut præteriret ciuitatẽ Naim. Ea duobus fermè passuũ milibus abest à monte Thabor, ad plagam australẽ, haud procul ab Endor. Huc euntem comitati sunt discipuli, quorum iam magnus erat numerus, cumq; his copiosa turba promiscuæ multitudinis. Quum autem dominus Iesus non procul abesse à porta ciuitatis, ecce noui miraculi occasio: Effertur funus magna hominum frequentia. Erat enim flebile, primum quod adolescens esset mortuus, & in ipso uitæ flore uitæ exemptus: deinde quod uiduæ filius unicus perisset, quæ mariti solatio orbata, totam uitæ spem collocarat in filio. Hæc igitur & lachrymis, & miserabilibus uocibus, quas impotens dolor solet suggerere testabatur animi sui cruciatum. Viduæ ploratus, & præmaturus adolescentis interitus, prouocauit & reliquos, qui funus officij gratia comitabantur, ad lachrymas. Hoc spectaculum ubi uidisset clementissimus dominus Iesus, misertus est uiduæ, seseq; illi, quæ consolatorem non haberet, efficacem cõsolatorem præbuit, & uerbis & re opitulaturus. Mulier, inquit, noli flere. Hoc loquutus accessit ad loculũ quo efferebatur defunctus, ac manu contigit. Et ilico qui portabant funus restiterunt. Hic utraque turba intenta in euentum, tum ea quæ comitabatur

uiduam,

uiduam,tum ea quæ comitabatur dominũ, Iesus uersus ad adolescentem exanimem: Adolescens,inquit,tibi dico surge. Ad hanc uocem ilico adolescens uelut excitatus à somno resedit in loculo,quóq; certius esset uitæ redditæ argumentum,cœpit loqui. Sermo uigorem etiam animi declarabat. Quumq; iam exilisset à loculo adolescens, ac Iesu adhærens per quem intelligebat sibi uitam esse restitutam gratias ageret, dominus tradidit illum matri,ut uiuum domum reduceret, suis inambulantem pedibus, quem mortuum quatuor baiulis extulerat. Atq; ita quidem res iuxta historiã gesta est,nõ sine significatione doctrinæ spiritualis. Vidua mater ecclesiæ gerit imaginem. Nimirum hæc est illa uidua, quam consolatur Esaias propheta dicens: Lætare sterilis quæ non paris, exulta quæ nõ parturis,quoniam plures filij desertæ, quàm eius quæ habet uirum. Synagoga confidit in sponso suo Mose. Iactat filios Abrahæ,pares numero arenæ, quæ est in littore maris. Ecclesia iuxta mundum uidetur destituta sponso,qui se subduxit in cœlum, ac primum uidebatur sterilis & absq; spe posteritatis, hoc agentibus Iudæis, & huius mundi principibus ut Iesu,quem extinctum putabant, omnis memoria funditus tolleretur. Hæc uidua quotidie gignit non filios huius seculi, sed filios lucis,nec Mosi gignit,qui terrena docet, sed Christo, qui docet & promittit cœlestia. Gignit autem non morti,sed immortalitati. Par-

turit autem quotidie fœtus informes adhuc & imperfectos, donec hauriant spiritum Euangelicum, & formetur in eis Christus. Vera mater est, & unice diligit filios suos, quos magna sollicitudine format & instituit, donec adolescant & corroborētur in uiros perfectos. Habet enim & pietas infantiam suam, habet ætatis profectus. Quod si quando contigerit aliquem è filijs mori, plorat inconsolabiliter, nec aliter deflet, quàm si unicum illum habuisset quem perdidit. Innocentia quæ per fidem Euangelicam cōfertur uita est, peccatum mors est. Videmus quanto affectu lugent matres corporea funera, sed multo tenerius ecclesia deflet hominem à baptismo relapsum ad culpam letalem, magisq; sollicita est de morte unius peccatoris, quàm synagoga gaudet de nonaginta nouem iustis. Effertur ergo defunctus à quatuor baiulis, hoc est, huius mundi cupiditatibus, quæ spiritu sancto iam destitutum, iam sui sensu carentem, iam suis uitijs indormientem, deferunt ad sepulchrum æternæ desperationis. Habet autem ecclesia portas, per quas eijcit mortuos, ne fœtore cadaueris inficiantur & alij. Habet portas, per quas recipiat à domino reuocatos in uitam. Vt non parit in uitam, nisi de spiritu Christi, ita non recipit ad uitam, nisi reuocante Christo. Non cōsistunt baiuli donec peruenerint ad sepulchrum. Etenim qui semel conquieuit in hoc mundo, qui semel sese permisit cupiditatibus noxijs, non desinit infelicī

profectu

profectu semper in deteriora prolabi, donec uenerit in profundum malorum, ac traditus fuerit in reprobum sensum. Interim nihil aliud quàm plorat mater, plorat & turba ciuium, dolentes eijci mortuũ, quem optãt reuiuiscere. Hæc nimirũ sunt uota matris ecclesiæ, hæ lachrymæ, hi gemitus piorũ hominũ de morte peccatoris dolentium. Adolescens perierat nondum confirmatus spiritu Euangelico, & hoc dignior misericordia, quod quem per spiritum Christi sperarant profecturum ad culmen Euangelicæ pietatis, nunc uident exanimem, ac spiritu uacuum per immitissimos baiulos efferri ad sepulchri latebras. Sed tamen interim comitatur mater, comitantur ciues (uix enim desperare potest charitas) lachrymis, gemitu, lamentis declarant quid optent. Sed quod optent, dare non possunt. Nec retinere ualent exanimem, nec excitare possunt mortuum. Hominibus irreuocabiliter mortuus est. Sed bene res habet. Ad ecclesiæ suæ lachrymas occurrit Iesus. Felix semper est seruatoris occursus. Aspicit uiduam suam, semper felix clementis obtutus. Nondum respicit mortuum, qui quoniam sibi miser non uidetur, nondum dignus uidebatur misericordia Iesu, sed impetrat affectus ecclesiæ, quod deploratus peccator nec optat. Iubet dominus sisti luctum, spem faciens successuri gaudij. Admouet manum loculo, consistunt baiuli. Prima spes ad innocentiam resipiscentis est, non progredi in malis. Qui desinit esse

peior,

peior, spem de se præbet, fore, ut aliquando fiat melior. Nec hoc contingit, nisi Iesus potenti manu sua dignetur contingere loculum. Illa finem imponit impijs cupiditatibus, ut cesset à malis qui prouehebatur ad sepulchrum. Orat quidem, obsecrat, hortatur, obiurgat ecclesia peccantes, ut resipiscant, ut cōquiescant à uitijs suis. Sed hæc omnia frustra, nisi Iesus arcana uirtute contingeret animum peccatoris mortuum. Iesus enim uita est omnium, etiam mortuorum. Bona spes est rediturae uitæ, quum Iesus dignatur loculum contingere: sed nondum redit uitæ uigor, nisi mortuo loquatur dominus. Ad cuius unius uocem reuiuiscunt mortui, etiamsi sepulti fuerint & quadriduani, ne quis putaret ullos esse peccatores tam deploratos, de quorum salute desperare debeat ecclesiæ charitas. Lazarus elatus erat, sepultus erat, iam fœtebat in sepulchro. Flebatur tamen interim, & ad Iesu uocantis uocem prodijt è sepulchro. Maiore quidem negocio suscitatus est Lazarus. Tum enim infremuit Iesus spiritu, lachrymatus est, ac turbauit se, nō quod illi difficilius erat suscitare quadriduo sepultum, quàm modo mortuū, sed ut ostenderet, quàm difficile resipiscant, qui diu uitijs assueuerunt. Aspexit Iesus uiduam, & desijt flere: aspiciet & mortuum, & incipiet uiuere. Versus est itaq; clementissimus dominus ad eum qui mortuus iacebat: Adolescens, inquit, tibi dico surge. Non potest non reuiuiscere quisquis audierit sermo-

nem Iesu, etiamsi mortuus fuerit. Nam quæ ille loquitur, spiritus sunt & uita. Quid consequutum est? Reuixit innocentiæ, qui erat mortuus peccatis: erigit sese, qui prius iacebat sui carens sensu, & quod est certissimum animi correcti documentum, incipit loqui, confitens peccata sua, gratias agens clementiæ diuinæ. Redditur matri rediuiuus, & qui prius cum ingenti multorum luctu deferebatur ad sepulchrum, nunc maiore omnium gaudio domū reducitur. Habet enim hoc uera pietas, ut chariores etiam illos habeat, qui à magnis criminibus resipuerint ad studium uitæ melioris. In his enim magis elucet diuina bonitas, quàm in his qui nunquam in aliquod crimen prolapsi sunt. Gaudet mater recepto filio. Gaudent qui funus ante lugebant. Nec gaudent solum, uerumetiam omnes quotquot aderant huic spectaculo timor quidam corripuit. Nam adeo palàm malos & insanabiles uelut cadauera è suo contubernio eijcit ecclesia, quo multi unius exemplo formident peccare. Sed ijdem laudibus uehunt misericordiam dei, cuius uirtute reuiuiscunt mortui. Dicebat enim populus ille, uiso tam insigni miraculo: Propheta magnus inter nos exortus est, & respexit deus populum suum. Nihil enim adhuc altius de Christo suspicabantur Iudæi, nisi quod propheta quispiam esset insignis. Creuit autem & hinc fama domini Iesu, rumore facti sparso, non solum per uniuersam Iudæam, uerum per omnem undiq; finitimam

Iordani

Iordani regionem, in qua prius baptizauerat Ioannes, atq; ipsum etiam Iesum. Porrò quidam discipuli Ioannis subinuidentes tanto successui rerum quæ gerebantur ab Iesu, ac nomini indies magis ac magis inclarescenti, Ioannisq; de quo præclare sentiebant gloriam uelut obscuranti, referunt ad illum in carcere uinctũ, omnia quæ dicebat ac faciebat Iesus. Ioannes igitur, ut huic affectui suorũ mederetur, auocauit duos è discipulis suis ad se, eosq; misit ad Iesum, qui ex ipso sciscitarentur: Num tu es ille qui dicebatur uenturus, an alium expectamus? Ioannes iam toties testificatus fuerat de Christo, quem etiam digito demonstrando dixerat: ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Nihil autem absurdius quàm putare, ut tantus propheta, iam morti uicinus dubitare cœperit. Nec enim uinculis fuit alligatum illius de Christo testimonium, nec carceris tenebræ obscurabant illius de Christo iudiciũ. Agnouit in carcere, quem agnouerat in utero. Sed uir optimus ita iudicauit expedire, ut hac ratione suos discipulos Iesu uelut in manum traderet. Quum igitur discipuli retulissent totidem uerbis quæ mandarat Ioannes: Dominus Iesus primum illis non respondit, sed æditis coràm illis multis miraculis: depulsis compluribus morbis, ac malis immedicabilibus: eiectis uerbo spiritibus immundis: reddito multis cæcis uisu, tandem respõdit illis: Quid attinet me de meipso pronunciare qui sim? Nullum testimonium certius, quàm

quàm factorũ. Ite renunciate Ioanni quæ uidiſtis ocu lis, quæ audiſtis auribus. Cæci uiſum recipiunt, clau di ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mor tui reuiuiſcũt, pauperes & humiles amplectuntur læ tum ſalutis nuncium, iuxta prophetiam Eſaiæ, quæ dicit: Ad Euangelizandnm pauperibus miſit me. Ioan nes prædicauit inſtare regnum cœlorum. Expendite uos an hæc quæ uidetis digna ſint regno cœlorum. Beatus autem qui hæc, quæ ago ad ſalutem hominũ, ſibi non uerterit in occaſionem offendiculi. Vt enim operum magnitudo nonnullis mouebit inuidiam, ita corporis huius infirmitas, nonnullis erit offendiculo. Hoc dicto Ieſus tacite taxauit inuidiam diſcipulorum Ioannis, ſimul ſubindicans futurũ, ut ignominia cru cis, qua maxime peragendum erat myſterium regni cœlorum, multos alienaret à doctrina Euangelica. Fe lices autem futuros, qui nec inuiderent gloriæ ipſius, nec mortis probro perturbati reſilirent à doctrina ſa lutifera. Quum autem abiſſent diſcipuli Ioannis, ei re laturi Ieſu reſponſum, dominus cœpit apud turbam prædicare laudes illius, ne quid ex interrogatione di ſcipulorũ ſuſpicarentur ipſum Ioannẽ uacillare, deq́ ſuo ipſius teſtimonio, quod prius tulerat de Ieſu iam animo commutato ſubdubitare. Amolitur igitur ab eo ſuſpicionem inconſtantiæ, & illius de ſe teſtimo nio fidem & pondus arrogat, ſic extollens illius exi mias uirtutes, ut tamen Meſſiæ titulum non tribuat,

quem

*quem aliquandiu quidam illi tribuere conabantur. Lo/
quutus est autem hunc in modum: Si suspicamini, in/
quit, Ioannē pridem de me testificatū, nūc uacillanti es/
se animo: quid igitur olim sic relictis urbibus cōcurre
batis in loca deserta, ad illius uiri spectaculū? An ut ui
deretis arundinem, quæ uento agitatur, nec sibi con/
stat? Sed agedū, quid tandem existis uisuri? Num ho/
minem mollibus uestitū ut delicijs aut ambitione cor/
rumpi potuerit? At hæc suspicio non cadit in homi/
nem, qui pilis camelorum uestiebatur, qui pellicea zo
na strinxerat lumbos, qui locustis & aqua simplici
uictitabat, quiq; hoc uictu sustentans uitam, frequen/
ter etiam ieiunabat. Quibus placet uestitus splendi/
dus: quibus cordi sunt ciborum deliciæ, hi captant au/
las regum. In hos qui hæc affectant, fortasse cadere
potest corruptæ sententiæ, inconstantiæ, aut assenta/
tionis suspicio. Sed Ioannes desertum prætulit aulis
principum, pilos camelorum prætulit holosericis, &
aureis ac gemmatis uestibus. Mel syluestre & locu/
stas prætulit placentis regum, simplicem aquam præ
tulit mulso diuitum. Quàm autem nesciat adulari Io/
annes, satis clamitat ipse carcer. Non est igitur quod
quisquam suspicetur illum prius ad gratiam cuiusquam
de me tam magnifice testificatum, nunc uertisse sen/
tentiam. Sed tamen scire cupiam, quæ res uos euoca/
uerit in desertū. An ut uideretis prophetam? Ille qui/
dem se Messiam non esse palàm confessus est. Ego
tamen*

tamen illud cōfirmo uobis, si ideo procurristis in desertum, ut uideretis prophetam, non estis frustrati uestra expectatione. Omnino prophetam uidistis, atq; etiam plusquàm prophetam. Siquidem hic est ille de quo iam olim uaticinatus est Esaias, quod esset Messiæ præcursor futurus. Ecce, inquit, mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Siquidem prophetæ per ænigmata prædicabāt quædam olim futura: hic aduenientem digito demonstrauit. Proinde qui magnifice sentiunt de Ioanne, recte sentiunt. Nam illud adfirmo uobis, inter omnes quos habet hæc ætas, aut habuere priores, è mulieribus prognatos, nullus exortus est propheta maior Ioanne. Abunde magnum est quod illi tribuo. Cæterum quod quidam illi tribuunt, nec ipse agnoscit. Est enim unus illo maior uirtute ac dignitate, qui tamen iuxta popularem existimationem minor est illo in regno dei. Illius austeritatem ac secessum mirantur, huius familiaritatem contemnunt. Illius dignitatem suspiciunt, huius inuident gloriæ. Illius doctrinam amplexi sunt, huius calumniantur. Prædicauit ille baptismum in pœnitentiam, instare enim regnum cœlorum. Et audijt illius uocem rudis & humilis populus, audiere publicani, milites, & meretrices, properantes ad baptismum Ioannis, confitentes se esse peccatores, & à peccatis suis ablui cupientes. Ita illustrarunt dei iusticiam, suam agnoscentes iniusticiam, quū nullus sit mundus

à crimine, nisi solus deus, & amplectentes dei bonitatem, qui syncera fiducia ad se confugientibus promisit se condonaturum omnia cõmissa uitæ prioris. Contra pharisæi, scribæ, & legis periti, dum pudet agnoscere suam iniquitatem, deum maluerunt mendacem facere, quàm amplecti ueritatem, eoq́; dedignati sunt baptizari ab Ioanne, in suam ipsorum perniciem, spernentes benignum dei consilium, qui hac facillima uia constituerat abolere peccata mortaliũ. Quid enim est facilius quàm confiteri, & tingi? Non quod per Ioannem conferretur innocentia, sed quod ad hanc præpararet illius baptismus & prædicatio, quo plures ad salutem perducerentur eius prædicatione, cui Ioannes erat præcursor, si præparatos iam animos inueniret. Nihil horum temere gestũ est, sed omnia diuina prouidentia dispensauit ad humani generis salutem. Et amplexi sunt dei beneficentiam idiotæ humiles, & peccatores, qui uidebantur à uera pietate alienissimi, longeq́; submoti à scientia legis. Rursus hi, quos oportebat hæc maxime intelligere prophetarum oraculis promissa, quiq́; uidebantur religionis columina, aspernati sunt oblatam dei benignitatem, nec Ioannis prædicatione, nec mea cõpuncti ad resipiscentiam. Hanc pertinacem maliciam illis exprobrans Iesus adduxit huiusmodi similitudinem. Quid igitur dicam de huius generationis peruersæ hominibus, aut cui dicam eos esse similes? Similes sunt pueris, quos uidemus consi

dentes

dentes in foro, qui per lusum sibi uicissim responden-tes dicunt: Cecinimus uobis tibijs lætas cantiones, nec estis prouocati ad saltandum: cecinimus uobis lugubria, nec plorastis. Hoc prouerbium à foro sumptum dominus Iesus accommodauit ad Iudæos obstinatos, qui nec Ioannis austeritate prouocati sint ad timorem uindictæ diuinæ, nec comitate beneficentiaq; Christi excitati sint ad amorem. Venit enim, inquit, Ioannes baptista, singulari uitæ austeritate, pœnitentiã prædicans, & pœnitentiæ præbens exemplũ, neq; pane uescens, neq; uinum bibens, in deserto uiuens, cameli pilis uestitus, zona pellicea cinctus. His rebus adeo non estis commoti ad resipiscentiam, ut quod factum est ad emendandos uos, uerteritis in calumniam, dicentes: Caret sensu communi, dæmonium habet. Venit filius hominis diuersa ratione captans uos ad salutem, expositus ad congressum omnium, nihil præ se ferens nouæ austeritatis, nec minitans pœnam, sed beneficijs omnes alliciens ad amorem, edens & bibens more cæterorũ, uersans inter quoslibet, nec cibo, uestitúue differens à cæteris. Et huius ciuilitatem, qua prouocari debueratis ad meliora, uertitis in occasionem calumniæ, dicentes: Ecce homo uorax, ac uini potor, amicus publicanorum & peccatorũ. Sed nihil profecit hominum malicia, aduersus sapientiæ diuinæ cõsilium: sic enim illustrata est dei iusticia, apud omnes filios Euangelicæ sapientiæ deditos, posteaquàm con

Et iustificata est sapientia.

ſtitit, nihil omiſſum ad ſeruandum omnes homines, ſed malos ac ſuperbos aſpernentes dei munus, ſuo merito reiectos ac damnatos eſſe. Publicanos autem, meretrices, peccatores & ethnicos iure admiſſos ad conſortium ſalutis. Sic prædictum erat fore, & ſic factũ eſt: ſic erat æquum fieri, & factum eſt. Qui ſe iactabant pios ac iuſtos, propter incredulitatem ſuam repudiati ſunt ab Euangelicæ ſalutis munere. Cõtra qui per credulitatem ac ſyncerum affectum irruperunt ad dominum, quamlibet profani, quamlibet abominabiles, quamlibet inquinati peccatis, admiſſi ſunt in conſortium regni cœlorum. Et ecce cõſequutum eſt quiddam in quo res ipſa poneret ob oculos, quod dominus uerbis docuerat de iuſtis repellendis, & peccatoribus recipiendis. Phariſæi præ cæteris cognitione legis, & ſanctitatis opinione turgebant. Ex his quidam rogauit dominum, ut apud ſe ſumeret conuiuiũ. Nec dedignatus eſt id facere Ieſus, qui nulli ſui negabat copiam. Cum autem ingreſſus domum eius, iam accumberet, ecce mulier quædam quæ in ea ciuitate erat nota peccatrix, ſimulatq; cognouit, quod clementiſſimus Ieſus, qui nullam repellebat ab ſeſe, qui malis omnium omnibus promptiſſime mederetur, illic adeſſet, ſibi tota diſplicens, ſed ingenti fiducia de Ieſu benignitate concepta, irrupit in ædes phariſæi: ardor animi pudorem omnem excuſſerat, quum non eſſet ignara, quanto faſtu ſoleat phariſaicum genus auerſari pec-

Rogabat autem illum quidam.

ri peccatores, quum ipsi intus grauioribus maderent uitijs. Attulit autem secum delicias suas, pristinæ uitæ, quam oderat monumenta, omnia quibus ante male placuerat sibi ac mundo, in Christū, cuius amore flagrabat effusura. Attulit autem delicatum uasculum unguentarium, quod ob leuorem, qui obstat quo minus apprehendi queat, alabastrum appellant. Erat autem unguentum eximium, magnoq́; emptum. Olim autem qui uoluptatibus carnis seruiebant, unguentis impendio delectabantur, præsertim in conuiuijs. Vide autem sanctam huius peccatricis improbitatem, non solum ausa est inuocata domum ingredi pharisæi, uerumetiā ingessit sese, ut erat ornata conuiuio. Quoniam autem lecti triclinij prohibebant, quo minus coram sese prouolueret ad pedes Iesu, stetit à tergo, & quod licuit cœpit lachrymis rigare pedes illius, salubriter defœdans oculos, quos olim ad turpitudinem solita est stibio depingere: lachrymarū imbre lotos pedes, non aliquo linteo, sed capitis sui capillis extergebat, quos antehac consueuerat ad carnis uoluptatem ungere, tingere, comere, auro intertexere. Nec his cōtentus mirus peccatricis amor, lotis & extersis Iesu pedibus, defigebat oscula, omnia quondam inhonestæ uoluptatis instrumenta uertens in obsequium illius, qui solus est amandus. Habes imaginem peccatoris, per improbitatem ardoris, & pertinaciam fidei irrumpentis in regnum cœlorum. Nunc ediuerso acci

pe typum Iudæi,qui per arrogantiam, & incredulitatem,se reddit indignum,oblata dei benignitate. Phariseus,qui Iesum ad conuiuium uocauerat,conspicatus hæc,quum fauere debuerit mulieri tanto affectu ingerenti,tanta modestia deijcienti sese,tot indicijs testanti uitæ prioris pœnitudinem, cum amare debuerit Iesu mansuetudinem, nullum hominem ab se repellentis: prouocatur ad utriusq; calumniam. Sic enim cogitabat intra sese: Hic si esset propheta, qualis habetur, nimirum non ignoraret, quæ & qualis esset mulier, quæ tangit eum. Est enim publica peccatrix, notaq; impudicitiæ. Quod si sciret,non fineret se polluti corporis contactu contaminari. Existimabat enim phariseus sanctos homines pollui,si cum peccatore uel colloquium habuissent. Hic erat fastus falsæ iusticiæ,qua sibi placebant Iudæi,deo displicentes. Iesus autem ut certiore argumento declararet se esse prophetam, ad tacitam pharisæi cogitationem,respondit: Simon,inquit,habeo quod tibi dicam: tum ille: magister dic. Iesus itaq; iam attento, ne proderet impiam illius cogitationem conuiuis cæteris (nam uiris Euangelicis etiam ciuilitas debet esse curæ) proposuit huiusmodi parabolam. Duo quidam debebant eidem fœneratori, quorũ alter debebat denarios quingentos, alter quinquaginta. Quum autem neuter esset soluendo,condonauit utriq; in solidum quod debebat. Vter igitur horum uehementius amare debet creditorem tam liberalem? Si-

lem? Simon nondum intelligens quorsum tenderet hæc parabola, simpliciter respondit: mea sententia, uehementius amare debet is, cui plus condonatum est. Tum *Iesus aperiens, quur hoc ænigma proposuisset, ait Simoni : Recte iudicasti, sed interim inique iudicium applicas tuum.* Moxq; *uertit sese ad mulierem ac loquutus est* Simoni: *Vides ne hanc mulierem, quam tu peccatricem uocas? Vides ne lachrymis oppletam, sparsis capillis, prodigam unguenti sui, prodigam osculorum suorum, prostratam, toto corporis habitu præ se ferentem pœnitentis imaginem? Hæc argumenta sunt immensi cuiusdam amoris in me. Quo uehementius odit seipsam, hoc impensius me diligit. Peccatrix uenit, sed sanata est ubi contigit medicum. Contemnis hanc ut peccatricem, ac tibi places ut iustus, sed huius peccatricis pietas longe uincit tuam iusticiam. Veni in domum tuam inuitatus ac rogatus conuiua, nec aquam dedisti pedibus meis, quod est uulgaris tamen humanitatis officiũ. Hæc autem lachrymis suis rigauit pedes meos, & capillis suis extersit. Osculũ mihi non dedisti, quod ex more etiam dat uulgaris amicus amico : hæc ex quo ingressa est, præ impotentĩ affectu nõ desijt osculari pedes meos. Ne uulgari quidem oleo unxisti caput meum, quod officij uulgo præstatur conuiuis quibuslibet : hæc pedes meos, id est, abiectissimam mei partem, precioso unguento perunxit. Noli perpendere quantum peccarit, sed cõsidera*

quantū amet. Charitas enim operit multitudinem peccatorum. Nam illud affirmo tibi, quod illi remissa sunt multa peccata, nōn quia multum ieiunauit, non quia multum precata est, non quia multas constitutiones pharisaicas obseruauit, sed quoniam dilexit multum, quoniā toto pectore cōfisa est mihi. Quo grauius peccauit, hoc sibi magis displicet, ac me cuius gratuita clementia liberata est à peccatis, uehementius amat. Ita feliciter illi cessit peccatorum magnitudo. Porrò cui minus remittitur, minus diligit. Vos uobis iusti uidemini ob legis obseruationem, neq; multum habere quod uobis ignoscat deus, & ideo frigidius amatis cōdonantem. Hæc loquutus pharisæo dominus, ad mulierem ait: Remittuntur tibi peccata. *Nihil illa precata fuerat, nihil cōfessa uerbis, sed euidentius confessa est factis, efficacius precata est lachrymis. Hæc est Christo gratissima confessio. Huiusmodi precibus facillime cōmouetur ad misericordiam. Felices lachrymæ, felix unguenti dispendium, felicia oscula, quæ uocem hanc extorquent à Iesu:* Remittuntur tibi peccata. *Non enim alia condonat, alia reseruat, sed semel condonat omnia, nihil omnino uitæ prioris imputans ex animo pœnitenti. At nunc mihi uide pharisaicam sanctimoniam. Vera pietas perinde gratulatur commodis alienis ac suis. At pharisæi qui simul accumbebant in conuiuio, Iesu clementiam inuidentes peccatrici, cœperūt tacitis apud sese cogitationibus obmurmurare*

murare dicentes: Quis est hic, qui tantum sibi sumit, ut autoritate sua remittat etiam peccata, quod nemo prophetarum, aut patriarcharum hactenus usurpauit sibi? Ne sacerdotes quidem aliud sibi uindicāt, quàm orare pro peccatis populi. Iesus autem cognitis illorum cogitationibus, quo magis confirmaret animum mulieris, ac pro mœsta, lætam domum remitteret ait illi: Fiducia erga me tua te saluam fecit, uade in pace. Pharisæi sibi persuaserant, holocaustomatis, ac lotionibus condonari peccata. Et habebant quidem illa figuram rerum spiritualium. Verū dominus Iesus ostendit illis per fidem Euangeli eam semel omnia peccata condonari resipiscentibus. Atq; in his quæ narrauimus, adumbrata est imago quædam utriusq; populi, Iudæorum ac Gentium, quorum alter inuitauit ad se Christum, multis seculis clamitans: Veni domine, noli tardare. Verum ubi uenit, nec ipsi receperunt illum sicut oportuit, freti persuasione falsa sanctimoniæ, ex legis obseruatione cōcepta, & alijs salutem oblatam amplecti uolentibus obstrepuerunt. Dum enim conantur suam stabilire iusticiam, ex oblatione rerum corporalium, iusticiæ dei, quæ per fidem gratis datur, non fuere subiecti. At gentium populus, ad quem non uenerat Iesus, quum esset præter idololatriam, omni uitiorum generi deditus, nec ullam haberet fiduciam ex operibus legis, quam nesciebat: ubi cognouit de Iesu, uelut irrupit ad eum, ac fidei simplicitate prome-

 ruit re

ruit remissionem omnium flagitiorum, ac dei donum quod Iudæi, uel spreuerunt, uel frigide amplexi sunt, studijs ardentissimis exosculatus est. Quanquam omnibus in genere propositum est exemplum pœnitentiæ in hac muliere, quemcunq; sui pigere cœperit, ne se conuertat ad Mosen, aut phariseos, nec ad philosophos, tantum properet ad Iesum. Nullus eo clementior, nullus ad ignoscendum propensior. In hunc effundat quod prius prodigere solitus est in impias uoluptates. Huius obsequio cōsecret omnia membra, quæ prius seruiebant fœdis cupiditatibus. Contactus illius auferet omnia peccata. Si non licet cōtingere caput, apprehendat pedes. Nulla pars Iesu tam humilis est, quin sanet à peccatis. Sanata est à profluuio sanguinis, quæ fimbriam modo uestis contigerat. Sibi patitur imputari, quicquid officij fuerit impensum proximis, etiam infimis. Agnoscet beneficium, quod membris ipsius impensum fuerit. Ne consideret igitur peccator, quantum admiserit, ne subducat rationem benefactorum suorū, quasi cum Iesu paria facturus, quemadmodum faciebant pharisæi: tantum ex animo sibi displiceat, de Iesu toto pectore confidat. Incipiat odisse quod male amarat, incipiat amare quod impie neglexerat. Fides impetrabit à clementißimo domino, quod merita sperare non poterant. Atq; hic interim optime Theophile mihi cōsidera triplicem in hoc cōuiuio personam, peccatricis, pharisæi, & iudicis. Iudex so-

dex solus est uere purus, ab omni uitiorum inquinamento: imò fons ipse puritatis omnis: peccatrix nihil aliud quàm lachrymat, rigat, extergit, osculatur, ungit. Agnoscis officia charitatis in proximum. Pharisæus Iudaica iusticia tumidus, calumniatur seruatoris benignitatem, fastidit peccatricem, atq; etiam inuidet, ipse grauioribus malis obnoxius. Talis est ferè iusticiæ persuasio, quæ nascitur ex uestitu, ex ciborum delectu, ex discretione dierum, ex lotionibus corporis & uasorum, ex prolixis precibus, éque similibus rebus, quæ speciem pietatis habent apud homines, quū in his non sit sita pietas Euangelica. Huiusmodi rebus qui confidunt, & sibi stulte placere solent, & proximos fastidire, & inuidere, & Iesu gratuitam bonitatem calumniari. Quid enim si mulier illa contigisset pharisæum, quo fastu reiecisset, quibus lauacris semet ab eius cõtagio expiasset? Sic aspernantur peccatricem miserabilem, qui ipsi liuore, fastu, & calumniandi morbo laborant, hoc insanabiliores, quod sibi non uidentur ægroti. Nam plerumq; fit ut ab insignibus & apertis uitijs citius resipiscant homines, quàm ab eiusmodi quæ se tegunt specie sanctimoniæ. Adulterum, temulentum, luxu perditum, idololatram, militem citius conuertas ad bonam mentem, quàm pharisæum, inuidum, sibi placentem, obtrectatorem, dissimulatorem. Iam qualis est conuiuator, tales sunt & conuiuæ pharisæi. Quis est, inquiunt, hic, qui peccata remittit?

remittit? At iudex, qui solus nouerat omniū corda, qui solus sibi poterat ob sanctimoniam superciliū sumere, pharisæi superbiā ciuiliter corrigit, peccatrici patrocinatur, cōfitentem absoluit & consolatur. Pastoris igitur Euangelici fuerit exemplū pharisæi fugere, & in recipiendis peccatoribus Iesu mansuetudinem imitari.

CAPVT OCTAVVM.

TANTA *autem erat Iesu benignitas erga peccatores, quantumlibet humiles, ut non solum unam hanc admiserit ad contactum pedum, uerumetiam aliquot secum circunduceret, unà cum apóstolis suis, ac se, suosq; harum liberalitate ac ministerio subleuari pateretur. Etenim quum Iesus per omnia comitantibus duodecim discipulis, quo latius spargeretur sementis Euangelicæ doctrinæ, subinde locum mutaret, perambulans per singulas ciuitates, ac uicos, ne quid deesset rerum necessariarum, assidue uagis, & uni negocio intentis, comitabantur Iesum & mulieres aliquot, quas uel liberauerat à spiritibus immūdis, uel à morbis sanarat. Inter has erat Maria, cui cognomen Magdalene, è qua dominus profligarat dæmonia septem. Præterea Ioanna uxor Chuzæ, qui erat procurator Herodis, ex aulica facta Christi discipula, aliæq; complures, quæ memores accepti beneficij, qua poterant iuuabant rem Euangelicam, Iesu & eius discipulis ministrantes de facultatibus suis. Christus enim pauperes delegerat apostolos, pauper ipse, nec*

poterat

poterat ubiq; paratus esse commeatus, subinde sedem mutantibus, & aliunde aliò proficiscentibus. Conueniebat autem illi tempori, ut per humiles, tenues, & idiotas Euangelicæ philosophiæ primordia iacerentur. Cæterum Paulus, cuius ego sectator fui, maluit laborare manibus, quàm ex alieno uiuere. Multo magis quibus res suppetit domi & idonei sunt Euangelio prædicando, debent gratis quod habent impartiri fratribus. Et tamen æquum esse docuit, ut qui seminarent cibum animi spiritualem, ab his quibus laborarent, subsidio rerum corporalium, quoties opus esset, subleuarentur. Sed ut hanc liberalitatem Christus doceret esse oportere non extortam, sed ultroneam, admisit quidem in comitatū suum mulieres aliquot, sed ultro sequentes. Cæterum nec accersiuit ullam, nec à quoq̃ aliquid petijsse legitur, quo magis pudefaceret illorū impudentiam, qui quum non laborent Euangelio, tamen Euangelij nomine extorquent ab inuitis, non solum quod satis est ad necessitatem, uerumetiam quod superat ad luxum. Nusquam autem deficiet bonorū spontanea liberalitas eum, qui syncero animo totus est in Euangelico negocio. Iesus autem ut quaslibet admisit ad iuuandam rem Euangelicam, ita nec matrem, nec fratres suos admittere solebat, ad impediendum Euangelij successum. Quodam autem die, quum affluente multitudine domo egressus sese contulisset ad lacum, atq; ibi sedens in littore doceret populum: tanta

uis

uis hominum ex uicinis undiq; ciuitatibus concurrebat ad audiendum eum, ut cōdensantibus se turbis, coactus sit ingredi nauim, atq; hinc uelut e cathedra docebat promiscuam multitudinem, multa illi loquens per inuolucra similitudinum, quo magis excitaret in illis discendi studium, & altius insideret animo, quod ænigmate fuisset infixū. Primam itaq; similitudinem proposuit, quæ moneret omnes, ut auidis animis acciperent sermonem Euangelicum, nec satis haberent audisse, nisi quod didicissent conferrent ad usum pietatis. Egressus est, inquit, seminator quidam, ut faceret sementem suam. Ac dum ille nusquam non iacit semen suum, cupiens prouentum uberrimum, non æque felici solo excepta sunt semina: nam aliud iactū cecidit iuxta uiam publicam, id partim conculcatū est pedibus uiatorū, & contritum est: reliquū, quoniam nō opertum erat terra, uolucres cœli comederunt. Rursus aliud incidit in solum petricosum, & exceptum tenui superficie terræ, quæ tegebat petram, enatū quidem est, sed quoniam non suberat terra, quæ suppeditaret humorem ad iustam maturitatem, mox exortum ad solis ardorem exaruit, & in prima statim herba perijt. Rursum aliud incidit in spinas, & enatum quidem est, sed simul exortæ spinæ, quoniam & celerius proueniunt, & densius atq; altius sese spargunt, factum est, ut suffocaretur herba boni seminis, ne liceret in auram liberiorem emergere. Nec omnia tamen

infeliciter cadebant. Erat quod incideret in terram bonam, & enatum reddidit fructum centuplum. Hæc loquutus dominus, quoniam sciebat non ab omnibus intelligi quod dixerat, uolens tamen eos in posterũ meminisse parabolæ quæ pertineret ad salutem omnium, clamabat dicens: qui habet aures idoneas ad audiendam Euangelicam sapientiam, audiat hæc quæ dixi. Non enim poscunt crassum aut oscitantem auditorẽ. Ad nostrum unumquenq; pertinent. Sunt qui similes statuis, habent aures, sed non audiunt, auriti ad pharisaicas cõstitutiunculas, surdi ad doctrinam ueræ pietatis. Discipuli autem qui erant proximi Iesu, rogabant ut explicaret ænigma parabolæ, quibus ait: Vobis tanquam domesticis amicis datum est nosse mysterium regni dei. Habent aulæ regum arcana sua, quæ celantur plebeis, & ab aulæ consortio alienis. Habet & Euangelij regnum sua secreta, non temere cuiuis proferenda, sed ita proponenda, ut ab ijs tantum cernantur, qui sunt aulæ domestici. Cæteris inuoluta parabolis, ut qui indigni sunt, uidentes non uideant, & audientes non intelligant. Est autem hic parabolæ sensus arcanus. Seminator est filius hominis: solum, est cor hominis: semen, est sermo Euangelicus. Non est semen terrenum, sed cœleste, nec ab homine profectum, sed à deo, & ideo uocatur sermo dei. Hoc semen nusquam non spargit filius hominis, sed Satanæ malicia, & hominum uitio fit, ut in paucis feliciter proueniat.

niat. Semē enim quod cecidit iuxta uiam, eos signat, qui leuiter & oscitanter audiunt sermonē dei, ac mox priusquam insidat animis illorum, uenit diabolus, & immissis diuersis cogitationibus, tollit ex animis illorum, quod audierant, uidelicet inuidens illorum saluti, & impijs suggestionibus obsistens, ne salutem assequantur. Quemadmodum enim filius hominis nihil non agit, ut peccatores adducat ad salutem, ita ille nihil intentatum reliquit, ut quoscunq; potest pertrahat in exitium. Hic igitur post iactum semen sermonis Euangelici, subito aduolans sublegit priusquam inhæ rescat animo, ut nihil iam referat audisse. Porrò semen exceptum in terra petricosa, notat eos, qui sermonem auditum cum gaudio excipiunt, & recondūt in animum suum, sic ut uelut enata herba, spem aliquam pieatatis de se præbeāt rebus quibusdam extrarijs. Verum quoniam quod audierunt, nō pœnitus defixū est, ac ueluti radices egit in intimos affectus eorum, ad tempus obtemperant sermoni diuino, uerum ad exortam malorum procellam deficiunt, deserentes bene cœpta. Facile est enim rebus prosperis seruare doctrinam Euangelicam, cæterum nisi pœnitus imbibe ris affectū ueræ pietatis, ubi res aduersæ robur illud desiderant Euangelici pectoris, tum euanescit illa temporaria sanctimoniæ species. Iam semen quod incidit in spinas notat istos, qui postquam acceperunt semen sermonis Euangelici, nullum inde fructum referunt

ueræ

uerae pietatis, propterea quod affectus ille uitae melioris, sollicitudinibus huius mundi, diuitijs ac uoluptatibus uitae praesentis suffocatur & obruitur. Porrò semen iactū in terram bonam, notat eos, qui corde syncero, attento, ac uacuo accipiunt sermonem salutiferum, & acceptum recondunt memoriae, ac penitus in intimos demittunt affectus, sic, ut nullo malorū incursu possint dimoueri à semel coepto studio pietatis. Hanc itaq; parabolam Iesus dignatus est suis discipulis priuatim explanare: partim, ut ipsi discerent in caeteris item parabolis, sensum reconditiorem pia curiositate inquirere, partim ut quod tum priuatim audiebant, post, suo tempore palàm omnibus praedicarent. Siquidem intelligentia sacrae doctrinae, lumen est, hoc qui impartit, non ideo impartit, ut seruetur absconditum, sed ut multis praelucеat. Nemò, inquit, accendit lucernam, & accensam operit uase, aut sub tectum reponit, sed imponit candelabro, ut qui domum intrant uideant lumen. Nihil enim nunc priuatim, aut parabolis inuolutum traditur uobis, quod post non sit manifestandum toti mundo: neq; quicquam est nunc tam obscurum & abstrusum ab intelligentia rudiū, quod progressu temporis non sit per uos eruendum, & in omnium notitiam proferendum. Vobis igitur uidendum est etiam atq; etiam, ut quod auditis, magna sollicitudine infigatis animis uestris, ne quid excidat aut pereat. Qui auide accipit intelligentiam mystici

sermonis; ac ueluti thesaurum diligenter reponit in animo, dignum se declarat, cui plura committantur, quandoquidem quod datur, haud indiligenter seruat. Siquidem habenti dabitur: qui uero sua negligentia perdidit quod habebat, ei non solum nihil addetur, uerumetiam hoc ipsum quod habere uidebatur, auferetur ab eo, quoniam negligenter habebat thesaurum Euangelicũ, quo quanto ditior es, tanto magis cupis ditescere. Atq; his de rebus multis alias parabolas dominus Iesus proposuit populo, quas omnes seorsum exposuit discipulis suis. Vt aũt declararet dominus,

Venerũt autem ad illũ.

ꝙ preciosa res sit Euãgelica doctrina, quantaq; cura & sollicitudine tradenda simul & accipienda, accidit die quodam, ut Iesu docente populum, uenirent mater & fratres ipsius, cupientes illum conuenire de rebus aliquibus familiaribus, nec patebat aditus obstante densitate multitudinis: itaq; per alios nunciatũ est illi, matrem ac fratres stare pro foribus, qui cuperent ipsum conuenire. Iesus autem ut doceret sermonem Euangelicum, rem esse preciosiorem, quàm ut oporteret ob ullos affectus humanos, aut curam rerũ domesticarum interrumpi, respondit his qui nũciant: Mater mea, & fratres mei sunt hi, qui audiunt sermonem dei, & faciunt: docens non agnoscendam cognationem carnis, quoties animorum saluti consulitur.

Factũ est autem in una dierum.

Quin & illud dominus uoluit rebus ipsis suos docere, in omnibus tumultibus, quibus hic mundus, cooriturus

turus sit aduersus profectum Euangelicum, non oportere, nec despondere animum, nec suis quenquam uiribus fidere, sed ab ipsius auxilio pendere, nec huius opem in ullis periculis defuturam, si modo nos non deficiat fiducia, si precibus ex animo fusis, illius præsidium imploremus. Euenit igitur die quodam, ut Iesus, quum toto die docuisset populum, ingressus nauim cum discipulis, iuberet transmittere in alterum littus, iam appetente nocte. Porrò inter nauigandum obdormijt Iesus, atq; interim exorta uenti procella, sic commouit lacum, ut undis in nauim irruentibus, discipuli periclitarentur. Timentes igitur adeunt Iesum, & excitant dicentes: Præceptor, tu dormis, & nos perimus. At ille surgens increpauit uentum, & aquæ motum, iussitq; conquiescere, & agnouerunt elementa dominū suum. Mox ad iussum eius consequuta est tranquillitas magna. Quo facto, uersus ad discipulos, obiurgans eos, quod ipso præsente tam anxie trepidassent, quū toties audissent, nihil illis obfuturum, si modo fiduciam erga se certam, ac perpetuam obtinerent, dixit: Vbi nam est illa uestra fiducia? Nimirum illius defectus excitauit hos tumultus. Porrò qui uehebantur naui, uidentes ad increpantis uocem subito conquieuisse totam tempestatem, ac perspicientes in eo nescio quid homine maius, correpti sunt timore, simul & admiratione, dicentes: Quis nam est iste? Quandoquidem non solum spiritibus præcipit ut exeant, uerumetiam

etiam inanimis ac surdis elementis, mari ac uentis imperat, & obediunt iussis illius. Quoties igitur continget & nos periclitari, quoties in nostris animis obdormierit Iesus, uellicemus eum pijs uotis, expergifaciamus eum assiduis precibus, & ilico tempestas uertetur in tranquillitatem. Malus uentus est ambitio: periculosus turbo est iracundia & odium: horribiles undæ sunt malæ cupiditates, subuersuræ cymbam mentis nostræ, sed excitandus dominus, ut his motibus imperet, & cessabit tempestas. Reddita igitur tranquillitate, enauigarunt in terram Gerasenorū, quæ est è regione Galileæ, pars Arabiæ inferioris. Cū autem egressus esset in terram, occurrit illi uir quidam, multo iam tempore obnoxius sæuissimo dæmoni, adeo ut nec uestiri posset, nec domi uinculis ullis contineri, sed uagabatur in monumentis mortuorum, ac frequenter insiliebat in prætereuntes. Is quum ad strepitum appellentium hospitum procurrisset, suo bono uidit Iesum. Iesus enim misertus hominis, imperabat impio spiritui, ut exiret ab homine. Porrò qui tenebatur à dæmonio procidit ad genua Iesu. Attraxerat enim illum uis quædam occulta diuinæ uirtutis. Spiritus autem impurus uociferabatur per os miseri: Quid mihi tecum est Iesu fili dei altissimi? Obsecro te ne me torqueas. Vrgebat enim illum iussio domini, ut relinqueret hominem, quem diu uexauerat. Frequenter corripiebat illum, ac miseris modis discruciabat, tanta

Et nauigauerunt ad re.

sæuitia,

sæuitia, ut disruptis compedibus, catenis, & uinculis omnibus, à dæmonio ageretur per loca deserta. Inuitus itaq; *spiritus ille relinquebat suam ueterem possessionem: quin & illud metuebat, iam adesse diem, quo forent æternis supplicijs addicendi, malorum omniũ quibus hic affligunt homines, pœnas daturi.* Has preces *non extorserat malefactorum pœnitentia, sed supplicij metus.* Iesus *autem, quo notior esset omnibus miraculi magnitudo, interrogabat impium spiritũ, quod esset ipsi nomen.* Ille *respondit:* Legio: *nimirum militari uocabulo significans, nõ ab uno dæmonio teneri hominem, sed innumera dæmonum multitudine.* Nullum *enim magnum peccatum est, sine magna uitiorum caterua.* Sed *nullus est animi morbus tam sæuus, nulla tanta criminũ multitudo, quin cedat ad iussum domini* Iesu. Id *iam metuentes omnes, orant, ut si uitari non possit, quin eijcerentur, saltem ne iuberentur abire in abyssum tartari, quem locum sciunt sibi destinatum in extremo die.* Pascebat *autem haud procul ab eo loco, grex numerosus porcorum in monte quodam, qui lacui imminebat, ut uel hinc imtelligamus eam regionem fuisse ethnicam & impietati deditam.* Siquidem Iudæi *non uescebantur carne suilla.* Dæmones *autem rogabant, ut permissu domini liceret immigrare in porcos illos.* Tanta *erat nocendi libido impijs spiritibus.* Iesus *autem, quò miraculum esset euidentius ac formidabilius, permisit quod rogabant.*

Mox dæmonia relicto homine demigrarunt in porcos. Et ilico totus grex impetu delatus est per præceps in lacum, atq; ibi suffocatus interijt. Id ubi cōspexere subulci, territi fugiunt in ciuitates & uicos, ac renunciant quod factū est. Illi uix credentes quod narrabant pastores, egreßi sunt, ut uiderent rei tam incredibilis argumenta. Vident autem perisse gregem paulo ante numerosissimum. Et reperiunt hominem qui prius tenebatur à dæmonijs, & ob insignem sæuitiam notus erat omnibus, iam placidum, ac sanæ mentis, uestitum, sedentem ad pedes Iesu. Erat enim subito factus ex hospite dæmonum discipulus Iesu, & qui prius ab impijs spiritibus agebatur ad omne facinus, nunc placido mitiq; spiritu clementissimi domini, formatur ad omne studium pietatis. Porrò qui adfuerant, quiq; oculis suis uiderant hominem prius dæmoniacum, & audierant legionem esse dæmonum, mox sanatum, narrabant cæteris quid accidisset. Itaq; corripuit omnes timor quidam, quum glorificare potius oporteret deum, & amplecti potentiam eius, qui misero deploratissimo restituit sanitatem. Cupiunt igitur abire Iesum, metuentes illius potentiam, sed ignorantes bonitatem, ac magis mouentur iactura porcorum, quàm hominis restituti salute. Nō audent tamen eijcere, sed rogant publicis precibus Geraseni, ut decederet è finibus ipsorum. Tantus timor omnes occuparat. Iesus autem, ne proijceret sanctum canibus, reuersus est ad nauim. Cæ-

uim. Cæterum is qui liberatus erat à dæmonijs, orabat Iesum, ut liceret esse in illius comitatu, cui salutẽ debebat. Iesus autem id non permisit: sed redi, inquit, in domum tuam, ut te narrante, teq; conspecto, certo cognoscant omnes, qualis ante fueris, & qualis iam sis dei beneficio. Me recusant hospitem tui, saltem tu testis esto apud illos, quàm sibi inuiderint me eijcientes: Paruit homo iussis domini, ac profectus in Decapolim, perq; omnes ciuitates, prædicabat apud omnes, quantum beneficiorum accepisset ab Iesu. Erat hoc aliquod rudimentum Euangelicæ prædicationis apud homines crassos & impios, ac porcis illis, in quos demigrarunt dæmonia simillimos. Nec inanis fuit omnino dæmoniaci prædicatio, credidere multi, & admirati sunt. Hac nimirum imagine docuit nos dominus Iesus, nullis quamlibet impijs, non esse offerendam Euangelij gratiam, inuitis tamen, & aspernantibus non esse obtrudendam, sed rursus ita discedendum ab illis, ut scintillam aliquam relinquamus ueræ pietatis, olim fortaßis per occasionem emicaturã. Reuectus est itaq; Iesus unde uenerat, uidelicet in Galilæã, ubi iam celebris erat, & admirandus omnibus. Redeuntem igitur excepit ingens hominum multitudo, quæ magnis desiderijs expectarat Iesu reditũ à Gerasenis, & ecce rursus occasio, quæ declararet, quàm Iesus esset expositus omnibus ad subueniendũ, diuitibus simul ac pauperibus, bonis ac malis, quan-

Factum est autem cum redisset.

toq; minus haberent fiduciæ, qui apud Iudæos uidebantur esse religionis proceres, quàm hi qui in plebe habebantur contemptissimi. Adijt enim Iesum quidam ex proceribus synagogæ, nomine Iairus, cui filia erat domi puella, annos nata plus minus duodecim, ea iam agebat animam. Accidit igitur ad pedes Iesu rogans, dignaretur adire domum suam, ac subuenire filiæ morienti. Sic uocari solet medicus, ueni, experire quid possis. Quanto plenior fiducia Centurionis, qui negauit esse opus præsentia corporis, sed simplici dicto Iesum sanare posse, quem uellet. Morem gessit Iairo Iesus, properans ad ædes illius. Ecce autem inter eundum, condensantibus undiq; sese turbis (tanta erat uidendi, audiendiq; sitis omnibus,) comprimebatur Iesus. In confertam turbam ingesserat se mulier quædam, quæ iam annis duodecim laborarat fœdo & abominabili morbo, profluuio sanguinis, & amore sanitatis omnem substantiam suam erogarat in medicos, semper meliora pollicentes: sed nihil opis attulerant, nisi quod morbo addiderant aliud malum, paupertatem. Ibi prudens mulier destituta auxilio hominum, confugit ad opem diuinam, mira concepta fiducia de Iesu, ut si quicquam possit illius contingere, fore ut sanaretur. Pudor autem obstitit, quo minus prodiret illi in conspectum, ac morbum pudendum aperiret. Sed ueluti suffurari cupiens ab eo salutis beneficium, adrepsit à tergo, & attigit extremam oram

uestis

uestis illius, quæ in compressu multitudinis huc & huc trahebatur. Nec mora, protinus sensit abisse morbum, ac sisti profluuium sanguinis. Iesus autem nequaquam inuidens mulierculæ salutem, sed archisynagogo cæterisq; Iudæis, uolens exhibere formam absolutæ fiduciæ, dixit: Quis me tetigit? Quum cæteri, qui aderant uicini, negarent se tetigisse eum: Petrus cæteriq; discipuli, qui Iesu proxime hærebant, dicebant: Præceptor, undiq; premit te & affligit hominum confertißima frequentia, & perinde, quasi unus aut alter adsit rogas, quis te contigerit? Iesus autem subindicans se non de uulgari contactu loqui, de quo sentiebant discipuli, respondit: Aliquis nō uulgari more me tetigit: sibi cōscius est, quisqs ille fuit. Nam ipse quoq; ad contactū sensi uirtutem à me profectam ad eū, qui me tetigit. Quū nemo respōderet, & Iesus circunferret oculos, quasi quæritans quis esset, qui beneficiū hoc suffurari uellet, mulier intelligens nō latere Iesum, quod furtim fecerat, multo cū tremore prodijt in conspectū Iesu, & accidens ad pedes eius, professa est coram uniuerso populo, & ꝙ ob causam cōtigisset eū, & quemadmodū ilico sanata sit à morbo, quo duodecim annos laborauerat, frustra sudantibus medicis. Hanc cōfessionem extorsit clementissimus dominus: nō ut mulierculam traduceret, sed ut ostenderet Iudæis, quantū possit certa fiducia. Iesus autem cōsolans mulierem trepidam, & obiurgationē expectan-

 tem, ait:

tem, ait: filia fiducia tua tibi promeruit salutem. V*a*-*de in pace, sitq; tibi hoc meum beneficium perpe*-*tuū.* Hoc *dicto tetigit pharisæos & scribas, qui plus spei reponebant in suis operibus, quàm in bonitate dei.* Nondum *finierat hæc uerba dominus* Iesus, *dum accurrit quidam ex ædibus* Archisynagogi, *qui dixit illi:* Noli *molestus esse domino, frustra uenturo, filia tua iam mortua est.* Qui *hoc nunciabat nihilo magni ficentius sentiebat de* Iesu, *quàm de medico quopiam eximio, qui possit ægrotanti succurrere, mortuam ex citare non possit.* Ad *hunc nuncium, quum* Iesus *uide ret exanimatum* Iairum, *consolatus est eum dicens: ne metue, tantum confide, & salua erit puella.* Vbi *uen*-*tum est ad domum* Archisynagogi, Iesus *non est pas*-*sus è turba quenquam ingredi secum, præter* Petrum Iacobum, & Ioannem, *cumq; his patrem & matrem puellæ.* Ingressus *reperit domum plenam luctus.* Fle-*bant enim omnes amici, & cognati defunctam, quod officium etiam ambitione solet exhiberi diuitibus ui*-*ta defunctis. Adhibent enim qui lamententur, qui ca*-*nant lugubria, qui planctu testentur dolorem.* Hanc *pompam omnē cohibuit* Iesus, *dicens:* Nolite *flere.* Nō *enim est mortua puella, sed dormit. At illi deridebant eum, scientes certo puellam esse mortuam.* Iesus *au*-*tem cum paucis ingressus in cōclaue, ubi iacebat exa nime cadauer puellæ, uelut excitaturus eam, arripit manum eius, ac uoce clariore dixit illi: puella surge.*

Quid consequutum est? Nemo facilius expergiscitur ad uocem excitantis, quàm illa reuixit ad uocem appellantis. Non enim solum rediijt anima in domiciliũ unde fuerat egressa, uerumetiam, ut alacris uegetaq; surrexit, & ambulabat. Iesus autem quo certius esset uitæ restitutæ documentum, iußit illi dari cibum. Quo uiso uehementer obstupuere parentes puellæ. Iesus autem edixit illis, ne cui dicerent, quod accidisset, quasi cupiens hoc miraculum paucis esse cognitum, siue quo nos doceret, non esse uenandam ab hominibus benefactorum gloriam, siue ut hac figura significaret in leuioribus erratis sufficere secretam correptionẽ. Puella enim mortua designat, hominem per imbecillitatem collapsum in culpã. Mors adhuc erat recens, cadauer nondum prodierat in publicum. Itaq; exclusa turba, res paucis testibus peracta est. Felices autẽ, quos comprehendere dignatur Iesus.

CAPVT NONVM.

ATQVE hactenus quidem Iesus per se gessit Euangelij negocium, duodecim apostolos interim uarijs modis formans atq; instituens, uelut post acceptum spiritum sanctum in prædicandi munus successuros. Eoq; factorum ac sermonum suorum perpetuos testes esse uoluit. Verum ut interim ipsi quoq; specimen aliquod sui darent in tanti muneris functionem, & uiuo adhuc domino sui periculum facerent: cõuocauit eos omnes in unum, ne quid in prædicatione

dicatione discordarent. Ne uero prædicatio humiliũ & idiotarum, omnino careret autoritate, addidit illis uirtutem, ac potestatem eijciendi omne dæmoniorum genus, & omne morborum genus sanandi. Congrue-bat enim, ut qui regnum dei prædicarent, haberent ius in impios dæmones, hostes dei: & qui prædicarent eam doctrinam, quæ sanaret omnes morbos animo-rum, uirtutem haberent sanandi morbos corporum: simulq; decebat, ut ad Euangelij professionem homi-nes beneficijs potius, quàm terroribus allicerentur. Ad meum, inquit, exemplũ libenter & gratis, uestra potestate subuenite morbis & calamitatibus omni-um: ne synceritatem Euangelicæ prædicationis aliqua quæstus suspicione uitietis. Præscripsit autem quid oporteret illos docere. Nec enim mandauit illis, ut do-cerent legis ceremonias, mox abolendas: non huma-nas constitutiunculas, cuiusmodi docere solent scribæ & pharisæi, circumeuntes mare & aridam, ut face-rent unicum proselytum, sed ut docerent adesse re-gnum dei, quod iam non in rebus corporalibus situm esset, sed in spiritu & uirtute. Hæc satis erat tum præ-dicare rudibus, ad præparandum animos hominũ do-ctrinæ sublimiori. Ne uero remoraretur illos ab Euan-gelij negocio, sollicitudo rerum ad uitam corporis ne-cessariarum, ait illis: Ne quid impedimentorum tuleri-tis uobiscum in uiam, neq; baculum ad defensionem, neq; peram reponendo commeatui, neq; zonam repo-

nendis

nendis nūmis, neq; binas tunicas: certi, nihil horum uobis usquam defuturum, si synceris animis, iuxta meum iussum curaueritis Euangelij profectum. Nusquam enim nō erunt, quorū ultronea benignitas suppeditet, quod in diem uiuentibus, & paulo contentis satis sit. Nec est quod de hospitio sitis solliciti. Vbicunq; cognoueritis esse dignos regno dei, ad illos diuertite, ne subinde aliunde aliò demigrantes delitias quæsisse uideamini. Sed contenti his quæ illic repperitis, tam diu manete apud illos, donec Euangelij profectus hortabitur uos, ut aliò proficiscamini. Quod sicubi euenerit, ut nemo uos recipiat, agnoscite dignitatem uestri muneris, neq; conemini inuitis obtrudere, quod ab omnibus oportet expeti: continuo relinquite ciuitatem illam, adeo nihil ab illis accipientes, qui reijciunt uestram prædicationē, ut etiam puluerem, qui forte pedibus uestris hæsit excutiatis in illos, testificantes quod gratis illis annunciaueritis regnum dei, & quod ipsi sese reddiderint indignos tanto munere gratis oblato. His alijsq; multis sermonibus, ubi Iesus instruxit suos, abierunt apostoli bini, & peragrantes uicos, ubiq; prædicabant adesse regnum dei, atq; ubicunq; reppererunt dæmoniacos, aut ægrotos, aut alio corporis uitio obnoxios, sanabant in nomine Iesu. Hoc erat primum rudimentum apostolicæ prædicatiōis. His rebus adeo celebris facta est fama Iesu, ut rumor omniū quæ gerebat permanarit ad Herodem te-

Et audiuit Herodes tetrarcha.

dem te-

dem Tetrarcham. Quum enim Iesum ignoraret, & audiret esse quendam, qui iussu propelleret dæmones, fugaret morbos, restitueret mancos, & contractos, mundaret leprosos, excitaret mortuos, erat ancipitis perplexiq; animi, quisnam esset hic subito exortus. Quidam autem iactabant Iesum esse Ioannem, quem Herodes paulo ante occiderat, qui reuixisset, & ideo iam ueluti semideus factus, tantis miraculis polleret. Alij dicebant eum esse Heliam, quem raptum igneo curru, Iudæi rediturum expectabant, iuxta uaticiniũ Malachiæ. Rursus alij suspicabantur alium quempiam è priscis prophetis, quorum apud Iudæos erat sacrosancta memoria. Herodes autem sibi metuens, si Ioannes reuixisset quem occiderat, & incredibile ducens, ut homo semel extinctus reuiuisceret, dicebat: Ioannem ego decollaui, quo sublato, putaui neminem superesse, qui magnũ aliquid auderet. Quis aũt est iste, de quo etiã longe maiora audio, quàm unq̃ gessit Ioannes? Proinde quærebat occasionẽ uidendi eũ, nõ ut melior fieret, sed ut suæ satisfaceret curiositati, aut si uideretur, idem huic faceret qđ fecerat Ioanni. Iesus aũt quum hæc non ignoraret, nõ fecit illi sui copiam. Non enim in hoc uenerat, ut miraculis suis pasceret oculos impiorum principum, sed ut simplices ad salutem adduceret, nec placebat decollatio, qui sibi destinarat sublime crucis uexillum. Post hæc reuersi sunt duodecim ad Iesum, magna cum alacritate narrantes,

rantes, quomodo successisset Euangelij prædicatio, quantumq; miraculorum ædidissent & ipsi in nomine ipsius. Iesus *autem reuocauit illos ad modestiam, ne quid successu talium rerum insolescerent.* Nam *miracula geri uirtute dei, non hominum: nonnunquam, autem ædi per homines, non destinatos æternæ uitæ. Solam autem animi pietatem hominem reddere beatum, siue miraculorum uirtus adsit pro temporis ratione, siue non adsit.* Iesus *igitur ut ipso facto doceret illos, quo pacto deberent cibo sermonis* Euangelici, *quem ab ipso didicissent, pascere multitudinē, secessit cum illis in locum desertum, quo paulisper requiescerent ab itineris labore.* Nam *tantus erat illic cōfluxus hominum, ut nō uacaret illis uel cibum capere.* Abduxit *igitur eos in desertum uicinum ciuitati* Galilææ *Bethsaidæ, quæ communis erat patria* Petri, Andreæ *&* Philippi. Hic *nimirum secessus nō datus est ad ineptas uoluptates, aut somnum, sed ad tranquillitatem orandi, & gratias agendi deo.* Talem *enim oportet esse relaxationem uirorum apostolicorum. Cæterū ubi rumore sparsum esset, quo se subduxisset* Iesus, *innumerabilis hominum multitudo, undiq; conglomerans sese, sequuta est illū in desertum.* Iesus *autem uidens illorum auiditatem, prodijt è latebris in quas secesserat, & adeo non repulit eos, ut ultro etiam iret obuiam, & illud interim docens discipulos suos, à secessu breui, statim redeundū ad Euangelicam functionem.*

Et assumptis illis.

Iesus

Iesus autem progreßus, ubi uidit infinitam uim uirorum, mulierum, ac puerorum, uarijs ex locis pedibus tanto itinere perueniſſe in deſertum, uelut oues huc & illuc palantes, paſtore deſtitutas, tactus miſericordia, primum animos illorum pauit, multa loquens illis de regno dei, tum eos qui morbis alijsq; corporis malis tenebantur, ſanabat. Hæc dum aguntur, cœpit inclinare dies. Apoſtoli uero conſiderantes turbam eſſe immenſam, appetere ueſperam, locum eſſe procul ſemotum ab oppidis & uicis, nullum eſſe commeatum: ſubmonent Ieſum, dicentes: Dimitte turbas in tempore, ut in oppidula, uillasq; proximas abeuntes, parent ſibi cibum. Nam hic locus deſertus eſt. Ieſus autem ut oſtenderet non defuturum cibum his, qui to to pectore uacarent Euangelicæ doctrinæ, ſimulq; hoc agens, ut euidens eſſet miraculum quod decreuerat ędere, reſpondit diſcipulis: Nō eſt neceſſe, ut hac gratia diuertāt in oppida & uillas. Quin potius uos ipſi date illis cibum: ſubindicans & hoc eſſe nonnunquā apoſtolici muneris, de ſuis facultatibus, quamuis exiguis, ſubleuare neceßitatem ſui gregis. Nec deerat animus apoſtolis, ſed dolent deeſſe facultatem. Itaq; reſpondent: Non eſt nobis quicquam ciborum, præter quinq; panes, & duos piſces. Hoc cōmeatus, uix nobis paucis ſuffecturum eſt in cœnam, niſi forte uis ut nos eamus in proximos uicos, empturi cibos tantæ multitudini ſuffecturos. Atqui ad eam rem opus eſſet multis

multis denarijs, quum apud nos pecuniæ sit quàm minimum. Erant enim fermè quinq; uirorū milia. Ad hæc Iesus: Facite ut discumbant omnes, per sodalitia, sic ut quinquageni simul accūbant. Sic enim solent, qui multis exhibent conuiuium, singulis mensis certum adhibere numerum, ut sciant promi ac ministri, quantū debeant apparare. Apostoli, tametsi nihil uiderent apparatus, tamen ad iussum domini iubent populum per sodalitia discumbere, ueluti iam apponendis epulis. Simili simplicitate obtemperat & populus. Iesus itaq; nouus conuiuator, accepit quinq; panes ac duos pisces, & subrectis in cœlum oculis, uerbis bene ominantibus primum consecrauit cibum, deinde fregit, mox distribuit discipulis, ut apponerent turbæ. Refecti sunt omnes usq; ad satietatem, & adeo nihil defuit, ut expletis omnibus, collecti sint per discipulos, duodecim cophini fragmentorū. In his quoq; latet doctrinæ secretioris imago. Habent apostoli cōmeatum, sed Iesu. Is ut uilis est ac plebeius, ita pusillus est. Multiplex enim est Mosi doctrina: uaria, & opipara est philosophorum eruditio: at simplex ac breuis est sermo Euangelicus, sed qui sufficiat reficiendis animabus omnium gentium, si quemadmodum oportet & tradatur & accipiatur. Apostolicis uiris creditus est sermo, quo saginantur animæ, sed hunc non apponunt populo, nisi prius à Christo consecratum ac fractum. Tum enim demum uerus est fructus

p Euange-

Euangelicæ prædicationis, si doctor quod habet sibi creditum donum eruditionis, non arroget sibi, nec ueluti de suo temere promat, sed Christo reddat consecrandū. Alioqui inanis erit opera docentis, nisi ille sermonem benedixerit, nisi fregerit, nisi distribuendum tradiderit suis manibus. Efficax enim est, quicquid ab illis manibus proficiscitur. Ille est qui pascit, qui reficit, qui satiat. Episcopi nihil aliud sunt, q̄ ministri, ac dispensatores liberalitatis alienæ. Populus interim per sodalitia discumbit humi, nihil hæsitans, nihil murmurans: significans, in cœtu ecclesiastico oportere adesse modestiam, ac simplicem animi fiduciam, & abesse discordiam ac tumultū omnem. Quin & illud mihi considera mysterij. Dominus Iesus primum docuit ac sanauit, deinde pauit. Est autem & sermo diuinus animæ cibus, sed huius aliqua portio nō negatur etiam impijs, & catechumenis. Est enim medicina mentium, & refectio imbecillium. Idem enim agit salutaris doctrina in animis peccatorū, quod Iesus uerbo, contactuq; suo faciebat in morbis corporum. Sed est panis mysticus, qui non datur nisi iam doctis, ac sanatis. Hic nimirum est cœlestis ille panis corporis dominici, qui non datur his, qui nondum recepti sunt per baptismum in corpus ecclesiæ, nec his, quorū animus adhuc tenetur aliquo graui crimine, ueluti morbo capitali. Nec solidus ille cibus sapientiæ reconditioris, quem Paulus nō promebat nisi inter perfectos,

proferen-

proferendus est quibuslibet. Porrò quoniam dominus sic temperarat omnia dicta factaq́;, ut nunc promeret indicia diuinæ uirtutis, nunc ostenderet ueritatem humanæ naturæ, uariabant hominum de illo opiniones. Quoniam autem oportebat apud eos, per quos statuerat mundum innouare, concordem & consentientem esse de ipso professionem: quum solus erat orans cum discipulis suis, percōtatus est illos, quid de se sentiret populus, aut quem esse dicerent? Discipuli respōdent: Alij suspicātur te esse Ioannem baptistam, qui reuixerit: alij uero Heliam, quem Iudæi putant rediturum antequam ueniat Messias: alij porrò credunt uirum quempiam è priscis illis prophetis reuocatum in uitam. Tum Iesus: Vulgus suo more uacillat, nec sibi cōstat. Vos autem, qui me propius ac domestice nostis, quem me esse dicitis? Ibi Petrus cæteris ardentior, omnium nomine respondit: Nos te scimus esse Messiam, quem deus unxit omnibus dotibus cœlestibus. Iesus autem approbat quidem illorum rectam professionem, sed interminatur, ne cui quod sentirent dicerent. Nondum enim uenisse tempus eius mysterij palàm omnibus aperiendi, prius esse peragendum mortis sacrificium, perq́; multas contumelias ad eius nominis gloriam esse perueniendum. Oportet enim, inquit, filium hominis multa perpeti, & reprobari à senioribus & scribis & principibus sacerdotū, deniq́; occidi etiam, ac mox tertio die resurgere. Cauendum igitur, ne uel

Et factū est.

huius nominis gloria nunc prædicata, ob corporis afflictionem, ac mortem, fidem non inueniat, ac mortem meam impediat. Quum autem Petrum ad mentiōem mortis inhorrescentē, & ad diuersa cōsilia cohortantem cōpescuisset, cœpit & suos discipulos ad imitationem suæ mortis adhortari dicens: Sic uisum est patri, hac uia perueniendum ad gloriam. Qui uult esse meus discipulus, si cupit esse particeps felicitatis, debet imitator esse mortis. Non satis est me consectari pedibus, factis sequatur oportet, alioqui nō agnoscam discipulū. Quisquis enim accesserit ad Euangelij prædicationem, se totum abneget, & omnibus huius uitæ curis semel renunciet, opibus, uoluptatibus, honoribus, cognatis, affectibus, deniq; uitæ ipsi, tollatq; crucem suam quotidie, semper animum habens paratū, ad omnia quæ me uidetis perpeti. Præcedam magister, sequatur qui uolet esse discipulus. Nec est quod metuatis uobis exitiū. Sic perire, seruari est. Quisquis enim mea causa uitæ iacturam fecerit, is uitam suam in tuto collocauit. Contra, qui resiliens ab Euangelico negocio, uoluerit seruare uitam corporis, is perdet animæ suæ uitam, quæ uera deniq; uita ducenda est. Huius seruandæ gratia rerum omnium iacturam accipere prudentis est. Quid enim profuerit homini, si lucrifecerit, quicquid hic mundus habuerit expetendum, quum sui ipsius iacturam faciat? Homine pereunte, pereūt & illa quæ parauerat. Totus autem perit, qui

perdidit

perdidit uitam æternam. Ne *pudeat discipulum ea perpeti, quæ ego passurus sum.* Ne *pudeat apud omnes meam profiteri doctrinam.* Etenim *quem mei, meorumq; sermonum puduerit apud homines, offensum ignominia crucis, huius uicissim pudebit filiū hominis, cum deposita carnis infirmitate, denuo ueniet, proferens uniuerso mundo maiestatem suam, patris, & sanctorum angelorum.* Et *ne dubitetis olim futurum, quod dico: illud uobis affirmo pro certo, sunt hic inter uos astantes quidam, qui non exibunt ex hac uita, nisi prius uiderint aliqua ex parte maiestatem regni dei: quod nūc latet, olim patefiet omnibus.* Vt *autem præstaret* Iesus *quod erat pollicitus, die ab hoc sermone fermè octauo, selegit è duodecim tres,* Petrum Iacobum, & Ioannem, & *conscendit ex more montem ut illic oraret.* Atq; *inter precandum, subito mutata est facies eius in aliam speciem, maiestatis & gloriæ plenam, ac uestimenta eius niueo candore relucebant. Conspiciebantur autem simul & duo uiri simili maiestate colloquentes cum eo, quorum alter* Moses, *alter* Helias. Lex *enim typis adumbrarat* Iesum, *prophetiæ designarant.* Horum *cum* Iesu *colloquiū, quid aliud est quàm ueteris ac noui testamenti consensus?* Colloquebantur *autem de mortis genere, quam iuxta prophetiam ab ipsis olim proditam dominus completurus esset* Hierosolymæ, *quo rursus gloriæ suauitas, mentione mortis temperaretur.* Hæc *autem non pla-*

nè perſpiciebant apoſtoli, quod oculos haberent ſo-mno grauatos. Cæterũ experrecti planè uiderunt maieſtatem domini, ſimulq́; duos uiros illi aſſiſtentes. Qui cum inciperent ab Ieſu diſcedere, Petrus metuens ne pariter diſcederet totum illud iucundum ſpectaculum, dixit ad Ieſum: Præceptor, non eſt hinc uſquã abeundum. Valeat Hieroſolyma, *quæ tibi mortem minatur. Quin potius faciamus in hoc monte tria tabernacula, unum tibi, unum* Moſi, *& unum* Heliæ. *Hæc* Petrus, *uelut ebrius dulcedine uiſionis loquebatur, neſciens quid diceret. Quærebat enim triumphum ante uictoriam, & brabeum ante certamen. Hæc loquente* Petro, *oborta eſt ſubito nubes, & obumbrauit diſcipulos, non iam ſuſtinentes in corpore mortali, tantæ gloriæ ſpectaculũ. Dum autem* Moſes *&* Helias *ingrediuntur in nubem, euaneſcentes ab oculis diſcipulorum (æquum enim erat, ut apparente luce ueritatis* Euangelicæ, *cederent umbræ & obſcura figurarum ænigmata,) uox patris ſonuit de nube dicens:* Hactenus *Iudæi ſuſpexerũt* Moſen *&* Heliam, *qui uaticinati ſunt de filio meo. Magni fuerunt illi, ſed ſerui mei.* Hic *autem eſt ille filius meus, unice charus animo meo, ipſum igitur audite.* Hac *uoce ſonante, repertus eſt* Ieſus *ſolus, ne ſuſpicarentur in aliũ quàm in ipſum, eius uocis teſtimonium pertinere.* Porrò *tres illi diſcipuli; ita ut iuſſi fuerant à domino ſiluerunt, neq; cuiquam narrauerunt arcanum eius ſpectaculi, donec re-*

ſurrexiſſet

surrexisset à mortuis. Noluit enim dominus ante mortem suam, prædicari diuinam maiestatem suam: siue ne qua res impediret illud sacrificium, quo restituendum erat genus humanum: siue ne frustra prædicaretur, quod nullus esset crediturus. Simul autem ipsa re nos docuit, si quid in nobis magnificum fuerit, celandum potius esse, quàm iactandum, & si quam habemus à deo donatam uirtutem, eam factis esse declarandam, potius quàm prædicatiōe. Postero die descendit Iesus de monte cum tribus discipulis. Reperit autem ingentem hominum multitudinem circa reliquos apostolos, quos ascensurus in montem reliquerat. Populus autem ut uidit redeuntem Iesum, occurrit illi. Desiderauerant enim illum. Et acciderat recens, cuius gratia requirerent illius præsentiam. Clamabat enim quidam è turba dicens: Magister obsecro te, moueat te calamitas filij mei. Nam mihi unicus est. Tenetur autem à sæuissimo dæmone, qui subinde corripit eum, ac miseris uexat modis, magno cum clamore, elidens eum in terram, ac discerpens, spumantem interim. Quoties autem corripuit eum, uix ab eo discedit, nisi toto corpore dilaniato. Rogaui discipulos tuos ut eijcerent spiritum. Conati sunt, nec potuerunt. Iesus autem intelligens hoc accidisse propter incredulitatem patris, qui filio orabat salutē, obq; infirmam adhuc fiduciam discipulorum, exclamauit dicens: O natio diffidens, minimeq; simplicis animi, quàm diu

Factū est autem sequenti die.

uersabor apud uos & ista patiar? Nondum hoc effi-cio, ut mihi fidatis? Adeo uobis obstat huius corporis imbecillitas? Et uersus ad hominẽ, simulq; stipulatus ab eo fiduciam firmiorem. Adduc, inquit, huc filium tuum. Vt autem adductus est ad Iesum, rursus corri-puit illum dæmon, elidens puerum in terram, moxq; Iesus restituit eum sanitati, ac reddidit illum patri sa-num, quem adduxerat insanabilem. Quo miserabilius fuerat mali spectaculum, hoc magis admirati sunt o-mnes præsentiam uirtutis diuinæ. Quum autem hu-iusmodi factis indies inclaresceret fama Iesu, discipu-lorum animos tentabat quædam humana gloria, quod talem haberent dominum, in cuius nomine patrarent & ipsi miranda. Iesus autem ab hoc affectu reuocat eos ad contemplationem humilitatis, qua post erant offendendi. Vos, inquit, delectat miraculorum gloria, sed magis refert, ut hos sermones à quibus abhorret animus uester, infigatis cordibus uestris. Hoc enim oportet maxime meminisse, quod oportebit omnes imi tari: De gloria ego uidero. Futurũ est enim quod iam dixi, & iterũ dico, ut filius hominis, cuius gloria uos nunc delectat, mox capiatur, & tradatur in manus ho-minum, & affligatur multis modis, ac morte demum afficiatur. Hic sermo tametsi iam semel atq; iterum auditus, non insederat animis discipulorum. Nõ enim poterant meminisse, quod non libebat audire. Abhor-rebant à mentione mortis, intenti gloriæ Iesu, non in-telligentes

Omnibusq; mirantibus.

telligentes interim domini gloriam, per crucis ignominiam potissimum illustrandam esse. Audiebant autem de morte, sed tanquam per somnium, nequaquã sentientes, quid hoc sibi uellet, quod dicebatur: nec ausi tamẽ sunt illum interrogare, quid sibi uellet hic sermo, memores Petrum ingerentem sese, audisse, uade post me Satana, non sapis ea quæ dei sunt, sed quæ sunt hominum. Post hæc Iesus ibat Capernaum, discipulos uero carnales adhuc, quoniam uiderant miraculorum gloriam, quoniam audierant promissam maiestatem regni dei, quoniam ipsi quoq; prodigiosa fecerant in nomine Iesu, subijt humana quædam cogitatio, quæ tandem eò erupit, ut hac de re inter eundum inuicem cõmentarentur, quis esset primas habiturus in regno dei. Somniabant enim tale quiddam fore in regno cœlorum, quale uiderant in aulis principum, aut in ædibus diuitum, ubi qui elatior est ac ferocior, is maior est. Iesus autem tametsi non ignoraret, quid inter sese disputassent, tamen ingressus domum interrogauit eos, quid hoc esset rei, de quo inter eundum disputassent. Obticescentibus illis præ pudore, Iesus ut ostenderet se non latere cogitationes & clancularios sermones ipsorum, apprehendit puerum quendam, ac statuit illum iuxta se, & conuocatis duodecim ait: Vos disputatis de magnitudine. Apud me maximi sunt, qui minimi sunt. Quid hoc puero simplicius, quid humilius? Tales oportet uos fieri, si uelitis esse

Intrauit aũt cogitatio.

primates in regno Euangelico. Nescit ambitionem, nescit dominatum, nescit tyrannidem regnum fidei & charitatis. Quisquis exceperit puerum hunc in nomine meo, me recipit. Quisquis autem me recipit, recipit eum qui me misit. Si ego dominatum in uos exercui, disputate & uos de primatu: sin omnium potius commodis inseruiui, fugiens omnem huius mundi gloriam, scitote illum magnatem fore inter uos omnes, qui cõtemptu gloriæ, qui modestia, qui seruiendi omnibus studio, minimus fuerit omnium. Quoniam autem audierant etiam paruulos esse recipiendos in nomine Iesu, uenit in mentem Ioanni, quod quendam exclusissent ab Euangelij consortio. Dubitat igitur, quemadmodum omnes essent admittendi ad contubernium salutis Euangelicæ, an itidem omnes essent admittendi ad functionem prædicationis Euangelicæ, & peractionem miraculorum. Suberat autem & hic tacitus quidam affectus inuidentiæ. Solis duodecim dominus Iesus donarat potestatem eijciendi dæmonia ac sanandi morbos. Hanc dignitatem non putabant alijs communicandam. Ait itaq; Ioannes: Præceptor, quum abs te missi, perageremus munus Euangelicũ, uidimus quendam eijcientem in tuo nomine dæmonia, quum tamen non sit de numero duodecim, ac ne sequatur quidem te. Hunc tanquam alienum à nostro contubernio, prohibuimus ne faceret. Iesus autem, qui nusquam se patitur à spiritibus impijs prædicari, docet homines, qua-

lescunq;

lescunq; non prohibendos ab Euangelico negocio:eti amsi parum syncero id animo faciant,modo faciant, inquit:In Iesu nomine quod faciunt, & idem faciant quod uos.Quisquis enim non aduersatur nobis, hoc ipso pro nobis facit,quod non facit contra nos. Rei *nouæ,ac modis omnibus diuulgandæ, prodest omnis fauor.* Miraculum *non est eius qui facit, sed eius qui uirtutem suam ædit per ministrum hominem. Quis/quis igitur miraculum ædit inuocato meo nomine,illu strat gloriam meam,sibiq; ius adimit in posterũ ma/le loquendi de me, cuius nomen expertus sit tam effi/cax.* Accidit *autem,ut quum instaret tempus, quo* Ie/*sus relictis terris recipiendus erat in cœlum, dominus ingressus esset iter, ipso uultu præ se ferens,quod iret* Hierosolymam,*uelut occursurus ad mortis occasionẽ.* Præmisit *itaq; nuncios ex apostolis aliquot, ut in ci/uitate quadam* Samaritanorum, *qua erat iter, para/rent sibi hospitiũ.* Vt *autem uenerunt,ciues occluse/rant eis portas ciuitatis,eo quod ex ipso habitu, uul/tuq; coniectarent,quod peterent* Hierosolymam. Sa/*maritani uero,quoniam adorabant in monte,oderant & abominabantur omnes,qui religionis causa pete/rent* Hierosolymam. Iacobus *autem &* Ioannes*, qui missi fuerant, ubi uiderunt inhumanitatem ciuium, qui mœnibus etiam excluderent, cõmoti dixerunt do/mino:*Domine *uis,ut iubeamus ignem è cœlo descende re,quemadmodum fecit* Helias*, qui consumat istos?*

Factum est autem.

Iesus

Iesus autem ut ostenderet, quantam oporteat esse mansuetudinem Euangelici doctoris, increpatione cohercuit illorum iracundiam dicens : Nolite uobis Heliæ factum in exemplum uocare . Ille spiritu ductus eius temporis, perdidit impios. Vos autem nondum intelligitis, cuius spiritus uos esse oporteat. Mansuetior est Euangelicus ille spiritus . Erit olim uindictæ tempus, interim filius hominis uenit, nõ ut perdat animas, sed ut seruet. Qui nunc excludunt, fortassis in posterum recipient. Seruandi sunt igitur, ut sint qui possint resipiscere. Et eo oppido relicto diuerterunt in aliud oppidulum. Hoc sermone Iesus exemit ex animis illorum omnem uindictæ cupiditatem, docuitq; lenitatem erga eos, qui primum excluderent doctrinam Euangelicam, quod hos satis esset ad tempus relinquere, donec per occasionem cõuerterentur ad mentem meliorem. Rursus accidit inter eundum, ut quidam ultro diceret Iesu: Sequar te , quocumq; ieris . Iesus autem uolens ostendere non esse admittendos ad consortium Euangelicæ functionis , qui non adferrent animos ei negocio pares, satius enim esse, non suscipere negocium , quàm à suscepto deficere, dixit illi: Vulpes habent suas latebras in terra, ac cœli uolucres habent suos nidos in arboribus, filius autem hominis, non habet ubi reclinet caput suum. Non est igitur idoneus sectator huius, qui quicquam habet in hoc mundo , quo semet oblectet, aut in quo conquiescat . Omnibus renunciet

oportet

oportet, qui me sequi uolet. Rursus ubi conspexit alterum quendam, dixit illi: Sequere me. Ille autem respondit: Domine, permitte mihi, ut prius sepeliam patrem meum. Iesus autem subindicans omnibus officijs carnalibus præponendum esse negocium salutis, ait illi: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autē uade, & annuncia regnū dei. Hac imagine dominus illorū excusationem exclusit, qui prætextu pietatis humanæ, differunt curam ac studium salutis æternæ. His deteriores sunt qui causatione rerum domesticarū, prorogant, & recrastinant salutis negocium, quod ad primam statim occasionem peragendum est. Occurrit enim alius, qui iussus sequi respondit: Sequar te domine, tantum illud permitte mihi, ut dicam uale domesticis meis. Tum Iesus: Quisquis semel admouerit manum aratro ac deinde respexerit, non est aptus regno dei. Summum & arduum est hoc negocium, quod qui semel aggressus sit, eum oportet perpetuo studio progredi ad perfectiora, nec deflectere animum ad curas sordidas rerum fluxarum.

CAPVT DECIMVM.

POST hæc autem designauit dominus Iesus è numero discipulorum & alios septuaginta, quemadmodum antea selegerat duodecim apostolos, quos mittebat binos in omnem ciuitatem, in quam ipse decreuisset uenire, quo sua prædicatione præpararent animos in aduentum domini, & hos instruxit ad mu-

ad munus Euangelicæ prædicationis, quemadmodum prius instruxerat duodecim. Reddidit autem causam, quare auxisset numerum prædicatorũ. Messis, inquit, copiosa, operarij uero pauci. Rogate igitur dominum messis, ut extrudat operarios in messem suam. Late spargitur Euangelij rumor, & plures accenduntur auiditate doctrinæ cœlestis. Parati sunt animi: tantũ desunt, qui colligant homines, ultro properantes ad regnum cœlorum. Ite igitur, meis unius præsidijs freti. Frement potentes ac mali aduersus doctrinam ue- stram. His uos nudos & inermes obijcio. Non enim mitto uos, ut quenquam lædatis, sed ut simplices, & innoxij studeatis omnibus prodesse. Ne quærite igitur humana præsidia, quibus uos aduersus improborũ uio lentiam armetis: ac ne de uictu quidem sitis solliciti. Expediti ite ad negocium Euangelicum, neq; saccu- lum, neq; peram, neq; calciamenta uobiscum portan- tes. Nunquam uobis deerit, quod naturæ necessitati sa- tis sit. Ac ne de tecto quidem sitis solliciti: erunt qui uos excipient. Tantum præstate uos puros, & incor- ruptos ministros Euangelicæ prædicationis. In quan- cumq; domũ introieritis, primũ precemini pacem toti familiæ. Quod si ibi fuerit filius pacis, hoc est, homo mitis, auidusq; mansuetæ doctrinæ, proderit illi uestra precatio, & amplectetur hospitem bene ominantem: sin minus, ne pœniteat bene precatos fuisse. Non enim uobis peribit merces oblati officij. Nec est quod à quo-

quam

quam supplices rogetis hospitium, aut impudenter cuiquam uos ingeratis. Res enim tanta, nec est obtrudenda inuitis, nec ulli tamen non offerenda. Qui uero libenter ac prompte uos receperit, apud illum manete, non affectantes uitæ delitias, sed pro necessitate corporis, edentes ac bibentes, quæ apud illos fuerint. Aequum est enim, ut qui laborat in Euangelico negocio, uiuat ex eorum liberalitate, quibus laborat, si non aliunde suppetat unde uiuat. Illud item cauendum, ne ex alijs ædibus in alias demigretis, quasi fastidito priori hospitio, lautius & instructius quæratis. Sit uobis satis quodcunq; primum obtigerit. Quod si continget uos ingredi ciuitates, si uos exceperint ciues, edite ac bibite sine delectu, nulloq; fastidio, quicquid uobis apponitur: quoq; gratiores sitis hospites, maioreq; cum fide prædicetis regnum dei, sanate ægrotos eius ciuitatis, restituite debiles & mancos, liberate dæmoniacos: atq; hæc omnia gratis ac prompte facite, neminem reijcientes, neq; pauperem, neq; diuitem. Ac tum dicite illis: Videtis argumenta uirtutis diuinæ, præparate animos uestros ad innocentiæ studiũ. Iam enim aduentat ad uos regnum dei. Pelluntur morbi corporum, mox profligabuntur & animorum morbi, peccata. Quod si quam ciuitatem fueritis ingressi, in qua nemo sit qui uos recipiat, nolite illic supplices ambire hospitium, sed prodite in plateas eorum, atq; ibi publice palamq; dicite: Gratis obtulimus uobis nunci

um æternæ salutis. Quoniam autem spernitis officiũ nostrum, nihil uolumus à uobis beneficij. Ecce etiam puluerem qui adhæsit pedidus nostris extergimus in uos, testimonium à nobis oblati, & à uobis spreti felicissimi nuncij, qui nolentibus ingeri non debet. Illud tamen scitote, quod siue receperitis, siue non receperitis, in proximo est uobis regnum dei. Si receperitis, ueniet uestro bono, sin minus, ueniet uestro malo. Hac uindicta uos eritis contenti sicubi spreuerint uos. Veniet illis ultio suo tempore. Nam illud affirmo uobis, quod in illo die supremi iudicij, mitius agetur cum Sodomis, quàm cum illa ciuitate, quæ tantam dei benignitatem, gratis oblatam spreuerit. Omnes mirantur seueram dei uindictam in Sodomos, sed hoc illos subleuat, quod non fuerint tot modis prouocati ad resipiscentiam. Et Iudæi sibi placentes execrantur illorũ memoriam, quos ira dei horrendo exemplo funditus sustulit, sed horribilior uindicta manet ipsos, si tot beneficijs, tot miraculis prouocati, neglexerint ac spreuerint dei bonitatẽ. Væ tibi Chorozain, uæ tibi Bethsaida, ciuitates Israëliticæ. Nam si in gentium urbibus Tyro & Sydone, quas uos abominamini, prodita fuissent miracula, quæ prodita sunt in uobis, iam olim resipuissent, & in cilicio ac cinere sedentes, agerent suorum peccatorum pœnitentiam, quum uos interim erectis aduersus deum ceruicibus, uobis ipsis placeatis. Et tibi uæ Capernaum, quæ nunc opibus tumens,

delicijs

delitijs affluens, usq; ad cœlum uideris exaltata, in illo die deijcieris usq; ad inferos. Quanquam estis humiles legati, tamen quoniam meo nomine uenietis, & inæstimabile dei donũ annunciabitis, nõ erit leuis cõdemnatio spernentium. Qui uos audit, me audit, qui p uos loquor: cõtra qui uos spernit, me spernit. Porrò qui me spernit, spernit eum qui me misit. Nec enim ex me quicquam loquor, quod non acceperim à patre, neq; uos quicquam loquemini, quod ex me non didiceritis. Itaq; ut mea doctrina patris est non mea, ita uestra prædicatio mea erit, non uestra. His sermonibus instructos dominus Iesus emisit septuaginta discipulos, facturos sui periculum in Euangelij prædicatione. Cum autem res mire successisset, reuersi sunt cum gaudio, dicentes: Domine, nõ solum morbi pelluntur, uerumetiam dæmonia subijciuntur nobis in tuo nomine. Iesus autem quo muniret suorum animos aduersus morbum inanis gloriæ, qui sanctis etiam solet obrepere, proponit illis exemplũ Luciferi, qui ob superbiam à tanta felicitate subito deiectus esset. Videbam, inquit, Satanam fulguris ritu de cœlo cadentẽ. Insignis erat illius dignitas in cœlis, & tamen ob animi tumorem, subito deiectus est à summis ad ima: Quanto magis uobis cauenda superbia, qui mortale corpus circunfertis, omnibus obnoxij periculis. Magna est potestas quam tradidi uobis, sed eam tradidi, non ut inde insolesceretis uos, sed ut per miracula conciliaretur

Reuersi sũt autem septuaginta.

fides Euangelio. Non repeto quod dedi, modo ne uos abutamini. Ecce enim do uobis potestatem, qua conculcetis serpentes & scorpiones, aut si quid aliud est quo potest nocere inimicus Satanas. Nihil horum nocebit uobis. Veruntamen de hoc nō expedit uobis gloriari, quod spiritus subijciantur uobis: fient ista etiam per reprobos: sed de hoc gaudete, quod nomina uestra scripta sunt in cœlis. Nam eò uos subuehet uestra modestia, ueraq; simplicitas, unde corruit per arrogantiam Lucifer, si perstiteritis in eo quod cœpistis. Hæc loquutus dominus, mox cœpit exultare spiritu sancto, ac de successu Euangelij patri gratias agere: nos interim instituens exemplo suo, ut si quid feliciter cesserit nobis conantibus, exultemus, non humano affectu, sed gaudio spirituali: nō nobis arrogantes ullam gloriæ portionem, sed gaudentes illustrari gloriam dei, gaudentes de profectu proximi. Gratias, inquit, ago tibi domine pater & conditor cœli ac terræ, quod hæc tam sublimia celaueris eos, qui iuxta mundum sapientes habentur ac prudentes, ac reuelaris ea pusillis, humilibus, idiotis, ac iuxta mundi iudicium imprudentibus. Sic profecto factum est pater, quia sic placuit æterno tuo cōsilio, ut reiectis elatis, per humilitatem eueheres homines ad ueram sublimitatem. Nulla est autoritas quam mihi non tradiderit pater, ne quid timeatis mundum, scientes uos habere potentem dominum. Summus enim consensus est, & omnium rerum

In ipsa hora

societas

societas inter patrem & me. Imò nemo planè nouit filium, quis sit, & quantus, nisi pater qui genuit: neque quisquam nouit, quis sit, & quantus sit pater, nisi filius ex eo natus, & si cui uoluerit filius aperire. Nō *aperit autem, nisi modestis, mansuetis, & credulis.* Post *hæc conuersus ad discipulos suos, gratulatur illis eam felicitatem, quæ negata esset summis etiam uiris.* Beati, *inquit, oculi, qui uident, quæ uos uidetis.* Illud *enim pro certo confirmo uobis, quod multi prophetæ & reges uoluerūt uidere, quæ uos humiles uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.* Agnoscite *felicitatem uestram, sed fugite insolentiā.* Sumite *sanctam superbiā aduersus omnia, quæ mundus hic, ut sublimia miratur, quum exigua sint ac sordida, præ his, quæ uobis donantur.* Quodā *autem die, quum* Iesus *disputans cum* Iudæis, *imposuisset silentium* Sadducæis, *qui tentandi gratia quæstionem proposuerant, de uxore septem uiris nupta, quis eam esset omnium habiturus in resurrectione, accessit ad eum quidam scriba, legis peritus, uelut ex intima legis cognitione quæstionem propositurus.* Magister, *inquit, quod est præcipuum dei præceptum, quo seruando possim assequi uitam æternam?* Iesus *respondit:* Quod *ex me quæris, hoc alij debebant ex te discere.* Siquidem *tu legis scientiam profiteris.* In *ea quid scriptū est? Aut quomodo tu legis, quod ibi scriptum est?* Ille *respondit:* Diliges *dominum deum tuum*

Et ecce quidam legis peritus.

*ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis ui-
ribus tuis, & ex tota mente tua, quia satis diligi non
potest. Post hunc autem diliges proximum tuum si-
cut teipsum. Iesus autem responsum approbans ait:
Tenes quid sit optimum, nihil superest, nisi ut præ-
stes quod intelligis. Id si feceris, uiues: nec enim cogni
tio legis dat uitam, sed obseruatio. Hoc domini respō
so tactus pharisæus, quod uerba legis teneret, quum id
quod esset in lege præcipuum non obseruaret, quoni-
am tumebat inani gloria, noluit agnoscere uitium su
um, sed perinde quasi iam præstitisset abunde præce
ptum de diligendo deo, quæstionem mouet de proxi-
mo: quis, inquiens, est meus proximus, quasi deum di
ligeret, qui in proximum immitis ac maleficus esset.
Iudæi uero proximi nomen fermè interpretabantur,
de suæ gentis hominibus, existimantes sibi fas esse
odisse exteros, nec in hos quicquam conferre benefi-
cij. Iesus itaq; sciens animum hominis, respondet hu-
iusmodi similitudine, rem totam mystica quadam ima
gine depingens ac ponēs ob oculos, docensq́; dei præ
ceptum de diligendo proximo non esse circunscriben
dum arctis finibus cognationis ac gentis, sed latius
ad omnes homines esse proferendum, quum sæpenu-
mero fiat, ut qui genere proximus est, alienior sit af-
fectu, quàm hostis. Homo quidam, inquit, proficiscens
ab Hierosolymis Hiericho, incidit in latrones, qui nō
contenti spoliasse uestibus miserum, inflictis etiam*

Homo quidam descendebat Hierosolymis.

multis

multis uulneribus reliquerunt eum in uia semiuiuũ,illic periturũ, si nemo succurrisset, atq; eo facto abierunt ipsi. Accidit autem ut sacerdos quidam per eandem uiam faceret iter. Is quũ ob religionis professionem potissimum præstare debuerit dei præceptum, tamen Iudæus Iudæum, & Hierosolymita, Hierosolymitam spoliatum, saucium, semiuiuum uidit, nulloq; misericordiæ affectu tactus præterijt. Post hæc accidit, ut eadem transiret Leuita quidam, à quo merito quis expectasset obseruationẽ præcepti diuini, quod deditus templo frequenter sacris operaretur. Et is quoq; uiso saucio præterijt, neq; quicquam opis attulit fratri ac populari suo. Post hos accidit, ut Samaritanus quidam illac iter faciens, conspiceret spoliatum ac semiuiuum, & admirans quid esset, accessit propius, & intellecta hominis calamitate, misericordia motus est erga Iudæum, quum ipse esset Samaritanus. Porrò Iudæi uehementer abominantur Samaritanos. Nec solum misertus est, sed neglecto itineris dispendio, adijt hominem, uinum & oleum infudit uulneribus, deinde obligauit. Nec hoc officio contentus, imposuit illum in iumentum suum ac deportauit in diuersorium, atq; illic diligentius etiam illius curam egit. Quoniam autem urgebat itineris necessitas, deprompsit duos denarios, deditq; hospiti meritorio, ut tantisper haberet curam uulnerati, donec ipse peracto itinere redisset, dicens: Habes precium, de meo cura hunc, quod si quid

 impen-

impenderis ultra summam hanc, tibi nihil peribit, mihi imputa quum rediero, & quicquid impenderis, resoluã. Hæc loquutus dominus, dixit legis perito: Quis horum trium tibi uidetur fuisse proximus ei qui inciderat in latrones? Tum legis peritus: Is, inquit, qui misertus subuenit misero. Subiecit Iesus: Et hic recte respondisti, fac ut uita respondeat orationi, & Samaritano malis esse similior, quàm sacerdoti aut Leuitæ. Hac parabola dominus Iesus taxauit Iudæorum arrogantiam, qui sibi uidebantur abunde diligere deum quod illius templum adirent, quod immolarent uictimas, quod illius præcepta circunferrent in fimbrijs uestium, quod deum ac dominum semper haberent in ore, quum deus nihil moretur istiusmodi cultum, sed occulto syncerae puræq; mentis affectu magis delectetur. Cæterum erga proximum nullo charitatis affectu tangebantur, sibi proprie uiuentes, & inuidentes etiam, quibus oportebat opitulari. Quod si quid officij præstabant, non præstabant nisi sui generis hominibus, quum oporteat omnem hominem esse proximum homini, si quando res poscat subsidium. Sacerdos & Leuita genere proximus erat uulnerato: sed Samaritanus genere hostis, charitate proximus erat. Iudaica religio gentem discernit. Euangelica pietas nescit huiusmodi discrimina, gestiens omnibus benefacere, nullo personæ delectu. Quemadmodum ipse dominus uenit seruandis omnibus, aliquando Iudæis probri gratia

dictus

dictus Samaritanus, sed non offendit uniuersas orbis nationes ignominia uocabuli, quum rem nominis experiantur salutarem. Samaritanus enim Syris custodem sonat. Erat nimirum uerus pastor, qui nihil è suis perire patiebatur, quamuis morbidū, quamuis confractum aut erraticum, sed omnes optabat fieri participes salutis æternæ, quod quidem in ipso fuit. Vniuersum genus humanum, malicia Satanæ spoliatum innocentiæ uestibus, sauciatum omni uitiorum genere, abiectum, destitutum, semiuiuum, ac desperationi proximū, descendens è cœlo uisere dignatus est: quoq; facilius opitulari posset, assumpta hominis natura, proxime acceßit ad hominē, uidens ac uisus, audiens & auditus, cōtrectans & cōtrectatus, ac misertus nostræ calamitatis, nostra peccata sustulit in corpore suo, de suo dependit quod nos commerueramus, ac nostri curam egit, qui nullum peccatorem, quamuis humilem aut abiectum auersatus est. Quum interim sacerdos fastuosus prætereat morientem, quū Leuita negligat deploratum, pergens quâ cœperat, ne quid dispendij capiat in rebus huius mundi, dū proximo subuenit. Habet autem hic Samaritanus hospites suos, quibus ipse proficiscens in cœlum, saucium curandum committit, promisso in cœlis præmio, si quid ex abundantia charitatis supra, quàm præceptum erat, impenderint sanando misero. Hi nimirū sunt apostoli, & apostolorū successores, per quos etiam hodie curat genus

humanum, & à latronũ uiolentia colligit in ecclesiæ diuersorium, ubi sanantur peccatorum uulnera. Quũ igitur iuxta doctrinam Euangelicam amandus sit etiam inimicus, quũ iuxta pharisæi professionem, amandus sit etiam Samaritanus Iudæo, si bene fecerit, tamen Iudæi qui memoriter tenebant, diliges deum tuũ supra omnia, diliges proximũ tuũ, æque ac teipsum, in uno Christo uiolabant utrunq; præceptum, & deũ afficientes contumelia, cuius uerbis diffidebant, cuius miracula calũniabantur fieri uirtute Beelzebub. (Pater enim dei erat in filio deo) & proximũ benemerentem oderant, ei machinantes exitium, qui salutem gratis adferebat omnibus. Vtrunq; autem præceptũ impleuit, qui in Christo & deum diligit supra omnia, & hominem optime meritum ut seipsum. Diligitur autem in membris suis, in quibus & offenditur, & afficitur ignominia, & occiditur. Hac parabola quum Iesus docuisset, quantopere essent amandi, qui doctrinæ Euangelicæ uacantes, nihil aliud agunt, quàm ut à Iesu discant salutiferam doctrinam, quam omnibus impartiant, quiq; relictis officijs corporalibus, toti uacant his, quæ sunt animi: Casus extitit per quem hoc quoq; documentum animis nostris infigeretur. Sic enim efficacius formantur crassorum & rudium animi. Quum enim Iesus à cæteris rebus ociosus obambularet cum discipulis, qui relictis rerum terrenarum curis uni Euangelio uacabant, euenit, ut ingrederetur

oppidulū quoddam. Illic mulier quædam nomine Martha excepit eum hospitio. Huic erat soror nomine Maria. Par erat utriq; pietas in dominum, sed diuersa uitæ ratio, diuersa pietatis functio, quemadmodum in uno corpore sunt usus membrorum uarij, & in corpore Iesu, quod est ecclesia, uaria sunt dona spiritus. Nam Maria feriata à negocijs domesticis assidebat ad pedes domini Iesu, audiens sermones illius, quibus adeo rapiebatur, ut oblita cæterorum non posset auelli. Contra Martha sollicita de apparatu conuiuij, sursum ac deorsum cursitabat, tumultuabatur satagens ne quid omnium deesset, quæ ad suauiter excipiendum dominum, eiúsq; discipulos pertinebant. Eadem charitas erga dominum habebat utramq;, sed Mariam non patiebatur ab illius diuelli pedibus, Martham sursum ac deorsum circunagebat, nec patiebatur adhærere domino. Sic eadem pietas duas sorores in Iesu diligendo concordes, ad res diuersas agebat. Martha uero cum ægre sufficeret omnibus obeundis, quæ pertinebant ad apparatum, & uideret sororem feriatam, assidentem ad pedes Iesu, non expostulat cum sorore, quam sciebat auelli non posse, sed Iesum subincusat, qui illam suis sermonibus à necessaria functione remoraretur. Domine, inquit, non est tibi curæ, qđ soror mea patitur me solam ministrare? Iube igitur ut me adiuuet, alioqui scio non auelletur abs te, nisi tu iusseris. Tanta est dulcedo sermonum tuorum, sed

interim apparandum est conuiuium, nec una par sum omnibus obeundis. Ibi dominus utriusq; fœminæ delectatus affectu, Marthæ sedulitatem non improbat, nec obiurgat obmurmurantem sorori, sed Mariam subleuat: Martha Martha, inquiens, tu quidem sollicitudine torqueris apparandi conuiuij, ac tumultuaris distraherisq; circa multa. Cæterum unum est præcipue necessarium, quod semper agendum erat, si liceret. Peragito tu functionem tuam, qualis qualis erit apparatus, Maria delegit partem longe potiorem, quæ oblita eorum quæ sunt corporis, tota est in his quæ sunt animi. Non est autem æquum, ut auellatur ab optimis quæ delegit, ac protrudatur ad inferiora ministeria. Grata est mihi tua pietas, quæ mihi meisq; pro tempore parat conuiuium, sed suauius reficior ab his, qui sermones meos traijciunt in uiscera animarũ suarum, ut salui fiant. Hic est enim cibus, qui me unice pascit: hic est potus, qui me unice reficit. Qui curat ea quæ sunt corporis, in uarias curas distrahitur, & horum officiorum tunc erit finis, quum apparente immortalitate, cessabunt necessitates, quibus nunc humanæ naturæ discruciatur imbecillitas. Cæterum compendium facit, qui curis huiusmodi proiectis, totus rapitur ad cœlestia, semet in unum colligens, sed quod est uno omnibus cæteris præstantius, cuius felicitas nõ eripietur, sed augebitur, quũ abolebitur, quod imperfectum est, & aperietur, quod perfectum est. Nec interim ut

rim ut

rim ut ociosis obmurmurandum est, qui requieti à corporalibus ministerijs ideo uacant doctrinæ cœlesti, inhærentes uestigijs meis, diu discentes quod doceant, ac penitus transmittentes in affictus animi, quod alijs præscribant, quo pluribus prodesse queant, ad cõparandam salutem æternam. Nec interim tamen carituri sunt sua mercede, qui, quod tu facis, pio studio pro tempore subueniunt corporali necessitati tractantium rem Euangelicam, qui pascunt famelicos, qui uestiunt nudos, qui uisunt ægrotos, qui adeunt uinctos, qui tecto iuuant uagos & hospitij egentes. Erunt & illi consortes Euangelici præmij, sed quemadmodum in corpore plus agit oculus ociosus, quàm manus assidue uarijs ministerijs seruiens: Ita qui toti uacant his, quæ proxime pertinent ad æternam salutem, tametsi uideantur à corporalibus officijs feriati, plus tamen agunt, quia rem præcipue necessariam agunt. Nec decet alteros alteris obmurmurare, quando pro suo quisq; dono, quod accepit à deo, mihi seruit in membris meis.

CAPVT VNDECIMVM.

HAC imagine quũ dominus Iesus docuisset, magnam rem agere, qui toti uacarent doctrinæ cœlesti, quam nemo synceriter potest tractare, nisi semet excuciat ab omnibus huius mundi cupiditatibus & curis: supererat, ut & orandi formulam præscriberet. Est enim precatio ueluti purissima uictima religionis

gionis Euangelicæ, ad quam Iesus frequenter secessit, suosq; discipulos consuefecit. Est enim precatio secretus ille congressus, qua mens humana discussis omnibus curis, & phantasmatis rerum terrenarum, ueluti subuecta in cœlum, cum deo miscet colloquium. Orabant autem & frequenter & prolixe pharisæi, sed tristes & in publico. Orabant & discipuli Ioannis. Orabant & Samaritani in monte suo. Habebat & ethnicorũ religio suas preces. Quoniam autem, nec idem orandi ritus erat omnibus, nec eadem petebantur: cupiũt apostoli sibi formam à Christo præscribi, quam sequi debeant. Itaq; quum Iesus ex more suo, secessisset cum discipulis orandi gratia, peracta precatione, quidam è numero discipulorũ dixit illi: Domine quoniam tui sumus discipuli, par est ut ex tuo præscripto faciamus omnia. Doce igitur & orandi formam, sicut Ioannes quum uiueret, docuit discipulos suos. Iesus autem quum multis uerbis docuisset suos, Christianorum precationem, nec oportere prolixam esse, nec ad ostentationem paratam, nec de rebus quibuslibet, præscripsit huiusmodi formam, quæ tametsi communis est omniũ, tamen peculiarius conuenit uiris Euangelicis, quibus uelut exemptis ab hoc mundo, omnis labor in hoc est, ut inter bonos illustretur gloria dei, & indies magis ac magis uigeat regnum illius, deiecto Satanæ regno. Et quemadmodum in cœlis, unde præcipitatus est Lucifer cum suis coniuratis, nulla est

aduersus

aduersus diuinam uoluntatem rebellio, ita inter dei filios, successuros in locum angelorũ eiectorum, omnia fiant ex uoluntate patris cœlestis, ut ille pascat suos pane cœlestis doctrinæ, gratiæq́;, qui uegetet ac saginet animas in uitam æternam, & si quid per humanam infirmitatem commissum fuerit aduersus illius uoluntatem, ueluti propitius pater, clementer condonet filijs suis, quemadmodum ipsi inter sese uicissim ignoscunt, si quid, alter in alterũ admiserit. Et quoniam quàm diu uersantur in hoc mortali corpore, ut proficere possunt ad meliora, ita prolabi possunt ad deteriora, præsertim huc modis omnibus sollicitante tyranno Satana, ut patris præsidio tuti sint aduersus huius machinamenta, utq́; aut non incidant in tentationem, aut si inciderint, eo protegente, qui potentior est, uictores discedant. Hæc est autem forma precandi: Pater noster cœlestis, nos in terris constituti, quos Pater noster *tua bonitas dignata est uocabulo filiorum, oramus te, ut per nostram doctrinam ac uitam, tua potentia, tua sapientia, tua bonitas, magis ac magis innotescat hominibus, & intelligant omnem gloriam tuo deberi nomini, unde proficiscitur quicquid est preclarũ, siue in cœlis, siue in terris, quo quamuis humiles ipsi possimus in te gloriari. Hactenus toto orbe regnauit Satanas, per peccatum, cui seruierunt homines illecti cupiditatibus impijs: tu fac ut sublatis peccatis, & effuso tuo in eos spiritu, tuæ uoluntati pareant omnes*

utq́;

utq; , te quotidie nobis largiente cœlestem alimoniam tuæ gratiæ, semper proficiamus in melius, donec perueniamus ad perfectionem Euangelicæ pietatis. Porrò quoniam homines sumus, si quid per errorem aut infirmitatem deliquerimus in te pater, ne desinas tuis esse propitius, sed pro tua clementia condona, quandoquidem nos inuicem cōdonamus; si quid eadem infirmitate, frater admiserit in fratrem, quo pax constet inter nos, & pacem habeamus tecum. Quoniam autem nouimus maliciam, & uires illius mali tyranni, unde tua paterna bonitas nos redemit, ne sinas nos rursus ab illo uinci, sed si pateris ad probationē patientiæ nos affligi, uel per illū, uel p illius satellites homines impios, tuo præsidio uincamus, & illius assultus nobis cedat in bonum. Cæterum quo magis excitaret suos ad instantiam orandi, & impetrandi fiduciam adderet, adiecit huiusmodi parabolam. Quàm exorabilis, inquit, sit deus, natura beneficus erga filios suos, ex uobis ipsis coniecturam facite. Si quis uestrū egeat necessarijs, & habeat amicum, audebit illum etiam medio noctis adire, ac pulsatis foribus dicere: Amice da mihi commodato tres panes, quoniam amicus quidam meus de uia ueniens, subito oppressit me uespertinus hospes, nec habeo domi, quod illi apponam edendum. Ac fortassis amicus ille non statim largietur quod petis, sed grauans aperire fores, respondebit intus: Noli mihi molestus esse nocturnus postulator, iam

Et ait ad illos.

tor, iam ostium meum clausum est, ac pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere & dare tibi quod petis. Quod si is qui panibus eget, nō statim ad hanc excusationem abierit, sed perseueranter pulsauerit fores amici, illud affirmo uobis, etiamsi non moueat illum respectus amicitiæ, tamen uictus improbitate precantis, surget ac dabit illi, non solum tres panes, sed quotquot opus fuerit. Si tantum homini ualet improbitas orandi apud hominem, quanto magis ualebit apud deum, qui delectatur huiusmodi improbitate, non offenditur. Et si quando differt dare quod petitur, non parcitas est in causa, aut difficultas, sed in hoc accendit desiderium nostrum, ut uberius donet quod petimus, & nos charius habeamus quod improbis precibus impetratū est. Quod igitur amicus egens faceret apud amicū hominem, hoc multo magis unusquisq; uestrum audeat facere erga benignū patrem deum, cui grata est talis importunitas, & qui dando exhauriri non potest. Ab hoc igitur uotis petite, si quid opus est, & dabitur uobis. Quærite si quid ignoratis, & inuenietis afflatu spiritus paterni, quod humano ingenio percipi non poterat: pulsate precibus addendo eleemosynas in proximos, & aperietur uobis. Hæc est improbitas, qua ueluti uincitur & expugnatur deus. Apud hominem nonnunquam incassum funduntur preces, uel quia non potest præstare quod rogatur, uel quia nō uult. Verū apud deum, quisquis petit — Omnis enim qui petit.

petit accipit, quisquis quærit inuenit, quisquis pulsat huic aperitur. Nouit autem pater uester, quæ condu- cant ad salutem æternam, hæc libenter donat rogatus. Qui si per errorem rogaretur noxia, pro beneficio duceret negare, quod male peteretur: sed pro optatis daret salutaria. Efficit hoc pietas parentum carnaliũ erga filios, ut negare nõ possint ijs, quos genuerunt, si rem petant ad corporis salutem pertinentẽ. Conie- cturam ex uobis ipsis facite. Quis enim est ex uobis, qui si ex patre suo petat panem, existimet filio datu- rum, pro pane lapidem: aut si petat piscem, putet eũ pro pisce porrecturum serpentem? Aut si petat ouũ, existimet illum pro ouo daturum, putamine tectum scorpium? Quod si tantum ualet naturæ pietas apud homines alioqui malos, ut in filios utilia petentes be- nigni sint: quanto magis pater uester, qui pater est spirituum, qui natura bonus est, impartiet uobis de cœlo spiritum suum bonum, omnia bona largiturum, si petieritis ab ipso? Habet & Satanas spiritum suũ quem inspirat suis ad omnia mala sollicitatorem: ha- bet mundus suum spiritum, ad amorem rerum fluxa- rum illectantem: cum hoc spiritu nullum est consorti- um spiritui patris cœlestis. Alter exeat oportet, ut al- ter immigret in pectus. Et ecce casus qui poneret ob oculos, quid malus spiritus ageret in animis Iudæorũ spiritui sancto reluctantium. Adductus est ad Iesum quidam obnoxius malo dæmonio, id erat nõ simplex, sed si-

Et erat Iesus eijciens dæ- monium.

sed simul & mutum & cæcum, ut Iesum nec posset aspicere, nec appellare. Iesus autem ultro misertus calamitosi, iussit exire dæmonium, & exijt. Et ecce aderant Iudæi quidam, quorũ animos periculosius possidebat Satanæ spiritus, quàm impurus ille dæmon corpus hominis possederat, quorum alij calumniabantur, à dæmonio factum miraculum, dicentes, quod hæc faceret, non uirtute diuina, sed præsidio Beelzebub *principis dæmoniorum. Rursus alij post tot conspecta miracula diffidentes adhuc, postulabant ab eo signum aliquod insigne de cœlo, quo planè constaret illum habere cum deo commercium, qui in cœlis habitat, & non cum spiritibus immundis, quorum præstigiæ nasci solent è terra.* Hoc *autem dicebant tentantes dominum, nihilo magis illi credituri, etiamsi quod postulabatur, fecisset: sed siue fecisset, siue non fecisset, habebant paratam calumniam.* Iesus *autem, ut uidit impias illorum cogitationes, ad impiam calumniam respondit hunc in modum:* Qui *consistit uestra calumnia?* Videmus *enim nullum regnum posse consistere, si intestinis dissidijs secum pugnet.* Quod *si fit, necesse est, ut desoletur, & publica ruina domus supra domum concidat.* Quod *si uerum est id quod cogitatis, me præsidio* Beelzebub *principis dæmoniorum eijcere noxios dæmones, qui nimirum illius sodales sunt & satellites, consequitur malos spiritus inter sese discordes pugnare, & alios ab alijs profligari.* Iam *si*

Satanas pugnat aduersus Satanam, quomodo consi-stet regnum illius? Videtis eijci dæmones, & fatemi-ni noxios esse quos eijcio: unde igitur conijcitis hæc fieri, præsidio Beelzebub potius quàm dei? An Beel-zebub solet hominum saluti consulere, & suos satel-lites, per quos exercet tyrannidem suam è possessioni-bus suis exigere? Et tamen hoc si fiat, arguit mox pe-riturum Satanæ regnum, & instare regnum dei. Sim-plici uerbo eijcio, gratis eijcio, nihil adhibeo magico-rum carminum aut præstigiorum. Factum improba-re non potestis, quur boni operis gloriam mauultis Beelzebub ascribere quàm deo? Quod si hoc uobis persuadet odium mei, me præsidio Beelzebub eijcere dæmonia, isti iuuenes filij uestri, quos uidistis idem facientes, cuius præsidio profligant dæmonia? Simpli-ces sunt, idiotæ sunt, nesciunt maliciosas artes mago-rum, & tamen isti in meo nomine eijciunt. Sola fidu-cia erga deum faciunt, quod faciunt. Et ideo his iudi-cibus condemnabitur uestra incredulitas. Horum sim-plicitas credidit, quum uestra prudentia pugnet aduer-sus gloriam dei. Itaq; quum absurdũ sit dicere, quod malus dæmon exigat malum dæmonem, nec alterius præsidio uestri filij eijciant dæmonia, quàm cuius ego eijcio, constat me malos dæmones eijcere uirtute boni dei. Huius enim spiritus potentior est omnibus spiriti-bus impijs. Nec huic quicquam omnino cum illis con-uenit, siquidem hic amat salutem humani generis, illi

quærunt

quærunt perniciem. Quod si palàm est, me uirtute dei peragere quæ uidetis, dubium non est, quin peruenerit in uos regnum dei, quod Ioannes instare prædicabat. Huic igitur æquum est uosmet adiungere, & à Satanæ regno mox interituro abducere. Non potestis utriusq; regni consortes esse. Irreconciliabile bellum est Satanæ cum deo. Res nullis conditionibus cõponetur. Aut uincet, aut ui expelletur. Non ueniet in deditionem, non præscriptis legibus recipietur. Hactenus impune regnauit. Sed adest uis illius tyrannide potentior. Potentior enim est unus dei digitus, ad seruandum genus humanum, quàm uniuersæ Beelzebub copiæ, ad perdendum. Itaq; futurum est hic, quod inter duos duces solet accidere, utrosq; potentes, utrosque feroces, & quibus omnis fiducia in armis sita est. Itaq; quum potens armatus custodit arcem suam, in tranquillo sunt ea quæ possidet. Quod si quis illo potentior adoriatur eum, & armis armatum uicerit, nullum inibit cum eo consortiũ, sed domum ipso profligato occupabit. Arma quibus confidebat eripiet, opes eius & omnem supellectilem diripiet, ac suis militibus distribuet. Nunc uestrum est dispicere, ab utro stare malitis, à deo potentiore, an à Satana mox expellendo. Si cum Satana pax est, cum deo simultas est. Si cum deo pax est, nihil conuenit cum Satana. In alterutrius castris pugnandum est. Non fert hoc tempus ociosos. Qui non est in parte mea, aduersarius est

 mihi,

mihi, & hoc ipso lædit, quia cum fauere debeat, non fauet, & qui non colligit mecum dispergit. Quoniam autem Iudæi sibi sumebant opinionē iusticiæ, & hac fiducia uel negligebant Euangelicam doctrinam, uel auersabantur etiam, proposuit ænigma, quo significaret grauius damnandos eos, qui aliquousq; progreßi ad iusticiam, relaberentur ad pristina flagitia, quàm qui nunquam cognita luce ueritatis Euangelicæ, perseuerassent in caligine uitiorum suorū. Populus enim Iudaicus per legem segregatus est ab idololatris gentibus, sed subinde relapsus ad priora crimina, tandem huc deuenit impietatis, ut quicquid maiores peccassent occidendis prophetis, conspirando aduersus Mosen, id septuplo sceleratius renouarent in filium dei, & in huius discipulos. Quanquam hæc parabola, & ad unumquemuis hominem pertinet, qui semel baptismo ablutus à peccatis pristinis, semel Euangelico sermone liberatus à spiritu malo huius mundi, negligenter habet donum dei, nec curat semper ad perfectiora progredi. Huic ad pristinam uitam reuoluto, ad nihil aliud proderit baptismus ac cognitio sacræ doctrinæ, nisi ut grauiorem damnationem sibi accersat in die iudicij, uidelicet ad pristinos errores ingratitudinem etiam, ac maliciā adiungens. Porrò sic habet parabola. Quum immundus spiritus exierit ab homine, uirtute dei depulsus, quoniam illi pertinax uoluntas est nocendi, obambulat per loca sterilia aridaq;, quærens re-

Cum immū-dus spiritus.

rens requiem. Eam quum nusquam inueniret, dicit apud se: Reuertar in domum meam unde exiui. Ad hanc igitur rediens, reperit eam scopis quidem mundatam, sed uacuam. Hoc ubi uidet, abit & adiungit sibi septem alios spiritus, sceleratiores quàm esset ipse, cumq; tali sodalitio commigrat in domum, purgatam quidem, sed incustoditam, nullisq; uirtutum Euãgelicarum præsidijs armatam. Nam ornamenta ceremoniarum præbent quidem speciem pietatis, sed quoniam inania quædam rerum simulacra sunt, non arcent impiorum spirituum assultum, sed occasio sunt maioris impietatis. Itidem accidit illi homini, qui purgatus ab uno dæmone, factus est septem peioribus obnoxius. Quum hæc aliaq; multa loqueretur Iesus promiscuæ multitudini, mulier quædam admirans sermones tam sapientes & efficaces, sustulit uocem è media turba & dixit: Beatus uẽter illius mulieris, quæ te portauit, & beata ubera nutricis, quæ suxisti. Aduersus synagogam calumniatricem ædita uox est huius mulieris, quæ typum habet ecclesiæ. Iesus itaq; non renuit, sed perficit illius prædicationẽ dicens: Sanè beati sunt qui audiunt sermonem dei, & seruant illum in animo suo ne effluat, ut aliquando producat fructum æternæ salutis. Id multo felicius est, quàm gessisse corpus corpore, aut lacte nutrisse. Vna tantum potuit gestare, aut lactare. Cæterum hæc beatitudo potest omnium esse communis. Quum autem ad has uoces den-

Factum est autem.

Turbis autem concurrentibus. *sior etiam hominum multitudo concurreret, cœpit Iesus respōdere his, qui signum poposcerant è cœlo, quasi quæ hactenus gessisset Iesus, humilia essent, nihilq; dignum haberent magno propheta: Hæc præstari plebeis: cæterum ipsis pharisæis, utpote doctis ac sublimibus uiris, aliquod peculiare prodigium ostendendū è cœlo. Id autem dicebant nequaquā animo simplici, sed tentantes eum, ut si non ostenderet, causarentur cætera facta præsidio Beelzebub, si ostenderet, tum aliud quiddam in eo reperirent, quod calumniarētur. Ait itaq;: Hæc natio mala est, minimeq; simplex. Tot miraculis conspectis ostentum quærit, non cui credat, sed quod calumnietur: non impetrabit autem quòd fraudulenter petit, sed accipiet ostentum, quod meretur: non dabitur quod calumnietur, sed dabitur quo coarguatur. Dabitur enim ostentum Ionæ prophetæ. Ad prædicationem Ionæ, Niniuitæ pœnitentiam scelerum suorum egerunt, quum apud illos nullum ædidisset miraculū. Hæc natio nullis miraculis, nulls beneficijs potest ad pœnitentiam emolliri, & tamen adest, qui maior sit Iona propheta, quem isti mirantur, qđ exceptus à ceto, uixerit in eius uentre tribus diebus ac tribus noctibus, deinde pro mortuo habitus, subito uiuus apparuerit. Huic simile, sed prodigiosius erit, qđ filius hominis sepultus erit in corde terræ tribus diebus, sed præter omnium malorum expectationem tertio die uiuum reddet terra, quem mortuum acceperat.*

Itaq;

Itaq; in supremo iudicio, hæc natio, quæ præ se contemnit omnes, quæ sibi religionis arcem tenere uidetur, condemnabitur à multis nationibus, quæ uidebantur à religione alienissimæ. Regina *Sabæorũ consurget in iudicio cum uiris huius nationis, & condemnabit illos, quod mulier, & à legis doctrina aliena, tamẽ ab extremis finibus orbis longo itinere uenerit* Hierosolymam, *ut audiret sapientiam* Solomonis. Et tamen *in hoc loco quiddã est* Solomone *maius*. Et quod *adest cõtemnitur.* Viri Niniuitæ *legis expertes, & idolorum cultores, contendent cum hac natione in iudicio, & condemnabunt eam, quod ipsi pœnitentiam scelerum suorum egerint ad prædicationem hominis ignoti & exteri, nullis miraculis, nullis beneficijs sese commendantis.* Et *ecce hic præsens est quiddam ipso* Iona *maius.* Nec *tamen commouentur ad resipiscentiam.* Quanquam *autem complures essent apud* Iudæos, *quibus* Euangelij *lux magis etiam excæcaret animos ipsorum, tamen non oporteret post hac supprimi ueritatem, cuius cognitio plurimos esset adductura ad salutem æternam.* Nec *enim incredulorũ obstinata malicia bonis obesse debet.* Itaq; *proferenda ueritas in publicum est, in malorũ atrociorem perniciem, in bonorum salutem.* Nullus, *inquit, accendit lucernam, & abdit eam in loco abstruso, aut tegit eã imposito modio, sed imponit candelabro, ut luceat domũ ingredi uolentibus.* Quod *est domus sine lucerna,* quod

Nemo lucernam.

quod est corpus sine oculis, hoc est animus absq; cognitione ueritatis, quæ per fidem simplicem contingit. Si oculus tuus fuerit simplex, ac nullis huius mundi cupiditatibus uitiatus, accipiet lumen æternæ ueritatis, ac totum corpus tuum fruetur hoc lumine, ne cubi impingat. Sin oculus corporis fuerit uitiatus, totum corpus erit obnoxium tenebris. Siquidem ex fide iudicium est, ac decreta uiuendi. Hic fons est bonorum omnium, qui si fuerit uitiatus, cætera uitientur oportet. Vide igitur ut hic oculus, quo cernitur ueritas, in te purus sit ac syncerus, ne hoc ipsum membrũ, quod solum est luminis capax, totiq; prælucet corpori, tenebris sit obnoxium. Hoc enim uitiato, quod est caput & radix omnium bonorum operum, etiam illa quæ bona uidentur, bona non sunt. Contra, quæ pharisæis mala uidentur, mala non erunt, si fons unde proficiscuntur fuerit syncerus. Quod lucerna est oculo purgato, hoc sermo diuinus est animo, à prauis cupiditatibus, per fidei simplicitatem purgato. Quicquid ex fide non proficiscitur, peccatũ est. Quod si oculus corporis tui fuerit syncerus, illustratus lucerna ueritatis Euangelicæ, membris omnibus suum lumen impartiet, ut nulla in parte corporis sit aliquid tenebrarum, uidelicet omnibus prospiciente oculo. Itaq; quicquid fecerit manus, quicquid pes, quicquid cætera membra, non erit obnoxium tenebris, sed totum corpus erit lucidũ, ueluti tota domus lucida est, omnibus prælucente

fulgore

fulgore lucernæ. Consequutū est autem, per quod hoc quod docuit dominus, uelut explanaretur. Siquidem pharisæi, quum haberent oculum uitiatum, & iustici am constituentes in ceremonijs corporalibus, negligerent ea, quæ non cernuntur, nisi puris oculis, quibus præluceet lucerna ueritatis Euangelicæ, ibi putabant esse lumen, ubi erant tenebræ: & tum maxime impingebant, quum sibi uiderentur pulchre ingredi: & illic iudicabant esse graue crimen, ubi nullum erat: ubi uero grauis erat culpa, nullam esse putabant. Habebant enim oculos superstitione legis, ignorantiæ, fastu, liuore, auaritia, hypocrisi, cæterisq; malis uitiatos. Quidam igitur pharisæus rogauit Iesum, ut pranderet apud se. Non recusauit Iesus, nulli se nō præbens, ut omnes ad se pertraheret. Quum autem dominus accubuisset illotus, idq; præter morem pharisæorum, cœpit pharisæus tacita secum cogitatiōe mirari, quid esset causæ, quur non lauisset dominus, priusquam accumberet. Et ilico ex re, quæ neq; bonum facit hominem neq; malum, nascitur id, quod uere perpetuo malum est. Habent autem proprium illud ac genuinum ceremoniæ pharisaicæ, quæ rebus corporalibus constant, ut gignant obtrectationes, suspiciones malas, peruersa iudicia, dissidium, odium, & rixas. Iesus igitur intelligens, hanc esse præcipuam pestem Euangelicæ pietatis, acriter coarguit pharisaicam superstitionem, dicens: Moses olim præscripserat aliquos ritus

Et quum loqueretur.

purificationis, qui tamen typum & imaginem habe-rent purgandæ mentis. Nam huc pertinet, quicquid lex illa figuris suis adumbrauit. Nunc uero postquã emicante ueritate, par est umbras illas uetustæ legis paulatim euanescere, uos pharisæi, qui perfectam le-gis scientiam profitemini, solam eam legis partem amplectimini, quæ minimum habet momenti ad uerã pietatem. Nec in hoc solum peccatis, quod carnem le-gis amplectamini, neglecto spiritu legis, uerumetiam carnalibus ceremonijs additis ac uestris constitutiun culis, sanctiores haberi uultis, quàm præcepta dei. Ve ra puritas in animi sita est innocentia. Vos autẽ cor-pus subinde lauatis, lauatis calices & catinos, res ex-trarias, & nihil ad uerã animi pietatẽ facientes. Atq; interim interior, ac potior uestri pars illota, scatet sor dibus deo abominandis, rapina & iniquitate. Creditis uos inquinari, si biberitis ex illoto calice, aut ederi-tis ex catino non loto, & puri uobis uidemini, si ca-lix simul & catinus, & quod in illis est, rapina & fraude paratum sit? O stulti peruersiq; iudicij. Nónne qui condidit corpus, idem condidit animum? Itaq; si puritas usq; adeo cordi est, oportebat totũ hominem purum facere. Verum par erat priorem esse curam eius partis, quæ potior est. Sed interim uobis ipsis blandimini, quasi abunde puris, si corpus & uasa subinde lauetis aqua, & animum fraudibus, rapinis, odio, liuore, ambitione, cæterisq; pestibus inquinatũ,

purgetis

purgetis eleemosyna, quam cum ad ostentationem faciatis, tamen arbitramini sufficere ad summam animi mundiciem. Sed uæ uobis pharisæis, qui sub prætextu religionis agitis uestrum negociũ, decimantes etiam olerum uilissima, mentham & rutam, quasi soli sacerdotes ac leuitæ curæ sint deo. Atq; interim cõtra mentem dei, fraudulenter agitis cum proximo, nec subleuatis egentem, sed inuidetis felicioribus, opprimitis imbecilles. O uere præposterum iudiciũ. Hæc quæ lex præscripsit ad tempus seruanda iuxta carnem, oportuit quidem non omittere, sed illa quæ maxime uult fieri deus, quæ perpetuo bona sunt & ipsi grata, in primis erant præstanda. Quæ ad uestrum commodũ pertinent, superstitiose etiam curatis: quæ ad proximum subleuandum, negligitis. Væ uobis pharisæis, qui quum foris præ uobis geratis imaginem sanctimoniæ, tamen intus tumetis ambitione, captantes honoratiores sellas in synagogis, & audire gaudetis magnificos illos titulos, Rabbi, Rabbini, ab his qui salutant in publico, nihil aliud agentes, nisi ut hominũ oculis placeatis, pro nihilo ducentes, quod animi sordibus displicetis oculis dei. Proinde uæ uobis cum uestra hypocrisi, qui similes estis monumentis defunctorum, quæ foris nitent opere albario, titulis uarijsq; picturis, quũ intus sint omni spurcicie referta. At interim quod apparet, blanditur oculis hominum prætereuntium; quod autem occulunt, fallit. Sed homines

falli

falli possunt, deus introspicit intimos cordis sinus. Quum hæc aliaq; magna seueritate diceret dominus in fucatam pharisæorum sanctimoniam: quidam è legis peritis studens cohibere libertatem Iesu, dixit illi: Dum ista dicis in pharisæos, nos quoq; afficis contumelia. Non tolerat liberum sermonem, sibi male conscius animus, & exemplum libertatis in alios, metuit ne in se recidat. At Iesus æterna ueritas, quæ nescit assentari, quum sola sit inculpabilis, nec in aliud tamen obiurgat, nisi ut medeatur malis, respondit legisperito: Si quæ dico, in uos quoq; competunt uti fateris: erit igitur & uobis legis peritis uæ, qui non contenti exigere legis obseruatiunculas omnes ab idiotis, uerum etiam præter legis autoritatem de uestro multa adijcitis, & onus addentes oneri, sarcinam importabilem imponitis humeris simplicium, & ipsi interim uobis indulgetis, adeo non attingentes ea quibus grauatis alios, ut nec illa præcipua seruetis, sine quibus cætera nihil prosunt. Væ uobis, qui ad ostentationem uestræ integritatis extruitis monumenta prophetarum, quũ illorum complures maiores uestri interfecerint. Itaq; fit ut hoc ipso, quo studetis dissimulare maliciam uestram, prodatis. Dum enim ornatis monumenta prophetarum, fatemini fuisse detestabiles, qui illos occiderunt, quorũ memoria sacro sancta est apud uos posteros. Porrò quum ipsi in huius ætatis prophetas, illis longe superiores, deteriora moliamini, quàm patrarint

trarint in prophetas antiquos maiores uestri, nónne declaratis, quod quæstu, ambitione, liuore & odio excæcati, scientes approbetis impia facta maiorum, quæ non solum imitamini, uerumetiam superare studetis. Toties uos reuocauit ad resipiscentiam dei bonitas, ac semper in eos impie sæuistis, qui uobis ueritatem ingerebant, non ob aliud inuisam, nisi quod aduersaretur uestris prauis cupiditatibus. Proinde dei sapientia, quæ ineffabili cõsilio temperat omnia, priusquam puniat huius gentis pertinacem maliciam, statuit nihil intentatum relinquere, quo possint ad meliora conuerti. Cæterum ubi iam declarata fuerit omnibus, simul & immensa dei bonitas, & illorũ inuicta peruersitas, tanto dabunt atrociores pœnas, quanto diutius tolerati sunt, quanto maioribus beneficijs prouocati sunt ad pœnitentiam. Sic igitur apud se loquuta est sapientia dei: Quid amplius faciam isti natiõi intractabili? Misi Mosen, misi ueteres prophetas complures, misi Ioannem baptistam. Aduersus Mosen coniuratum est: prophetas uel occiderunt, uel afflixerunt: ne Ioannem quidem, plusquàm prophetam audierunt, nec illi fuit impune, bene monuisse. Venit filius hominis, & illi machinantur exitium. Mittam ad eos postremos omnium prophetas, qui legem spiritualiter interpretentur: mittam apostolos, qui miraculis polleant, qui de omnibus gratis benemereantur, qui salutem omnibus offerant, minimo negocio parandam, uidelicet fide.

cet fide. Ac ne hos quidem audient, sed persequentur, affligent, eijcient, & quosdam etiam occident. Adeo uincet illorũ malicia dei bonitatem. Tandem cum eò creuerit illorum malicia, ut omnium ætatum scelera superarint, non solum æquarint, tum irruet in eos ultio diuina, & requiretur ab eis sanguis omnium prophetarum, qui effusus est ab orbe condito: nimirum à sanguine Abel, qui primus omnium occisus est ab inuido fratre, usq; ad sanguinem Zachariæ sacerdotis, filij Ioiade, qui multitudinem reuocans ad saniora cõsilia, lapidatus est per tumultum populi, inter ædem & altare. Atq; ille moriens, & suam testificans innocentiam, & illorum impietatem, dixit: Videat dominus & requirat. Nunc huius ultionis tempus instat. Vna natio ueluti pro omnibus maiorum facinoribus pœnas dabit, quæ quicquid fuit in omnibus maliciæ, supergressa est. Futurum est haud dubie, quod diuina sapientia futurum esse prædixit. Huius ætatis Iudæi, quoniam superant omnium ueterum rebellionem, peruersitatem, crudelitatem, tam atrociter punientur, quasi quicquid diuersis seculis impie designarũt maiores, id soli peregissent. Etiam atq; etiam uæ uobis legis peritis, qui quũ profiteamini legis cognitionem, quæ spiritualis est, & uindicaueritis uobis clauem scientiæ, quæ debebat aperire aditum in regnum cœlorum, tamen non solum ipsi non introistis, uerum alios introire uolentes exclusistis. Dum enim legem per

peram

peram interpretamini, oppugnatis id, quod est totius legis caput. Ad huiusmodi sermones, subamaros quidem ob libertatem ueritatis, sed salutiferos si uoluissent recipere pharmacum, uehementer offensi sunt, simul & pharisæi & legis periti: sed quoniam taciti secum agnoscebant esse uerissima quæ dicebantur, dissimulant quidem apud populum, sed tamen interim obseruant omnia Iesu dicta, uenantes si quid proficisceretur ab ore eius, unde possent illi calũniam struere, ne priuato quodam odio, sed studio religionis ac pietatis uiderentur illum persequi. Habet enim & hoc hypocrisis pharisaica, ut nihil tam impium moliatur, cui non prætexat pietatis fucum.

CAPVT DVODECIMVM.

QVONIAM autem dominus Iesus nouerat insanabilem esse maliciam pharisæorũ, scribarum, ac legis peritorum, uoluit palàm illorum hypocrisim traducere, ne quis incautus eorum simulatione falli posset, iam tum multis turbis circunstantibus, adeo ut se inuicem conculcarent, cœpit dicere discipulis suis: Cauete uobis à fermento pharisæorũ, qđ est hypocrisis. Tales esse studete, quales haberi uultis. Nihil post hac fucatum diu latere poterit. Veniet tempus, quod in apertum proferat, & uestram innocentiam, & illorum maliciam. Nihil autem sic nunc opertum est, quod mox non sit retegendum: neq; quicquam tam absconsum, quod post non sit uenturum in

noticiam hominum. Quare curate, ut omnis uita ue/stra fuco careat, neq; quicquam dicatis, faciatisúe, aut cogitetis etiam soli, quod nolitis ab omnibus sci/ri. Quoniam quicquid nunc clanculum in tenebris di xeritis, olim narrabitur clara luce: & quicquid nunc in aurem dixeritis in cubiculis, olim prædicabitur in tectis. Offendet ueritas homines impios, fucatos ima gine pietatis, sed nullius mali metus abducat uos à syncera prædicatione ueritatis Euangelicæ. Extremū malorum est, ut occidant, sed corpus duntaxat. Ego uero illud dico uobis amicis meis, ne, meo fretos præ/sidio, quicq̄ terreat istorum crudelitas, qui ut omnia moliti sint, corpus possunt occidere, quo facto, non ha/bent præterea quo lædant. At nō moritur qui mea cau sa occiditur. Quod si metum adhibere placet in con/silium, æquum est, ut leuior metus cedat maiori, & il le potius timeatur, qui totū hominem nutu potest per/dere. Hunc si uultis uobis ostendi, deus est, qui solus habet potestatem ubi corpus occiderit, etiam animam mittere in gehennam. Ne quid terreat hominum im/piorum crudelitas, qui leuiter possunt lædere: imò, ne lædere quidem, nec hoc ipsum possunt nisi permissu dei. Quod si terrore hominū degeneraueritis à synce ritate prædicationis Euangelicæ, uitantes leuia ac temporaria mala, incidetis in æterna mala. Clauus igi tur clauum pellat, & dei timor exigat timorem homi num. Nolite metuere ne pereatis ante diem. Omnino moriendū

moriendum est omnibus,nec refert quàm diu uixeris, sed quàm bene. Et feliciter hinc exit, quisquis ob nomen meum mortem oppetit. Nec id fiet ante tempus à patre præfixum uobis, ut nihilo diutius uicturi sitis, etiamsi maxime uos discruciaret metus mortis. Et hoc erit curæ patri uestro, ut suo quisq; tempore moriatur. Quanquam ista uidentur casu fortuitoq; geri, tamen nihil accidet uobis, nisi permissu patris, cui uestra omnia curæ sunt. Quid passerculo uilius, aut cõtemptius? Nónne quinq; licet emere dupondio? Et tamen horum cura est deo, neq; quicquam perit etiam uilissimorũ animantiũ inscio patre. Vos autem, quos ex omnibus paucissimos delegit, ad illustrandam sui nominis gloriam, adeo non negligit, ut omnes etiam capitis uestri pilos habeat numeratos. Aduersus huius uoluntatem pugnare impium sit. Nihil autem uolet ille, nisi quod optimum fore nouerit. Itaq; de uita sollicitudinem omnem in illum conijcite. Cui curæ sunt passerculi, non negliget uos tanto passerculis omnibus meliores. Itaq; nolite metu malorum, quæ possunt homines hominibus inferre, desciscere à professione nominis mei, memores per has temporarias afflictiones, iter esse ad felicitatem æternam. Nec enim erit socius gaudij, qui recusarit esse socius doloris: nec erit consors gloriæ, qui nunc recusat particeps esse ignominiæ. Quanquam hæc ignominia apud homines, uera gloria est apud deum. Nam illud affirmo uobis:

Nónne quinque passeres asse ueniũt.

Dico autem uobis.

s quisquis

Quisquis professus hic fuerit nomen meum coram hominibus, quod apud mundum erit inuisum & execrabile, profitebor & ego illum, quum proferetur filij dei maiestas coram angelis dei. Contra qui me non agnouerit hic apud homines, nec à nobis agnoscetur coram angelis dei. Scio huius corporis infirmitatem multis futuram offendiculo, sed culpa quæ uel ab humano proficiscitur errore, uel ab imbecillitate naturæ, quamuis atrox fuerit, tamen facile condonabitur. Proinde quod me uocant Samaritanũ, uini potorem, amicum publicanorum, & Iesum fabri filium, facile remittetur, si resipiscant. Est enim conuitium, cui locum dedit huius corporis imbecillitas. Cæterum qui conuitium dixerit in spiritũ sanctum, per quem deus operatur hæc miracula, quoniam destinata malicia, sciens ac uolens repugnat gloriæ dei, nõ inueniet ueniam, nec in hoc seculo, nec in futuro. Quemadmodum angelis impijs nõ est relictus reditus ad pœnitentiam, quoniam nulla infirmitate, sed obstinata malicia restiterũt deo, nec resipiscent unquam, nec ueniæ spem habent. Eodem in statu fuerint homines, peruersitatem illorum imitantes. Me uident hominem, dormientem, esurientem, uidebunt & morientem, ignosci potest, si quid in me dicunt, quod in hominem potest cõpetere. Cæterum quod inuidia corrupti, tribuunt ea facta spiritui Beelzebub, quæ sciunt esse uirtutis diuinæ, & deũ fraudantes sua gloria, & in impios dæmones transfe

Et omnis q dicit uerbũ.

transferentes quod dei est, hæc nimirũ est diabolica malicia, quæ ideo nõ impetrabit ueniam à deo, quanquam ad miserendũ propensissimo, quia nescit pœnitere. Multis igitur modis obstrepetur uestræ prædicationi. Quidam enim, aut simpliciter errantes persequentur uos, aut errori mixta malicia. Quidam aduersus animi cõscientiam ueritatem perspectam & cognitam oppugnabũt, nõ ob aliud, nisi quod aduersetur prauis ipsorum affectibus. Per hos spiritus Satanæ malus rebellabit spiritui dei bono, ac per suos Satellites omni machinarũ genere uos impetet. Quamuis autẽ estis idiotæ, tenues, & humiles, nõ est quod metuatis mundi tũmultũ aduersus uos. Sufficit spiritus dei benignus ac simplex aduersus omnem uel fraudem, uel uiolentiã huius mundi. Quũ igitur pertrahemini in synagogas illorũ, delati de magnis criminibus, quũ pertrahemini ad magistratus & principes, nolite facere quod uulgus reorum solet, qui solliciti sunt quid respondeant, aut quid loquantur, quo possint elabi è causa. Dabitis hoc publicæ potestati, ut uocati compareatis. Cæterum non est quod uereamini conspectum illorum, aut solliciti sitis, ut meditata oratione uos ipsos defendatis. Semper erit in promptu ueritatis simplex oratio. Hunc quoties erit opus, uobis suppeditabit spiritus sanctus. Qualis est uita uestra, talis erit & oratio. Nihil aũt efficatius simplici ueritate. Quemadmodũ aũt terror iudiciorũ nõnullos transuersos abducit à syn/

Ait aũt quidã de turba.

à synceritate professionis Euangelicæ, ita multos pe/
cuniæ studiũ corrumpit. Vt igitur & hunc affectum
pœnitus eximeret dominus ex animis discipulorum,
uelut humilem & indignum aggressi cœleste negoci/
um, oblatum est argumentũ, per quod id fieret. Quũ
enim esset frequentissima turba circa Iesum, neq; quis
quam antehac rem tam humilem ausus fuisset ab illo
petere, quidam dixit illi: Magister, frater meus occu/
pat hæreditatem communem, ac tergiuersans, proro/
gat partitionem, hic mihi succurrat tua autoritas. Dic
illi, ut mecum diuidat hæreditatem. Iesus autem uelut
indignans, quod à negocio cœlesti ad carnales ac sor
didas curas interpellaretur, simul interim docens su/
os, non oportere implicari negocijs profanis ac sordi
dis, eum qui gerit munus apostolicum, respondit: Ho/
mo, qua fronte me interpellas aduersus fratrem tuum,
de diuidunda hæreditate? Quis me constituit iudicem
inter uos dissidentes de re leui, ac mox peritura? Aut
quis me uobis dedit diuisorem hæreditatum? An mun
dus hic non habet iudices qui lites tam humiles diri/
mant? Mihi non est delegatum, ut hic aut ille ditescat
hæreditate, sed ut omnes perueniant ad hæreditatem
uitæ immortalis. Deinde uersus ad discipulos ac cæte
ros qui aderant, cœpit eos exemplo interpellatoris de
hortari à studio diuitiarum, nõ quod per se malæ sint,
sed quod in his præcipuum uitæ præsidium ponere,
& harũ studio reuocari ab his quæ pertinent ad æter

nam se/

nam felicitatem, stulticia sit. Etiam atq; etiam caue- te, inquit, ab omni confinio auariciæ, frequenter enim sub prætextu neceßitatis ac prouidentiæ obrepit triste uitium. Quod semel admissum abducit hominem in omne dedecus. Ac uix uitari poterit, nisi leuiter & contemptim possideamus etiam ea quæ nostro iure possidemus. Cæterum qui sic fidunt diuitijs suis, ut in his ingens aliquot humanæ felicitatis præsidium col locent, uehementer fallunt seipsos. Non enim abun- dantia facit ad felicitatem, sed potius ad sollicitudi- nem, & contemptum eorum, quæ uel sola quærenda sunt. Siquidem naturæ necessitas, exiguo placatur. Id quo crasso populo altius infigeret, adiecit dominus similitudinem, ad quã suum quisq; affectum exigeret, atq; examinaret. Erat, inquit, homo locuples, cuius agri fructus uberrimos attulerant, ut sunt anni pro- uentus impares. Ille uero nihil interim cogitans de su bleuanda proximorum egestate, sed perinde quasi quod natum esset, uni natum esset, de recõdendo solli- citus est, non de erogando. Dixit enim apud se: Quid faciam? Annonæ ubertas maior est, quàm ut horrea mea sufficiant recondendis ijs, quæ prouenerũt? Si cha ritatem adhibuisset in consilium, quum sic æstuaret animo, dixisset illi: circunspice quàm multis desit, qđ tibi superest. Agnosce cui debeas etiam istam anni tui felicitatẽ. Sortem indulsit deus, unde colligas usu- ram operum cœlestium. Permuta fluxa bona perhen-

 nibus,

nibus, terrena cœlestibus, humana diuinis. Ita lucro fuerit tua liberalitas. Sed quoniam stulticiam & incogitantiam maluit adhibere in consilium, huius impulsu dixit apud se: Demoliar horrea mea uetera, & extruam maiora, & in his recondam uniuersum huius anni prouentum, cæteraq; bona mea, ne quid pereat. Cōstabilitis autem, & in tuto collocatis omnibus, securus omnium, dicam animæ meæ: Anima habes repositam magnam rerum copiam, quæ sufficiat in multos annos: requiesce, ede, bibe, & oblecta te. Hoc diutinæ felicitatis somnium quum diues ille uersaret in animo suo, subito uenit ad illum uox dei dicentis: Stulte, quū ipsa uita tibi sit incerta, quur recondis in multos annos, quum his quæ reponis frui non possis, nisi in hac uita, quæ nulli uel ad unum diem certa est? Quid tibi promittis annos plurimos? Hac ipsa nocte repetent abs te animam tuam. Et ista quæ parasti, cuius erunt? Certe tua non erunt. Hæredi relinquas oportet, aut si quis alius occupet. Cæterū spirituales opes, quas erogandis diuitijs licebat comparare, etiam mortuū fuissent comitatæ. Habes exemplum ac statum hominis, qui sibi recondit opes huius mundi, ac sibi tantum diues est, nec est diues erga deū, qui cupit in suis membris refocillari per eos, quibus res superest. Ac felicius diuites sunt, qui sic pauperescunt. Hæc promiscuæ multituidni loquutus dominus, mox conuersus ad discipulos suos, quos oportebat non solum abesse ab omni

auaritia.

auaritia, uerumetiam uacare omni sollicitudine huius uitæ, ne qua res illorum animos remoraretur ab Euangelico negocio: Ideo, inquit, iam antehac dixi uobis, & repetens iterũq; iterumq; monebo, nolite solliciti esse de uita uestri corporis, anxij, ne desit cibus aut potus, neq; rursum de corporis incommodo ne desit illi uestis. Pater uester cœlestis, qui uobis dedit, qđ præstantius est, etiam illud addet, quod est uilius. Anima potior est cibo, quanq̃ sine cibo interim non durat in domicilio corporis, & corpus preciosius est uestimento. An putatis diuitem iuxta ac benignum patrem passurum, ut quum largitus sit uitam, desit cibus quo uita prorogetur? Aut qui dedit corpus, cõmissurum, ut corpori desit, quo tegatur? Si dei prouidentia non cessat in animantibus brutis ac uilibus, an cessabit in uobis, quos ad rem tantam delegit? Considerate coruos. Neq; serunt, neq; metunt, nec penuariũ habent, nec horreum, & tamen deus etiam illis prospicit de pabulo, nihil eorum negligens quæ condidit. Quanto magis uobis prospiciet pater, quos tanto coruis habet chariores? Quid qđ non solũ diffidentiæ est anxie distorqueri cura rerum huiusmodi, uerumetiam stulticiæ. Stultum enim est sollicitudine nihil pro futura discruciari. Nemo sollicitudine sua, uitam suam reddere potest uno die longiorem. Quid quod ne corporis quidem modus, aut figura nobis in manu est. Deus dat illi formam quam uult, dat illi modum

 quem

quem uult, sic dat illi & uitam, quam diu uult. Quis autem uestrum sollicitudine sua possit ad sui corporis staturam adijcere cubitum unum? Aut quis sollicitudine sua possit unum capitis pilum, ex albo nigrū aut ex nigro album reddere? Si igitur in his quae minimi momenti sunt, nihil profuerit uestra sollicitudo, quorsum attinet esse sollicitum de uita? Iam ne sitis anxij de uestitu: Considerate mihi lilia, quae in pratis nulla hominum cura proueniunt. Quomodo nullo curante surgunt ad iustam magnitudinem. Non laborant, neq; nent, neq; texunt, & tamen prouidentia patris, adeo non sinit ijs deesse uestem, ut nec opulentissimus ille Solomon, quum maxime ostentaret strepitum suae fortunae, sic uestitus fuerit, ut unum quoduis ex lilijs pratēsibus, ad breue tempus duraturū. Quod si deus tanta prouidentia uestit herbam etiam uulgo nascentem, & mox perituram, & quae hodie uiret in agro, cras arefacta conijcitur in clibanū, quanto magis non sinet uos esse nudos, ô parum fidentes? Nec enim aliunde nascitur ista sollicitudo, nisi ex diffidentia erga patrem & potentißimum, & liberalissimū, & prouidentissimū. Si is pascit, si uestit: si gubernat uniuersa quae cōdidit, abijcite uos quoq; sollicitudinē de rebus infimis, cibo, potu, & uestitu. Istarum rerum nec uos deijciat penuria, nec efferat exuberantia. Neque supini pendeatis à coelo, obseruantes omnia tempestatū praesagia, pallescentes quoties astra minitantur an-

Et uos nolite quaerere quid.

tur annonæ penuriam. De *his enim rebus etiã in longinquum inquirere gentium est, qui mundo dediti nesciunt deum: uos autem qui nostis, quàm benignum habeatis patrem in cœlis, quid inani sollicitudine torquetis animos uestros? Scit enim pater uester, quod his quæ pertinent ad corporis alendi tegendiq; necessitatem indigetis.* Nec *tam durus est, ut uos suũ agentes negocium, sinat harum rerũ inopia perire.* Quin *potius prima sit uobis cura, promouendi regni dei, cuius uos delegi præcones ac ministros.* Huius *iusticiam ante omnia quærite, non sitam in ceremonijs Iudaicis, sed in his rebus, quas ante docui uos, & toto animo hoc agite, quod est omnium maximum. Cætera leuiora deus ipse uobis adijciet omnia, neq; quicquam patietur desiderari.* Ne *qua res uos terreat, pusille grex, pauci estis, humiles estis, idiotæ estis, nullis opibus, nulla potentia, nullis armis, nullis copijs instructi estis, aduersus mundum hunc impium, & omni genere machinarum in uos cooriturũ.* Non *est tamen quod formidetis.* Sic *complacitum est patri uestro, reiectis potentibus doctis, & elatis: uobis iuxta mundum abiectissimis dare regnum hoc, quod arcanis opibus animorum, quod cœlestibus præsidijs inuictum est.* Quare *delecti ad tantam dignitatem regni cœlestis contemnite ista humilia, destinati bonis perhennibus, negligite mox peritura.* Quod *si terrenæ possessiones remorantur uos à rebus tanto melioribus,*

Nolite timere pusillis grex.

uendite quæ possidetis, & pecuniam inde collectam, erogate in subleuandam pauperū inopiam. Non pos*sunt diuitiæ magis in tuto collocari, non possunt maiore certioreq; cum fœnore deponi. Qui dat eleemosynam, deo fœnerat, qui non potest fallere, & ut diues est ac benignus, pro uilibus reddet preciosissima, pro terrenis cœlestia, pro fluxis ac mox auferendis æterna.* His *igitur opibus studete ditescere.* Parate *uobis sacculos, quæ nō ueterascunt, reponite uobis thesaurum in cœlis, qui nunquā deficiet, qui uobis tutus sit, & à furibus, & à tineis. Siquidem hoc uidemus usu uenire, ut ubi quisq; thesaurum habet, ibi habeat & cor. Quod enim quis uehementer amat, eius non potest obliuisci.* Veluti *diues, qui domi conditas habet aut defossas opes, etiamsi foris agat, tamē animus domi est, sollicitus ne fur cōpilet, ne quis casus prodat aut uitiet thesaurū: rursus, qui amant, semper in eo quod amant, habent intentū animum.* At *oportet uestrū cor semper esse in cœlis.* Atq; *illic semper erit, si in terris nihil habueritis, quod uel miremini, uel ametis, sed uniuersum thesaurū uestrum reconditū habueritis in cœlo.* Tēpus *breue est.* Toto *studio hoc agendū ut* ꝙ *plurimū bonorū operū recondatis in cœlo.* Instat *dies, quo quisq; pro semente rerū temporaliū messurus est messem æternam.* Is *dies, quoniam uobis incertus est, oportet in eum semper esse paratos & accinctos. Eritis autem, si nullis mundanarū rerum impedimentis re-*

tis remorabimini, si nullam occasionem benefaciendi pretermiseritis. In hunc igitur diem, *sint lumbi uestri semper praecincti, sint lucernae ardentes in manibus uestris, ut similes sitis prudentibus ac fidelibus famulis, qui quoniam incertũ habent, quando dominus sit rediturus à nuptijs, perpetuo stant accincti cum tedis, ut simulatq; reuersus pulsauerit, confestim aperiant ei.* Non erit ingrata domino haec famulorũ sedulitas, *sed beati fuerint si dominus subito ueniens offenderit illos uigilantes.* Nam illud *affirmo uobis, quod* dominus pro officio, quod tamen debebant, amplissimam mercedem reponet. Siquidem *ipse uicissim praecinget se, & iubebit illos discumbere, ac praeteriẽs obseruansq; quid quisq; postulet, ministrabit illis.* Nec refert, *qua parte noctis uenerit,* (id enim incertũ esse uoluit) *sed quacunq; noctis uigilia uenerit, siue in secũda, siue in tertia,* uel intempesta nocte, *beati futuri sunt serui, si dominus offenderit eos paratos.* Non est igitur unq̃ cessandũ in hac uita. Sed ita uiuendũ, quasi dies ille hodie esset uenturus. Obrepet enim improuisus. Proinde semper curandũ, ne opprimat imparatos. Siquidem ubi semel ille uenerit, iam serum fuerit sarcire superiorem somnolentiam. *Nullus est paterfamilias tam socors, qui passurus sit à fure nocturno perfodi domum suam, si nosset quo tempore fur uenturus esset.* Quod si ille uigilat ne spolietur bonis terrenis, quanto magis uobis est uigilandũ, ne perdatis Hoc autem scitote.

felicita

felicitatem æternam? Sicut fur nocturnus obrepit eo tēpore, quo dormitur altissime, minimeq; expectatur suffossor, ita filius hominis subito ueniet eo tempore, quo minime uenturum suspicabimini. Proinde quoniam uobis id tempus ignotum est, certum tamen est illud adfuturum, sitis perpetuo parati, instructi bonis operibus, ab omnibus mundanarum rerum impedimentis expediti. Hos sermones quum audisset Petrus, ait domino: Domine parabolam istam, utrum uis ad nos proprie pertinere, an ad omnes pertinet? Dominus autem ita temperat responsum, ut non neget aliqua ex parte pertinere ad omnes qui cupiunt æternam salutem, sed præcipue significet ad eos attinere quibus credita est dispensatio sermonis Euangelici. Adiecit autem & aliam parabolam, quo magis accenderet suos ad perpetuam instantiam officij sui, proponens & præmiū functis officio, & pœnam ei, qui cessaret in officio. Inter homines, inquit, rarum est inuenire fidelem ac prudentem dispensatorem rei familiaris, qui peregre agente domino, curet illius familiam, cui præfectus est, non ut tyrannidem in eam exerceat, sed ut ex opibus domini, cuiq; suum dimensum, quantū opus est, & quando opus est depromat. Beatus erit ille seruus, quem subito reuersus dominus offenderit in officio. Siquidem expertus fidem ac diligentiā in dimensis, præficiet eum omnibus bonis suis, ac ueluti rerū omnium consortem habere dignabitur. Contra si seruus il-

uus ille, nec bonæ fidei fuerit, nec prudens, sed elatus absentia domini, ac delegata præfectura, dixerit suo cum animo: Dominus meus iam in longum profert re*ditum, & fortasse nunquam rediturus est, interim mo rem geram animo meo, cœperitq́; sæuire in conser/uos & ancillas, non solum non pascens eos ex tritico domini comunis, uerũ etiã pulsans illos ac uerberãs, ac tyrannidẽ quandã usurpans, ipse interim edat, & bibat, comessetur, inebrietur, heri bona fœdis uolupta tibus, luxuq́; prodigens, quid futurum arbitramini ta li dispensatori?* Nimirum *redibit dominus, die quo nõ expectabatur, & hora qua nesciebatur, ac famulum illum secure quidlibet facientem, diuidet & amputa/bit à familia sua, nec dignabitur cum domus suæ con tubernio, sed annumerabit illum reliquis infidelibus, luiturum pœnas, qui noluerit esse memor officij.* Nul/*la re magis sibi conciliare potest animum domini sui dispensator* Euangelicus, *quàm ut absentis domini be nignitatem repræsentet in proximum, nec se putet es se dominum, sed meminerit esse conseruum.* Quo *ue/ro perfectior fuerit cognitio ueritatis* Euangelicæ, *hoc grauior erit condemnatio, si quod didicit esse re ctum, sequi negligat.* Leuius *enim punientur gentes, quibus nec per legem, nec per* Euangelium *annuncia ta ueritas est, quàm* Iud*æi, quos lex erudijt ad aliquẽ profectum pietatis.* Et *rursum inter hos acrius punien tur pharisæi, & legis periti, quàm idiotæ.* Sed *omniũ*

grauissi/

grauissimas pœnas dabunt, quos cognita ueritas Euãgelica, quos tot miracula, quos exemplũ meũ nõ prouocarit ad studiũ ueræ pietatis. Ego nihil celaui uos. Quicquid pater cœlestis uos per me scire uoluit, communiaui uobis. Cauete igitur exemplũ serui negligẽtis. Etenim seruus ille, quem dominus præ cæteris habuit eximium, cui cõcredidit dispensationem rerum suarum, cui cõmuniauit arcana consilij sui, cui fisus est abiens peregre, nisi fecerit quod iussus est, seseq́; præparit ad exequenda, quæ sciebat ex animo uelle dominũ, uapulabit plagis multis. Qui uero fuerit de gregẽ seruorũ, cui dominus nõ indicarit animi sui uoluntatem, si quid cõmiserit animaduersione dignum, plagis uapulabit paucis. Non est igitur, quod Euangelici sermonis dispensatio uobis cõmissa, reddat uos insolentiores, sed potius sollicitiores. Onus suscipit uerius quàm honorem, qui functionẽ suscipit ecclesiasticam. Gratuitũ est quod concreditur, & in hoc concreditur, ut proferatur in utilitatem cõmunem totius familiæ. Quemadmodũ heri rationem exactiorẽ exigunt ab suis, cui plus cõmiserunt, sic ab eo, cui copiosius cognitionis & autoritatis munus datũ est à deo, plus requiretur quàm à cæteris: & cuius fidei latior ac maior functio delegata est, quo pluribus prodesse debuit, hoc plus exigetur ab eo. Quo doctior es, hoc doce libentius, quo ditior es, hoc libentius subleua pauperes. Quo potentior es, hoc plures autoritas tua pertrahat ad

bat ad Euangelium. Alienū est quod habes, dominus uult erogari, quod credidit. Sitio salutem hominū, & huius gratia ueni in mundum, ac meo desiderio iam omnis mora longa est. Non est diluta, nec humana doctrina, quam è cœlis attuli. Merus ignis est, aut purgaturus hominem, aut usturus. Et ideo ueni, ut hic ignis accendatur in terris. Quid enim aliud desidero? Semel accensus, late corripiet uniuersum mundū incendio. Sed non exiliet hic ignis, nisi percussus fuerit in cruce hic silex corporis mei. Superest adhuc ille baptismus, quem mihi præscripsit pater, ut tingar proprio sanguine, ut mea morte pœnas luam pro peccatis totius mundi. Tum demū emicabit inter homines illa scintilla charitatis Euangelicæ, quū uiderint innoxium, ultro pro noxijs sustinuisse mortem ignominiosam. Hæc enim est scintilla perfectæ charitatis. Et ab hoc baptismo non solum non abhorreo, sed amore salutis humanæ uehementer angor, ut quàm primum perficiatur. Abhorret natura corporis, sed desiderat animi charitas. Verū hic ignis accensus, excitabit magnos in mundo tumultus. Vehemens enim erit ignis & cœlestis, discutiens & excutiens omnes affectus humanos. An creditis quod uenerim allaturus pacem in terras, quam mundus hic amat, cui tum tranquillitas est, quū satisfactum est animi cupiditatibus, quum mali cum malis consentiunt? Non profecto, non ueni conglutinaturus tales concordias, sed immissurus dissidia.

Ignem ueni mittere in terram.

ſidia. Non omnes obedient Euangelio, & Euangelij cauſa cõtemnenda ſunt omnia. Itaq; fiet ut in eadem domo, in qua prius erat mala pax, naſcatur ſalutare diſſidiũ. Siquidem quinq; natura coniunctiſſimi mea cauſa diuidentur inter ſeſe, tres aduerſus duos, ac rurſus duo aduerſus tres. Quid enim coniunctius quam patri filius? Et tamen pater Euangelij cauſa ſimultatem exercebit cum filio. Et filius Euangelij gratia patrem contemnet. Similiter mater diſſidium habebit cum filia, ſed apud filiam plus ualebit charitas Euangelica, quam affectus parentum. Socrus item bellum ſuſcipiet cum nuru ſua, ſed apud alteram præponderabit amor ſalutis æternæ, affinitati carnis. Vehementius enim urgent uincula ſpiritus, quàm naturæ. Poſt hæc Ieſus conuerſus ad turbas dixit: Quur igitur uos non præparatis animos ueſtros regno dei, qđ in proximo eſt? An non ſentitis imminere tot indicijs rerum? Quur hic eſtis parum boni coniectores, quum in rebus tanto leuioris momenti tam ſagaciter conijcitis? Quum enim conſpexeritis nubem emergentem ab occaſu, ſtatim prædicitis futurum hymbrem, & euenit quod prædicitis, ac rurſum quum ſenſeritis auſtrum flantem, ſtatim prædicitis fore æſtum, nec fallit uos ueſtra diuinatio. Parum refert autem, utrum pluat, an non pluat: ſed plurimum refert, ut per Euangelicam fidem ſalutem aſſequamini perhennem. O hypocritæ, ut omnia ueſtra fucata ſunt. Qualis eſt

Dicebat aũt ad turbas.

ueſtra

uestra sanctimonia, talis est & prudentia. In his quæ sunt huius uitæ sapitis: in his quæ sunt æternitatis nihil uidetis. Obseruatis faciem cœli & terræ, & hinc colligitis præsagia rerum futurarum. Qui fit autem ut hoc tempus, quod omnibus uel salutem adfert æternam, si fuerit acceptatum, uel exitium æternum, si fuerit neglectum, ex tot proditis indicijs non animaduertitis instare? Scitis quid prophetæ promiserint, uidetis & auditis tam multa quæ dicuntur & geruntur inter uos, uidetis innouari mundum, & nondum ex uobis ipsis coniectatis adesse tempus promissum? Hoc solum erat omnibus studijs agendum, nec oportet rem ullam uobis esse tanti, cuius gratia dispendium faciatis Euangelici profectus. Si res est, & impedit, uende: si quis læsit, condona potius, quàm persequaris ius tuum. Quod si res eò processerit, ut eatur ad iudices, uel inter eundū da operam, ut libereris ab aduersario tuo. Præstat uel iniquis cōditionibus finire litem inter uos, quàm incertū euentū iudiciorum experiri, ubi non semper superior est causa quæ melior est. Alioqui committis teipsum periculo, ne iudex tradat te damnatorum exactori, & exactor conijciat te in carcerem. Quod si fiat, illud adfirmo tibi, non exibis inde, donec resoluas quod petitur, usq; ad extremum quadrantem. Negociosa res est litigare, nec uacat his immorari tricis, qui properat ad metam Euangelicæ perfectionis. Primum igitur expende quanto

Cum autem uadis.

t plus

plus lucri sit, in condonanda iniuria, quàm in persequenda, in deserenda re, quàm in uindicanda. Primum lucrifeceris amicitiam, quæ suscepta lite periclitatur, deinde temporis compendium facis, quod erat tibi non parum multum in lite periturum. Ad hæc animi tranquillitatem lucraris, quam lites adimere solent. Postremo uitas, quicquid malorum adferre potest, infelix litium exitus.

CAPVT XIII.

DVM *hæc aliaq; multa promiscuæ multitudini loquitur Iesus, premijs inuitans ad officium pietatis, supplicijs territans, nullumq; non mouens lapidem, ut animos auditorum accenderet ad melioris uitæ studium, commodum aduenere quidam, qui rem nouam & horrendam auditu nunciarent, de Galilæis quibusdam facinorosis, in quos Pilatus præses nouo exemplo animaduerterat, sic ut sanguinem hominum nocentium misceret cum sanguine pecudum, quas immolabant ritu Iudaico. Quoniam autem erat enorme, quod illi perpetrarant, ad terrorem omnium horrendo supplicio puniti sunt. Solet autem uulgus hominum execrari sic damnatos, sibiq; plaudere quod tale nihil patrarit, quum sæpe plausor ille sceleratius sit malus quàm illi, quorum manifestum scelus publico supplicio fuit expiatum. Iesus itaq; uolens huius exempli terrorem, quem illi non putabant ad quenquam pertinere, nisi ad eos, qui eadem facinora patrassent,*

ad omnes

ad omnes peruenire, respondit illis. An creditis, quod isti Galilaei soli scelerati fuerint inter omnes Galilaeos, quod in hos solos desaeuijt saeueritas iudicis? Non satis est uos non admittere, quod admiserunt illi, ab omnibus peccatis resipiscendum est. Quod nisi feceritis, quanquam interim dei lenitas tolerat uos, ut conuertamini, tandem omnes simili dei uindicta peribitis. Et ne spem impunitatis uobis faciat ultio dilata, nisi mature resipueritis, subito ueniens opprimet uos, quemadmodum nuper illi decem & octo, ruina turris oppressi sunt in siloa. Vt suffugiatis ultionem hominũ, dei uindicta uitari nullo modo potest. Ad omnes uos pertinet paucorum exemplum. An creditis quod quũ istos opprimeret ruina turris, nõ fuerint Hierfolymis multi, his etiam sceleratiores? Sed hos dei clementia differt in spem poenitentiae. Quorundam crimina manifesta sunt, quorundam latent: & suis quisq; malis blanditur, sed nemo bonus est inter uos, nec erit cuiq̃ impunita sua malicia. Quin illud affirmo uobis, nisi resipueritis à pristinis malis, omnes similiter opprimet ultio diuina. Videte igitur, ne lenitate dei abutamini ad licentius peccandum, memores, hoc grauiorem uenturam ultionem, quo serius uenerit. Prouocat deus multis modis ad poenitentiam, nunc blandiens, nunc territans. Tandem ubi uidet obstinatam hominum maliciam nullis rationibus emendari, semel totum hominem funditus perdit, ut alijs exemplum sit

utile, qui sibi bonus esse noluit. Hanc sententiam quo Iesus altius infigeret animis crassæ multitudinis, adiecit similitudinem ad rem accommodam. Quidam, inquit, habebat arborem ficum plantatam in uinea sua: Qui plantauerat, suo tempore uenit ad illam, quærens fructum iam primum ex foliorum prouentu promissum, neq; quicquam inuenit præter folia. Accito itaq; uineæ colono ait: Ecce iam tertius præterijt annus, qđ uenio ad hanc ficum, quærens ex ea fructum, nec inuenio. Itaq; succide illam. Ad quid etiam terram occupat, umbra officiens uiti, & succū ad se trahens, quo poterant ali arbores frugiferæ? Colonus autem respondit domino suo: Domine passus es illam triennio, sine adhuc & hoc anno, donec experiar extremam curam. Nam fieri potest, ut soli uitio sterilis sit. Fodiam igitur circum illam, & inijciam stercora. Hoc fomento excitata si produxerit fructum, seruaueris arborem: sin autem uideris eam esse deploratæ sterilitatis, uenies ad id quod supremum est, & succides eam, ne saltē officiat uineæ tuæ. Hac parabola dominus in genere quidem cōmonuit omnes, ne deum prouocantem ad pœnitentiā negligerent. Sed peculiariter notauit gentem Iudæorum, quæ toties prouocata ad meliora, per patriarchas, per Mosen ac legem, per prophetas, per Ioannem: deniq; per tot miracula, per Euangelicam prædicationem, tamen quia perstitit in obstinata malicia, funditus exscindendam à Romanis. Et

eccc

ecce mox exemplum fici sterilis,ut quod parabolæ typus deliniarat,res ipsa subijceret oculis. Ceremoniarum legalium obseruatio ueluti folia erant synagogæ, quæ uidebantur ceu polliceri dulcissimum ac deo gratissimum fructum ueræ pietatis & charitatis erga proximum,quum non solum nihil huiusmodi produxerit,uerum etiam amaros fructus ediderit, inuidiæ,odij,obtrectationis,blasphemiæ, homicidij. Iesus enim quũ ex more suo doceret sabbatis,aderat ibi in synagoga mulier quædam, cui decem & octo annis res fuerat cum morbo immedicabili miseroq;. Erat enim adeo contracto corpore, ut nõ posset erigere caput,nec aspicere sursum.Ecce materiam exerendi fructus boni,nisi ficus omnino sterilis fuisset.Mulier hæc imaginem gerebat gentium, qui palàm impij & scelerati calamitatem suam præ se ferebant, toti defixi rebus terrenis, de rebus æternis ac cœlestibus, ne cogitantes quidem.Contra Iudæus erectus stabat in uinea domini,quæ est synagoga,uerbis legis ac ceremonijs corporalibus ceu frondibus ornatus,qui nihil aliud nouit,quàm inuidere & calumniari.Dominus autem primũ clementissimis illis oculis suis intuitus est mulierem.Iam hoc ipsum mox sequuturæ salutis omẽ est.Nec hoc contentus ultro,uocauit ad se.Felix quẽcunq; accersierit ad se Iesus, & felix qui audit uocantem. Venit mulier,plena bonæ spei.Morbus diutinus erat & immedicabilis, sed nulla est tanta impie-

Erat autem docens in synagogis.

tas, aut iniquitas, quæ per Euangelicam fidem non aboleatur. Videamus igitur fructum bonæ arboris, quem in synagoga desiderabat Iesus. Mulier, inquit, liberata es ab ægritudine tua. Non dedignatur eam sui sacri corporis cõtactu. Imposuit illi manus, ac protinus erecta est, & agnoscens cœleste beneficiũ glorificat deum: ita subito mutata gentiũ ecclesia relictis simulacris, relicto studio pecuniæ, relictis fœdissimis cupiditatibus, quibus diu sic fuerat alligata, ut nec aspirare posset ad cognitionem rerum cœlestiũ, cœpit laudare clementiam diuinam, cuius gratuito beneficio semel liberata esset ab uniuersis uitijs suis, quibus obnoxia misere seruierat satanæ, iam ex aduerso mihi considera malæ arboris malum fructum. Quum id uidisset Archisynagogus uidelicet, ficus illa sterilis, ac folijs tantum legis sese uenditans oculis hominum, indignans quod Iesus sabbato sanasset mulierem, ueluti rem magnam docturus uertit sese ad cõcionem. Nunc audi uocem uere pharisaicam, & ex hac totam illorum doctrinam æstima. Homo pius, timens ne populus exemplo Iesu prolaberetur in impietatem, consulit illius saluti dicens, magna cum autoritate: Sex dies sunt, in quibus phas est opus facere. Proinde si quis sanari cupit, ueniat illis diebus. Sabbatum autem uiolare nefas est. Hanc tam stolidam uocem, non tulit clementissimus dominus, qui sabbatum, non in hoc condiderat, ut à iuuando proximo cessaretur, sed à malefa-

ctis esset perpetua quies, quam illa sabbatorum ocia figurabant. Quoniam autem hæc uox archisynagogi, ex omnium pharisæorum, scribarum ac legis peritorum sententia proferebatur, per unum respondit omnibus. Hypocritæ, inquiens, qui neglecta ui legis, corticem duntaxat urgetis, ac speciem iusticiæ præ uobis geritis, quum procul absitis à uera pietate. Videte, quàm hic sitis iniqui iudices. Quis uestrum est, cui sabbati religio obsistat, quo minus à præsepe soluat bouem suum, aut asinum adaquaturus illum? Si iudicatis non uiolari sabbatum ob beneficium, quod muto iumento impenditur: mihi ueluti facinus atrox impingitis, quod hanc Abrahæ filiam germanam, uidelicet parentem synceritate fidei referens, sanarim sabbato? Vobis tanti est priuatum commodum, ut non sit religio soluere lorum asino, ne siti pereat sabbato, & indignamini, quod hanc uestræ gentis mulierem, quam Satanas decem & octo annis habuit astrictam, soluerim sabbato? Si opus interdicitur sabbato, uter plus operis facit, qui soluit asinum & ducit ad aquam, an ego qui solo uerbo, & contactu sanaui totam mulierem? Siccine mitiores estis in bouem, aut asinũ, quàm in sororem aut fratrem? Et sic legem obseruatis, ut eius superstitione negligatis id, quod totius legis est caput? Hic sermo Iesu quoniam perspicuam habebat ueritatem, & ad sensum etiam communem humanæ naturæ consentaneum, pudorem in-

cußit obtrectatoribus illis. Dolebant enim *aliquid suæ gloriæ decedere apud multitudinem, apud quam eatenus sese uenditarant.* Iesus *autem indicare uolens omnem illam inanem pharisæorum ostentationem, quæ magnificam habebat sanctimoniæ speciem, breui euaniturum: contra, uim* Euangelicam *ex humillimis initijs profecturam in tantam amplitudinem, ut totum orbem ad se pertrahat, idq; per mortem, per apostolos humiles & idiotas, proposuit duas parabolas, eiusdem sententiæ.* Videtis, *inquit, regnum synagogæ pugnare cum regno dei.* Euincet *tamen id quod potentius est.* Itaq; *uelut afflatus nouo spiritu dominus, quo redderet attentiorem multitudinem dixit: Cui rei dicam esse simile regnum dei, aut cui comparabo illud, ut ex re nulli uestrum non notißima, intelligatis quale sit?* Quumq; *iam omnes expectarent magnificam aliquam similitudinem, de sole, aut fulmine sumptam, maluit à contemptissimo legumine ducere parabolam.* Simile *est, inquit, grano sinapis, quod quàm diu est integrum, ut minutissimum est, ita uilissimum est, nec colore, nec odore blandiens oculis, & si quid habet uigoris, intus habet.* Hoc *homo quidam prudens nactus non contempsit, sed seuit in horto suo.* Enatum *est autem illud contemptissimum semen, & excreuit in arborem ingentem, adeo ut in ramis eius etiam aues nidularentur, pro uno granulo, multa milia producens.* Sic *regnum dei, quũ maxime uidebitur*

extinctum,

extinctum, tum sese latissime proferet. Rursus autem, cui rei similem dicam regnū dei? Simile est exiguæ massulæ fermenti, quod prudens mulier abdidit in farinæ cōspersæ tribus mensuris, atq; ibi reliquit ueluti sepultum, donec paulatim fermenti uis afficeret totam illam quamuis multam farinam: sic humilis doctrina Euangelij, quondam occupabit uniuersas orbis nationes. Hæc loquutus Iesus pperabat eò, ubi granū erat infodiendū terræ, ubi fermentū abdendū in farina. Faciebat enim iter Hierosolymā, ubi sciebat sese occiden dum. Sed inter eundū per singulas ciuitates ac uicos docebat omnes, ne quid tēporis periret ab Euangelio. Quoniam autem sublimia quædam docuerat de uendendis facultatibus, de uiuendo ex tempore, coruorū ac liliorū ritu, de nō cōtendendo cum aduersario, quidam adiens eum dixit: Domine an pauci sunt, qui salutem cōsequuntur? Nam ista quæ doces haud ita multos reor amplexuros. Rursum aūt parabola de grano sinapis & fermento uidetur diuersum polliceri, nempe uim regni dei peruenturam ad multos. Iesus autē ostendere uolens, famā quidem & cognitionē Euangelicæ doctrinæ, ad hæc & miraculorum gestionem peruenturam ad plurimos, cæterum neminem fore saluū, qui non depositis omnibus huius mundi cupiditatibus sequatur humilem Christum, dixit: Contendite intrare per angustam portam. Id non contingit oscitantibus. Conandum est, angustus est ingressus, sed ducit ad la

titudinem regni cœlorum, nō capit hæc porta onustos diuitijs, cumulatos honoribus, distentos luxu, graues auaritia, turgidos & elatos fastu. Qui tales sunt, eligunt uiam latam, spatiosam, & prima specie blandam, sed ducentem ad mortem. Nunc *igitur contendite intrare, dum patet aditus: excutite sarcinas omnes, ut uos capiat angustus ingressus, nam illud affirmo uobis.* Erunt *complures olim qui cupient intrare, nec licebit, uidelicet occluso iam aditu. Quum enim intrauerit pater familias, & clauserit ostiū, quod nunc patet omnibus adnitentibus: tum sero resipiscentes agnoscetis errorē uestrū, & inuidentes his qui sunt ingressi, incipietis obsidere ostiū, ac pulsare fores, dicentes:* Domine *aperi nobis.* Tūc *ille, qui prius nō est auditus inuitans ad ingressum, uicissim non audiet uos, sed respondebit hunc in modū:* Audio *nomen domini, sed ego uos non agnosco famulos, quærite eum cui serui stis.* Tūc *uos incipietis dicere. Qui fit domine, ut nūc non agnoscas nos?* Apud *nos natus es, edimus ac bibimus tecū, & in plateis nostris docuisti.* Et *sumus tui discipuli, atq; etiam in tuo nomine sanauimus ægrotos, & dæmonia eiecimus.* Hic *respondebit paterfamilias:* Ista *quæ comemoratis, non efficiunt mihi germanos discipulos. Qui meis uestigijs ingressus fuerit, hunc ego pro meo agnoscam.* Vos *cuiates sitis nescio.* Discedite *à me, nihil uobis proderit, nouisse legem, audisse me, nihil gentis cognatio, aut consuetudinis fa-*

nis familiaritas, nihil ædita in nomine meo miracula. Quisquis inuidet, aut odit fratrem, quisquis suæ gloriæ consulit, cum iniuria gloriæ dei, quisquis pecuniam anteponit charitati proximi, hic quacunq; de gente uenit, meus non est. Abite igitur, recepturi uobis dignum præmium, ab eo, quem coluistis. Famuli mei quoniam mecum, & mea causa passi sunt, mecũ æterni conuiuij iucunditate fruentur. Vos qui sæculi uoluptates præposuistis æternæ felicitati, illuc abite, ubi erit fletus & stridor dentium. Augebit enim calamitatem uestram aliorum conspecta felicitas, quos hic fueratis persequuti. Videbitis enim progenitores uestros Abraham, Isaac, & Iacob, ac prophetas omnes, quos uestri maiores, uel afflixerunt, uel occiderunt, accumbentes in regno dei, ac uos ab his prognatos expelli foras, neq; quicquam uobis prodesse generis & cognationis prærogatiuam: nihil profuisse legis obseruationem, nihil audisse uos, nihil ædidisse miracula. Per fidem intrandum erat ad hanc felicitatem. Accedet & aliud, quod acrius etiam uret animos uestros. Vobis repulsis, qui credebatis uos solos recipiendos, uenient ex omni totius orbis natione, ex omnibus mundi plagis, promiscue nulloq; delectu, quibus nihil fuit cognationis cum Abraham, Isaac & Iacob, nulla noticia legis, nulla mecũ familiaritas, & subito per fidẽ adoptati in filios Abrahæ accumbent in regno dei. Ita res præter expectationẽ uestram in diuersum uer-

tetur

tetur. Qui uidebantur proximi saluti, procul à salute reijcientur. Et qui uestro iudicio habebantur alienissimi à deo, idololatræ, Centuriones, publicani, milites, meretrices, primum honorem habebunt in regno dei. Quoniam autem hæc inuisa Iudæorum auribus, passim magna cum libertate docebat Iesus, pharisæi quidam, ut iniecto metu obturarent os Euangelicum, adierunt Iesum, dicentes illi: Consule uitæ tuæ, & relinque Galilæam. Nam Herodes huius prouinciæ rex, tibi male uult, & uenatur occasionem occidendi te. Quod ni caueris, nihilo mitius tractabit te, quàm tractauit Ioannem. Iesus autem declarans sibi nihil esse periculi à quoquam homine, nisi uellet ipse, nec se moriturum, nisi eo tempore quo decretum esset, nec alio genere mortis, nec alio loco, quàm constitutũ esset, ait illis: Ite & dicite uulpi illi, qui uersutia humana credit se aliquid posse aduersus consilium dei: Ecce non est humanum quod gero, nec licet desinere ante tempus à deo præscriptum. Nihil Herodi iuris in hoc negocio. Quemadmodũ enim illius autoritas nemini potest præstare ut hæc agat, ita neminem potest impedire, ne quod agit peragat. Quur autem impediat, si bona sunt quæ facio? Eijcio dæmonia, & propello morbos. Hæc gratis operor, non diu facturus. Breue tempus est, quod multi cuperent esse longius, sed ita mihi patriq; meo decretum, ut ad salutem hominum hæc agam, hodie & cras, & tertio die summam manum

meis factis impono. Nõ oportet igitur hoc exiguo tem pore ab officio delegato cessare, sed tanto maiore conatu, quod delegatum est agere, quo spatium est breuius. Non igitur mihi fugiendus est Herodes, sed petenda est Hierosolyma, ubi mori decretum est, ut palàm fiat omnibus ciuitatis illius impietas, quæ se nomine religionis iactat. Siquidem illa est uetus illa prophetarum interfectrix, neq; conuenit ut propheta quisquam pereat extra Hierosolymam. Atq; interim misericors dominus, qui pro sua bonitate cupiebat omnes saluos fieri, præuidens imminere insanabili ciuitati supremum excidium, deplorat illam, quæ toties spreta dei bonitate, ad meliora uocantis, meruerit extremam ultionem: O Hierosolyma Hierosolyma, illa uetus interfectrix prophetarum, ac lapidatrix eorum qui mittuntur ad te. Quoties conatus sum congregare filios tuos, mihiq; adiungere, non secus atq; gallina congregat pullos suos sub alas suas ne pereant. Tua uero pertinacia uicit meam bonitatẽ. Et quasi deuota exitio, sic omnia respuis, per quæ possis sanari. Proinde, quando tu nullũ impietatis modũ facis, imminet tibi sæua calamitas. Relinquetur enim uobis domus uestra deserta, sic ut uix ullum uestigium superfuturum sit istius urbis, quæ nunc se iactat ut religionis caput. Transferetur à uobis omnis gloria, ac demigrabit ad gentes: ipsi fertis sententiam aduersus uos. Occidetis quidem me, sed illud affirmo, nõ prius

Quia nõ capit prophetam.

uidebitis

uidebitis me, quàm dicatis, benedictus qui uenit in nomine domini. Hæc erit uestra professio, quam ueritas à uobis extorquebit, sed tamen mox reuersi ad ingenium progenitorum uestrorum, occidetis, quem prædicastis.

CAPVT XIIII.

ACCIDIT *autem post, ut inuitatus ad conuiuium à quodam inter pharisæos primario, adiret domum illius, ac cibũ caperet apud eum. Erat autem dies sabbati. Accumbebant uero simul & alij multi pharisæi, qui more suo obseruabant Iesum, si quid diceret faceretúe, quod in eo calumniarentur. Et ecce parata calumniæ occasio. Aderat enim illic homo quidam hydropi obnoxius malo ferè immedicabili, colore lurido, corpore turgido. Sed huic misero profuit uenisse in conspectum Iesu. Infelix enim peccator qui se subducit ab eius conspectu, qui cupit omnes fieri saluos. Iesus autem non ignarus, quid apud se cogitarent pharisæi, ac legis periti, rogabat eos, an sabbato fas esset conferre sanitatem homini perituro. Illi quum obticuissent, Iesus accersit hydropicum ad se, & contactu suo sanauit eum, ac iussit abire. Ilico mutatus est homini color, subsedit corporis tumor. Hoc factum quum esset admirabile, tamen pharisæos offendebat uiolata sabbati religio. Iesus autem ostendens illorum religionem esse præposteram, qui in salute hominis offenderentur, in asino seruato non offenderen-*

fenderentur: respondit illorum tacitis cogitationibus, ac dixit. Si cuiusquam uestrum asinus, aut bos decidisset in puteũ die sabbati, utrum expectaret, donec præterisset sabbatum: an potius nihil moratus, statim eodem die extraheret iumentũ suum ne periret? Si tantum apud uos ualet bouis, aut asini salus, ut non putetis uiolari sabbatum, quur offenditur animus uester, quod hunc hominem, cui præsens erat periculum, ab aquis intercutibus seruauerim die sabbati? Si opus expenditur, plus est operis in extrahendo iumẽto, quàm in hoc homine seruando. Vidi, contigi, ac dimisi. Si personam æstimatis, potior esse uobis debet unius hominis salus, quàm plurimorum boum aut asinorum. Ad hunc sermonem obticuere pharisæi, quorum animi sic erant corrupti deprauatiq;, ut quum non haberent, quod dilucide ueritati responderent, tamen approbare nõ possent, quod à Iesu fieri uidebant. Quod si quid ipsi eiusmodi facere potuissent, omnibus tubis ebuccinassent gloriam suam. Cæterum quoniam dominus Iesus omnium factorum suorum gloriam uolebat esse penes patrem deum, pharisæorum fucatam sanctimoniam ubiq; detegebat, qui nimium diu imposuissent simplici populo. Venabantur enim gloriam suam apud homines, & ideo inuidebant gloriæ dei. Atq; hic erat uerus hydrops animi, nascens ex corrupto iudicio mentis, ueluti ex epate uiciato. Collocantes enim gloriam in his rebus, in quibus non erat gloriandum,

riandum, tumebant foris inani fastu, intus intestinis omnibus misere corruptis ac putrefactis. Proinde dominus, qui contactu sanarat hydropicum, cupit & horum morbo, salutiferi sermonis mederi pharmaco. Quicquid enim agebant pharisæi, ad fastum, & inanem ostentationem agebant. Obambulabant in philacterijs, orabant in triuijs, dabant eleemosynam præcinente tuba, ieiunabant arte obscurata facie, in foro uenabantur magnificas salutationes, in conuiuijs captabant honoratiores accubitus. Tanta erat sitis stultißimæ gloriæ, tantus erat tumor, sed intus nihil erat syncerum. At facile sanatus est ille, qui aqua intercute laborabat, quia morbũ agnoscebat, & sanari desiderabat. Morbus animi sanari nõ potest, si non agnoscas. Iesus itaq; taxare uoluit fastum illorum, quos princeps ille pharisæorum, non ad hospitalitatem, sed ad ostentationem inuitarat, quod uocati ad conuiuia, ambirent locum honoratiorem, sibi placentes, si sella contigisset honestior, tristes, si locus cessisset inhonoratior. Quales uidemus adhuc esse fermè solennes Rabinorum pompas, quoties à synagoga proceditur ad conuiuium. In synagoga sedent in sublimi, cæteros uelut ex alto despectantes. Citius cubito deturbaturi proximum, quàm cuiquam cessuri locum suum. Viator ingredientibus uiam facit subinde repetito honorifico titulo, offenduntur, si quis non assurgat prætereuntibus, si quis caput non aperiat, si quis ausit considere,

sidere, priusquam ingrediens ille consederit. His *interim ineptis cæremonijs teritur tempus, ut non uacet aliquid discere.* Nec *enim illi* Rabini *in hoc ueniunt, ut discant, aut doceant, sed ut apud populum uenentur loriam.* Magna *pompa ueniunt, sed maiore egrediuntur.* Diceres *ludos agi solẽnes, aut diuitis funus incedere.* Hic *rursus de loco certamẽ.* Nemo *non grauem iniuriam factam existimat, si leuũ claudat latus ei, qui uidetur inferior.* Rursus *in conuiuio mira de loco cõtẽtio.* Quid *multis?* Hydrops *est quicquid agũt, inanis gloriæ uenatus est, quum interim apud populum, pro dijs haberi uelint.* Iesus *igitur cupiens huiusmodi morbo laborantes docere, non esse ueram gloriam, quæ ambitur, sed quæ quum promerearis, uitatur, proposuit huiusmodi parabolam, ciuiliter ita tangens, uniuscuiusque conscientiam, ut neminem tamen proderet.* Quum *fueris, inquit, inuitatus ad nuptiale conuiuium, caue ne ipse primum occupes locum.* Ne *forte posteaquam tu accubueris, superueniat alius te honoratior, iamque ueniat is qui & te, & illum inuitauit, iubeat te surgere, & locum cedere honoratiori.* Tum *pro captata gloria, lucrifacies ignominiam, & cogeris cum rubore tenere locum extremum.* Quin *potius quum uocatus fueris ad honorabile conuiuiũ, sume tibi locum accubitus postremum, ut quum uenerit conuiuator, dicat tibi:* Amice *ascende ad locum honoratiorem.* Tunc *tua modestia cedet tibi in glo/*

riam apud conuiuas reliquos. Modestiam tuam agno- scent ex eo, quod tibi postremum locum delegeris, di- gnitatem agnoscent ex conuiuatore. Sic est in homi- nis uita. Quo quisq; maior est, hoc se magis debet deij- cere, donec ueniat ille, qui uera perpetuaq; gloria sub- uehit humiles iuxta mũdum, & elatos ac sublimes deijcit. Sic in regno dei populus receptus est usq; ad apostolicæ dignitatis fastigium, sacerdotes, pharisæi, scribæ, & legisperiti reiecti sunt. Gentes agnoscen- tes humilitatem suam, euecti sunt ad æternæ gloriæ consortium: Iudæi qui soli regnare uolebant in hoc conuiuio nunc aut nullum habent locum, aut habent postremum. Atq; hæc quidem parabola pertinebat ad superbos pharisæos. Adiecit dominus alteram; quæ peculiariter pertinebat ad pharisæorum princi- pem. Diuites enim dum uolunt hospitales uideri, non uocãt quos reficiant, sed eos à quibus uicissim inui- tentur, aut unde gloriam aucupentur sibi. Atq; hæc quidem non est hospitalitas, sed ambitio, uel auari- tia uel utrumq;. Liberalitas enim est, quæ libenter cuiuis præstat beneficium, sine spe rediturae gratiæ. Parabola sic habet: si uis bene collocare conuiuium tuum, si quando est tibi animus exhibere prandium, aut cœnam, noli uocare amicos tuos qui tua liberali- tate non egeant, aut qui bene de te meriti sint, ne uel referre gratiam, uel captare beneficium uidearis, uel pudore uccare, ne uidearis ingratus, neq; fratres tuos

aut

aut uicinos, ne beneficium cognationi datum uideatur, non affectui: neq; uicinos diuites, ne tibi pereat exhibiti conuiuij gratia. Peribit autem, si illi te uicissim inuitent, & conuiuium aut æquale, aut lautius etiam exhibeatur. Sic enim pensato beneficio, nihil debebunt gratiæ, sed si cupis bene collocare conuiuium, unde tibi redeat amplissima merces, non ab hominibus, sed à deo, uoca pauperes, debiles, cæcos, & claudos. In his refocillandis deum refice. Dices, in his opera & impensa perierit. Nō enim habent quod rependant, & semper egent. Hoc ipso beatus eris, quia non habent quod referant. Sed habent opulentissimum patronū, qui sibi patietur imputari, quod in illos collatum fuerit. Is restituet pro temporarijs æterna. Noli præpropere poscere mercedem. Bonæ fidei est cui credis. Restituet enim haud dubie, si nō in hac uita, quanquā hic quoq; restituet, certe in resurrectiōe iustorū. Hæc aūt domini parabola, non solum pertinebat ad pauperes cōuiuio reficiendos, sed ad subleuandam omnē proximi necessitatem, siue docendus est, siue monendus, siue consolandus, siue alio quocunq; charitatis officio promouendus ad salutem. Hæc autē deo sunt præstanda, non homini. Hæc quum dixisset Iesus de conuiuio nuptiali, deq; resurrectione iustorum: quidam è conuiuis, ueluti per somnium tactus desiderio cœlestis illius conuiuij, dixit: Beatus cui continget edere panem in regno dei, ueluti

ſubindicans paucos fore, quibus ceſſura ſit ea felici-tas, quaſiq; non quilibet ad illud conuiuium ſint ad-mittendi, ſed dũtaxat Iudæi, aut Iudæorum primores: Ieſus autem propoſita parabola, docuit primo quidẽ loco uocatos Iudæos, ne queri poſſent ſeſe ſpretos eſ-ſe, ſed dum ipſi dediti rebus mũdanis uocati recuſant uenire, pluris habentes peritura bona, quàm uitam æternam, uocandas eſſe omnes promiſcue nationes, ut impleretur eccleſiæ cœtus. Parabola erat huiuſmo-di. Homo quidam prædiues conſtituerat exhibere cœ-nam magnificam. Ad eam uocauerat complures. Quũq; iam inſtaret cœnæ tempus, miſit ſeruum ſuũ, qui nunciaret omnibus inuitatis iam inſtare cœnæ tẽ-pus, properarent. Inuitarat olim per prophetas, denũ-ciat rurſus per Ioannem, ac filium hominis. Venite, inquit, iam enim parata ſunt omnia. Hic quum frui liceret, expectata diu cœna, cœperunt ſimul omnes excuſare alius alio prætextu. Primus enim intentus augendæ rei domeſticæ, ac prius habens lucrum terre-næ poſſeſſionis, quàm æternæ felicitatis, reſpondit ur-genti famulo: Prædium mercatus ſum in agro, & ne-ceſſe eſt eo proficiſci, ut inuiſam quod emi. Rogo te habeat me dominus tuus excuſatum. Itum eſt ad alte-rum, Ille ſimili morbo laborans, reſpondit: Iuga boum emi quinq;. Eundum eſt igitur, ut ea probem, an feliciter emerim. Rogo te effice, ut dominus tuus habeat me excuſatum: liberet enim uenire, ſi liceret.

Itum

Itum est ad tertium. Et is excusauit dicens: uxorē duxi, & scis quàm sit res operosa, quot curas secum trahat, & idcirco si maxime uelim, non licet nunc uenire. His atq; alijs prætextibus quum sese excusassent omnes, seruus reuersus renunciauit domino suo. Ibi dominus indignās, qđ ultro uocati ad tā honorabile, tāq; felix conuiuium, ob res friuolas excusarent oēs, quo magis urerentur in posterum, simul atq; intellexissent, & quantam rem spreuissent, & qui nunc in spretæ felicitatis societatem successissent, dixit seruo inuitatori. Abi celeriter in omnes plateas, et uicos huius ciuitatis, & quoscūq; habueris obuios, debiles, cæcos & claudos, adducito ad conuiuium meum. Illos honoris gratia primos uocaui, non habent quod querantur. Illorum fastidium non perdet cōuiuium meū. Erunt, qui fruantur, etiamsi illi contemnant oblatum honorem. Efficiam, ut qui tibi uidentur magni, cæcis, debilibus, claudis, & omnium abiectissimis hominibus inuideant. Redijt seruus, & peractis quæ mandarat paterfamilias, ait illi: Domine adduxi quoslibet, etiam ē medijs uijs, & tamen adhuc aliqua pars tui conuiuij uacabit. Nam apparasti copiosissimum, & innumerabilium conuiuarum capax. Dominus autē cupiens apparatum cōuiuiū quàm plurimis esse usui, dicit seruo. Abi rursum, abi, uel extra ciuitatē in uias ac sepes, & undecunq; collige mendicos, hospites, uel ignotissimos, qui si grauentur uenire, uel impro-

pitate compelle ut ueniant ad me, & tandem implea/
tur domus mea. Illud autem affirmo uobis, quod ne/
mo uirorum illorum, quibus id honoris habitum est,
ut primi uocarentur, & fastidierunt: gustabit cœnam
meam. Fortasse pœnitebit illos olim, quum uiderint
lautitias, ac splendorem conuiuij, & inuidebunt his,
quibus ipsorum fastidium locum fecit. Sed frustra
tum cupient ingredi, qui cum liceret, excusarũt. Hæc
loquutus Iesus in conuiuio pharisæorum perrexit ire
Hierosolymam. Comitabatur autem illum ingens
hominum multitudo. Sequebantur multi pedibus, qui
uitæ exemplo sequi non potuissent. Ibat enim ad cru/
cem ad quam oportet esse paratum, quisquis uult il/
lius esse discipulus. Conuersus igitur ad sequentes se
dixit: Non omnis qui me sequitur pedibus corporis,
uere meus est discipulus. Nemo se mihi iungat, nisi
paratus ad eadem, ad quæ ego propero. Omnibus hu
manis affectibus renunciet oportet, qui uolet perpe/
tuus meus esse discipulus. Etenim si quis uenit ad me,
nec adhuc odit patrem & matrem suam, uxorem, fi/
lios, fratres & sorores, quin insuper & suam ipsim
uitam, non potest meus esse discipulus. Et qui graua/
tur baiulare crucem suam, atq; ita sequi me, non po/
test meus esse discipulus. Alioqui si quis ad me ue/
niat, obnoxius humanis affectibus, diuitiarum, hono/
rorum, uoluptatum, parẽtum, cognatorum, affinium,
cupiditati uitæ, formidini mortis, ad obiectam oc/
casionem

Et cõuersus dixit ad il/los.

casionem resiliet ab instituto. Proinde priusquàm aggrediare negocium nequaquam delicatum, animum præpara ad omnia dura, quæ sint perpetienda. Alioqui tolerabilius est non aggressum esse, quàm ab eo quod cœperis deficere. Saltem hic ea prouidentia præstanda est, quam homines præstant in rebus multo leuioribus: Quis enim est ex uobis tã improuidus, ut in animo habens ædificare turrim, statim ac temere aggrediatur, quod cogitat. Non enim solũ cogitat habebo turrim, sed antequàm iaciat fundamenta, sedens per ocium supputat apud se, quantis impendijs sit opus futurum ad turrim absoluendam. Quod si depræhenderit rem familiarem angustiorem esse, quàm ut sumptum necessarium ferre possit, abstinet, ne si semel iacto fundamento, postea destiterit, eo quod perficere non possit, omnes qui prætereuntes conspexerint opus cœptum & intermissum, incipiant ei illudere dicentes. Hic homo cœpit ædificare, quod non potuit consummare. Itaque si tantum habet momenti pudor apud homines, ut nemo ausit ædificium incipere, nisi consultis facultatibus domesticis, quanto magis oportet expendere robur animi uestri, priusquàm profiteamini uos fore sectatores meos, à quo si semel cœperis resilire, grauis sit ignominia apud angelos dei. Non est delicata res, sequi me. Nec satis est magnifice dicere, nisi robur adsit par negocio. Quis autem rex tam in

incogitans est,ut si paret expeditionẽ aduersus aliũ regem,non antea quàm quicquàm moliatur,per oci/um sedens expendat uires regni sui, an expediat occurrere hosti uenienti aduersum se cum uiginti mi libus hominum,cum manu decem milium. Quod si comperetit sibi uires esse impares ad conflictum, pri usquàm ille propius admoueat exercitum, mittit ad illum oratores,qui tractent de conditionibus pacis. Nam id sanè tolerabilius est, quàm experiri martis aleam imparibus præsidijs. Honestius est enim ante prælium commissum agere de rebus componendis, quàm post cladem acceptam, inhonestioribus etiam legibus accipere pacem. Quod si homines in rebus huiusmodi subducere norũt quid prestare possint,pri usquàm incipiant,quantomagis oportet idem facere in hoc negocio,quod non est aliud maius aut fortius? Quisquis igitur est ex uobis qui sequitur me,nec affe ctu renũciauit omnibus quæ possidet,non potest meus esse discipulus. Oportet aut ingenuum esse discipulũ, aut nullũ. Nihil enim abiectius eo,qui à suscepta pro/fessione perfectionis Euangelicæ, uictus cupiditati/bus carnis resilijt. Oportet autem discipulum meum esse similem sali. Sal si uigorem habeat,ualet seruan dis,& condiendis omnibus cibis. Quod si semel sal es se desierit,& uis illa natiua euanuerit,ita ut ipsi sa/li,sale sit opus,nulla ratione potest effici, ut ad ullũ ualeat usum. Nec enim condire potest aliquid, nec

ab alio sale condiri. Cæteræ res, etiamsi corrumpantur, tamen aliquem de se præbent usum. Veluti, uinum ubi uapuerit, uertitur in acetum. Sal uero magnæ quidem rei, sed uni natus, si factus fuerit insipidus, nulli hominum usui accommodus est, adeo ut ne in sterquilinium quidem sit utilis, quo conijciuntur etiam ea, quæ sunt corruptissima. Adfert enim sterilitatē admixtus letamini, & adeo nullā adfert usquā utilitatem, ut lædat etiam, quicquid attigerit. Hoc sermone dominus Iesus admonuit, quorundam temeritatem, qui uolebant uideri discipuli Christi, quum non ignoraret etiam eos, quos ex omnibus paucos selegerat, ad crucis horrorem defecturos esse. Sed ut hic sermo infigeretur animis eorum, in posterum intelligendus, adiecit. Audiat hæc, cui sunt aures, talium rerum capaces. Non enim quorumlibet aures, huiusmodi dicta ferre possunt.

CAPVT XV.

CVM autem conflueret ad Iesum uniuersa populi multitudo, nec ille quenquam submoueret, aut fastidiret, ausi sunt etiam propius ad illum accedere publicani quidam, & peccatores, quod genus hominum pharisæi uehementer abominari solent, ad ostentationem sanctimoniæ, quum certissimum sanctimoniæ signum sit, non fastidire peccatorem, sed adniti modis omnibus ut resipiscat, & resipiscenti gra

tulari.Itaq; pharisæi, qui quum essent intus pleni fa/ stu, liuore, odio, auaritia, superbia, tamen sibi iusti ui debantur: uidentes quod Iesus non grauate sui co/ piam faceret publicanis, cæterisq; ob palam admissa infamibus: quod genus sunt lenones, ac meretrices, murmurant aduersus illius clementiam, dicentes: Hic qui nouam quandam sanctimoniam profitetur, tamen non uitat malorum consortia, sed notos etiam peccatores admittit ad colloquium, & adeo non fu/ git congressum, ut cibum etiam cum illis capiat, non cogitans quod malorum contubernio contaminentur boni. Iesus autem ut hunc fastum inclementem peni/ tus eximeret ex animis suorum, tres parabolas pro/ posuit, diuersis argumentis eodem adhortantes: nimi/ rum ad summam clementiam erga peccatorem resi/ piscentem, qui non solum repellendus non est, quum redit ad mentem meliorem, uerũ etiam modis omnibus inuitandus est, ut resipiscat. Prima parabola sic ha/ bet. Quàm, inquit, deus nõ auersetur peccatorem re/ sipiscentem, ex suo quisq; animo cõiectare potest. Est ne uestrum quisquã cui sint oues centũ? Nimirũ sua cuiq; res chara est, nec cupit aliqd inde perire. Quid faciat autẽ si è centũ ouibus contingat unã aberrare? An non unius damno tantopere commouebitur, ut re lictis nonagintanouem in deserto, sollicitus cursitet ad illam quæ perijt, neq; conquiescet, donec inuene/ rit? Quid autem si contingat inuenire perditam oui/ culam?

culam? Nimirũ *gaudens imponet eam humeris suis, & gregi iunget, lætior de una recepta, cui timuerat, quàm de incolumitate totius gregis cui nõ metuebat. Tanta est autẽ gaudij magnitudo, ut sese non cõtineat, quin & apud alios effundat.* Nam domũ *ueniens, perinde quasi insigni lucro auctus, conuocat amicos & uicinos dicens illis:* Gratulemini *mihi, meóq; gaudio uelut amici gaudeatis, quandoquidem decet inter amicos esse cõmunia omnia: quoniam inueni ouem, quæ mihi perierat.* Si *hic est affectus boni pastoris erga gregem suum, quo affectu putatis esse deum, erga genus hominũ, quod condidit, quod alit, quod in sui nominis gloriam æternæ felicitati destinauit?* An *ille spreturus est peccatorem, quem à grege seduxit satanas?* An *potius ut est misericors, & amans eorum quæ condidit, nihil non facturus est, ut perditum asseratmultóq; cum gaudio recipiat pœnitentem, quem doluerat perisse?* Illud *affirmo uobis, quod quemadmodum pastor ille, ob unicam ouiculam receptam gaudet cum amicis & uicinis suis, ita maius gaudium erit omnibus angelis in cœlo de uno peccatore resipiscente, quàm de nonagintanouem iustis, quibus non est opus pœnitentia.* Hæc *imago peculiariter quidem designabat dominum* Iesum, *qui solus est ille pastor summe bonus, qui collapsum genus humanum patri reconciliauit: de suo dependens, quod nos cõmeruimus, nostraq; pctã baiulans in corpore suo.*

Quãquã

Quanquàm autem nullam repperit nationem, quæ non esset multis peccatis obnoxia, tamen Iudæi ad cæteras gentes collati, uidebantur habere speciem iusticiæ, quod deum unum colerent, quod legem à deo traditam obseruarent. Et erant inter Iudæos, qui præceptorum legalium tenaciores, sibi uidebantur non egere pœnitentia. Sed horum iusticia minus attulit gaudij pio pastori, quàm gentes à maximis ac manifestis criminibus resipiscentes, ab idololatrijs, ab adulterijs, à libidinibus prodigiosis, & inter Iudæos magis illustrauit dei misericordiam Paulus, ex persequutore factus apostolus, quã si Christum tacitus cũ suo Iudaismo miscuisset, quod à multis tum factum est. Pertinet autem parabola generaliter ad apostolos, & apostolorum successores episcopos. Nam hos oportet Christi principis affectum, erga gregem ipsius repræsentare, si tamẽ mercenarij pastores non sunt. Fit enim frequenter, ut qui ab enormibus, ac manifestis peccatis conuertuntur ad ueram pietatem, studio pietatis longe præcurrant eos, qui nunquam in eiusmodi flagitia prolapsi fuerunt. Hos non fastidiet Euangelicus pastor, sed omnia tentabit, donec ad ecclesiæ caulas reduxerit. Resipiscentes multo publicoq; gaudio recipiet. Obmurmurent pharisæi, qui fucata iusticia freti, non intelligunt, quanto gratior sit deo misericordia, quàm sacrificium. Qui uere iusti sunt, qui amici boni pastoris, maiore gaudio gratulabuntur

receptæ oui, quàm multis in sua frigida iusticia confidentibus. Non *enim imputant pristinos errores, quos semel gratis condonarit, & oblitus est deus, sed applaudunt ad nouæ uitæ studium recurrenti. Redire non poterat, nisi pastor humeris suis reuexisset, atq; ideo sanctorum chorus applaudit bonitati diuinæ, non inuidēs alteri, quod in se quisq; expertus est: & omnium cōmune ducens, quod unicuipiam membro contigerit, seu boni, seu mali. Aequum autem est, esse totius ecclesiæ communem læticiam, quum mœror & sollicitudo fuerit omnium communis.* Hæc *igitur erat prima parabola, qua dominus taxat pharisaicam & arrogantem iusticiam, quæ peccatores tantum oderat, ac uitabat: quum ueræ pietatis sit omnium procurare salutem, peccantes summa cum mansuetudine reuocare ad meliora, resipiscentes sū mo cum affectu charitatis recipere.* Hac *clementia si* Christus, *qui solus peccatum non nouit, usus est, quanto magis decet hominem, & ipsum peccatis ob noxium, idem facere erga proximum suum?* Altera *parabola sic habet.* Quæ, *inquit, est inter uos mulier, cui si ex decem drachmis una perierit, negligat dam num unius nummi, quum nouē sint incolumes?* Quid *igitur faciet?* Nimirum *accendet lucernam, euerret totam domum, scrutabitur omnes angulos, nihil non mouebit loco, breuiter non faciet quærendi finem, donec inueniat drachmam perditam.* Quod *si contingat in*

gat inuenire, tantum est de una recepta gaudium, ut sibi non temperet, quin & apud amicos suos ac uicinas effundat, quibus conuocatis dicet: Gratulemini mihi quod inuenerim drachmam, quæ mihi perierat. Non iactat nouem drachmas, quæ non perierant: de una recepta gloriatur, & hac una sibi uidetur locupletior, quàm nouem illis. Si mulier sic est affecta erga nummos suos, ut doleat quicquàm perire, & ut uehementer gaudeat receptum esse quicquid perijt, quàmuis pusillum: quanto magis deus nihil uolet perire ex hominibus, pro quibus seruandis seipsum impendit, quos ad imaginem suam condidit. Tertiam parabolam adiecit, quæ quanquàm & ipsa generaliter pertinet ad omnem peccatorem post ingentia flagitia resipiscentem, tamen pro temporis illius quo dicta est ratione peculiarius notat gentes, ad Euangelij gratiam receptas, & Iudæos, qui sibi iusti uidebantur, illorum inuidentes felicitati. Parabola sic habet. Homo quidam, inquit, habuit duos filios, ex his qui minor erat natu, adolescẽtiam ac stulticiam in cõsilium adhibens adijt patrem, & ait illi: Pater da mihi portionem facultatum quæ redit ad me, experiar enim meo more, quid ex hoc lucri facere possim. Pater indulgens, partitus est inter duos filios substantiam, & unicuiq; data est sua portio cum facultate utendi, ut uellet, non tamen sine spe profectus. Ac maior quidem haud longe seiunctus est à domo paterna.

Minor

Minor uero intra dies paucos diuenditis omnibus, contracta præsente pecunia, peregre profectus est in regionem longinquam. Quid faceret adolescens & sui iuris, & semotus à patre, & uiuens peregre? Diuortium facit cum benignissimo patre deo, qui se facit aduenam mundi. Non est ista locorum seiunctio, sed affectuum. Corrumpunt mores bonos colloquia praua. Iudaicus populus legem acceperat, cuius ductu sciret quid esset sequendum, quid fugiendum. Habuit & gentium populus dotes suas, uim ingenij, cognitionem rerum conditarum, ex quibus licuisset cognoscere conditorem, sicut & cognouerunt. Quin & de ratione recte uiuendi, libros absolutos ædiderunt, sed immemores, quod has ipsas opes deberent patris benignitati, quas ille non in hoc indulsit, ut stulte abuterentur, uerum ut ex his parentem beneficum colerent, suoq; cultu ad largiorem munificentiam prouocarent. Quantum autem aberrarant à deo, qui ligna, lapides, qui canes, boues, simias, serpentes, cepas, & porrum colebant pro dijs? Qui in eas turpitudines prolapsi sunt, à quibus bruta quoq; animantia semouet naturæ sensus? Infelix autē libertas, quā patris præsentia non moderatur. Quid enim accidit iuueni emancipato? Inter peregrinos prodegit omnem substantiam, nō ipsius qui nihil habebat suū, sed patris. Prodegit autē per luxum, alea, scortis, conuiuijs. Luxus enim est quicquid extra necessitatem

carnis

carnis cupiditatibus impenditur. Hæ nimirum corrumpunt, ac uiciant quàmuis præclaras naturæ dotes. Vbi uero profudißet uniuersam subſtãtiam suã, per omnia morem gerens animo suo, orta eſt fames ingens in ea regione, in qua iuuenis peregrinabatur. Nihil enim habet hic mundus, quod explere poſſit animum hominis, præter summũ illud bonum, quod non eſt, niſi in domo patris. Quid faceret adoleſcẽs peregrinus inter ignotos, nudus & fame periclitãs? Cui graue fuerat obtemperare iuſſis clementiſſimi patris, coactus eſt ſeſe dare in ſeruitutem ciui peregrino, & barbaro. Quum recuſant homines accipere ſuaue iugum domini, coguntur ferre duriſſimum iugum ſatanæ. Vis autem audire quàm ſit miſera ſeruitus, ſeruire cupiditatibus mundanis? Ciuis ille miſit illum in uillam ſuam, ut illic paſceret porcos ſuos. A quanta dignitate, in quantã contumeliam, ſua ſtulticia deuenerat miſer adoleſcens. Ex ditiſſimæ domus hærede, factus eſt ſeruus & ſubulcus. Nec interim crudelis ille dominus dabat, quod ederet. Quid multis? Tanta erat fames ueritatis, & gratiæ diuinæ, quæ ſola explet animum hominis, ut cuperet implere uentrem quibuſlibet, uel ſiliquis, quibus ſaginantur porci. Neque quiſquàm erat, qui uel hoc pabulum illi daret, ut iam infelicior eſſet ipſis porcis, quibus ſeruiebat uerius, quàm imperabat. Iã illa ipſa naturæ bona deſtituerant iuuenem. Perierat

arbitrij qualiſcunq; libertas, & tamen corruptiſſimus animi ſtomachus aliquid cibi flagitabat. Omnis inanis mundi uoluptas ad breue tempus deliniens, nec ſatians, nec ſaginans animum, porcorũ ſiliquæ ſunt: His delectantur dæmones, ac ſibi addictos inescant uerius quàm ſatiant. Nec harum ſemper eſt parata copia, aut ſi eſt, multo felle dolorum uiciata eſt. Iam igitur erat uentum ad extremam calamitatem, ſed felix calamitas, quæ cõpellit ad reſipiſcentiam. Siquidem hic eſt primus ad ſalutem gradus, reminiſci, unde decideris, & agnoſcere, quo degeneraris. Atq; hic erat patris attractus. Aberat ille quidem à patre, ſed pater nuſquam non adeſt. Antea iuuenis mente captus erat, dementatus huius mundi præſtigijs, fugiens ea, quæ ſola fuerant expetenda: expetens ea, quæ ſola fuerant fugienda. Sed bene habet cum peccator afflatu tacito benigni patris redit ad cor. Iuuenis igitur tandem reuerſus ad ſe, ſic ſibi loquutus eſt. Vnde quò ueni miſer? Ex patria in exilium, ex opulenta domo, in regionem famis, à libertate, in ſeruitutem: ab amantiſſimo patre, ad crudeliſſimum dominum: à dignitate filij familias, ad fœdiſſimam cõditionem à conſortio fratris & famulorum, ad porcos. Quàm multi ſunt mercenarij in domo patris mei, quibus ex patris benignitate ſuppetit larga panis copia. Et ego filius familias hic fame pereo. Mercenarij ſunt plerìq; Iudæi, qui præcepta legis utcunq; ſeruant, non ex affectu pietatis, ſed

ob metũ aut præmium rerum temporaliũ. Et tamen est aliquid apud patrem familias tam opulentum pariter & largum uel conductitium agere, nec diuelli à domo felici. Fiet enim ex mercenario filius, si filij sumpserit affectum. Sancta autem inuidia est, quæ iuuenem prouocat ad spem ueniæ. Posteaquam enim deplorauit suam infelicitatem, in qua totus iacebat, incipit erigere se dicens: Surgam, & ibo ad patrem meũ. Qua tandem fiducia? An habes, quo te purges illi? Vsus es illo indulgentissimo, flagitasti tuam portionem. Non negauit. Vltro reliquisti amantem ac propitium, prodegisti turpiter substantiam paternam, nõ in hoc traditam. Calamitatẽ istam nulli potes imputare, nisi tibi ipsi? In defensione facti mei nullũ est præsidium, una spes est, quoniam noui patrem esse uere patrem, natura clementem & exorabilem, fortasse aliquid pristinæ charitatis residet in illius pectore, etiamsi ego totum filium exui. Non eleuabo, non negabo culpam admissam. Plus apud illum ualebit simplex confeßio, & animus sibi uere displicens, quam accurata purgatio. Quo simplicius odero meipsum, hoc facilius redaccendam illius in me charitatem: postremo in summa rerum desperatione, cui me potius committam, quàm patri? Solus ille potest restituere collapsum: & si quisquam uolet, ille uolet. Non expectabo, ut meum crimen, ut meam calamitatem ex alijs cognoscat, qui ultro prouocent ad uindictam, placabi

lius

lius erit, si rem ut est, ipse narraro. Statuat ille quic/
quid uolet. Pater est, illius sum, & in illum peccatum
est, quicquid peccatū est: dicam illi: Pater, peccaui su/
pra modum, & coràm angelis dei & coràm te, nec
post hac dignum me iudico qui dicar filius tuus. Mi/
hi satis erit, si misertus mei habeas me eo loco, quo
habes unumquemlibet è mercenarijs tuis, liceat modo
hærere in aliqua parte familiæ tuæ. Nulla sanè accom
modatior oratio ad prouocandam optimi patris mise
ricordiam. Quo simplicius cōfitetur admissum, quod
nec celari, nec excusari poterat: quo uehementius sibi
displicet, quo magis sese deijcit, quo magis declarat
sibi nullam esse spem, nisi in una patris clementia,
hoc magis illius animum in leges pertrahit suas. Atq;
hanc orationis formam non ars suggessit iuueni, sed
conscientia sibi quidem tota displicens, sed tamen nō
omnino pessime sentiens de bonitate patris. Hac igi/
tur concepta fiducia surgit iuuenis. Hic est, ut dixi,
primus ad salutem gradus: erigi. Relegit totum iter
lachrymans ac gemens, qui ferox & amens à patre
discesserat. Habes imaginem hominis ab extremis ma
lis resipiscentis. Nunc mihi diuinæ clementiæ simula
chrum intuere. Nondum iuuenis peruenerat ad ædes
paternas, quum procul etiam illum pater aduenien/
tem prospiceret, ut est oculata pietas. Prior uidit, qui
tenerius amabat. Vidit autem miserabili specie rede/
untem, qui ferox & insolens profugerat. Videbat

 panno/

pannosum, macie confectum, squalidum, gementem, & lachrymantem. Hæc ipsa rerũ species statim commouit paternum pectus, & iustam iram flexit ad misericordiam. Procurrit obuiam uenienti, & non expectatis filij precibus, pietate natiua uictus, irruit in collum filij, & osculatus est eum. Hæc tametsi essent argumenta propensi ad ignoscendum animi, tamen sibi etiamnum iratus iuuenis ait. Pater peccaui supra modum, & coràm angelis dei, & coràm te, & tamen audeo uenire in conspectum tuum, quũ indignus sim, qui post hac nominer filius tuus, quandoquidem à me omnia pietatis iura rupta sunt. Hic mihi in homine, qui ex instinctu naturæ sic afficitur erga filium, dei bonitatem intellige, qui multo clementior est erga peccantem hominẽ, si modo uere & ex animo resipiscat, sibiq; displiceat, ꝙ quisꝗ pater esse possit erga filiũ, quem tenerrime diligit. Nondum omnia dixit filius quæ fuerat meditatus, singultu sermonem interrumpente. Plus autem loquebantur lachrymæ, quàm oratio. Quid autem interea pater? Num intonat sæuis uerbis? Num minitatur uerbera? Num abdicationem? Num exprobrat suam in illum benignitatem? Num fugam? Num ingluuiem, aliaq; uitæ dedecora? Nihil horum meminit, tantum est gaudium de recepto filio. Iuuenis abdicat sese, pater restituit: filius seipsum damnat, pater absoluit. Filius abijcit sese ad indignitatem mercenariorum, pater pristinam dignitatem restituit.

stituit. Versus enim ad famulos ait. Cito depromite huic stolam pristinam, & induite illum, & addite anulum in manum eius, & inducite calciamenta pedibus eius. Quin & è pascuis adducite uitulum illum insignem & saginatum & occidite. Apparemus conuiuium & gaudeamus, quoniam hic filius meus mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Tantum ualet apud deum animus uere resipiscens. Nullũ exigitur suppliciũ, tantum resipuisse satis est amanti patri. Qui se reddiderat indignũ oculis paternis, hunc procul etiam aduentantem conspexit pater. Qui cõmeruerat perpetuo excludi ab ædibus paternis, ut quas turpiter ingratus ultro reliquerat, huic redeunti processit obuiam pater ipse, qui neminem habet domi suæ clementiorem se. Qui sese turpibus dominis dederat in seruitutem, hunc pater amplexu suo dignatus est. Flagra commerito datur osculum, charitatis & pacis argumentum. Felix autem ille peccator, quem dominus suo amplexu, suoq; dignatur osculo. Culpam confesso, & filij nomen ob conscientiam admissorum recusanti, proferuntur omnia pristinæ dignitatis insignia. Perierat quicquid erat uestium quæ decerent filium, profertur illi prima stola prioris innocentiæ, quam amiserat. Perierat omnis dignitas filij familias spontanea seruitute. Restituitur anulus. Et nequid desit ornatus, uestiuntur & pedes. Nihil horum sperare ausus est iuuenis, & quo minus sperat, hoc plus impetrat.

petrat. Ac ne quis eum minoris faceret in domo ob erratum adolescentiæ, pater uitulo mactato, totam familiam ad cõmunem læticiam inuitat, & iustas gaudij causas reddit. Qualis qualis erat, inquit, filius erat. Is mortuus fuerat, & reuixit. Peccatũ enim animæ mors est. Et ad mortem properat, quisquis autorem uitæ deserit. Deserit autem, quisquis amat ea quæ sunt huius mundi, procul enim absunt eius uoluptates à disciplina dei. Reuiuiscit autem, qui resipiscit. Perierat irrecuperabiliter quod ad ipsum attinebat, sed inuetus est. Discedere à familia patris, perire est: extra hanc enim nulla est salus. Nec est reditus, nisi pater semet in memoriam ingerat filio ad extrema deducto. Suggestio patris est beneficium, sed quod suggestionem salutarem nõ negligit filius, hoc illi pro merito imputatur: confeßio criminis pro satisfactione est: perierat suapte stulticia, sed inuentus est charitate paterna. Quoniam autem toto pectore resipuit, quoniam totus sibi displicuit, non solum pristinæ dignitati restituit cum paterna clementia, sed conuiuium etiam addidit, quo magis commendaret filium suum omnium suorum affectibus. Qualem autem se præbuit pater hic parabolicus in recipiendo filio, tales se præbere debent pastores & episcopi erga peccatorẽ resipiscentem. Verũ ab hac imagine multum absunt superciliosi pharisæi, qui suis blandientes uitijs, nihil aliud quàm sæuiunt in lapsus alienos. Et ecce dum communi gaudio

gratulatio

gratulationeq́; perstrepit tota domus patris, hoc est, omnis ecclesia uere sanctorum, solus frater pharisaicus inuidet. Dum *enim hæc geruntur, filius natu maior domi non erat, sed uersabatur in agro legis* Mo*saicæ, sudans gestandis oneribus præceptorum, & exantlans opera legis grauia, quum frater interim minor acceperit mitissimũ patris iugum.* Quum *autem cœpisset esse uicinus ædibus paternis, audiuit nouum strepitum præ gaudio concinentium, ac ducentium choreas.* A*ffixus enim insipidæ literæ legis non nouerat quantum habeat gaudiorum* Euangelicus *spiritus.* H*æc dum negligit* Iud*æus, nihil aliud quàm in agro legis fodiens ac baiulans: interim magno cum gaudio receptus est gentium populus in domum patris, nihil aliud sitientis, quàm salutem suorum omnium.* Demi*ratus autem affectator uetustæ legis, quid esset nouæ rei, quæue causa insolitorum gaudiorum, non dignatus est ingredi, futurus & ipse particeps communis leticiæ, quod quidem uehementer optabat pater.* N*on enim sic receptæ sunt gentes, ut exclusi sint* Is*raëlitæ: sed nunc quoq́; stant pro foribus indignantes, quod ob gentes ad salutem* Euangelicam *receptas, sibi gratuletur ecclesia.* Euocauit *igitur unum è seruis patris, ac percõtatus est quid nam esset nouæ lœticiæ, is respondit:* Frater *tuus uenit, quo recepto, gauisus pater occidit uitulum illum insignem, quem diu saginarat, propterea quod illum, quem perisse crediderat,*

incolumem ac saluum receperit. Hic mihi considera uere Iudaicum animum, qui fratri recepto gratulari debuerat, qui patris optimi clementiam prædicare, maluit inuidere fratri, & indignari patri. Mansit itaque foris murmurans & indignabundus. Id ubi resciuit amantissimus pater, qui cupiebat domus suæ lætitiam omnibus esse communem, progressus est ad illũ, ac cœpit blande rogare illũ, ut omisso stomacho iungeret se communi conuiuio, seq́; paterni gaudij consortem præberet. Nec tanta patris optimi comitate mitescit maior ille filius, sed arroganter expostulat cum patre, & impie fratrem accusat. Ecce, inquit, tot annos seruio tibi, nec unquam præteriui præceptum tuum, & tamen nulla est habita ratio diutini obsequij mei. Nunquam enim mihi uel hædum ullum dedisti, unde possem epulari cum amicis meis. Cæterum posteaquam iste filius tuus, qui tuam substantiam deuorauit cum scortis, redit domum, mactasti illi uitulum illum insignem & obesum. An nõ uideris tibi uidere filium hunc maiorem indignantem ingredi, & hæc murmurantem aduersus patrem, quum legis pharisæos obtrectantes Christo, quod cum publicanis & peccatoribus cibum capiat? Iudæos indignantes aduersus græcos, quod admitterentur ad ministerium apostolorum, destomachantes quod gentes ab idololatria uenientes, absq́; legis onere per solam fidem admittantur ad gratiam Euangelicam, baptismo donentur,

& spi-

& spiritu sancto confirmentur: inuidentes quod ipsis abstinentibus à conuiuio, gentium ecclesia cum inenarrabili gaudio spiritus, comedit uitulum illum eximium, quem pater pro salute totius orbis mactari iussit? Quanquam & hunc murmuratorem placare conatur parentis optimi benignitas. Fili, inquit, nihil tibi decedit, quod in fratrem utor clementia. Nam tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt. Non enim perinde uoluptati est nunquam interrupta felicitas, sed quemadmodum morbus praecedens commendat nobis redditam corporis sanitatem, ita calamitas praecedens auxit nobis laeticiam de filio recepto. Debes autem & tu gratulari fratri, nec abesse ab huius conuiuij laeticia, quia frater hic tuus mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Itaq; putato non tibi redisse eundem, sed pro male frugi probum esse renatum. Non decet meminisse qualis fuerit, sed gaudere quod talis sit, qualem optamus. His tribus parabolis dominus Iesus adhortatus est suos ad clementiam, & facilitatem in recipiendis peccatoribus. Nusquam enim magis illustrari gloriam dei, quam quum qui insigniter fuit improbus, subito mutatus afflatu spiritus fit alius, ex Idololatra seruus Iesu Christi: ex raptore, subleuator pauperum, ex libidinoso, pudicus: ex ambitioso, modestus: ex uindice, tolerans ac lenis. Porrò natu minor hoc repperit animum patris propensiorem ad ignoscendum, quod gentes, quae deum non nouerant,

errore deliquerunt uerius, quàm destinata malicia. Solet enim adolescentiæ comes esse rerum imperitia & incogitantia. Et idcirco huic ætati libentius ignoscimus. Porrò Iudæus qui sibi uidebatur esse iustus, sibi placens ex obseruatione legis, grauius peccat inuidendo fratri, quàm ille peccauerat aberrando.

CAPVT XVI.

ATQVE hæc quæ hactenus dicta sunt, peculiariter tangebant pharisæos indignantes, quod dominus Iesus uelut immemor suæ dignitatis, publicanos & peccatores admitteret ad uitæ consuetudinem. Mox uersus ad discipulos suos inuitat eos ad uberiorem clementiam, ut non solum non obmurmurent bonitati diuinæ, uerumetiam ipsi hanc modis omnibus imitentur: per omnem occasionem benefacere studentes proximo suo, subleuantes eum subsidio rerum corporalium, consolantes, exhortantes, docentes, admonentes, condonantes admissa, docens non perituram nobis benignitatem nostram, sed in futuram uitam reponi, quicquid hic impenditur proximo, hanc sententiam huiusmodi parabola proposuit. Homo quidam erat diues, qui rerum suarũ dispensationem crediderat Oeconomo suo, is delatus est apud dominum, quod profusior, quàm par esset, dissiparet bona ipsius. Dominus igitur accito œconomo dixit illi: Quur isthuc rumoris audio de te? Redde rationem dispensationis tuæ, posthac enim nolim te rerum mearum

œcono-

œconomum. Oeconomus autem ut intellexit breui fu turum, ut amoueretur à dispensandi munere, callide sibi prospexit in breui. Alijs sunt opes, alijs eruditio, alijs rerum usus, alijs aliæ dotes. Quod autem habet quisq; quo possit prodesse proximo, substantia diuitis domini est, quam oportet largiter in proximum erogare. Nullus enim est dominus earum quas habet dotium, sed dispensator duntaxat. Cito aufertur hæc dispensatio, quoniam hic omnis uita breuis est, & post hanc uitam non est benemerendi facultas. Dissipat autem facultates domini, quisquis suis affectibus impendit quod habet, nec inde proximum subleuat. Oeconomus igitur mox amouendus à dispensatione sua, suo cum animo consultat dicens. Quid facturus sum, quandoquidem dominus aufert à me dispensandi facultatem? Nec est unde uiuam. Nihil enim mihi collegi dum licuit. Superest, ut aut ad stipem diurnam fodiam in agro, aut publicitus mendicem. Ad fodiendū uires desunt; mendicare pudet. Sed commodum uenit in mentem, unde mihi subito prospiciam. Parabo mihi amicos ex facultatibus domini mei. Hi submotū ex officio dispensandi, memores meæ erga se benignitatis, recipient me in domos suas. Conuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? Is respondit, centum batos olei. Tum œconomus. Accipe cautionem tuam, ac cito sedens pro centum scribe quinquaginta. Dominus prædiues

est, uolo

est, uolo ut dimidium lucrifacias opera mea, eo peracto dixit alteri. Tu uero quantum debes? Qui respondit. Centum coros tritici. Tum œconomus. Accipe codicillos tuos, & scribe octoginta. Viginti coros non sentiet abductos dominus, tibi uero pauperi erũt usui. Ad eundem modum egit cum cæteris debitoribus. Ea fraus si comperta fuisset illi diuiti, non fuisset impune œconomo, sed tamen dominus Iesus, ad exemplum beneficentiæ laudauit apud discipulos suos œconomi illius fraudulentum: sed tamen prudens consilium, & ad huius imitationem adhortatus est suos, taxans nostram socordiam, quod homines huic mundo seruientes, in prospiciendo sibi de uictu corporis prouidentiores sint & attentiores, quàm ij, qui abdicato mundo sectantur ea quæ sunt æterna, in prospiciendo sibi in uitam cœlestem. Turpe est autem illos in suo genere sapere, ac prouidere, quum agatur de rebus leuibus ac mox perituris, quum nos cessemus officijs in proximum conferendis, nobis parare præsidia uitæ immortalis, quum ob incertum huius uitæ terminum expectare debeat quisq; futurum, ut audiat à domino, quod audijt œconomus ille. Post hac non poteris dispensare. Tempus autem hoc quoniam & incertum est cuiq;, & alioqui nulli non breue, properandum est, ut erogatis in pauperes terrenis facultatibus, paremus nobis uiaticum in uitam æternam. Sic enim futurum, ut beneficiorum quæ gesserunt alij, nos quoq;

reddamur participes, qui illos opibus nostris iuuerimus. Etenim qui facultatibus suis adiuuat Euangelij negocium agentem, hic uicissim in regno cœlorum Euangelistæ benefactis subleuabitur. Ait itaq; dominus: Et uobis in tempore consulite, ad exemplum illius prudentis œconomi. Conciliate uobis bonos amicos ex re mala, ut quum iussu domini cogemini decedere ab isto domicilio corporis, illi recipiant uos in æterna tabernacula. Felix permutatio est quum caduca permutantur æternis. Quid autem uilius est, aut à uirtute longius abest, quàm opes huius mundi? Vix unquã sine fraude parantur, nec alia est tuendi augendiq; ratio quàm parandi. Onerosa possessio est, nec ea tuta interim, nec omnino diuturna. Non enim sequũtur herum suum hinc emigrantem. Sed his tamen emere licet quod æternum est, quodq; in futura uita sit usui. Ita fiet ut quod reconditum iniustum facit hominem, ac multis curis obnoxium, id erogatum, fiat instrumentum Euangelicæ iusticiæ, dum & subleuatur necessarijs qui seruit Euangelio, & merces ad largientem multo cum fœnore redit. Qui dispensat opes hominis, ita demum fidelis dispensator inuenitur, si quàm parcissime dispenset quod creditum est. At contra deus, qui diues est in omnes, cupit largissime erogari quod dispensandum tradidit: & pro infideli habet, quisquis ueluti proprium tenuerit, quod dominus uoluit esse cõmune, quoties exigit proximi neceßitas.

Proinde

Proinde qui in dispensanda re uilissima, secus se gesserit quàm ex sententia liberalissimi domini, nónne uidebitur indignus cui dominus credat rerum sublimiorum dispensationem? Quicquid habemus domini est: diuitiæ corporales, & quicquid gignit hic mundus, dei benignitas est. Doctrina Euangelica, reliquæq́; dotes spiritus, dei dona sunt, non in hoc datæ, ut his soli fruamur, sed ut in utilitatem proximi dispensemus. Verum hoc interest, quod ea quæ pertinent ad refocillandum corpus, quoniam extra nos sunt, nec propria sunt neq; perpetua. Mundi opes sunt potius, quã nostræ. Deinde quoniam speciem habent felicitatis iuxta mundum, quum reuera uehementer officiant ueræ hominis felicitati, nec hoc sunt quod dicuntur. Dicuntur enim bona, quum uere sint ea, quæ reddunt hominem infelicem. Igitur opes animi ueræ sunt ac nostræ, nõ quod has deo nõ debeamus: sed quod possessorem suum nõ deserant etiam in uita futura, si quis nunc ut oportet utatur. Vt autem in re publica nemo prouehitur ad consulatum, nisi prius in ædilitate aut prætura, alijsúe minoribus magistratibus specimẽ suæ integritatis dederit: & in familia non creditur dispensatio rerum preciosarum, nisi qui prius fidelem se declararit in rebus uilioribus: ita dominus docet non esse credendam dispensationem opum Euangelicarum, quæ uere proprieq́; sunt diuitiæ ei, qui pecuniã rem ut omnium uilissimam, ita & alienam parum fideliter di-

ter dispensauerit. Quisquis enim non potest contemnere diuitias terrenas, insyncere dispensabit animi diuitias. Hæc dominus inculcans animis suorum discipulorum aiebat: Qui fidelis est in minimo, hunc consentaneum est, & in re magna fore fidelem. Rursum qui in pusillo iniustus est, is et in magno erit iniustus: etenim cuius animum uilissimæ rei cura sollicitare potest ad peccandum, hic multo facilius occasione maiore pertrahetur ad peccandum. Quod si in mammona iniquo, hoc est, falsis, & ut ferè fit, fraude partis diuitijs, non præbueritis uos domino fideles, qui eas dedit dispensandas: ueras animi diuitias quis credet uobis? Et si in re aliena, quæ nulli perpetua esse potest, parū fideles fuistis, quis committet uobis, quod perpetuo uestrum erat futurum? Leuius ledit, qui mala fide tractat diuitias huius mundi, quàm opes Euangelicas. Totum hominem postulat regnum dei. Animum postulat ab omnium mundanarum rerum amore liberum. Nec est quod quisquam tentet miscere mundum cum Euangelio, quod est regnum cœlorum. Etenim si nemo potest esse seruus cōmunis duobus dominis, quod uix inter ullos homines sic conueniat, ut unus seruus utriq; satisfacere possit suo obsequio, sed alterutro contempto cogatur uni adherere: quanto minus uos potestis deo seruire & mammonæ, dominis tam discordibus, ut inter illos nihil conueniat? Seruit autem Mammonæ, qui magnam felicitatis partem collocat

in diui-

in diuitijs, eáq; causa magno studio laborat, ut quàm plurimum possideat, ut quod partum est tueatur, & augeat. Hic gestit accrescente re, discrutiatur crepta. Deo seruit, qui uel reiectis istius mundi bonis, uel neglectim possidendo summo studio curat ea, quæ faciant ad æternam salutem. Hos sermones omnes tametsi dicebantur ijs, qui se credebant esse posse Christi discipulos, onustos sollicitudine diuitiarum, tamen audiebant & pharisæi, quorum animi uelut utres antiqui, non capiebant hoc Euangelicæ doctrinæ mustum. Erant enim auari non solum pecuniarum, uerumetiam gloriæ. Erant elati, feroces ac uindices. Proinde deridebant doctrinam domini Iesu prouocantem ad beneficentiam, ad neglectum uindictæ, gloriæ, uitæ deniq;. Habet autem ac semper habebit hic mundus suos pharisæos, qui suis freti præsidijs derideant doctrinam modestiæ, clementiæ, mansuetudinis, ac liberalitatis. Abhorret ab hoc musto cœlesti, palatum assuetum uapæ mundanæ prudentiæ. Vtinam & horum sannas dignetur retundere dominus Iesus, qui pharisæos irrisores seuere redarguit dicens. Vos, inquit, tumetis inanibus bonorum simulacris, uenditantes uos apud homines, qui æstimant hominem ex opulentia, ex uestitu, ex obseruatione cæremoniarum, ex quibus uobis cõciliatis etiam sanctimoniæ laudem, quum reuera nec diuites sitis, nec sancti, nec felices, nec magni. Deus enim ex ipsis animi bonis æstimat hominem,

Audiebant autem hæc omnia pharisæi.

hominē,qui solus intuetur corda uestra. Atq; is demū diues est,qui apud deum diues est: is iustus est, qui apud deū iustus est,is magnus est,qui sibi paruus,dei iudicio magnus est. Nā ferè fit, ut qđ hoībus uidetur sublime quiddā ac suspiciendum, apud deū habeatur abominandū. Vos adhuc mordicus tenetis corticē legis,& in umbris gloriamini:quum nunc aperiendus sit nucleus,ut umbras dispellat exorta lux Euangelicæ ueritatis. Desuescēdū est à uapa Mosaicæ legis, & hauriēdum mustū firmioris doctrinæ. Legis figuris suum fuit tēpus, expectabatur quod promittebāt prophetarum oracula: sed cessant figuræ, posteaq̃ apparuit ueritas: nec expectatur iā prophetica pollicitatio,posteaquàm exhibetur id quod illi promiserāt. Ab umbris oportet ad ueritatem proficere. Ex fide promissorum proficiendum est ad amorem rei iam exhibitæ. Ioannes confinium fuit dirimens legē cum suis figuris,& prophetas cum suis promissis ab Euangelio,quod reipsa exhibet, & quod lex umbris suis designarat,& quod prophetæ deo afflati uenturum prædixerant. Prædicauit Ioannes adesse regnū dei. Hoc nimirum est quod lex adumbrauit, hoc est quod prophetæ præcinuerunt. Videtis aūt rem ipsam congruere cū Ioannis prædicatione. Ab huius enim tempore nunciatur omnibus regnum dei,& multi lætis animis arripiunt felix nuncium. Bibūt mustum nouum,hauriunt doctrinam cœlestem:contemnunt ter-

rena, & ditescũt bonis cœlestibus. Abijciunt pecuniã, sed ædũt miracula: non habent arma, sed propellunt morbos. Non gerunt magistratus, sed eijciunt dæmonia. Nõ sunt opulenti, potentes, & gloriosi iuxta mũdum, sed modestia, mansuetudine, tolerantia, beneficẽtia, cæterisq; bonis animi, uere sunt & diuites, & potentes, & gloriosi apud deum. Ad hanc felicitatẽ nulli præcluditur aditus. Quod si uos pharisæi non dignamini intrare, occupabunt alij: intrabunt gentes, intrabunt quælibet orbis natiões. Excludi non possunt, posteaquàm semel apertum est ostiũ: irrumpunt ui, si non admittũtur. Videtis accurrentes publicanos, milites, peccatores, meretrices. Hi spretis oĩbus quæ possidẽt, contẽptis omnibus huius mũdi uoluptatibus, freti promissis Euangelicis, toto pectore student ueris animi bonis: ac uobis, qui primi debebatis ingredi, & alios conantes inducere, foris stantibus, ardore fidei, promptitudine animi, uelimus, nolimus irrumpunt. Amat aũt huiusmodi uiolentiam regnum dei. Nec est quod clamitẽt legis amatores, abrogari legẽ, antiquari prophetas, imò hæc est legis nõ abolitio, sed absolutio. Nec enĩ mater plorat sibi perisse filiũ, qui ex puero factus sit uir. Stultissimũ aũt sit, amplecti pictã hominis imaginẽ, quũ liceat amplecti hoĩem ipsum, q pictus erat: et appellare promissorẽ, quũ tenere liceat id quod promissum est. Cõferenda res cũ imagine, quæ si congruũt, agnosce quod adumbratũ est, & amplectere quod

Et omnes in illud uim facient.

re quod

re quod exhibitũ eſt. Si rerũ euentus cõgruit cũ pro/ miſſis prophetarũ, libera fidẽ illorũ, & amplectere, quod præſtatur. Porrò ſi iã multa uides eueniſſe, quæ legis umbris deſignata fuerant, lex enĩ ſpiritualis eſt, ſi in pleriſq; rerũ exitus reſpondet ad prophetarũ ue tuſta uaticinia, crede ſimili fide præſtanda, & olim oĩa quæcũq; lex, & prophetæ futura dixerunt. Quod erat in lege carnale & craſſum, id cedit perfectiori/ bus, quod aũt ſpũale eſt, id nõ ſolũ nõ antiquatur, ue/ rũetiã perficitur. Lex enĩ permittit marito dato repu dij libello, dimittere uxorẽ & aliã domũ ducere. At iuxta legẽ euãgelicã, qſquis repudiata uxore duxerit alterã, cõmittit adulteriũ. Et q repudiatã duxerit, ad/ ulteriũ cõmittit. Neuter enĩ ſuã habet uxorẽ, neutra ſuũ maritũ. Et naturæ ſenſus & Euãgelica ſynceritas flagitat amicitiã perpetuã, & indiuulſam copulã, nõ ſolũ ĩ matrimonio, uerũetiã in oĩ amicitia. Nec eſt qđ qſq̃ cauſetur euãgelicã doctrinã pugnare cũ præſcri ptis Moſi. Moſes enĩ ob duriciã ueſtrã nõ auſus exi/ gere, quod optabat magis, q̃ ſperabat: et inuitus indul ſit diuortiũ, ne ſi negatũ fuiſſet, odiũ ueſtrũ erũperet in atrociora facinora. Perficit igitur, nõ abrogat qui exigit, quod eſt perfectius. Quemadmodũ pater haud quaq̃ ſecũ pugnat, qui pridẽ indulgẽtior in filiũ tene/ rioris ætatis, poſt ab adulto plus exigit, q̃ exigebat an tea. Illud aũt affirmo uob, citius præteribit cœlũ ac ter ra, qbus nihil eſt durabilius, q̃ unus apiculus legis pere

quin perficiatur quod prædictum est, tantũ abest ut uenerim aboliturus legem. Quoniam *autem dominus Iesus pauloante proposita dispensatoris callidi parabola, cohortatus est ad beneficẽtiam erga egenos, ut post hanc uitam reciperent nos in æterna tabernacula: quum iam uersis rerum omnium uicibus, illi bonis omnibus abundabunt: contra diuites malis omnibus cruciabũtur, uelut exemplum huius rei depingit, quo tenatius inhæreat mentibus hominum.* Erat, *inquit, homo quidam prædiues, cui nihil deesse uidebatur ad absolutam huius mundi felicitatem: magni nominis apud homines, apud deum obscurus & ignotus.* Is *uestiebatur purpura & holosericis, non minus molliter quàm splendide.* Et *ne quid deesset ad oblectamentum corporis, comessabatur quotidie magnifice, simul & ambitioni seruiens & luxui, & uoluptati.* Erat *simul huic multum dissimilis mendicus quidam, obscurus & ignotus apud homines, sed clarus & nobilis apud deum.* Habebat *enim nomen ex re, dictus* Lazarus, *quod omnibus mundi præsidijs destitutus, dei solius auxilio niteretur.* Huic *nec domus erat, nec uestis, nec cibus, ac ne corporis quidem prospera ualetudo.* Erat *enim ulceribus plenus, qualis legitur fuisse* Iob. Iacebat *autem ad ianuam diuitis, expectans ut aliquid mitteretur de micis quæ cadebant de mensa diuitis, quo placaret latrantem fame stomachum.* Non *admissus est ulcerosus, ne funesto spectaculo contristaret ocu-*

Homo quidam erat diues.

ſtaret oculos undequaq; lauti conuiuij. Audis faſtum opulentiæ, ſed in tanto luxu ac profuſione tanta erat erga pereuntem proximum parſimonia, ut ne micæ quidem darentur roganti, quum canes illic panibus eſſent ſaturi: quin & canes exprobrant inhumanitatem delicianti diuiti. Veniebant enim & lingebant ulcera Lazari. Quis non iudicaſſet diuitem illum abſolutum exemplar felicitatis, & hunc Lazarum exemplar infelicitatis extremæ? Sed nequaquã ex his quæ contingunt in hac uita, æſtimanda eſt hominis felicitas. Subito rerum uices inuerſæ ſunt. Mors enim omnibus imminens, ut diuitibus finis eſt omnium uoluptatum, ita afflictis terminus eſt omnium dolorum. Euenit enim ut moreretur mendicus, & qui neglectus erat ab hominibus quum uiueret, mortuus ab angelis dei deportatus eſt in ſinum Abrahæ. Hoc honore dignatus eſt eum deus, quem diues non dignabatur tecto ſuo. Eodem autem tempore mortuus eſt & diues ille. Mors enim omnium cõmunis, ſola docet hoc diuites, quod homines ſunt quemadmodum cæteri. Ac Lazaro nec honor ſepulturæ habitus eſt. Diues autem magnifica funeris pompa elatus eſt. Quum autẽ uterq; iam eſſet apud inferos, diues quũ eſſet in grauibus tormentis, nec ibi minus dure tractaretur rerum ſuauium inopia, & omnium malarum copia, quàm in uita ſeipſum tractarat molliter: ſublatis tandẽ oculis conſpexit Abraham eminus, agnouit & Lazarum illum

rum illum ante spretum in sinu illius, summa quiete solatioq; fruentem in mollissimo complexu sanctissimi patris. Agnouit enim ille filium suum, quem diues hominem agnoscere noluit. Augebat cruciatum, alienæ felicitatis conspectus. Hic diues frustra blandus factus ac mendicus, miserabili uoce clamabat: Pater Abraham miserere mei, ac mitte Lazarum, ut intinguat extremum digiti sui in aquã, quo uel una guttula refrigeret linguam meam, adeo discrucior in hac flãma. Ad quem Abraham: fili, refrigeriũ quod nunc sero petis, quum in uiuis esses proximo refocillando tibi parare debueras, sed tum rebus præsentibus delinitus, ne micis quidẽ mẽsæ tuæ dignabaris subleuare Lazarum percũtem. Agnosce rerum uices iuste cõmutatas. Id agnoscas oportet, si meminisse uoles, quod tu quum uiueres tua bona receperis, Lazarus cõtra suis malis defunctus sit in uita. Nunc inuersis rebus, hic post afflictiones patienter toleratas refocillatur: Tu uero post delitias, quibus te male oblectasti, merito cruciaris. Auersabaris ulcerosum, ipse delibutus unguento, nũc est in amplexibus meis, totus nitidus. Nõ dignabaris illum tecto tuo. Ego dignor illũ sinu meo. Tu nec cibo nec potu refocillasti egentem, nunc refi citur æterna quiete, quæ nec famis, nec sitis molestiam nouit. Et qua fronte nunc petis ab hoc refrigerium, qui pridem nullum abs te refrigerium impetrauit? Si tu nudum uestisses, si esurientem pauisses, si

sitienti

sitienti dedisses potum, si iacentem pro foribus collegisses in domum tuam, si curasses ulcerosum, nunc ille uicissim impetraret tibi solatium, ac relaxationem tuorum cruciatuum, ac te uicissim reciperet in hoc contubernium. Miser ubi nunc est tua byssus & purpura, ubi unguenta, ubi conuiuia, ubi choreæ, ubi tot ambitiosæ uoluptates? Viuus ad omne uinum fastidiebas, tantæ erant palati tui delitiæ, nec interim aquam impartiebas sitienti, nunc nec aquæ guttam impetrare potes, ad refocillandum incendium linguæ tuæ. Pro superbis ædibus, habes tartarum: pro delitijs, cruciatum æternum: pro iocis & cantionibus, perhennem eiulatum. Et hoc deploratior est uestra calamitas, quod ingens hiatus nos dirimit, ut si qui uelint hinc isthuc ire uobisq; opitulari, non liceat: neque si quis isthuc huc conetur ascendere possit, posteaquàm incommutabili dei iudicio, sua quibusque sedes designata est. In uita tempus erat mutuis officijs subleuare proximum, & uicissim ab eo subleuari. Nunc serum est hic uelle, quod fieri non potest. In delitijs solus esse uoluisti cum tui similibus, quos nunc habes pœnæ socios, Lazarum ac Lazari similes, non passus es uenire in tui consortium. Nunc paria referuntur. Hæc ubi loquutus esset Abraham, diues exclusus spe subleuandi sui, cupit saltem fratribus, quos habebat superstites

 consulere,

consulere, ne si similiter acta uita uenirent in eũdem locum, tali consortio cresceret etiam misero mali sensus. Sed nunc frustra supplex est, qui supplicem proximum reppulit. Si chaos, inquit, obstat, quo minus mihi subueniri queat: saltem illud te rogo, ut Lazarũ mittas in domum patris mei. Habeo enim quinq; fratres superstites, ut illos admoneat, ne si meis uestigijs ingrediantur, ueniant in huius calamitatis consortiũ. Quin potius opibus suis egentium necessitatem subleuent: nec ad carnis uoluptatem, sed ad animi pietatem utantur diuitijs suis: nec ament, quæ ad tempus delectant in uita, sed quæ pariant æternam requiem. Ita diues, quem experta calamitas sero iam & supplicem fecit & doctorem. Sed à morte nec precibus est locus, nec monendi facultas est. Nihil enim mortuis rei cum uiuis. Abraham itaq; respondit. Nihil necesse est hac gratia Lazarum auocari à quiete sua. Fratres tui, si uolent esse frugi, habent Mosen & prophetas, audiant illos. Loquuntur enim omnibus in suis libris. Tum diues improbus deprecator, sed serus, Nec Mosen, inquit, nec prophetas audient pater Abraham, sed si quis ex mortuis redierit ad eos, qui certa renunciet, quàm dira patiantur hic, qui illic uitam meo exemplo transigunt, quod ferè faciunt diuites omnes, resipiscent, seseq; component ad meliorem frugem. Ad hæc Abraham. Isti sunt prætextus eorum, qui nunquàm uolunt quod male amant relinquere.

quere. Maior est apud illos Mosi & prophetarũ autoritas, quàm esset Lazari mendici. Quod si illos nõ audiunt, nec audituri sint si quis resurrexerit ex mortuis. Causabũtur esse phãtasma, aut dæmonium. Hoc sermone dominus tacite notauit incredulitatem gentis Iudaicæ, quæ quoniam non uere credidit Mosi ac prophetis, hodie quoq; Christo è sepulchro reddito, & ad dextram patris confidenti reclamat: utiq; credi tura quod factum est, si Mosi & prophetis credidissent, prædicentibus hoc ita futurum. Hac parabola dominus Iesus consolatus est suos discipulos, qui propter amorem regni cœlestis multas afflictiones perpessuri erant in hoc mundo: ac pharisæos, scribas, legisperitos, sacerdotes, primores, diuites, elatos, feroces, ac sibi uiuentes territat, ut uel metu supplicij uitam impiam corrigerent, alioqui futurum, ut illic uicissim riderentur, qui hic Iesum ad meliora uocantem irridebant.

CAPVT XVII.

Sic autem erat à patre cœlesti definitum, & sic expediebat ad salutem humani generis, ut humani corporis imbecillitate quod assumpserat dominus offenderentur superbi pharisæi, ut humilem ac mansuetum affligerent, atq; occiderent: nihilo mitiores futuri in illius discipulos, sui præceptoris uestigijs ingredientes. Vt autem incredulorum improbitas affligit bonos,

git bonos, ita bonorum tolerantia malis est occasio maioris exitij. Sed tamen horum malicia deus abuti-tur in bonum totius mundi. Ait itaq; Iesus ad discipu-los suos, inter quos erat Iudas, autor offendiculi fu-turus, ac Iesum iuxta mundum pusillum & humilem in mortem traditurus. Sed huius impietas salutem ma-turauit orbi, & huius exitium exemplum salutare fuit omnibus. Fieri non potest, inquit, quin eueniant offendicula, sed tamen hoc non excusat eum, cuius culpa uenerit offendiculũ. Magis enim expediret illi, ut alligato circa collum saxo ingenti, quod in molà substernitur, præceps detur in profundũ maris, quàm ut offendiculo sit uni ex istis pusillis, iuxta mundum. Habent enim ultorem deum, qui se putat in illis lædi: leuius autem est malum hic supplicium quàmuis acer-bum perpeti, quàm offensis pusillis, quos deus amat, æternos cruciatus accersere. Cauete igitur uos. uestrũ non est uitare, quo minus exoriantur offendicula, ue-strum tamen est cauere, ne uestro uicio nascantur. Sic autem effugietis, ne uobis imputari possit offendicu-lũ, si non solũ nulli uestra culpa præbueritis occasio-nẽ offendiculi, uerũ etiã ab alijs oblatũ, aut tollatis ue-stra mansuetudine, aut patientia uestra toleretis, non regeratis. Non enim ab impijs modo uobis oboriẽtur tumultus, uerũetiam inter uos, quoniã homines estis, nõnunꝙ orientur offensæ, quibus oportebit mederi fraterna monitione, quæ nõ prodit peccantem, si sana-

bilis est,

bilis est, & ueniam habet paratā resipiscēti. Si itaq; *fors euenerit, ut aliquid admiserit in te frater tuus, noli dissimulare culpam, ne impunitas inuitet licētiam, sed age fidum medicum, secreta obiurgatiuncula ostēde illi morbum suum, ut pudore corrigatur.* Facilius *audiet amicum monitorem, quàm turbulentū accusatorem, quem habiturus est pro hoste.* Sic *enim est fere hominis ingeniū, ut libentius acquiescat consilijs, quàm succumbat iniuriæ.* Non *potest nō uideri officium, quum quis secreto mōnet.* Qui *palàm defert, et ad pœnam uocat, non uidetur uelle mederi malo fratris, sed traducere.* Quod *si frater tuus abs te monitus resipuerit, & culpā agnouerit, sit parata uenia, quæ correctum placide comiterq; recipiat, & adeo ne cogites de uindicando, ut pudori quoq; illius, quantum potes consulas.* Quod *si per humanam infirmitatem relapsus fuerit in culpam, etiā si septies eodē die peccauerit in te, ac septies in die resipuerit, teq; placare studens dixerit: peccaui, pœnitet, ignosce, condona illi ex animo culpam.* Hæc *ignoscendi facilitas melius tuebitur inter uos pacem & cōcordiam, quàm mutua offensarum retaliatio.* His *dictis quoniam apostoli intelligebant fontem omnium* Euangelicarum *uirtutum esse fidem, quam adeo diligenter dominus exigebat in edendis miraculis, quam toties comprobauit in multis etiam alienigenis, quæ nihil non impetraret, & per quam ipsi quoque morbos depulerāt,*

Et dixerunt apostoli.

depulerant, dæmonia eiecerant: nec ignorabant fidei defectu factum, quod quendam muto obnoxium dæmoni non quiuerint liberare. Quanquàm nec cæteris Euangelicis præceptis erit idoneus, nisi certam animo fiduciam conceperit aliquis. Quando enim negliget huius mūdi uoluptates, quando suas opes effundet in pauperes, quando condonabit iniuriam fratri, quando de male meritis, bene merebitur: quando carceres & uirgas & mortem toleranter accipiet, cui persuasum non sit, amplissimū esse premiū paratū in cœlis? Hoc inquā quoniā intelligebant apostoli, dicūt domino. Domine quando nihil habemus boni nisi ex te, rogamus ut adaugeas nobis fidem. Dominus autem sciens suos apostolos adhuc esse crassos & imperfectos, & incrementum fidei potissimum in hoc petere, ut magis polleant miraculis: confirmat quidem robur ac uim fidei, si adsit syncera, sed indicat eam cū summa modestia oportere esse coniunctam, nec proferendam ad inanem ostentationem, sed quoties urget salus proximi, aut gloria dei. Ait autem per similitudinem. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, quod minutum est atq; humile, nec exerit uim suam, nisi contritum aut cōmansum, diceretis huic arbori sycamino, quæ radicibus late actis, uidetur nulla ui loco auelli posse, eradicator, & transplantator in mare, & obediet uobis. Porrò per granum sinapis dominus seipsum indicauit, qui quum se præberet humillimum

mum omniũ, tamen occultam diuinæ naturæ uim intus occultabat, quæ tum demũ sese prodidit, posteaꝗ̃ in cruce cõminutũ est granũ, in morte sepultum est. Huius grani uis operabatur in discipulis, unde non oportebat ipsos sibi quicquã usurpare. Quippe qui non essent autores eorum quæ gererẽt sed tantũ ministri, daturi pœnas, si quod ipsis mandatum esset, cessassent peragere, cæterũ omnem laudem transscripturi deo, si quid per ipsos præclare aut magnifice gestũ fuerit. Hoc documentum Iesus parabola addita infixit animis suorum. Quis uestrum est tam commodus dominus, qui si seruũ habeat agricolam aut bubulcũ, reuerso ab agro protinus dicat: trãsi, accumbe, ac non potius ita loquatur: para quod cœnem, ac præcinge te, & ministra mihi donec edero ac bibero, post hæc tu sumes cibum ac potũ. Et tamen seruus ille bona fide suo functus est officio in agro. Num ideo dominus habet illi gratiam, quod fecerit imperata? Nõ opinor, sed pœnam exacturus erat, nisi fecisset. Quãobrem? Non ob aliud nisi quod serui sunt, & omnem operam debent hero suo, cuius sunt etiam ipsi. Laudẽ autẽ omniũ, quæ fiunt sibi usurpat dominus, qui ea facit, quicquid facit per eos, qui sine ipso nihil omnino boni possunt facere. Sic & uos, ne uobis arrogetis gloriã benefactorũ, tantum fidelem operam præstate. Et quũ omnia feceritis, quæ præcepta sunt uobis, dicite: serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Hæc

mus. Hæc enim modestia conseruabit in uobis thesaurum fidei. Cætera relinquite domino uestro. Nemo sibi uindicet honorem: nemo domini iudicium anticipet. Nouit ille tempus, nec quenquam fraudabit suo præmio. Vos interim nihil aliud uos eē memineritis, quàm seruos operæ debitores. Accidit autem ut quū dominus peteret Hierosolymam, iter faceret per Samariam & Galilæam. Gaudet enim frequenter per occasionem attingere Samariā & Galilæam, ut Hierosolymitis exprobret suam incredulitatem, qui Samaritanos peius abominarētur quàm ethnicos, et Galilæos pro semipaganis haberent. Quum autem ingrederetur uiculum quendam, occurrerunt illi decem uiri leprosi. Credas significatos homines hæreticos, intus malis affectibus totos deprauatos, foris uariegata cute, ueluti falsa ueris permiscente doctrina insyncera. Contagiosum & abominādum genus, & idcirco procul arceantur ab hominum commertio. Nullum tamen est mali genus, quod non sanet Iesus modo ueniatur in illius conspectum, modo prodatur illi morbus, & adsit fiducia. Agnouerunt morbum suum, & ideo nō accedunt propius, sed procul stantes, uoce sublata acclamant domino: Iesu præceptor miserere nostri. Audijt clamorem Iesus, fiduciæ testem, & aduertit oculos. Felix clamor, qui facit attentum dominum, felix intuitus, qui prouocat misericordiam. Iesus autem nihil aliud respondit, quàm ut abirent, & ostenderent

se sacerdotibus, nam penes hos erat autoritas discernendi leprosum à mundo. Parent illi, & abeunt, pleni bona fiducia. Atq; inter eundum subito mundati sunt. Erat par omnibus fiducia, sed dispar erat gratitudo. Solus enim samaritanus ubi sensit se planè liberatum à morbo, non clam habuit diuinam erga se beneficentiam, sed ilico reuersus est ad Iesum, clara uoce glorificans deum, ac prostratus in faciem suam, accidit ad pedes Iesu, adorãs eum, & gratias agens. Iesus autem non ignarus beneficium ad omnes decem peruenisse, sed taxare uolens illorum ingratitudinem, qui tantum dei beneficium suffurari studuerint, Ait: Nónne decem mundati sunt? & nouem ubi sunt? Non enim nouit dominus ingratos, & indignos ostendit accepto beneficio, qui non agunt gratias benemerito. Nõ patitur enim deus celari sua beneficia. Quum obticesceret samaritanus, non solum gratus, uerumetiam modestus, qui uenerat suo functurus officio, non accusaturus alios: Iesus conuersus ad circũ stantes, ait: Ex decem nullus repertus est, qui rediret & glorificaret deum, præter hunc unum alienigenam. Atqui magis hoc decuit alios facere, qui quum Iudæi sint, iactant se dei cultores. Et tamen ipsa re. samaritanus hic uincit illorum religionem. Hæc loquutus dominus appellauit Samaritanum humi prostratum. Surge, inquit, & abi: certus hoc meum beneficium tibi fore perpetuum, quod tua fiducia

tibi

tibi impetrauit. Quoniam autem Iesus frequenter habebat in ore regnum dei, Pharisæi, qui nondũ intelligebant regnum Euangelicũ esse regnũ spirituale, sed aliud quoddã regnũ somniabant, in quo gens Iudaica cæteris nationibus imperaret, adibant eum, & interrogabaut: quando uenturum esset regnum dei. Iesus autem quoties de supremo die fiebat mentio ambigue respondere solitus, Ait: Regnum dei non ueniet more regni mundani, ut obseruari possit uel tempus, uel locus. Non enim est regnũ corporũ, sed animorum, neq; cõstat uisibilibus præsidijs, sed inuisibilibus. Proinde non dicetur uobis. Ecce hic, aut ecce illic. Quid enim opus est obseruare locum, quum regnum dei sit intra uos? Quur expectatis foris quod habetis intus, ac uobiscum circũfertur si uultis? Quur expectatis uenturum, quod iam adest? Vbicunq; est animus superior opibus, uoluptatibus, honoribus huius mũdi, uitæ deniq; contemptor, ubicũq; est animus fide robustus, charitate flagrans, afflatus spũ cœlesti, ibi est regnum dei. Superest, ut quod adest amplectamini, ne quũ subito uenerit ille dies, qui perficiet ac proferet regnũ hoc, offendat uos imparatos. Hoc quũ nec discipuli satis intelligerẽt, qui somniabãt & ipsi breui proferendũ esse regnũ israeliticũ, cõuersus ad illos, ita tẽperauit sermonẽ, ut illos ad diẽ supremũ semper redderet paratos, & temporis inquisitionem adimeret: sed armaret potius ad tempestatem imminentem crucis.

Interrogatus autẽ à pharisæis.

Veniet

Veniet, inquit, omnino tempus, quum desiderabitis uel uno die frui cōspectu filij hominis, quem nunc plerique contemnunt præsentem, nec dabitur quod optatis. Nec deerunt tamen, qui blandientes hominum cupiditati, conabuntur illum ostendere uenientem, dicentes: Ecce hic, ecce illic, uos autem nolite fidem habere talibus prophetis. Si dixerint hic est apud nos, nolite ire: si dixerint ecce illic est procul, nolite sectari. Ea credite, quæ per sanctos prophetas prædicta uidetis impleri. Hoc unum deus noluit hominibus patefieri, & ideo tempus præsciri noluit, quia sic expedit hominum saluti, quos uult in omne tempus esse paratos. Proinde quemadmodum fulgur erumpens subito promicat, ab una parte cœli usque ad aduersam priusquam uenturum sentiatis: ita magna quidem cum gloria, sed inexpectatus ueniet filius hominis in die, quem ipse solus nouit, uobis autem incognitum esse uult. Sed non ante proferet maiestatem suam, quàm explẽuerit dispensationem humilitatis. Prius enim ostendenda est uia ad claritatem regni cœlestis, prius aperiendum est ostium regni cœlorum, ut liceat ingredi. Alioqui parum feliciter ueniret regnum dei ijs, qui se non huic præparauerunt. Ergo priusquam se proferat maiestas quam affectatis ante tempus, oportet filium hominis multa pati, ac damnari à natione hac, ut quemadmodum flamma post fumum emicat, ita post ignominiam clarius sese proferat dei gloria. Porrò ne quẽ

quin perficiatur quod prædictum est, tantũ abest ut
Homo qui/ uenerim aboliturus legem. Quoniam autem dominus
dam erat di Iesus pauloante proposita dispensatoris callidi para/
ues. bola, cohortatus est ad beneficẽtiam erga egenos, ut
post hanc uitam reciperent nos in æterna tabernacu
la: quum iam uersis rerum omnium uicibus, illi bonis
omnibus abundabunt: contra diuites malis omnibus
cruciabũtur, uelut exemplum huius rei depingit, quo
tenatius inhæreat mentibus hominum. Erat, inquit, ho
mo quidam prædiues, cui nihil deesse uidebatur ad
absolutam huius mundi felicitatem: magni nominis
apud homines, apud deum obscurus & ignotus. Is
uestiebatur purpura & holosericis, non minus molli/
ter quàm splendide. Et ne quid deesset ad oblectamen/
tum corporis, comessabatur quotidie magnifice, si/
mul & ambitioni seruiens & luxui, & uoluptati.
Erat simul huic multum dissimilis mendicus quidam,
obscurus & ignotus apud homines, sed clarus & no
bilis apud deum. Habebat enim nomen ex re, dictus
Lazarus, quod omnibus mundi præsidijs destitutus,
dei solius auxilio niteretur. Huic nec domus erat, nec
uestis, nec cibus, ac ne corporis quidem prospera ua/
letudo. Erat enim ulceribus plenus, qualis legitur fuis
se Iob. Iacebat autem ad ianuam diuitis, expectans ut
aliquid mitteretur de micis quæ cadebant de mensa
diuitis, quo placaret latrantem fame stomachum. Non
admissus est ulcerosus, ne funesto spectaculo contri/
starct ocu/

ſtaret oculos undequaq; lauti conuiuij. Audis faſtum opulentiæ, ſed in tanto luxu ac profuſione tanta erat erga pereuntem proximum parſimonia, ut ne micæ quidem darentur roganti, quum canes illic panibus eſſent ſaturi: quin & canes exprobrant inhumanitatem delicianti diuiti. Veniebant enim & lingebant ulcera Lazari. Quis non iudicaſſet diuitem illum abſolutum exemplar felicitatis, & hunc Lazarum exemplar infelicitatis extremæ? Sed nequaquā ex his quæ contingunt in hac uita, æſtimanda eſt hominis felicitas. Subito rerum uices inuerſæ ſunt. Mors enim omnibus imminens, ut diuitibus finis eſt omnium uoluptatum, ita afflictis terminus eſt omnium dolorum. Euenit enim ut moreretur mendicus, & qui neglectus erat ab hominibus quum uiueret, mortuus ab angelis dei deportatus eſt in ſinum Abrahæ. Hoc honore dignatus eſt eum deus, quem diues non dignabatur tecto ſuo. Eodem autem tempore mortuus eſt & diues ille. Mors enim omnium cōmunis, ſola docet hoc diuites, quod homines ſunt quemadmodum cæteri. Ac Lazaro nec honor ſepulturæ habitus eſt. Diues autem magnifica funeris pompa elatus eſt. Quum autē uterq; iam eſſet apud inferos, diues quū eſſet in grauibus tormentis, nec ibi minus dure tractaretur rerum ſuauium inopia, & omnium malarum copia, quàm in uita ſeipſum tractarat molliter: ſublatis tandē oculis conſpexit Abraham eminus, agnouit & Lazarum illum

rum illum ante ſpretum in ſinu illius, ſumma quiete ſolatioq; fruentem in molliſſimo complexu ſanctiſſimi patris. Agnouit enim ille filium ſuum, quem diues hominem agnoſcere noluit. Augebat cruciatum, alienæ felicitatis conſpectus. Hic diues fruſtra blandus factus ac mendicus, miſerabili uoce clamabat: *Pater Abraham miſerere mei, ac mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aquã, quo uel una guttula refrigeret linguam meam, adeo diſcrucior in hac flãma.* Ad quem Abraham: *fili, refrigeriũ quod nunc ſero petis, quum in uiuis eſſes proximo refocillando tibi parare debueras, ſed tum rebus præſentibus deliniturus, ne micis quidẽ mẽſæ tuæ dignabaris ſubleuare Lazarum percũtem.* Agnoſce rerum uices iuſte cõmutatas. *Id agnoſcas oportet, ſi meminiſſe uoles, quod tu quum uiueres tua bona receperis, Lazarus cõtra ſuis malis defunctus ſit in uita.* Nunc inuerſis rebus, hic poſt afflictiones patienter toleratas refocillatur: Tu uero poſt delitias, quibus te male oblectaſti, merito cruciaris. Auerſabaris ulceroſum, ipſe delibutus unguento, nũc eſt in amplexibus meis, totus nitidus. Nõ dignabaris illum tecto tuo. Ego dignor illũ ſinu meo. Tu nec cibo nec potu refocillaſti egentem, nunc reficitur æterna quiete, quæ nec famis, nec ſitis moleſtiam nouit. Et qua fronte nunc petis ab hoc refrigerium, qui pridem nullum abs te refrigerium impetrauit? Si tu nudum ueſtiſſes, ſi eſurientem pauiſſes, ſi

ſitienti

sitienti dedisses potum, si iacentem pro foribus collegisses in domum tuam, si curasses ulcerosum, nunc ille uicissim impetraret tibi solatium, ac relaxationem tuorum cruciatuum, ac te uicissim reciperet in hoc contubernium. Miser ubi nunc est tua byssus & purpura, ubi unguenta, ubi conuiuia, ubi choreæ, ubi tot ambitiosæ uoluptates? Viuus ad omne uinum fastidiebas, tantæ erant palati tui delitiæ, nec interim aquam impartiebas sitienti, nunc nec aquæ guttam impetrare potes, ad refocillandum incendium linguæ tuæ. Pro superbis ædibus, habes tartarum: pro delitijs, cruciatum æternum: pro iocis & cantionibus, perhennem eiulatum. Et hoc deploratior est uestra calamitas, quod ingens hiatus nos dirimit, ut si qui uelint hinc isthuc ire uobisq; opitulari, non liceat: neque si quis isthuc huc conetur ascendere possit, posteaquàm incommutabili dei iudicio, sua quibusque sedes designata est. In uita tempus erat mutuis officijs subleuare proximum, & uicissim ab eo subleuari. Nunc serum est hic uelle, quod fieri non potest. In delitijs solus esse uoluisti cum tui similibus, quos nunc habes pœnæ socios, Lazarum ac Lazari similes, non passus es uenire in tui consortium. Nunc paria referuntur. Hæc ubi loquutus esset Abraham, diues exclusus spe subleuandi sui, cupit saltem fratribus, quos habebat superstites

 consulere,

consulere, ne si similiter acta uita uenirent in eũdem locum, tali consortio cresceret etiam misero mali sensus. Sed nunc frustra supplex est, qui supplicem proximum reppulit. Si chaos, inquit, obstat, quo minus mihi subueniri queat: saltem illud te rogo, ut Lazarũ mittas in domum patris mei. Habeo enim quinq; fratres superstites, ut illos admoneat, ne si meis uestigijs ingrediantur, ueniant in huius calamitatis consortiũ. Quin potius opibus suis egentium necessitatem subleuent: nec ad carnis uoluptatem, sed ad animi pietatem utantur diuitijs suis: nec ament, quæ ad tempus delectant in uita, sed quæ pariant æternam requiem. Ita diues, quem experta calamitas sero iam & supplicem fecit & doctorem. Sed à morte nec precibus est locus, nec monendi facultas est. Nihil enim mortuis rei cum uiuis. Abraham itaq; respondit. Nihil necesse est hac gratia Lazarum auocari à quiete sua. Fratres tui, si uolent esse frugi, habent Mosen & prophetas, audiant illos. Loquuntur enim omnibus in suis libris. Tum diues improbus deprecator, sed serus, Nec Mosen, inquit, nec prophetas audient pater Abraham, sed si quis ex mortuis redierit ad eos, qui certa renunciet, quàm dira patiantur hic, qui illic uitam meo exemplo transigunt, quod ferè faciunt diuites omnes, resipiscent, seseq; component ad meliorem frugem. Ad hæc Abraham. Isti sunt prætextus eorum, qui nunquàm uolunt quod male amant relinquere.

quere. Maior est apud illos Mosi & prophetarũ autoritas, quàm esset Lazari mendici. Quod si illos nõ audiunt, nec audituri sint si quis resurrexerit ex mortuis. Causabũtur esse phãtasma, aut dæmonium. Hoc sermone dominus tacite notauit incredulitatem gentis Iudaicæ, quæ quoniam non uere credidit Mosi ac prophetis, hodie quoq; Christo è sepulchro reddito, & ad dextram patris considenti reclamat: utiq; creditura quod factum est, si Mosi & prophetis credidissent, prædicentibus hoc ita futurum. Hac parabola dominus Iesus consolatus est suos discipulos, qui propter amorem regni cœlestis multas afflictiones perpessuri erant in hoc mundo: ac pharisæos, scribas, legisperitos, sacerdotes, primores, diuites, elatos, feroces, ac sibi uiuentes territat, ut uel metu supplicij uitam impiam corrigerent, alioqui futurum, ut illic uicissim riderentur, qui hic Iesum ad meliora uocantem irridebant.

CAPVT XVII.

SIc autem erat à patre cœlesti definitum, & sic expediebat ad salutem humani generis, ut humani corporis imbecillitate quod assumpserat dominus offenderentur superbi pharisæi, ut humilem ac mansuetum affligerent, atq; occiderent: nihilo mitiores futuri in illius discipulos, sui præceptoris uestigijs ingredientes. Vt autem incredulorum improbitas affli

 git bonos,

git bonos, ita bonorum tolerantia malis est occasio maioris exitij. Sed tamen horum malicia deus abutitur in bonum totius mundi. Ait itaq; Iesus ad discipulus suos, inter quos erat Iudas, autor offendiculi futurus, ac Iesum iuxta mundum pusillum & humilem in mortem traditurus. Sed huius impietas salutem maturauit orbi, & huius exitium exemplum salutare fuit omnibus. Fieri non potest, inquit, quin eueniant offendicula, sed tamen hoc non excusat eum, cuius culpa uenerit offendiculũ. Magis enim expediret illi, ut alligato circa collum saxo ingenti, quod in mola substernitur, præceps detur in profundũ maris, quàm ut offendiculo sit uni ex istis pusillis, iuxta mundum. Habent enim ultorem deum, qui se putat in illis lædi: leuius autem est malum hic supplicium quàmuis acerbum perpeti, quàm offensis pusillis, quos deus amat, æternos cruciatus accersere. Cauete igitur uos. uestrũ non est uitare, quo minus exoriantur offendicula, uestrum tamen est cauere, ne uestro uicio nascantur. Sic autem effugietis, ne uobis imputari possit offendiculũ, si non solũ nulli uestra culpa præbueritis occasionẽ offendiculi, uerũ etiã ab alijs oblatũ, aut tollatis uestra mansuetudine, aut patientia uestra toleretis, non regeratis. Non enim ab impijs modo uobis oborientur tumultus, uerũetiam inter uos, quoniã homines estis, nõnunq̃ orientur offensæ, quibus oportebit mederi fraterna monitione, quæ nõ prodit peccantem, si sanabilis est,

bilis est, & ueniam habet paratã resipiscẽti. Si itaq; fors euenerit, ut aliquid admiserit in te frater tuus, noli dissimulare culpam, ne impunitas inuitet licẽtiam, sed age fidum medicum, secreta obiurgatiuncula ostẽde illi morbum suum, ut pudore corrigatur. Facilius audiet amicum monitorem, quàm turbulentũ accusatorem, quem habiturus est pro hoste. Sic enim est ferè hominis ingeniũ, ut libentius acquiescat consilijs, quàm succumbat iniuriæ. Non potest nõ uideri officium, quum quis secreto mõnet. Qui palàm defert, et ad pœnam uocat, non uidetur uelle mederi malo fratris, sed traducere. Quod si frater tuus abs te monitus resipuerit, & culpã agnouerit, sit parata uenia, quæ correctum placide comiterq; recipiat, & adeo ne cogites de uindicando, ut pudori quoq; illius, quantum potes consulas. Quod si per humanam infirmitatem relapsus fuerit in culpam, etiã si septies eodẽ die peccauerit in te, ac septies in die resipuerit, teq; placare studens dixerit: peccaui, pœnitet, ignosce, condona illi ex animo culpam. Hæc ignoscendi facilitas melius tuebitur inter uos pacem & cõcordiam, quàm mutua offensarum retaliatio. His dictis quoniam apostoli intelligebant fontem omnium Euangelicarum uirtutum esse fidem, quam adeo diligenter dominus exigebat in edendis miraculis, quam toties comprobauit in multis etiam alienigenis, quæ nihil non impetraret, & per quam ipsi quoque morbos depulerãt,

Et dixerunt apostoli.

depulerant, dæmonia eiecerant: nec ignorabant fidei defectu factum, quod quendam muto obnoxium dæmoni non quiuerint liberare. Quanquàm *nec cæteris Euangelicis præceptis erit idoneus, nisi certam animo fiduciam conceperit aliquis.* Quando *enim negliget huius mūdi uoluptates, quando suas opes effundet in pauperes, quando condonabit iniuriam fratri, quando de male meritis, bene merebitur: quando carceres & uirgas & mortem toleranter accipiet, cui persuasum non sit, amplissimū esse premiū paratū in cœlis?* Hoc *inquā quoniā intelligebant apostoli, dicūt domino.* Domine *quando nihil habemus boni nisi ex te, rogamus ut adaugeas nobis fidem.* Dominus *autem sciens suos apostolos adhuc esse crassos & imperfectos, & incrementum fidei potissimum in hoc petere, ut magis polleant miraculis: confirmat quidem robur ac uim fidei, si adsit syncera, sed indicat eam cū summa modestia oportere esse coniunctam, nec proferendam ad inanem ostentationem, sed quoties urget salus proximi, aut gloria dei. Ait autem per similitudinem.* Si *habueritis fidem sicut granum sinapis, quod minutum est atq; humile, nec exerit uim suam, nisi contritum aut cōmansum, diceetis huic arbori sycamino, quæ radicibus late actis, uidetur nulla ui loco auelli posse, eradicator, & transplantator in mare, & obediet uobis.* Porrò *per granum sinapis dominus seipsum indicauit, qui quum se præberet humillimum*

mum omniũ,tamen occultam diuinæ naturæ uim in-tus occultabat,quæ tum demũ ſeſe prodidit, poſteaq̃ in cruce cõminutũ eſt granũ,in morte ſepultum eſt. Huius grani uis operabatur in diſcipulis, unde non oportebat ipſos ſibi quicquã uſurpare. Quippe qui non eſſent autores eorum quæ gererẽt ſed tantũ mini ſtri,daturi pœnas,ſi quod ipſis mandatum eſſet,ceſ-ſaſſent peragere, cæterũ omnem laudem tranſſcriptu ri deo,ſi quid per ipſos præclare aut magnifice geſtũ fuerit. Hoc documentum Ieſus parabola addita in-fixit animis ſuorum. Quis ueſtrum eſt tam commo-dus dominus,qui ſi ſeruũ habeat agricolam aut bubul cũ,reuerſo ab agro protinus dicat:trãſi,accumbe,ac non potius ita loquatur:para quod cœnem,ac præcin ge te,& miniſtra mihi donec edero ac bibero, poſt hæc tu ſumes cibum ac potũ. Et tamen ſeruus ille bo-na fide ſuo functus eſt officio in agro. Num ideo do-minus habet illi gratiam, quod fecerit imperata? Nõ opinor,ſed pœnam exacturus erat,niſi feciſſet. Quã-obrem? Non ob aliud niſi quod ſerui ſunt,& omnem operam debent hero ſuo,cuius ſunt etiam ipſi. Laudẽ autẽ omniũ,quæ fiunt ſibi uſurpat dominus, qui ea facit,quicquid facit per eos,qui ſine ipſo nihil omni-no boni poſſunt facere. Sic & uos,ne uobis arrogetis gloriã benefactorũ,tantum fidelem operam præſtate. Et quũ omnia feceritis,quæ præcepta ſunt uobis,dici-te:ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere, feci-mus. Hæc

mus. Hæc enim modestia conseruabit in uobis thesaurum fidei. Cætera relinquite domino uestro. Nemo sibi uindicet honorem: nemo domini iudicium anticipet. Nouit ille tempus, nec quenquam fraudabit suo præmio. Vos interim nihil aliud uos eē memineritis, quàm seruos operæ debitores. Accidit autem ut quū dominus peteret Hierosolymam, iter faceret per Samariam & Galilæam. Gaudet enim frequenter per occasionem attingere Samariā & Galilæam, ut Hierosolymitis exprobret suam incredulitatem, qui Samaritanos peius abominarētur quàm ethnicos, et Galilæos pro semipaganis haberent. Quum autem ingrederetur uiculum quendam, occurrerunt illi decem uiri leprosi. Credas significatos homines hæreticos, intus malis affectibus totos deprauatos, foris uariegata cute, ueluti falsa ueris permiscente doctrina insyncera. Contagiosum & abominādum genus, & idcirco procul arceantur ab hominum commertio. Nullum tamen est mali genus, quod non sanet Iesus modo ueniatur in illius conspectum, modo prodatur illi morbus, & adsit fiducia. Agnouerunt morbum suum, & ideo nō accedunt propius, sed procul stantes, uoce sublata acclamant domino: Iesu præceptor miserere nostri. Audijt clamorem Iesus, fiduciæ testem, & aduertit oculos. Felix clamor, qui facit attentum dominum, felix intuitus, qui prouocat misericordiam. Iesus autem nihil aliud respondit, quàm ut abirent, & ostenderent

se sacer-

se sacerdotibus, nam penes hos erat autoritas discernendi leprosum à mundo. Parent illi, & abeunt, pleni bona fiducia. Atq; inter eundum subito mundati sunt. Erat par omnibus fiducia, sed dispar erat gratitudo. Solus enim samaritanus ubi sensit se planè liberatum à morbo, non clam habuit diuinam erga se beneficentiam, sed ilico reuersus est ad Iesum, clara uoce glorificans deum, ac prostratus in faciem suam, accidit ad pedes Iesu, adorãs eum, & gratias agens. Iesus autem non ignarus beneficium ad omnes decem peruenisse, sed taxare uolens illorum ingratitudinem, qui tantum dei beneficium suffurari studuerint, Ait: Nónne decem mundati sunt? & nouem ubi sunt? Non enim nouit dominus ingratos, & indignos ostendit accepto beneficio, qui non agunt gratias benemerito. Nõ patitur enim deus celari sua beneficia. Quum obticesceret samaritanus, non solum gratus, uerumetiam modestus, qui uenerat suo functurus officio, non accusaturus alios: Iesus conuersus ad circũ stantes, ait: Ex decem nullus repertus est, qui rediret & glorificaret deum, præter hunc unum alienigenam. Atqui magis hoc decuit alios facere, qui quum Iudæi sint, iactant se dei cultores. Et tamen ipsa re samaritanus hic uincit illorum religionem. Hæc loquutus dominus appellauit Samaritanum humi prostratum. Surge, inquit, & abi: certus hoc meum beneficium tibi fore perpetuum, quod tua fiducia

tibi

Interrogatus autẽ à pharisæis.

tibi impetrauit. Quoniam autem Iesus frequenter habebat in ore regnum dei, Pharisæi, qui nondũ intelligebant regnum Euangelicũ esse regnũ spirituale, sed aliud quoddã regnũ somniabant, in quo gens Iudaica cæteris nationibus imperaret, adibant eum, & interrogabant: quando uenturum esset regnum dei. Iesus autem quoties de supremo die fiebat mentio ambigue respondere solitus, Ait: Regnum dei non ueniet more regni mundani, ut obseruari possit uel tempus, uel locus. Non enim est regnũ corporũ, sed animorum, neq; cõstat uisibilibus præsidijs, sed inuisibilibus. Proinde non dicetur uobis. Ecce hic, aut ecce illic. Quid enim opus est obseruare locum, quum regnum dei sit intra uos? Quur expectatis foris quod habetis intus, ac uobiscum circũfertur si uultis? Quur expectatis uenturum, quod iam adest? Vbicunq; est animus superior opibus, uoluptatibus, honoribus huius mũdi, uitæ deniq; contemptor, ubicũq; est animus fide robustus, charitate flagrans, afflatus spũ cœlesti, ibi est regnum dei. Superest, ut quod adest amplectamini, ne quũ subito uenerit ille dies, qui perficiet ac proferet regnũ hoc, offendat uos imparatos. Hoc quũ nec discipuli satis intelligerẽt, qui somniabãt & ipsi breui proferendũ esse regnũ israeliticũ, cõuersus ad illos, ita tẽperauit sermonẽ, ut illos ad diẽ supremũ semper redderet paratos, & temporis inquisitionem adimeret: sed armaret potius ad tempestatem imminentem crucis.

Veniet

Veniet, inquit, omnino tempus, quum desiderabitis uel uno die frui cōspectu filij hominis, quem nunc plerique contemnunt præsentem, nec dabitur quod optatis. Nec deerunt tamen, qui blandientes hominum cupiditati, conabuntur illum ostendere uenientem, dicentes: Ecce hic, ecce illic; uos autem nolite fidem habere talibus prophetis. Si dixerint hic est apud nos, nolite ire: si dixerint ecce illic est procul, nolite sectari: Ea credite, quæ per sanctos prophetas prædicta uidetis impleri. Hoc unum deus noluit hominibus patefieri, & ideo tempus præsciri noluit, quia sic expedit hominum saluti, quos uult in omne tempus esse paratos: Proinde quemadmodum fulgur erumpens subito promicat, ab una parte cœli usque ad aduersam priusquam uenturum sentiatis: ita magna quidem cum gloria, sed inexpectatus ueniet filius hominis in die, quem ipse solus nouit, uobis autem incognitum esse uult: Sed non ante proferet maiestatem suam, quam expleuerit dispensationem humilitatis. Prius enim ostendenda est uia ad claritatem regni cœlestis, prius aperiendum est ostium regni cœlorum, ut liceat ingredi. Alioqui parum feliciter ueniret regnum dei ijs, qui se non huic præparauerunt. Ergo priusquam se proferat maiestas quam affectatis ante tempus, oportet filium hominis multa pati, ac damnari à natione hac, ut quemadmodum flamma post fumum emicat, ita post ignominiam clarius sese proferat dei gloria. Porrò ne quē

 opprimat

opprimat ille dies, facile remedium est, si se quisque sic apparet, ut quasi iam immineat ille dies: sed homines mundo dediti, sibi promittent dilationem, aut etiam diem illum omnino non uenturum, & hac spe securi uacabunt cupiditatibus suis. Itaq; idem accidet in diebus filij hominis, quod accidit olim in diebus Noe. Edebant, bibebant, emebant, uendebant, plantabant, ædificabant, perinde, quasi diluuium quod differebatur, omnino uenturum non esset. Sed malum oppreßit inprouisos. Nam eodem die, quo Lot reliquit Sodomos, depluit ignis ac sulphur è cœlo, ac subito perdidit omnes. Eadem erit facies rerum in orbe, quũ subito maiestatem suam proferet filius hominis. Is dies ubi ingruerit, abijciatur omnis cura rerum mundanarum. Tantum sibi quisq; in præsenti periculo, qua licet, consulat. Itaq; quem dies ille reppererit in tecto, suppellectile domi relicta, ne descendat ut auferat qđ habet ibi rerum, tantum de sua salute cogitet. Itidem si quem dies ille offenderit in agro, ne fugiat domum, præsentius enim periculum erit, quàm ut ullam moram patiatur. Vnusquisq; ut repertus fuerit, ita celeri fuga uitæ consulat. Mementote quid acciderit uxori Lot. Respexit tantũ & perijt, adeo nibil moræ patitur mali celeritas. Ille tutior erit, qui ad fugam fuerit expeditior. Tum autem ea quærere, quibus solemus in posterum uitæ consulere, ueluti uestes, pecunias, domum aut eiusmodi, uitam erit perdere. Sed qui

omnibus

omnibus impedimentis abiectis neglexerit uitæ subsidia, is uitam lucrifecerit. Non enim tum erit spatium cogitandi de uita corporis, quũ animæ uita uertetur in periculo. Nec res, nec locus, nec uitæ genus in eo discrimine seruabit hominem, sed affectus ad exitum paratus. E duobus enim coniunctissimis, subito unus assumetur ad uitam, alter relinquetur exitio. Illud affirmo uobis, ea nocte qua ueniet filius hominis, erunt duo in eodem lecto, quos subito diuidet præmij diuersitas: alter enim assumetur ad æternam felicitatem, alter relinquetur æterno exitio. Erunt duo molentes in eodem pistrino, quorum alter assumetur, alter relinquetur. Duo laborabunt in eodem agro, unus assumetur, alter relinquetur. Hæc quum discipuli non intelligentes, tanquam per somnium audirent, dicunt Iesu: Vbi domine? Adhuc carnem somniant, & regni locũ scire quærunt. Iesus autem per ænigma significare uolens, sanctos ubicunq; reperti fuerint non disiungendos à domino, respondit: Vbicunq; fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Nõ refert ubi sitis, modo mecum sitis, qui pascam animos uestros meipso, qui sum æternæ felicitatis pabulum.

CAPVT XVIII.

QVONIAM autem imminente supremo mundi fine, grauissima persequutio coorietur aduersus pios, adeo, ut si fieri possit, etiam electi sint seducendi, quanquam nunquam non sæuit malorum in

rum in bonos improbitas, dominus Iesus docet suos, ut in malis nõ aliunde petant auxilium, quàm à deo: nec ullam interim uindictam molientes, nec iniuriam iniuria repellentes. Quod si deus non statim liberat ab afflictione, non tamen ideo desistendum à precatione. Audiet enim ille haud dubie preces suorum, quum erit tempestiuum, ac dilatio cedet in bonũ piorum, tantoq; grauius opprimentur impij, quo magis sibi persuaserant, se impune facere, quod faciebant. Hoc præceptum dominus tali parabola infixit animis suorum. Erat, inquit, iudex quidam in ciuitate quadam, impius & impudens, qui nec deum timebat, nec hominẽ ullũ reuerebatur. Impietas faciebat ut nõ timeret deũ, potentia, ut non revereretur hominẽ. Erat aũt in eadem ciuitate uidua quædam, quæ quum opprimeretur ab aduersario suo, adijt primarium illum iudicem, penes quem erat summa potestas, & interpellauit illius auxilium aduersus aduersarij uiolentiam. In bona, inquit, causa opprimor opibus & gratia aduersarij mei. Vidua sum ac destituta. Tu uindica ius meum aduersus aduersarij mei uiolentiam. Ad hunc modum, quum frequenter interpellaretur à uidua, tamen diu dissimulauit, nec uoluit opitulari uiduæ, cum in hoc detur magna potestas quibusdam, ut aduersus opulentos ac factiosos subleuent orphanos, pupillos, uiduas, ac tenues. Tandem quũ illa nõ faceret finem appellandi, iudex cœpit ita apud se cogitare. Quanquam

quam nec deum timeo, nec hominem reuereor, tamen quoniam hæc uidua mihi molesta est sua improbitate, subleuabo illam à uiolentia aduersarij, non quod illi bene uelim, sed ne tandem redeat, ac toties spreta, conuicijs suis notam aliquam inurat famæ meæ, qui quum summi iudicis locum teneam in hac ciuitate, tamen oppressæ uiduæ pertinaciter defuerim. Narrata parabola subiecit dominus, auditis quid dicat iudex impius & improbus? Victus improbitate precum succurrit uiduæ, & deus qui iustissimus est ac misericors erga suos electos, interpellatus illorum nocturnis diurnisq; precibus, & clamoribus obsurdescet, nec liberabit illos à uiolentia opprimentium, sed lento leniq; animo patietur illos affligi impune? Imò illud affirmo uobis, non patietur, sed aut cõuertet malorum animos, ut mutata uoluntate desinant affligere, aut adimet nocendi potestatem, aut suos electos semel ab omnibus malis ereptos, transferet in requiem æternam. Certe quum uenerit ille dies supremus, iam nec Satanas, nec huius instrumenta homines, mali quicquam poterunt aduersus illos, quos deus selegit consortes regni sui. Quum enim ad summum increuerit malorum impietas, tum filius hominis subito ueniet, & omnino citius opinione malorum. Sed quum ueniet filius hominis, an reperturus est fidem in terris? Tanta enim erit malorum & multitudo & improbitas, ut apud paucissimos sit superstes futura fides.

Dixit autẽ & ad quosdam.

Sed tamen apud quoscunq; reperta fuerit illa cõstans in deũ fiducia, liberabuntur ultore deo. Atq; hæc quidem parabola irritabat illos, qui palàm impij pios affligebant. Cæterum erat quoddam pharisaicum genus iustorum, fidentium operibus suis, & ex eis sibi iusticiæ laudem arrogantium, quum apud deum nemo sit iustus: neq; solum sibi stulte placebant, uerum etiam alios præ se despiciebant, tanq̃ peccatores, quum illorum modestia, deo gratior sit, quàm horum opera. Aduersus huiusmodi pharisaicos iustos, & ad consolationem peccatorum ex animo sibi displicentium, dominus proposuit huiusmodi parabolam. Accidit ut duo quidam ascenderent in templum orandi gratia. Quorum unus erat pharisæus, alter publicanus. Pharisæus stans uicinus propitiatorio, uelut dignus, qui cum deo cominus colloqueretur, sic orabat apud se. Deus gratias ago tibi, quod non sum similis cæteris hominibus, qui rapto uiuunt, qui fraude rem augent, qui adulterio conspurcant alienos thoros: aut deniq; qui infame munus gerentes, in gratiam principum expilant populum dei, qualis hic est publicanus. Non indulgeo luxui, quemadmodum uulgus facit, sed ieiuno bis in sabbato, & in tantũ non fraudo quenquam, ut omnium bonorum meorum decimam partem erogem in pauperes. Hæc erat tumidi pharisæi precatio, qui tametsi uera commemorabat, ac deo gratias agebat, tamen hoc ipso displicebat oculis dei, quod sibi

placebat,

placebat, adulator sibi, contumeliosus in proximum. Contra publicanus totus sibi displicens ob peccatorũ conscientiam, procul absistebat à sacris, adeo pudens pœnitensq; sui, ut nec oculos auderet in cœlum attollere, sed percutiebat pectus suum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Pharisæus tantum gratias agebat, existimans sibi nihil deesse ad perfectam pietatem, nec confitetur errata sua, quum inter ipsas preces grauissime peccaret, sua iactans, ac pœnitentem despiciens: sui laudator arrogans, & proximi temerarius accusator. Contra publicanus nihil commemorat benefactorum suorum. Tantum sua mala agnoscens, tundit pectus sibi conscium, & implorat domini clementiam. Vultis scire exitũ diuersæ precatiõis? Publicanus ille, qui peccator uenerat in templũ, abijt domũ in oculis dei iustior illo pharisæo, qui sibi uidebatur iustissimus. Quisquis enim semet extollit apud sese, deijcietur in oculis dei. Et quisquis sese deiecerit apud sese, sublimis erit in oculis dei. Ecce autem altera occasio, qua nobis modestiam cum simplicitate cõiunctam commendaret dominus: Matres afferebant ad Iesum infantes suos ut tangeret ac benediceret, existimantes futurum, ut hoc pacto tutiores essent à casibus ac morbis, quibus illa ætas solet esse obnoxia. Id uidentes discipuli, increpabant eas, quod domino satis alioqui, ut ipsis uidebatur, occupato, rebus huiusmodi leuioribus facesserent negocium. Iesus autem *Afferebant autem ad illum.*

tametsi non ignoraret hæc ab suis officiosa quadam sedulitate geri, tamen ut nobis exprimeret exemplũ simplicitatis, modestiæ, & innocentiæ, simulq; pastores doceret non oportere quenquam, quamuis humilem aut imbecillem despicere, conuocauit discipulos suos ad se, dixitq;: Sinite pueros uenire ad me, nec obsistite, quo minus adducantur, taliũ est enim regnum dei. Proferatur exemplũ omnibus, ut intelligant quo sit proficiendum. Nesciunt fucum, nesciunt fastum, nesciunt referire, nesciunt regerere conuicium, nesciunt auaritiam, nesciunt ambitionem, mera est innocentia, mera simplicitas. Illud adfirmo uobis, regnum dei non recipit, nisi ad hanc imaginem transformatos. Proinde nisi quis accesserit ad doctrinam Euangelicã ea simplicitate, qua sunt hi pueri, non intrabit in regnum dei. Rursus accessit ad Iesum quidam è magnatibus, uelut explanaturus ipsa re, quid sibi uellet quod dixerat Iesus de pueris. Ait autem: Magister bone: Quid faciam ut uitam assequar æternam? Iesus autem uolens indicare, boni cognomen in neminem competere, nisi in solum deum, qui suapte natura bonus est, respondit illi: Qur me uocas bonũ? Nemo bonus nisi solus deus, nõ quod dominus non agnosceret cognomen boni, quatenus erat deus: sed quod diues ille boni uocabulum tribueret Iesu tanquam homini, fortassis & sibi arrogaturus si incidisset occasio. Non recte igitur bonum appellabat, quem non credebat esse deum.

Et interrogauit eum.

deum. Ideo uero recusauit dominus id temporis honorem huius tituli, quod intelligeret percontatorem, non omnino carere fastu, qui sibi uideretur multis bonis operibus abundare. Vt autem hominis morbum proferret Iesus, ait: Nosti praecepta legis Mosaicae, nimirum haec: Non occides, non committes adulterium, non facies furtum, non dices falsum testimonium, honora patrem tuum, & matrem tuam? Ad haec ille, ueluti perfectae iusticiae laudem reportaturus, ait: Haec omnia seruaui ab adolescentia mea. Haec oratio non multum aberat ab illa pharisaica, sed plurimum aberat à simplicitate puerorum. Proditum igitur est unũ uicium, sed suberat & aliud, quod illum reddebat inidoneum regno dei, id quoq; ut proferret Iesus, ait: Adhuc unum tibi deest. Quod si uoles ingredi regnum Euangelicum, abi, uende quicquid possides, & erogando pauperibus, reponito tibi thesaurum in coelis. Eo facto liber & expeditus ueni, & sequere me. His auditis percontator ille moerore affectus est: Erat enim magnopere diues. Nondũ ad pueri formam redactus erat, cuius animum occuparat amor diuitiarum. Iesus autem uidens illum abire moestum, qui sic ambiebat felicitatem regni coelestis, ut tamen opes huius mundi non posset contemnere, uersus ad discipulos uelut admirabũdus ait: quàm difficile qui diuitijs onusti sunt, per angustam portam intrabunt in regnum dei. Facilius est enim camelũ transire per foramen acus, quàm

diuitem ingredi regnum dei. Hoc *sermone conturbati discipuli dicebant: si nemo diues ingreditur, quis igitur potest saluus fieri?* Paucos *enim inuenire est, quin diuitias, aut habeant, aut appetant.* Iesus *autem perturbationem suorum rursus consolatus est, dicens: Quod apud homines impossibile est, apud deum possibile est.* Non *est humanarũ uirium contemnere diuitias, eaq; commoda quæ diuitias consequuntur.* Sed *hanc animi sublimitatem impartit deus ijs, qui se per credulitatem simplicem præbent aptos dotibus illius.* Diues *autem apud deum esse desijt, quisquis posuit amorem pecuniæ, & sic habet, ut libenter sit relicturus, quoties id postularit ratio salutis æternæ.* Ex *hoc sermone bonam spem concipiunt apostoli, quorum plæriq; reliquerant id, quicquid erat quod antea possidebant.* Horum *igitur nomine loquitur* Petrus: *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, præstitimus, quod ab illo diuite exigebas. Quanquam autem perquam exiguũ erat, quod* Petrus *&* Andreas *reliquerant, relicturi maiora si habuissent: dominus collaudat illorum promptitudinem, & ne pœniteat relictorum, ostendit ingens esse lucrum ob regnum dei fecisse diuitiarum iacturam, siquidem pro rebus caducis ac uilibus contemptis, & hic animus locupletatur bonis cœlestibus, & in futuro seculo rependitur æterna felicitas. Ait autem hunc in modum dominus: hoc pro certo confirmo uobis, non solum uobis cedet in*

magnum lucrum reliquisse possessiunculas uestras mea causa, uerumetiam, quicunq; ob regnum dei reliquerit, uel domum uel parentes, uel fratres, uel uxorem, uel liberos, & in hac uita longe plura ac meliora relictis accepturus est, & praeterea in futuro seculo uitam accipiet aeternam. His dictis quum erexisset animos discipulorum suorum, assumpsit secum duodecim apostolos, quos nihil oportebat ignorare eorũ, quae gerebantur pro salute generis humani. Atq; his rursus apertius etiam coepit inculcare de morte, quam Hierosolymae sciens ac uolens esset oppetiturus, iuxta uaticinia prophetarum. Sciebat enim eos uehementer perturbandos morte domini sui, eoq; crebrius sermonem hunc inculcat, ut tandem inhaereat animo, ac paulatim assuescant ferre, à cuius mentione prorsus abhorrebant illorũ aures. Atq; haec quidem nõ incredulitas erat, sed uehemens quidam amor erga praeceptorem. Seorsum igitur illis indicauit instare tempus mortis. Ecce, inquit, ascendimus Hierosolymam; ac perficientur omnia quae scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradendus est enim gentibus, & ab illis illudetur, & flagellabitur, & conspuetur. Postquam autem flagellauerint eum, & omne probri genus in eum ediderint, occident deniq;, sed ille tertiò die resurget. Verũ hic sermo quoniam ingratus erat, non descendebat in animos apostolorum, ut difficile credimus, quae nolimus esse uera. Nondum autem per-

Assumpsit aũt Iesus.

cipere

cipere poterant mysterium crucis, unde nouo dei consilio salus erat orbi proditura. Non libebat *credere morte uiolenta periturum hominem tam charum, nec poterant credere occidendum ab impijs hominibus, qui tam admirandis factis polleret, qui toties è manibus impetentium elapsus esset.* Deniq; *nō dubitabant, quin facilius esset illi futurum efficere ne moreretur, quàm ut à morte reuiuisceret.* Et *satius esse ducebant omnino non mori, quàm post mortem uitæ restitui.* Quanquam *autem de domini sui fide dubitare nō poterant, tamen ita blandiebantur suis affectibus, & interpretabantur in his* Iesu *sermonibus subesse tropum aliquem, cuiusmodi dominus peculiariter uti consueuit, fallens his nonnunquam non modo populum, uerumetiam ipsos apostolos, ueluti quum iuberet cauere à fermento pharisæorum: quum responderet sibi esse alium cibum, quem esuriret: quum doceret camelum citius transiturum per foramen acus, quàm diuitem in regnum cœlorum, quum significans suam doctrinam esse penitus traijciendam in uiscera animæ: negaret illi fore uitam, nisi qui edisset carnem ipsius ac sanguinem bibisset: quum promitteret se templum à Iudæis solutum, in triduo instauraturum.* Huiusmodi *suspitionibus blandiebantur affectui suo, & sermonem quidem audiebant, sed tanquam in somnis, uim autem sermonis pœnitus non intelligebant, & hoc pro temporis ratione, permittente domino, ut paulatim as-*

tim assuescerent ei quod erat futurum amarissimum, nec ante tempus à præceptore suo diffugerent, cuius colloquio multis de rebus adhuc erant erudiendi. Nō dum perspicere poterant arcana consilij diuini, quoniam oculos mentis habebant multa adhuc caligine cœcutientes. Sed magis etiam caligabant cæteri, qui minus erant domino familiares. Fons autem salutis, est cognitio Iesu. Cognoscere enim est uidere. Lumen est fides, tenebræ, sunt terrenæ cupiditates. Et ecce casus qui nobis ponat ob oculos, quomodo possimus cernere Iesum, & in uno cæco forma proponitur, quo pacto possit à multis tolli cœcitas animi. Vnus occurrebat corporeis oculis captus: sed quam multi sectabantur Iesum, qui multo minus uidebant animo, postea quam & duodecim adhuc habebant oculos sic obductos ignorantiæ tenebris, ut manifestum domini sermonem non intelligerent. Accidit igitur, ut quum Iesus iter faciens Hierosolymam, non procul abesset ab Hiericho, cœcus quidam sederet iuxta uiam publicam mendicans. Is quum ex strepitu uocum ac pedum deprehenderet magnam uim hominū prætereuntem, interrogabat quid hoc esset rei? Vt est hoc genus eo curiosius, quod oculis careat. Respōsum est ei: Quod Iesus Nazarenus transiret. Ille protinus ex his quæ de Iesu audierat, concepta fiducia, clamabat dicens: Iesu fili Dauid, miserere mei. Addidit blandimentum improbitati, idq; satis ex more mendicorū. Porrò turba

Factum est autem cum appropinquaret.

quæ

quæ præcedebat Iesum increpabat cœcum, iubens eũ obticescere, suspicans eum uulgarem eleemosynam petere, ac metuens, ne homo sordidus ac mendicus publicus molestus esset domino. Cæcus autem quo magis obstrepebat turba, tanto uehementius clamabat eadem iterans. Iesu fili Dauid miserere mei. Quoniam nõ licebat uidere Iesum, tanto magis intendebat uocem, nescius quantum abesset, quem appellabat. Iesus autem qui semel atq; iterum uociferantem dißimularat, ut euidentiorem redderet hominis fiduciam, tandem restitit, iussitq; cæcum adduci ad se, ut omnium oculos ad miraculi considerationem prouocaret. Quum autem uenisset ad Iesum, dominus interrogauit illum: quid uis ut faciam tibi? Non ignorabat quid optaret cœcus, sed mali confeßionem exprimebat, ut euidentius esset miraculum. Solent enim fingere quidam cœcitatem, quo plus accipiant: & fortaßis erant complures in turba, qui nihil aliud sperare auderent quàm stipem. Solet enim & dominus tametsi iuxta mundũ pauper, ex his quæ donabantur ab amicis aliquid elargiri pauperibus. Cæcus autem magna cum fiducia dixit: Domine fac ut uisum recipiam. Tribus uerbis petit, quod ab homine præstari non poterat, nihil addubitans, quin ilico posset, tanquam potentißimus, uellet tanquam clementißimus. Iesus autem illius expeditæ respondens fiduciæ, uerbo reddidit oculos, dicens: Recipito uisum. Fides tua te saluum fecit. Fide conspexerat Ie-

rat Iesum priusquam oculis corporis cerneret. Hæc nimirum est, quæ nihil non impetrat à clementissimo domino: hæc est quæ in medijs uitiorum tenebris, tamen procul cōpellat Iesum, ut misereatur. Obstrepit clamanti malorū conscientia, sed hoc acrius intendit uocem ardor fidei. Huiusmodi mendicos amat dominus Iesus, & ideo differt nonnunquam quod petitur, ut plura promereatur qui mendicat. In tenebris altissimis uersantur qui pro deo colunt lapides, ac ligna: quibus pecunia, quibus uenter deus est: qui seruiunt ambitioni, qui libidini, qui furialibus bellis tumultuantur. Hi si nondum possunt accedere ad Iesum, quia uidere non possunt, saltem ad strepitum toto orbe Iesu gloriam prædicantium, interrogent quid est hoc rei? Vbi cognorint præterire Iesum, ne sinant elabi præsentem occasionem, sed miserabili clamore fatigent aures illius, & si malorum præteritorum conscientia suadeat silentium, tanto instantius fidentis animi clamor pulset aures. Non est cuiquam surdus Iesus qui petit cum fiducia, uerbo dare potest quod petitur. Transit quidem, sed non præteribit longius, si uocem intenderis. Felix autem mendicus, posteaquam ad ipsius uocem restitit Iesus. Quid miri, si ad uocem interpellantis resistit, qui ad ouem perditam, tanto itinere uenire dignatus est? Felicior aūt cœcus, postq̄ adducitur ad Iesum. Iam enim saluti proximus est. Nec diu cœcus esse potest, quisquis accesserit ad fontem omnis lucis.

lucis. Non *aspernatur mendicum dominus ille fons omnis gloriæ, & homo peccator fastidit proximum suum.* Vbi *coram ueneris, ubi à teipso recesseris, non est opus prolixa oratione, tantum dic quid uelis, sed dic cum fiducia, non de tuis meritis, sed de illius uirtute ac pari bonitate cōcepta, ac protinus redibit uisus una cum salute.* Mox *enim ut dixerat* Iesus: Aspice, *uidit: & ex mendico factus est* Iesu *sectator, ac prædicator diuinæ bonitatis.* Quin *& populus conspecto tam insigni miraculo, tribuit laudem deo.*

CAPVT XIX.

ATQVE *hic cœcus cui dominus lucem reddidit, non inepte designat populum gentium.* Siquidem Iudæis *aliquid lucis præstabat lex.* Gentes *in altissimis ignorantiæ tenebris uersabantur, adeo ut apud hos plerique non crederent omnino deum esse, alij crederent innumerabiles esse, sed hominibus ipsis sceleratiores.* Rursus *alij putabant deo nullam esse curam rerum humanarum: nec defuerunt, qui solem & lunam, qui boues, canes, simias, deniq; qui porrū & cæpe pro dijs haberent.* Inter *has erant, qui nescirent certa connubia, sed ritu pecudum uterentur promiscua uenere.* Erant *apud quos pium esset occidisse senes parentes.* Erant *apud quos phas erat uesci carnibus humanis.* Erant *apud quos religio esset charissimos liberos mactare dæmonio.* Quid *hac cœcitate deploratius?* Et *tamen hic cœcus omnium uirtutū*

egenus, sensit prætereuntem Iesum, quem Iudæorum natio ad se uenientem reppulit: intendit uocem fidei, fili Dauid miserere mei. Coegit resistere Iesum. Meruit interrogari. Confessus est cæcitatem suam, ostendit uotum suum: Domine ut uideam. Accepit, quod simpliciter petebat. Ex cultore portentorum, factus est cultor Iesu: ex mancipio dæmonum ac uiciorum omnium, factus est discipulus & assecla Iesu: ex mendico publico ac miseræ stipis flagitatore, factus est præco uirtutis diuinæ. Frequenter autem Iudæis ingeritur exemplum huiusmodi, quo uel resipiscant ab incredulitate, uel palam faciant in posterum se merito reiectos fuisse, qui sanari nollent. Et hic quidem typus exhibitus est ad ingressum ciuitatis Hiericho. Sed mox in ipsa ciuitate sese præbuit exemplum euidentius. Quum enim ingressus dominus iret per mediam ciuitatem, undique stipatus densissima turba promiscuæ multitudinis. Erat uir quidam ex re nomen habens Zacchæus, ardens studio iusticiæ, quum esset publicanorum princeps, & idem prædiues, quum neq; uitæ genus, neq; fortunæ indulgentia satis cōgrueret huic animo. Tenebatur autem ingenti desiderio uidendi Iesum, ut eum de facie quoq; nosse posset, de quo rumor tam admiranda sparserat. Credebat & amabat quod audierat, & ideo iuxta uotum Simeonis ac patriarcharū, sancta cupiditate gestiebat & oculos explere felici spectaculo, maiora quoq; conaturus, ni

modestia obstetisset, & ob hoc ipsum dignior, cui Ie-
su maior fieret copia. Diu tenuerat & Herodem de-
siderium uidendi Iesum. Vidit & aspernatus est. Nam
frustra uidet Iesum, qui uicissim à Iesu non uidetur.
Zacchæum uiderat Iesus, antequam ab ipso uideretur.
Herodes uidere cupiebat, qui miraculo quopiam ædi
to, delectaret curiosos regis oculos. Zacchæus ideo ui
dere cupiebat, ut sciret quis esset, nimirum unicus ille
filius dei totius salutis autor, omnibus ipsi fidentibus.
Non magnum est uidere Iesum iuxta carnem his ocu
lis, quibus eum quotidie cernebant pharisæi, & deride
bant. Sed discipulorum oculi beati prædicantur, qui
uidere meruerunt, quod multis terræ principibus ne-
gatum esset. Beatus pronunciatur Simon Bariona, qui
uiderat quis esset Iesus, quum sic pronunciaret: Tu es
ille Christus filius dei uiui. Non uiderant quis esset fiu
dæi, qui dicebant: Nónne hic est filius fabri? Sed pro
desiderio Zacchæi obstabat pudor, quo minus ad Ie-
sum perrumperet, obstabat undiq; circumfusa homi-
num multitudo. Obstabat humilitas corporis. Erat
enim statura pusillus. Humiles sunt qui rebus sordi-
dis ac fluxis incumbunt. Nam humile est, quicquid
habet hic mundus, si conferatur ad maiestatem Euan
gelicam. His non est conspicuus Iesus, nisi sese subdu
cant in altum. Iesus sublimis non conspicitur nisi ab
humilibus. Iesus humili ac populari turbæ mixtus nõ
cernitur, nisi ab his qui fastigium rerum humanarũ
calcarint

calcarint pedibus. Et ideo, ut à pusillis omnibus undique gentium conspici posset, ipse post conscendit sublime lignum crucis. Zacchæus itaq; pusillus, non solum corporis statura, sed animi quoq; modestia: quo sublimis uideret humilem Iesum, præcurrens occupauit locum, qua Iesus erat transiturus. Suggestum præbebat arbor dicta Sycomorus, quod ficos gignat sui generis, unde & ficus Aegyptia dicitur, sed folijs morum arborem referens. Iudæorũ turba medium cingebat Iesum. Præcesserat lex, præcesserant prophetæ, hinc atq; hinc claudebat latus illa ætas. Sequitur & hodie Iudæorum natio, discit quæ fecerit quæq; docuerit Iesus; nec adhuc cernere potest quis sit ille Iesus, unde oporteat sperare salutem. Zacchæus precurrẽs occupat hanc felicitatem, nimirũ gentium typum gerens. Quid est in causa? Quia adhuc humi manet Iudæus, & hærens carni legis. Non conspicitur autẽ Iesus, nisi ab his qui ab humili litera legis, erigunt sese ad sensum sublimiorem spiritus. Ex hoc suggestu licet uidere, quis sit, & ubi sit Iesus. Alioqui si turbæ mancas admixtus, hoc est, si nihil eximium sapias, frequenter audies illam fallacem uocem: ecce hic est, ecce illic est Christus. Pharisæi clamant: ecce hic est Iesus, Sadducæi clamant: ecce hic est. Ebeonitæ clamant: ecce hic est. Alius ostendit aliquem è pharisaico genere, nigro pallio, & dicit: Aspice hic est Christus. Alius rursus indicat alium candido pallio, & dicit: ecce hic est

Christus. Alius diuersos indicans colores & formas uestium clamat: hic est Christus. Alius demonstrat uescentem piscibus, & dicit: hic est Christus. Alius spadonem ostendit, & dicit: hic est Christus. O Iudaicum & incredulum genus. Vis uidere Iesum? Conscende arborem, sume tibi oculos Zacchæi. Non ille cupit uidere uestem Iesu, sed faciem cupit agnoscere. Hæc uelata est in sacris literis. Amoue uelum, erige intellectum ad ea quæ sunt æterna, & uidebis Iesum. Videbis unde nobis proficiscatur uera salus. Incedit erectus ac sublimis pharisæus, sibi placens, sibi iustitiæ laudem, sibi legis cognitionem uindicans. Et dum sibi uidetur abunde magnus ac uicinus Christo, non dignatur arboris uti præsidio. Zacchæus autem humilis in oculis suis, & arborem conscendit, & uidet quod optat. Fortassis & hæc ficus erat illi similis, quã execratus est dominus, eo quod foliorum uirore promitteret fructum esurienti, quum nõ haberet: & iam tempus erat, ut post legis figuras, post prophetarum oracula, proferret fructum Euangelicæ pietatis. Hæc erat illa ficus, quam dominus iusserat excidi funditus, nisi admoto lætamine desijsset esse sterilis, & propemodũ sterilis erat, nisi illam conscendisset Zacchæus. Stirps illa Iudaicæ ficus producebat grossos insipidos & immaturos: uerum ut conscendit arborem Zacchæus, ut insitus est populus gentiũ, iam cœpit proferre fructum, qualem amat dominus Iesus. A Iudæis expectatus erat

*tus erat multis seculis, tandem uenit ad illos, admi/
xtus illis ambulauit, nec agnitus est. Gentium popu/
lus tantum audierat famam* Iesu, *& accensus amore
cognoscendi, quem* Iudæi *suspenderunt in ligno, præ/
cucurrit ardore fidei, & agnita sua iniusticia, humi/
lis contempsit literam legis, contempsit ceremonias
& figuras, quas & hodie* Iudæi *pro ueris ample/
ctuntur, ac per fidem Euangelicam spiritualibus ocu/
lis cernit prætereuntem in apostolis & agnoscit* Ie/
sum, & ultro meretur habere hospitem, quem Iudæo/
rum incredulitas expulerat. Interea *sedet in arbore
pusillus ille* Zacchæus, *obuijs oculis expectans ad/
uentantem* Iesum, *nondum edoctus, quo signo possit
eum agnoscere, nisi quod sperabat id, quod uehemen
ter optabat.* At *ubi uentum est ad* Sycomorum, *for/
tassis* Zacchæus *multis* Iudæorum *erat risui, diues ac
publicanus sublimis in arbore spectator unius homi/
nis.* Non *enim cupiebat cognoscere quenquam, nisi
solum* Iesum. Iesus *autem delectatus hominis insigni
cupiditate, quam ipso facto quam uultu atque oculis
præseferebat, quanquam & ante uiderat illum, ta/
men ut &* Iudæis *ostenderet exemplum promptæ cre
dulitatis, sublatis in altum oculis, uidit* Zacchæum.
N*am mihi salutē aliquam insignem expecta, quoties
obtutu suo quempiam dignatur* Iesus. H*abent enim il
lius oculi salutare fascinum.* Ille *uidere tantum ambie
rat, sed frustra uidet* Iesum, *quem ille uicissim non*

dignatur oculis suis. Submoue te ab humilibus ac sordidibus rebus, & suspiciet in te Iesus. Habet quiddam boni ominis aspectus, sed maioris est felicitatis audire uocem. Quũ enim Zacchæus nihil aliud quam intueretur Iesum, dominus ultro dixit illi, ipso etiam nomine ut notum compellans: *Zacchæe festinanter descende, quoniam hodie oportet me domi tuæ manere.* Accepimus dominũ frequenter rogatum iuisse ad conuiuium, nunquam autem accepimus ultro non inuitatum ingessisse sese. Atq; id uulgo parum habetur ciuile. Sed introspexerat dominus affectum hominis, cui tanti erat uidisse Iesum prætereuntem. Plura tentaturus erat, nisi propria indignitatis conscientia obstetisset. Cogitabat apud se: Felices, quibus contigit adhærere tali, quibus coràm intueri uultum, quibus audire cominus uocem hominis. Iudæorum est hæc felicitas. Ego publicanus sum. Mihi abunde magnũ est uidisse prætereuntem. Nulla uox inuitantis prodierat, sed hic animus erat urbanissimus inuitator, sic amat inuitari dominus Iesus. Plus impetrat, qui quod tacite secum optat, propter conscientiam imbecillitatis suæ nõ audet petere, quàm qui ueluti deiuncturus officio Iesum, uocat illum ad se. Nunquam enim propius accessit ad Iesum Petrus, quàm quum diceret: *Exi à me domine, quia homo peccator sum.* Efficax inuitator erat & ille, qui dicebat: *domine non sum dignus ut intres sub tectum meum.* Iam in illius ædibus erat Iesus, quũ

sanare-

sanaretur puer eius. Illic enim Iesus est, ubicunq; salus est. Sitiebat Iesus salutem gentium, & ideo iubet, ut festinanter descendat Zacchæus. Iam enim uenerat tempus, ut salus demigratura à Iudæis, transiret ad ecclesiam gentium, illic enim oportet manere Iesum, usq; ad consummationem seculorum, quia non licuit manere apud Iudæos. E sublimi speculatus fuerat Iesum per fidem, descendit ad officia pietatis, nõ enim satis est contemplari Iesum, quoties eget hospitio. Eget autem, quoties eget proximus. Quid interea Zacchæus? Nihil omnino respondet. Ingens enim affectus uocem adimere solet, sed nihil contatus obtemperat. Festinanter descendit. Non enim conuenit contari, quoties nos uocat Iesus. Iudæi uocabantur, & excusant: Zacchæus gestiens & gaudens excepit Iesum in ædes suas. O miseram synagogam, quæ perdidit hospitem Iesum. O felicem ecclesiæ domum, quæ sua promptitudine, prouocauit ad se totius felicitatis autorem Iesum. Vides initiũ ecclesiæ collectæ è gentibus. Nunc considera iudaici liuoris imaginem. Turba quum uideret Iesum tam propensum erga publicanum, ut ultro semet in ædes illius inuitaret, murmurabat, quod ad hominem peccatorem diuertisset. O cõtaminatam, & inuisam deo iusticiam, quæ mauult fastidire, quàm sanari: mauult inuidere proximo, quàm communicare. Ad hominem, inquiunt, peccatorem, quasi non primum omnium peccatũ sit inuidere proximo, & quasi

bonus esse possit, qui fratri salutẽ inuideat. Quid stas extra fores ecclesiæ inuide Iudæe? Licet & tibi ingredi. Quod si recusas, tamen apud Zacchæum decretũ est Iesu manere. Gloriantur gentes tali hospite, quem non expectarant. Et hoc gratius est, quia non solum præter meritum, uerumetiam præter expectationem euenit. Vt nũc obmurmuratum est Iesu propter Zacchæum, ita post obmurmuratum est Petro, ob Cornelium Centurionem. Quare introisti ad uiros præputium habentes? Sed quid interea? Zacchæus contempto murmure populi Iudaici stat ante Iesum, ambiens etiam in discipulorum asciscí numerum, ostendens quousq; iam profecisset. Ait enim ad Iesum: Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus, & si quid quem defraudaui, reddo quadruplũ. Audis pharisæe, non commemorat Zacchæus uictimas, non delectus ciborũ, non ieiunia, nõ dies festos, non sabbatismos, non lotiones, non uestem iactat aut genus, sed opera charitatis adducit. In his peccator uincit iustos, ac de sua sanctimonia gloriantes publicanos antecellit. Siquidem pharisæus ille prædicator suorum benefactorum, decimas duntaxat bonorum suorum dabat pauperibus. Hic dabat dimidium, nec dabat è præda, sed si quid fraude partũ erat, restituebat fœnore quadrupli. Deinde de iuste quæsitis largiebatur dimidiũ egenis. O uices rerum mire inuersas. Quod intus erat in pharisæis, id erat plenum rapina ac dolo: & Zacchæum

chæum habemus iustum & liberalem, hominem non solum diuitem, uerumetiam publicanum, atque adeo huius generis principem, quo magis etiam erat abominabilis apud Iudæos. Sed nihil moratur titulos dominus, mentem intuetur, & ex factis estimat, ex his autem factis, quæ ex fide & charitate proficiscuntur. Neq; uero iactanter hæc de se prædicabat Zacchæus, quemadmodum ille pharisæus, suæ iusticiæ buccinator apud deum, & publicani derisor. Zacchæus non præfert suam iusticiam alienæ iusticiæ, sed ut homo peccator ac publicanus simpliciter aperit sibi fuisse studium iusticiæ, etiam antequam uideret Iesum, ex quo discere cupit recte fecerit, nec ne: & quid præterea foret addendum ad adipiscendam uitam æternam. Sic enim expediebat, ut hæc Zacchæi uox audiretur ab inuidis Iudæis, & à Christo iisdem audientibus probaretur. Non enim poterat illis efficatius exprobrare suam fraudulentiam, auaritiam, rapacitatem: qui non solum ipsi nihil largiebantur egenti proximo, uerumetiam prætextu pietatis, parentes fraudabant à filijs debito subsidio. Iesus itaq; uersus ad obmurmurantes Iudæos, ait: Illud affirmo uobis, quod hodie salus contigit huic familiæ, eo quod ipsa quoq; pertineat ad parentem Abraham, quo generis autore uos gloriamini. Quisquis enim fide ac synceritate uitæ pietateq; refert Abraham, is filius est Abrahæ, consors benedictionis, olim Abrahæ promissæ.

Non obstat huic genus ab Abrahæ stirpe diuersum, non uitæ genus ante hac in peccatis actum, quisquis à priore uita resipiscens, amplectitur doctrinam Euāgelicam, quisquis Abrahæ uestigijs ingressus sequitur ueram iusticiam, filius est & hæres Abrahæ. Nec enim huiusmodi fastidiet filius hominis, qui in hoc ipsum uenit in mundum, ut quæreret, quod aberrarat: seruaret, quod perierat. Hi peccatores deo gratiores sunt, quàm qui falsa persuasione iusticiæ tument. Hoc sermone Iesus declarabat post hac non esse gloriandum in obseruatione legis, sed quicquid dotis obtigisset cœlesti munificentia, id totum eò conferendum, ut quàm plurimos homines pertrahamus ad salutem. Nam hoc lucro potißimū delectatur deus, qui in hoc miserat filium suum, ut uniuersas orbis nationes gratis condonatis peccatis adiungeret sibi. Erant autem & inter discipulos, qui putabant mox, ut uenisset Hierosolymam, cui iam cœperat esse uicinus, appariturū regnū cælorum, de quo toties meminerat, imaginantes regnū aliquod mundano simile, quum Christus sentiret de regno spiritus Euangelici, per quem opprimitur tyrannis peccatorum. Id autem regnum non constat copijs, armis, aut ui: sed fiducia erga deum, sed beneficentia in proximū, sed clementia, sed syncera ac liberali dispensatione sermonis Euangelici. Porrò maiestatem huius regni, quæ pios decorabit immortali gloria, impios æternis supplicijs addicet, non statim

Hæc illis audientibus.

esse

esse proferendam, sed suo tempore nobis incognito prodendam. Interim illud omnibus modis agendum, ut quam quisq; dotem habet, primum meminerit esse pecuniam domini, cui debemus omnia: & in huius lucrum erogandum bona fide quod accepimus, nō quod ille ullius rei sit indigus, sed quod pro sua erga genus humanum charitate, sitiat omnium salutem: magnoq; sese lucro auctum existimet, si homo per hominem resipiscat à uitijs, & ad Euangelicæ pietatis studium conuertatur, ut habeat quod in utroq; remuneretur, & eò qui iuuat beneficio, & eo qui adiutus est. Nec enim est quod hinc nobis uindicemus laudis aut gratiæ. Serui sumus omnes, operam debemus domino, Sors tota illius est, cuius sumus & ipsi: tantū hoc pro sua cuiq; uirili enitendum est, ut augeat rem domini, de præmio relinquat arbitriū domino, qui suo tempore promptam uoluntatem nostram, ac fidelem conatū largissime remunerabitur. Parabola sic habet. Homo quidam nobilis ac præpotens, profectus est in regionem longinquam, ut assereret sibi regnum, quod alius per tyrannidem occuparat, eoq; peracto domum sese reciperet. Sed is priusquam ingressus est iter, conuocauit seruos, quos habebat decem, ac tradidit illis minas decem, sic ut inter omnes esset æqua sortis partitio, simulq; mandauit illis: Hanc, inquit, pecuniā uobis trado, nō ut prodigatis, aut seruetis ociosam apud uos, sed ut negociatione crescat, uidelicet ut reuersus

reperiam

reperiam rem domi auctam. Hunc ad modum rebus domi ordinatis, profectus est. Ciues autem eius ciuitatis cui praeerat, oderant eum. Itaq; profecto illo, ceperunt agitare de rebus nouandis, hoc molientes ut dum alterum regnum asserit, ab eo quod poßidebat excluderetur. Miserunt itaq; legatos ad illum iam profectum, qui referrent illi, ciues esse huius animi, ut post hac nollent illum habere regem, ne rediret unde profectus esset. Accidit autem ut ille uindicato regno, cuius gratia profectus fuerat rediret, ac protinus iussit uocari seruos suos, quibus tradiderat sortem decem minarum, ut subductis rationibus sciret, quantum quisq; fecisset lucri, prodijt primus qui postulatus rationem, ait: Domine mina tua creuit ad decem minas. Cuius industriam ac fidem collaudans dominus, respondit: Euge serue bone, quoniam quum res meae essent angustiores, in exigua pecunia declarasti te fidelem, & amantem erga dominum tuum, nunc rebus meis auctis, aequum est ut particeps sis amplioris fortunae. Sume praefecturam decem ciuitatum. Post hunc uenit alter seruus. Qui postulatus rationem, ait: Domine, mina tua quam mihi pro sorte dedisti, peperit tibi quinq; minas. Et huius industriam, tametsi inferiorem collaudauit dominus. Pro modo, inquit, industriae tuae esto & tu praefectus quinque ciuitatum. Quum ad hunc modum caeteri quoq; reddita ratione, pro suo quisque modulo donati essent dignitate,

tandem

tandem uenit seruus unus omnium ignauissimus, pessimaeq; fidei, qui domino exigenti rationem respondit: Domine, en refero tibi minam quam mihi credideras. Eam hactenus habui repositam in sudario, quo tibi sicut erat, esset incolumis. Adeo non profudi, ut nec attigerim. Hoc malui quam uenire in periculum, ne si male cessisset negociatio, tecum mihi res esset. Metuebam enim te, non ignarus, quam sis homo austerus & lucri auidus, adeo ut non solum nihil dones de tuo, uerumetiam inde tollas ubi nihil posuisti, & inde messem colligas, ubi non feceris sementem. Dominus autem non tantum offensus ignauia serui, uerumetiam quod culpam suam referret in mores domini, commotus ait: Serue piger, malae fidei, & insuper insimulator domini tui, in tuum ipsius caput protulisti sententiam. Noueras, ut ais, quod homo sim austerus & lucri auidus, inde tollens, ubi nihil deposui, inde metens, ubi nihil seminaui. Atqui hoc ipsum te debebat ad industriam excitare, ut meam pecuniam traderes mensarijs. Venissem enim haud dubie, & eam simul cum usuris exegissem abs te, quod tibi in hoc credideram, ut per te cresceret. Ad hanc heri uocem quum obmutuisset seruus inutilis, dominus dixit caeteris seruis astantibus: auferte ab illo minam, & date illi qui habet decem minas. Hoc admirantes serui dixerunt: Domine quid opus est huic addere?

Satis

Satis beatus est. Habet enim decem minas. Tum do/minus: uestra nihil refert quid habeat, sic mihi ui/sum est, & sic æquum est in hac ratione, ut quisquis industria fideli auxerit rem domini, huic mea be/nignitas adijciat aliquid, ut magis etiam abundet. Contra qui per ignauiam nihil lucri sibi parauit, hui/us egestati adeo non subueniet mea liberalitas, ut hoc ipsum etiam quod habet sit auferendum. Mea sors erat, mihi debebatur lucrũ, uestrum erat præstare debitam operam. Nunc & sortem uobis largior, & lucrum. Hactenus ænigmate dominus Iesus docuit di/scipulos suos, ut in negocio prædicationis Euangeli/cæ, se quisque quam maxime fidelem ac industrium præberet, præmium autem expectarent in altero ad/uentu domini, quum iam apparebit potens ac subli/mis, regno ecclesiæ iam uindicato ac tradito patri. Primum enim deus tantum in Iudæa notus, unius tan/tum ciuitatis regulus esse uidebatur, quum diabolus impune regnaret in alieno, per uniuersas orbis natio/nes. Cupiens autem sibi uindicare per Euangelij præ/dicationem, quod sibi Satanas per tyrannidem occu/parat, reliquit Iudæorum terram, ac profectus est in cœlum, sed prius diligenter instructis discipulis ad munus Euangelicæ negociationis, quibus credidit Euangelici sermonis dispensationem, ueluti sortem quandam, unde lucrũ ingens per illos accresceret do/

mino

mino talium lucrorum auidissimo. Attraherent ad regnum Euangelicum quoscunque possent, publicanos, meretrices, milites, Græcos, Romanos, Scithas, Gallos, Gottos, Sarmatas. Hoc autem agerent usque ad reditũ domini, qui rediturus est in fine huius mundi, distributurus cuique pro suis factis æterna præmia. Non uenturus est autem, nisi prius subiecerit orbem imperio Euangelico, & in unam ecclesiam cocant omnes totius orbis nationes. Verum dum hæc moliuntur per suos discipulos, Iudæi, apud quos solos deus hactenus regnare uidebatur, propter cognitionem legis ac religionis autoritatem, ciues illius ex quibus & apud quos natus fuerat, quum in primis illum amare debuerint, & in uindicando regno adesse modis omnibus, non solum nullam opem addiderunt, uerum etiam obstiterunt clamantes apud prætorem: Non habemus regem nisi Cesarem. Idem fecerunt & post, denunciantes apostolis cæsis, ne post hac de nomine Iesu facerent mentionem. Mosen uolebant regem, Christum nolebant: oderant enim illum, quod aduersaretur ipsorum prauis cupiditatibus. Videmus autem & hodie, quomodo natio Iudæorum se subduxerit à regno Euangelico, quanque pertinacibus odijs conspirarit aduersus eum, cui data est à patre omnis potestas in coelo & in terra. Nolumus, inquiunt, hunc regnare super nos, & dum nolunt seruire Christo, seruiũt

seruiunt omnibus huius mundi tyrannis, seruiunt Satanæ tyranno sæuissimo, quumque passim toto terrarum orbe uideant Christianos gaudere libertate spiritus, ipsi mordicus etiamnum tenent literam insipidam, cui seruiunt uelut asscripti glebæ. Sed his frustra reclamantibus uindicatur & confirmatur ecclesiæ regnum, in quo parando constabiliendoq; qui fidelem nauarint operam, pro modo fructus quem attulerunt in uinea domini, gloria & honore coronabuntur in regno cœlesti. Iudæis autem pertinaciter incredulis, quid erit præmij? Et hoc explicuit dominus in reliqua parte parabolæ. Posteaquam enim sumpsisset suppliciũ de seruo malæ fidei, adiecit: Quin & ciues illos meos, genere ciues, animo hostes, qui seditiosa legatione missa, deprecati sunt me regem, adducite huc ut occidantur in conspectu meo, mihiq; dent pœnas rebellionis. Hæc est mors æterna quæ manet omnes, qui nõ obediũt Euangelio filij dei. Tunc enim merito experientur implacabilem, qui mansuetũ & clementem pertinaciter cõtempserunt. Hæc loquutus dominus pergebat ire Hierosolymã, ubi peracturus erat illud eximiũ sacrificiũ pro salute generis humani, & è specula crucis uelut auarus & ambitiosus rex, omnia pertracturus ad se. Quanq̃ enim ubiq; multi fuerunt, & futuri sunt, qui clament factis ipsis: nolumus hunc regẽ super nos, tamẽ nulla est natio tam procul

semota

semota à Iudæis, unde non plurimos pertrahat ad se/se. Rursus igitur facto inculcat, quod prius designa/rat in Zaccheo, quod mox prolixiore parabola expli cuit. Procurat interim illud dominus, quod & ante sæpe procurauit, ut liqueat omnibus sese sponte uolen/tem, ac scientem pati, quicquid passurus erat, alioqui posse quicquid uellet. Quoniam autē decreuerat per summā ignominiam ac deiectionē, asserere sibi summam apud homines gloriam, & discipuli nondū ad plenū capaces huius mysterij, nescio quid magnificū ac præclarū iuxta mundū expectabant à domino, uoluit ante mortem ad tempus illorum blandiri, uel illudere potius affectibus, & irridere mūdi huius gloriā, ostendēs ꝙ sit inanis & infida, quū tātos applausus, tā honorificas acclamationes, tantū populi studium mox sequuta sit crux. Quum itaq; Iesus peruenisset ad montem qui dicitur Oliueti, uicinus duobus opidulis in eius montis latere sitis, unde iam in prospectu esset Hierosolyma, emisit duos è discipulis suis cum mandatis. Ite, inquit, in opidulum quod uidetis è regione. In cuius ingressu reperietis pullum asinæ alligatū pro foribus, rudem adhuc sessori, & cui nullus hominum insederit, soluite illum & adducite mihi. Quod si quis obstiterit interrogans: quare soluitis pullum, hunc in modum illi respondebitis: Dominus hoc opus habet. Abiere discipuli, repperérunt pullum alligatū. Soluere parant. Interim aderant, qui rogarent uelut

 obsistentes,

obsistentes. Quare soluitis pullum? Illi ut erant iussi responderunt: Dominus opus habet illo. Audito nomine domini, passi sunt abduci pullum. Adduxerunt igitur ad Iesum. Vbi uero conspexere dominum uelle conscendere, quod tamen nunquàm antea fuerat olitus, ne in nudo tergo sederet incommodius, discipuli instrauerunt sua pallia iumento. Iam autem insidente Iesu, & eunte, quidam etiam in uia strauerunt sua uestimenta, uel honoris gratia, uel ne pullus rudis & incalceatus ad lapides offenderet ungulas. Quum autem iam uentum esset ad pedem montis, ac recta tenderetur Hierosolymam, mirus quidam affectus corripuit animos omnium, quorum alij comitati fuerant Iesum, alij è Hierosolymis processerant ob uiam. Nam certatim uiam, qua incedebat dominus, ramis arborum undiq; decerptis consternebant, magnoq; gaudio clarisq; uocibus cœperunt laudare deũ, super omnibus beneficijs ac miraculis, quæ uiderant & audierant gesta per Iesum. Resonabant undiq; uoces gratulantium, ueluti triumphatori domino & acclamantium: Osanna in excelsis. Benedictus qui uenit in nomine domini, pax in cœlo & gloria in excelsis. Hæc erat uox promiscuæ multitudinis, præcipue iuuenum, qui uelut afflatu quodam numinis contempta pharisæorum inuidia, reddidere palàm testimoniũ domino Iesu. Erant autem in ea multitudine pharisæi quidam, quos male habebat hæc acclamatio, nescio

quid

quid præseferens homine maius. Ex his erant qui monerent Iesum, ut ipse sua autoritate cohiberet acclamationes impias, ex immodico quodam erga præceptorem studio proficiscentes, & ob id ingratas etiam ipsi domino, qui tam eximias laudes non agnosceret. Magister, inquiunt, increpa discipulos tuos. Iesus autem piam simplicis turbæ professionem non compressit, sed pharisæorum cæcitatem oblique taxauit, qui non uererentur ea, quæ magnifice gerebat dominus, tribuere Beelzebub principi dæmoniorum. Respondit autem: Qua fronte compescam gloriam merito canentes deo, & quod à prophetis olim dictum est, nunc pijs uocibus occinentes? Illud affirmo uobis, adeo deus non uult hanc laudem suam sileri, ut si homines conticescerent, ipsi lapides clamaturi sint. Et lapidibus duriores sunt, qui tot beneficijs, tot miraculis prouocati, non possunt ad prædicandam dei gloriam permoueri. Hac itaq; triumphali pompa, & huiusmodi stipatu dominus Iesus ibat Hierosolymam. Tantulum enim illi libuit gustare de huius mundi gloria, antequàm subiret crucem, & hanc professionem extorsit ab ea gente, à qua mox erat crudelissime perimendus, ut Iudæi sua ipsorum uoce condemnarentur, quod suum Messiam ac seruatorem adegissent in crucem. Subest autem in hac rerum gestarum historia, non parum mysterij. Asina stabat, stabat & pullus asinæ filius, Asina

iam assueuerat sessori, legis iugum ferre solita, nimirum Iudæorum natio. Pullus asinæ filius, quoniam salus à Iudæis cœpit exordium, gentium populus, adhuc rudis erat, nec legis iugo pressus, nec per euangelicam obedientiã Iesum sessorẽ tergo uehens. Vtrũq; iumentum erat alligatum, quoniam & synagoga carni legis seruiebat, nõ aspirans ad libertatem spiritus: & gentes philosophorum decretis ac dæmonum cultui erant obnoxiæ. Habebant tum cõmunes dominos, eosq; non paucos. Siquidem in Iudæorũ simul ac gentium populis, pleriq; seruiebant auaritiæ, libidini, ambitioni, inuidiæ, cæterisq; fœdis & inclementibus dominis. Hos iussu domini soluunt apostoli duo, Petrus doctor circũcisionis, & Paulus doctor gentium, dum per fidem Euangelicam & baptismum, condonant utrisq; omnia peccata uitæ pristinæ, ut soluti posthac mereantur habere sessorem Iesum. Dedit enim hanc potestatem discipulis suis, non solum inter Iudæos, uerumetiam inter gentes, ut quicquid soluerẽt in terris, idem solutum esset in cœlis. Quid autem mirũ si priores illi domini non poßunt impedire solutionẽ, quando qui soluunt, illius domini iussu soluunt, cuius uoluntati nemo resistit? Illi talibus iumentis opus est, talium dorsis gaudet insidere, qui simpliciter obediunt, qui suaue iugum Euangelicæ doctrinæ libẽter accipiunt, quæ non ferociũt aduersus sessorem, qui placido incessu, corporibus suis portant & glorificant

dominũ

dominum Iesum, donec peruenerint in ciuitatem sanctam & in templum domini, non illam interfectricē prophetarum, sed cœlestem illam, quæ nescit rebellionem. Mundi principes amant feroces caballos, ac bello natos et edoctos. Dominus Iesus tales amat asinos, qui mites mitem uehant dominum, nec sessorem tergo excutiant. Hanc uectationem rident elati principes huius mundi, rident superciliosi philosophi, rident tumidi pharisæi, sibiq; uidentur felices, quod tergo uehant immitissimum sessorem diabolum, quod tot dominis inclementissimis seruiant, quum uni domino seruire felicitas sit. Nihil his pusillis ac simplicibus felicius, posteaquàm semel soluti sunt à seruitute, posteaꝗ semel tergo receperunt dominū Iesum. Iuxta mundum asinini generis uidentur idiotæ, simplices, nescij fraudis, sed habent rectorem dominum, qui non sinit illos aberrare, qui nō solum dignatur insidere dorsis illorum, uerumetiam inhabitare pectora, quæ suo spiritu moderatur. Erant nuda iumenta prius, sed apostoli suis pallijs conuestiunt, sua doctrina, sanctæq; uitæ exemplis ea præparantes conscensuro Iesu, qui quod semel fecit iuxta carnem, nūquàm non facit iuxta spiritualem sensum: uia erat aspera, sed hanc quoq; discipuli substratis uestibus cōmuniunt, ostendentes facilem esse uiam pietatis, si quis per sanctorum exempla ingrediens, subdat se domino Iesu. Itur per ramos palmarum, per frondes arborum uirentes, per semper

florentem ac uirentem memoriam martyrum, uirginum & confessorum. Quanta enim uis exemplorum offert sese undiq; uiam pietatis ingressis? Huiusmodi magnam copiam suppeditant ipsi Iudæorum libri gentibus quoq;. Aggratulantur huic pullo, quicunq; Christum agnoscunt dominum. Nec hodie desunt pharisæi, nec unquàm defuturi sunt, quos urat Christi gloria. Mallent enim acclamari sibi: osanna in excelsis, benedictus qui uenit in nomine domini, quum non ueniant in nomine domini, sed in nomine suo. Sed Iudæis hodie tacentibus Christi gloriam, cui inuident, lapides clamitant, iam facti filij Abrahæ. Hierosolymitæ clamant, tolle tolle: crucifige. Hyberni, Scoti, Britanni, Galli, Sarmatæ, Germani, clamãt: benedictus qui uenit in nomine domini. Qui dum suæ gloriæ causa student, obscurare conantur gloriam Christi, qui priuati cõmodi causa premunt ac deprauant synceritatem scripturæ sacræ, dum suam magnitudinem prædicari uolunt ab hominibus, & Christi gloriam sileri, hi nimirum pharisæos illos agunt, obturare conantes ora filiorum hebræorum, quos deus afflauerat ad decantandam gloriam sui nominis ac filij sui, quem mundo dederat seruatorem. Habet & illud salubrem aliquam significationem, quod ex monte descensus est, deinde iter per planiciem, mox rursus ascensus in montem sion. Nam in hoc extructum erat templum domini. Nisi mons haberet oleũ

unde

unde fidei lumen aleretur, non esset descensus à fiducia legis, qua tument Iudæi, à fiducia philosophiæ, qua sibi placent gentes. Nam initium profectus ex fide est. Oportet autem accedere ad domum buccæ, nã id syris sonat betphage. Hæc enim est bucca, non quæ tumet fastu, sed parturit confessionem admissorum. Nec procul abesse oportet à bethania, quæ dicitur domus obedientiæ. Non omnes autem obediunt Euangelio. Sed hinc tamen est salutis initium. A descensu iter est per planiciem, undiq; constratam ramis bonorum exemplorum, donec rursus ascendatur in montẽ Sion, quæ specula dicitur. Nimirum hoc est illud uirtutis fastigium, unde uelut è sublimi specula despiciuntur omnia, quæ mundus hic ostentat ueluti sublimia. Iamque animus cœlo uicinus contemplatur ea quæ sunt æterna, quæq; exuperant omnem sensum humanum. Porrò quum iam eo progressus esset dominus Iesus, ut propius in prospectu esset Hierosolyma, uidens ciuitatem illam, ædificijs magnificam ac splendidam, uiris, opibus, ac religionis opinione florentem, superbam rebus præsentibus, ignoratione uenturæ calamitatis securam, misericordia motus illachrymauit: ac uerbis abruptis, ueluti præ dolore singultiens deplorauit illius exitium, dicens in hanc sententiam: Si tu quoque cognouisses, quemadmodum ego cognoui hunc tuum diem, quo tibi pax offertur ac remissio pristinorum criminum,

 studeres

studeres amplecti quod offertur. Nimirum hic tuus dies est quo prouocaris ad resipiscētiam, & inuitat te dei bonitas ad pœnitentiam: inuitat autem extremo gradu benignitatis, ad quem nihil potest adiungi. Toties abs te spreta dei clementia, nouo quodam modo dignatur te inuisere, ut saltem hac ratione mitescas. Veniet alius dies non tuus, sed Romanorum & ultionis diuinæ, quo pœnas dabis omnium scelerum tuorū, quæ cumulare, quàm deplorare maluisti. Nūc autem nec diem tuum agnoscis, nec illum non tuum prospicis, quoniā uterq; absconsus est ab oculis tuis, quos habes præsentis felicitatis temulentia cœcutientes. Nec recordaris præteritorum malorum, quæ cōmisisti: nec prospicis futura quæ tibi imminēt, nec agnoscis præsentem dei erga te bonitatem, quam quoniam pertinacissime spernis, o ciuitas immedicabilis, & interfectrix eorum, quæ tibi salutis nunciū adferunt: uenient alienigenæ aduersum te, qui tibi adferēt exitiū. Auersaberis messiam tuum, & cæsarem tibi regem ascisces. Senties igitur tuos reges, longe alio apparatu ad te uenientes, quàm nunc ad te uenit rex tuus, salutifer ac placidus. Non recipis qui uenit daturus salutem, & recipere cogeris qui uenient daturi perniciem. Venient enim Romani principes, pro regibus hostes, quos antepofueras tuo regi, cum armatis copijs, ac primum circūscpient te uallo, ne qua pateat effugium, deinde uiris ac machinis undiq; cingent te,

ac præment

ac prement obsidione arctissima. Deniq; totā istam structuram tuam una cū templo solo æquabunt. Nec hoc contenti filios tuos, quibus tu nunc superbis, ac uicissim addis animos tuo splendore, internitione concident: totamq; istam tuam gloriam sic funditus tollent, ut nec lapidem relicturi sint, lapidi cohærentem, ne quod uestigium tui maneat, aut ne qua spes sit instaurandi tui. Erunt hæc quidem miseranda, sed tuo merito accident, eo quod toties prouocata, olim per prophetas diuersos, nunc etiam per Ioannem, ac messiam tuum, obstinate spernas dei misericordiam. Senties igitur tempus uindictæ, quæ tempus uisitationis nosse nolueris. Poteras & ipsa amplecti salutem oblatam, Nunc saltem tuo exitio salutiferum exemplū præbebis alijs, ne simili modo spernant dei bonitatem ad meliora prouocantem. Hæc loquutus Iesus uenit Hierosolymam, & ingressus est templum, unde eiecit uendentes & ementes, dicens: In scripturis dicit deus: Domus hæc mea, non negociationi dicata est, sed precationi, uos autem uertistis illam in speluncam latronum, spoliantes hospites, & insidijs impijs uestrum lucrum aliorum damno procurantes. Hoc facto dominus Iesus declarauit, quantam perniciem adferant ecclesiæ, qui sub prætextu pietatis student fœdo quæstui: qui sub titulo religionis suum agunt negocium, non pascentes gregem, sed deglubentes, & insynce-

ra doctrina perimentes animas, quas syncera debe/
bant uiuificare. His peractis dominus uelut in suo
regno uersans, quotidie docebat in templo, palàm cō
tempta pharisæorum insanabili malicia. His rebus iri
tati, qui inter sacerdotes primas tenebant, Scribæ ac
primores populi, captabant occasionem perdendi ser
uatorē. Nō deerat mala mens, sed nō affulgebat spes
perficiendi, quod uolebant. Audierant acclamatio/
nes populi, uidebant & in templo totam multitudi/
nem suspensam pendere ab ore illius, tanta erat di/
uini sermonis & uis, & gratia. Fastidiebatur istorū
frigida doctrina, ueluti uapa, de lotionibus, de cor/
bona, de decimanda menta & ruta, semel gustato mu
sto uigoris Euangelici. Hinc metuebant autoritati
suæ, metuebant quæstui suo, metuebant regno suo.
Quod autem id temporis, iuxta historiam accidit, id
frequenter euenit iuxta tropologiam, quoties hi qui
religionis arcem tenent, quiq́ue sacræ doctrinæ pro/
fessione conspicui sunt, conspirant cum prophanis
principibus aduersus Iesum, tum imminet ingens exi/
tium populo. Id fit quoties autoritas sacerdotum ac
sacræ doctrinæ professorum, adulatur huius mundi
monarchis, & illorum affectibus subseruiunt autori/
tate sua, quorum potentiam oportebat salubribus ac
liberis monitis cohibere, ac uicissim monarchæ suis
opibus episcoporum ac theologorum prauas cupidi/
tates

tates, hoc est, auaritiam, ambitionem, tyrannidem fulciunt ac muniunt, quanquã neutri alteros amant, tamen impia collusione in perniciem Euangelicæ ueritatis tradunt operas mutuas. Horum *scelerata coniuratio maius exitium adfert orbi, quàm tum adferebat pontificum, scribarum, pharisæorum ac primorum conspiratio.*

CAPVT XX.

QVeritur igitur occasio, ut tametsi cupiditas occidendi esset impia, tamen apud homines studio iusticiæ facere uiderẽtur. Accidit itaq; ut die quodam, quum Iesus *doceret populum in templo, & inculcaret illis lætũ, & optatum nunciũ æternæ salutis: Cõuenirent illi coniurati sacerdotũ primores, una cũ scribis ac pharisæis & populi primatibus, ut uel autoritate cohiberent* Iesum *à sacra doctrina.* Non *poterant illius admiranda facta damnare, quæ tam multa teste populo gesserat.* Non *poterant refellere doctrinam, quæ cum lege cũq; diuina uoluntate consentiebat. Hinc igitur meditantur calumniã, quod hanc docẽdi populũ autoritatem sibi sumpsisset, quũ ab ipsis oportuerit accipere, uidelicet illud agentes, ut uel gloriam deo debitam in se transferrent, uel Christo struerent calumniam motæ seditionis, qui sine publica principum autoritate, conuocaret ac detineret populum. Simul igitur adeunt* Iesum *in templũ dicentes*

plum dicentes: Si uis ut nos quoque credamus tibi, dic nobis, qua nam autoritate facias ista quæ facis. Baptizas, prædicas, sanas in sabbatis, doces in templo, colligis discipulos, auocas ac detines populum. Nobis ignotus es, nulla potestate publica præditus es. Quis igitur dedit tibi istam autoritatem? Iesus autem intelligens hanc percontationem, ab impia cogitatione proficisci, nimirum ut calumniarentur, non ut discerent: non conatus est eos docere, sed retudit illorum maliciam, ueluti clauum clauo pellens. Ioannē enim baptistam plurimi fecerant, & ad huius baptismum confluxerant. Et is collegerat discipulos, & is turbis prædicabat in desertis & circa iordanem, instare regnum dei: libere damnabat uicia quorumlibet, et inuitabat ad pœnitentiam. Nec huic tributa fuerat autoritas à sacerdotibus, pharisæis, aut primoribus populi, sed è deserto ueluti nouus homo prodierat, afflatus ac missus à deo, iuxta uaticinium Esaiæ. Cæterum huc tendebat insidiosa procerum interrogatio: ut si Christus respondisset eam autoritatem sibi à deo traditam, accusarent eum blasphemiæ, quod homo sibi uindicaret colloquium aut cōmercium cū deo. A pontificibus pharisæis & scribis nō acceperat. Supererat iuxta collectionem illorum, seditiosam esse potestatem, & ex instinctu satanæ, quam sibi sumeret. Contendebant enim omnem potestatem diuinam ad ipsos deuolutā

deuolutam esse, neq; quicquàm pie geri, quod non ex ipsorum autoritate gereretur. Et interim odio cæci, non cogitabāt, quod Ioannem nulla hominum autoritate similia facientem suspexissent, adeo ut Messiam esse contenderent, nisi quod Ioannes non edebat miracula. Atqui hoc nomine minus debebant obstrepere Christo. Ac ne illud quidem illis ueniebat in mentem, quod iam olim deus tradidisset hanc potestatem, loquens per prophetas suos. Prophetarum autoritatem recipiebant, & rem à prophetis prædictam reijciebant. Itaq; dominus maliciosam illorum prudētiam, & stultam fraudulentiam uolens eludere, respondit hunc in modum: Priusquàm ad interrogationem uestram respōdeam, sciscitabor & ego à uobis quiddā, quod uerbo poteritis expedire. Id ubi expedieritis, respondebo & uestræ percōtationi. Dicite mihi Baptismus Ioannis utrum erat è cœlo, an ex hominibus? Et cuius autoritate baptizabat, cœlitus accepta an à uobis? Sensit ilico cornutam interrogationem impia Iudæorum conscientia. Si uera respondere uoluissent, simplex ac parata erat ueritatis oratio, sed sentiunt sese eadem arte peti, qua petebant. Initur itaq; consilium dolosum. Nihil enim operosius simulatione, & fraus fraudem, dolus dolum trahit. Conferunt igitur inter se, quid ad hoc problema respondebimus? si dixerimus Ioannis autoritatem è cœlo profectam fuisse, ilico retorquebit in caput nostrum, & dicet: Qur

igitur

igitur non habuistis illi fidem de me testificanti? Confessus est se minorem, & indignũ qui gestaret calciamenta mea. Confessus est se terrenum terrena, & humilem humilia loqui, me de cœlis profectum maiorẽ esse omnibus. Quomodo recipitis illius autoritatem uelut à deo profectam, & meam autoritatem, de qua testificatus est ille, palàm calumniamini? Quod si dixerimus Ioannem nihil egisse autoritate dei, sed tantum humano spiritu, populus uniuersus adorietur nos lapidibus, quod cuncti persuasum habeant Ioannem fuisse prophetam, & afflatu numinis gessisse, quicquid gessit. Non erat illis curæ ut uerum responderent, sed ut quod ipsis esset commodum. Sic respondent falsi doctores, non quod docet scriptura, sed interpretantes, quod ad ipsorum facit affectus. Si respõdissent uerum, periclitabatur apud populum illorum autoritas, sin falsum, metuebant uitæ suæ. Formidabant homines, qui dei timorem abiecerant. Itaq; respondent se nescire. Hæc una rima supererat, qua elaberentur, sed elapsi, simul à quæstione liberant dominum. Ait enim, quia uos tergiuersamini, nolentes respondere quod scitis, nec ego dico uobis qua autoritate faciam hæc quæ uidetis, quanquàm nec hoc ignoratis quod percontamini. Sacerdotibus autem, pharisæis, scribis & populi primoribus ad eum modum cõfutatis, subiecit dominus parabolam, quæ poneret ob oculos immedicabilem illorum maliciam, exitio

dignam

dignam, qui tot modis à deo prouocati ad resipiscentiam, semper in deterius profecissent, contempta lege, cæsis & occisis prophetis, occisuri post hos & extremum malorum remedium filium dei, & hunc rursus in apostolis & martyribus frequenter afflicturi. Parabola sic habet. Homo, inquit, quidam plantauit uineam, quam unice charam habuit, nihil non faciens, ut aliquando fructum ex ea perciperet. Sepsit enim eam diligenter, extruxit in ea turrim ad custodiam, effodit lacum, addidit torcular. Sic rebus omnibus probe instructam, locauit eam colonis, ut eam colerent, & fructum colligerent. Quo facto, peregre profectus est, diuq; foris commoratus. Nimirum hæc est uinea domini Sabaoth, quam dominus transtulit ex Aegypto, plantauit in terra promissionis, sepsit legis ambitu, protexit sua custodia, ornauit templo: addidit sacerdotes, iudices, duces, doctores, nihil omisit quod ad curam illius pertineret. Ac bene curata uinea, colonorum uicio, posteaquàm erat diu expectata, ut produceret uuas, tandem produxit labruscas. Dominus interim, qui nusquàm non adest, tamen illis procul abesse uidebatur, quod ageret in cœlis. Quum igitur tempestiuum esset, ut aliquando fructum tali dei benignitate dignum adferret populus Israeliticus, misit uineæ conditor seruum suum prophetam quempiam ad colonos, hoc est ad principes, ad sacerdotes & scribas,

& scribas, qui rerum habenas moderabantur, ut red/ derent fructum enatum. Coloni qui sibi coluerant ui/ neam non domino, seruum pulsatum ac uerberibus af fectum, reppulerunt ac remiserunt inanem. In quem *enim prophetarum non sæuitum est?* Tanta *autem erat domini lenitas, ut nec tanta prouocatus contume lia sæuiret in colonos, sed misit alterum seruum qui tentaret, an posset illos ad officium reuocare.* At *illi nihilo mitius tractarunt hunc, quàm priorem tracta/ uerant.* Nam *uerberibus afflictum & contumelijs af/ fectum, remiserunt illum inanem domino, inanem ex pectato fructu, sed onustum iniuria.* Quorsum *enim irent nisi ad dominũ, qui dixit mihi uindicta, & ego rependam?* Ne *sic quidem iritata domini lenitas pro/ silijt ad ultionem.* Sed *misit tertium seruum, & hunc coloni uulneribus etiam inflictis, remiserunt inanem domino,* Siquidem *domini bonitas, quæ illos inuitabat ad pœnitentiam, magis iritauit illorũ maliciam.* Quã *quàm autẽ omnis contumelia, qua afflixerant seruos missos, merito pertinebat ad dominum qui miserat, iamq; iure plecti debebant, qui toties prouocati sem/ per ad scelera maiora profecerant, tamen ex insigni lenitate sua, distulit adhuc ultionem, malens extremũ experiri remediũ, quàm sæuire in colonos.* Cogitauit *autẽ apud sese.* Quid *faciam, ut impios colonos redu cam ad mentem meliorem, quorum culpa iam olim mihi perit fructus uineæ meæ?* Misi *tot seruos, nihil*

profectum

profectum est. Quod unum superest id faciam. Mittam filium meum unicū ac dilectum. Qui seruos meos contempserunt, fortassis hunc ubi uiderint, si non amabunt, certe reuerebuntur, meipsum in illo uenerantes. Qui natura mali sunt, solent aliquoties, uel pudore cohiberi à maleficio. Placuit hoc consiliū clementissimo domino, filij sui periculo uenari salutem colonorum, uidelicet auido seruandi, ad uindictam lentissimo. Iuit filius obediens patri. Hunc ubi conspexere coloni, non solum reueriti non sunt, sed impijs animis ad extremæ dementiæ consilia sese conuerterunt, dicentes apud sese. Hactenus seruos reiecimus. Hic est filius & hæres, ulturus aliquando patris contumeliam. Occidamus eum, & nobis uindicabimus hæreditatem huius uineæ, contempto fortiter domino. Placuit inter coniuratos impium consilium, ac filium eiectum è uinea, interfecerunt. Hoc sermone dominus Iesus, quum prodidisset sacerdotibus scribis & primoribus suam ipsorum conscientiam, qui tum moliebantur, quod paulo post perpetrarūt: educentes Iesum & extra ciuitatem crucifigentes, uersus ad illos, interrogauit eos. Hæc quum sic habeant, quid faciet dominus uineæ talibus colonis? Illis rursus respondere tergiuersantibus, adiecit dominus: Veniet ipse dominus, ac male perdet colonos illos, qui nulla lenitate uinci poterant: atq; illis pro suo merito extinctis, uineam suam locabit alijs. Hoc dicto significabat dominus,

sublata funditus Iudæorum religione, per apostolos Euangelij fructum transferendum in gentes. Id abominantes pharisæi, responderũt: absit. Intelligebant enim totam hanc parabolam in ipsos dictam: & quum nõ abominarentur tam impium consilium, tamen detestantur impij consilij iustam uindictam. Iesus ut ostenderet & hoc quod illi negabant euenturũ fuisse prædictum à prophetis, intuitus est eos, & ueluti compellans illorum conscientiam, ait: Si non creditis meæ parabolæ, quid est igitur, quod legitis in psalmis? Lapis ille, quem reiecerunt ædificantes factus est caput anguli? Quisquis inciderit in eum lapidem, conquassabitur: rursus in quem ille inciderit, eum comminuet. Se lapidem à deo cœlestem significat Christus, quem Iudæi reprobarunt, ædificantes synagogam absq; Christo: sed deus hunc fecit lapidem angularem, connectentem & continentem utrunq; parietem, duosq; populos, per fidem Euangilicam absq; legis ceremonijs in unam ecclesiam copulantem. Atq; hic lapis tutissimum est præsidium aduersus omnes insultus mundi ac Satanæ, ijs, qui credentes illi inhærent & innituntur. Ceterũ solidus est & inuictus rebellantibus. Nulla est enim tanta potestas huius mundi, quin conquassetur, si in hunc lapidem impegerit: impingit autem qui repugnat ac reijcit. Porrò comminuetur etiam, in quem inciderit ille. Incidit autem in eos, quos diu toleratos, uindicta dei tandem opprimit inopinantes.

Idem enim lapis, salus est innitentibus, exitium aduersantibus. Hæ *parabolæ domini sic exacerbarunt animos primariorum sacerdotum ac scribarum, ut inibi statim uoluerint illi manus inijcere, sed ab impio facinore cohibuit illos populi metus, apud quem uidebant Iesum adhuc plurimi fieri.* Etenim *homines sibi male conscij, senserant parabolam dictam in se competere. Quæ ideo dicta est, ut ex eius intellectu reuocarentur à nefarijs consilijs.* Nunc *hoc ipso fiunt ad malefaciendum iritatiores, quo debuerant à malicia deterreri.* Proinde *metu plebis exclusi à palam patrando facinore, quod iam in animo patrarant, postquam decreuerant, per cuniculos aggrediuntur efficere, hoc etiam sceleratiores quod fraudem addunt maliciæ: quemadmodũ scelerator est, qui ueneno occidit, quam qui gladio:* Audi *nunc* Theophile *dolos & artes impiorum sacerdotum, qui ideo* Iesum *uolunt extinctum, hoc est, ideo ueritatem* Euangelicam *uolunt oppressam, quia per eam aufertur cultura uineæ, cuius dominatum sibi perpetuum, atq; hereditarium promiserant.* Dissimulant *iram, & obseruant omnem occidendi occasionem.* Submittunt *uero quosdam, qui sese iustos simularent,* (Nihil autẽ *simulata iusticia capitalius,*) *ut ex illius sermonibus uenarentur aliquid, quo deferri posset apud Cæsareos præfectos ac præsidem* Pilatum, *qui tum in* Iudæa *nomine Cæsaris rerũ summa potiebatur, ut inuidia facti transferretur in hos;*

quorum sententia fuisset occisus, ipsi uelut innoxij temperasse uiderentur à sanguine. Sed quo magis hu- mana uersutia conantur dißimulare, hoc magis ac ma- gis traducunt suam insignem maliciam. Adoriuntur igitur Iesum illi personati satellites pontificum, his uerbis: Magister, perspecta est nobis tua integritas, li- bere loqueris, & recte doces omnia: nec est apud te respectus personarum, ut in gratiam ullius quamlibet potentis mentiri uelis, sed unum deum semper habes præ oculis, quod illi gratum est, simpliciter ac libere doces. Dic igitur nobis, quid sentias tu, de quo multis est cõtrouersia, utrũ fas est nobis dare tributũ Cæsari, an nõ? Iesus autem intelligens fraudulentæ blandiciæ, & insidiosa interrogatio quorsum tenderet, nimirum huc ut si quod sperabant fore, respondisset nõ esse fas, ut populus deo sacer seruiret ac censum penderet im- pio & idololatræ principi: quam opinionem phari- sæi probabant, etiamsi profiteri nõ auderent: rursum subornarent, qui deferrent eum apud Pilatum Cæsa- ris præsidem lesæ maiestatis: Sic Euangelica pruden- tia fraudulentiam illorum elusit, ut & illis adimeret captatam ansam lædendi, & admoneret quid ipsos oporteret facere, quod sine dubio nemo non sine certo salutis suæ periculo foret omissurus. Nec enim in hoc uenerat Christus, ut doceret quantum Cæsaribus aut Cæsarum præfectis pendi deberet, sed quid ex spiri- tuali censu deberetur deo, qui dominus est omnium.

Quid

Quid me tentatis, inquit? Ostendite mihi denarium. Non enim agnoscit Cæsaris imaginem, qui nihil habet in terris. Exhibito nummo rogauit, *quæ nam esset imago, & cuius haberetur inscriptio.* Nec *ista nouit qui uere Christianus est.* Aiunt *qui nouerant, nimirum mundo dediti, Cæsaris.* Subijcit Iesus. Reddite *igitur Cæsari, si quid ad Cæsaris ius pertinet.* Neque *enim hoc mea refert, quid exigant huius mundi principes. Cæterum illud magis ad rem pertinet, ut reddatis deo, quod illi debetis.* Agnoscite *illius imaginem expressam in animis uestris, agnoscite titulum illius, & inscriptionem.* Totus *animus illi debetur, nec alij seruire debet, quàm ei qui condidit & corpus & animam. Quur autem dei gerens imaginem datur diabolo?* Mirati *sunt subdoli captatores tam cautũ respõsum.* Habet *enim & Euangelica simplicitas suam prudentiã, nec tamen agnoscunt diuinam in eo sapientiam, sed dolent nihil esse quod in eius sermone possent reprehendere.* His *submotis accedũt Sadducæi, qui falso nomine iusticiæ sese uenditabant: quemadmodum phari sæi dicebantur ab eminentia, qua sibi uidebantur lõge præcellere cæteris.* Habet *autẽ illud* Sadducæorũ *secta peculiare, quod non credunt esse resurrectionẽ corporum, nec aliquid hominis extare post mortem, nec ullos esse angelos.* Hi *domino proponũt huiusmodi quæstionem.* Magister, Moses *huiusmodi legem tradidit nobis, si quis uxore ducta, decesserit absque liberis,*

 ut de-

ut defuncti frater ducat mulierem uiduam, & succedens in locum fratris, suscitet ex eadem posteritatem fratri suo. Euenit igitur *ut fuerint fratres septem, quorum primus duxit uxorem ac decessit absq; liberis.* Huic *natu proximus accepit uxorem relictam, ac decessit & ipse, non susceptis ex ea liberis.* Huic *successit in coniugium tertius frater, secundum ætatis ordinem, qui & ipse decessit absq; liberis.* Atq; *ut breuiter dicam, simili modo ducta est mulier ab omnibus usq; ad septimum, nec quenquam illorum fecit patrem.* Tandem *mortua est & mulier.* Proinde *in resurrectione, quis è septem fratribus sibi uindicabit eam uxorem?* Nupsit *enim mulier omnibus, nec tamen potest esse communis omnium.* Ex *hac absurditate Sadducæi putabant posse refelli pharisæorũ opinionem, qui cõtendebant animas superesse corporibus, & corpora quoq; mortuorũ aliquando reuictura.* Quoniam *autem horũ interrogatio plus habebat stulticiæ quàm maliciæ,* Iesus *non dedignatus est eos docere, dicens:* Erratis, *inquit, imaginantes talem esse rerum statum in futura uita, qualem in hac uidetis.* Filij *huius seculi in quo uicissitudo morientium ac nascentium est, necessario quærunt uxores filijs suis, ac filias maritis elocant, nec etiam alia ratione propagari potest genus humanum.* Proinde *matrimonium inter eos nõ est felicitatis, sed necessitatis.* Cæterum *quibus contingit ea felicitas, ut digni habeantur resurrectione iustorũ,*

& illo

& illo seculo, quod mortalitatem nescit, nec uxores accersent filijs suis, nec filias suas nuptum dabunt uiris. Quid enim erit opus nuptijs & coitu, posteaquam nemo iam moritur? Iam enim desierunt esse carnales, & huius corporis incommodis obnoxij, sed recepto iam immortali corpore, non aliter uicturi sunt, quàm uiuunt angeli, inter quos ideo non sunt nuptiæ, quia non est moriendi necessitas. Hic qui mortales ex mortalibus nascuntur, usu matrimonij prospiciunt posteritati. Cæterum illi iam uirtute spiritus renati facti; filij dei uiuentis in eternum, nõ desiderabunt matrimonium, quia nescient mortem, utpote iam per resurrectionem restituti ad uitam immortalem. Quoniam autem in hoc propositũ erat hoc problema à Sadducæis, ut irriderent resurrectionem mortuorum, quia non credebant animas à morte corporis esse superstites, dignatus est dominus, & hac de re docere rudes illorum animos ex autoritate scripturæ, quam ipsi non improbabant quidem, sed parum attente legebant. Porrò mortuos, inquit, posse resurgere, nec animas simul interire cum corporibus, ipse etiam uos docet Moses, cuius autoritatem, quum in cæteris agnoscatis, hic non debetis reijcere. Siquidem ille literis prodidit, sibi deum hunc in modum loquutum fuisse de rubo, quem citra dispendium uiderat flagrantem. Ego sum deus patris tui, deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob. Iam Abraham Isaac & Iacob sepulti erant, quod

Sed erunt sicut filij dei.

 si iu-

si iuxta uestram sententiam totus & irrecuperabiliter perit qui moritur, quomodo deus se uocat deum illorum qui non sunt? Quum enim deus sit ipse uiuens, imò uita ipsa: non conuenit, ut se uocet deum eorum, qui iam morte prorsus interierunt. Sed non interierunt, quorum potior pars superest, uidelicet ea pars, qua uiuimus. In cæteris animātibus mors interitus est, siquidem & corpus collabitur à uita destitutum, & anima quæ in illis nihil aliud est, quàm harmonia qualitatum corporis, soluta temperatura euanescit. In hominibus mors nihil aliud est quàm diuulsio animæ à corpore, sic ut melior nostri pars maneat incorrupta, solum corpus ad tempus non intereat, sed corrumpatur. Id autem in resurrectione restitui uirtute diuina, mirum uobis uideri non debet, quum quotidie uideatis ex arido grano seminis in terram abiecti atq; inibi putrefacti, enasci nouam ac uiuam arborem, quæ latebat in exiguo mortuoq; granulo iam sepulto. Proinde qui mortui sunt, uobis quidem mortui sunt, qui eos nō potestis reuocare in uitam: deo autem uiuunt omnes, etiam qui mortui sunt, cui in manu est, ubi uolet, diuulsas animas, suis quasque corporibus restituere. Quū ad hæc obticescerent Sadducæi: Scribæ quidam approbarunt Iesu sermonem, quod hac de re inter pharisæos & scribas conueniret, aduersus sectam Sadducæorum, sed ut rectior erat hac in parte pharisæorū & scribarum opinio, quam Sadducæorum, ita scele-

ratior

ratior erat animus. Minus enim est ibi maliciæ, ubi plus est ruditatis. Postquam ergo frustra tentatus esset à diuersis Iudæorum sectis (Nam & pharisæis responderat de maximo præcepto legis) neq; cuiquã quod tentarat successisset, nullus ausus est eum amplius quæstionibus lacessere. Iesus igitur ultro prouocauit illos simul collectos quæstione, non insidiosa, sed quæ ad illorum salutem pertinebat. Rogauit cuius filium scriptura pronunciaret fore Messiam. Illi non ignari prædictum, quod è stirpe Dauid nasciturus esset Messias, incontanter responderunt: Dauid. Ad hæc Iesus. Atqui Dauid afflatus cœlesti spiritu, sic de Messia loquitur in psalmis: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Qui conuenit ut dominum appellet eum, quem agnoscit filium? Filius enim minor est patre: ac magis conuenit ut filius patrem honoris gratia dominum appellet, quàm contra. Hanc quæstionem nemo poterat dissoluere, & id temporis satis erat Iesu per ænigma significasse diuinam naturam, iuxta quam maior erat omnibus patriarchis, nimirũ æqualis deo patri, quanquam & secundũ humanam naturam præcellebat omnes. Et Dauid memoriam habebant sacrosanctam, eum quem Dauid agnoscebat & filium & dominum, aspernabantur, non ex ignoratione legis, sed ex iudicio prauis affectibus excæcato. Horũ autem malicia, quoniam erat deplorata,

nullisq; remedijs sanabilis, restabat ut admoneretur simplex & rudis populi turba, ne horum fucis & artibus circumueniretur: qui quum essent omni religione uacui, tamen summam simulabant pietatem, non alio spectantes, quam ad gloriam & quæstum suum, & hac de causa modis omnibus obstrepentes gloriæ dei, ac proximorum saluti. Nulli sunt enim hostes capitaliores ueræ pietatis, quàm qui simulatione sanctimoniæ sibi conciliant autoritatem, & hac freti, simplicem populum auocant à uera pietate. Hoc histrionum genus duplici potissimum morbo laborat: ambitione, quæ uergit in tyrannidem: & inexplebili auaritia. Hos Iesus depinxit suis discipulis, idq; toto populo audiente, ut uitarentur, qui corrigi non possent: & desinerent fallere, qui nolebant resipiscere. Non erat hoc alienæ famæ obtrectare, sed simplicium saluti consulere. Nunc audi mi Theophile, quibus coloribus eos depingat dominus, ut cognitos uites. Cauete uobis, inquit, à scribis, cuiusmodi iam sæpe uidetis dolo me adorientes. Profitentur scientiam legis, & aduersus mentem legis pertinacissime repugnant. Habent deum in ore, sed aduersantur gloriæ dei. Profitentur se curare rem populi, quum sui cōmodi gratia simulent omnia quæ faciunt. Fugitant consortia peccatorum, & si forte in illorum congressum inciderint, expiant se lotionibus, sed ipsi intus toti madent tetrioribus uitijs, inanis gloriæ siti, fastu, liuore, sed in primis auaritia,

quæ est idolorum cultus. Quoniam *autem intelligunt populum uisibilibus rebus potissimum commoueri, talium rerum præstigijs captant autoritatem apud simplices.* Venditant *sese nouitate uestis, gaudentes obambulare conspicui magnificis stolis ad terram usq; demissis, & uultibus ad grauitatem compositis: crebro uersantur in foro & hominum cœtibus, ut illic adorentur & salutentur* Rabini. In *synagogis item & consessibus ambiunt primi honoris sellas, & in cōuiuijs appetunt in accubitu locum honoratiorem, ut magni uideantur apud homines, quum apud deū sint execrabiles.* Inanes *tantum & stulti uideri poterant, si præter popularem auram & salutationum fumos nihil ambirent.* Nihil *est illis rapacius.* Non *exercent usuram, non sunt* Telonæ, *sed artes habent illorum arte sceleratiores.* Simpliciores *uenantur ad prædam, captant uiduas beatas, & maritorum præsidio destitutas.* Sexus *est idoneus fraudi, & pium uidetur adesse destitutis.* His *itaq; facile imponunt simulatione sanctimoniæ: plurimū grauitatis præseferunt in uultu, honorantur ab omnibus, uestitus ipse undiq; clamitat sanctimoniam.* Addunt *prolixas preces, idq; in publico.* Factū *est hoc & à* Ioanne, *& à ueteribus prophetis, sed in occulto.* Isti *non orant, sed uenantur.* Quid *igitur mirum, si tot fucis falluntur uiduæ?* Ad *has postea quam irrepserunt, deuorant earum domos, quasq; tueri debebant, expilant: & quod erat erogan*

dum in

dum in usus pauperum, in suum quæstum conuertunt. Tales id temporis erãt scribæ & pharisæi, qui sine fine repugnabant Euãgelio. Quanquam & hodie sunt, & semper futuri sunt scribæ, qui dum suis student commodis, & populi cõmodis aduersantur, & Iesu gloriæ resistunt, idq; falso prætextu religionis, cultu, titulis, prolixis precationibus uenantes opinionem sanctimoniæ apud uulgum, qui nondum intelligit quibus in rebus sita sit uera religio. Quid autem aduersus hos facient Christi discipuli, qui lædere nesciunt, utpote simplicitate columbina præditi? Nimirum hic adhibebunt, & serpentis astutiam. Si moniti non resipiscunt, uitandi sunt insanabiles: & admonendi simplices, ut ab illorum insidijs caueant. Manet illos sua pœna. Quum enim uentum erit ad tribunal illius iudicis, qui non iudicat ex his, quæ uidentur oculis corporeis, sed ex occultis affectibus animorum, tum grauioribus pœnis addicentur, quam qui palàm ac simpliciter flagitiosi sunt, hoc minus noxij, quod morbum suum præseferunt.

CAPVT XXI.

QVO *magis autem dominus Iesus hoc infigeret animis populi, homines apud deum non æstimari ex rebus uisibilibus, sed ex animi synceritate: simulq; taxaret scribarum, pharisæorum, & sacerdotum auaritiam, qui hoc persuadebant populo, præsertim autem mulierculis uiduis, sed beatis, summam esse sanctimoniam, si quam plurimũ ex opibus suis conferrent*

ferrēt in corbonam, prӕteritis interim pauperibus, nō nunquam & liberis ac parentibus suis: quum sederet in templo sustulit oculos ad eum locum, qui dicitur gazophylacium, in quo donaria seruabantur. Eam pecuniam sacerdotes adeo uolebant haberi sacram, ut quū lex in primis iussisset honorari parentes, illi docerent deserendum potius patrem, quàm non augendam corbonam, quum tamen ea pecunia uitio sacerdotū iam magna ex parte uerteretur in luxum ipsorū. Quū aūt multi diuites multa misissent in gazophylacium, & his ueluti pijs à sacerdotibus ac pharisӕis applauderetur: accessit & uidua quӕdam paupercula quӕ misit duos ӕreos nummulos, qui conficiūt quadrantem. Huic quum nullus hominū applauderet, Iesus tamen huius mulieris pietatē uoluit esse notam populo. Ait enim: Hӕc uidua hominū iudicio, uidetur minimū misisse in gazophylacium. At ea dei iudicio plus misit quàm illi diuites, qui copiosissime miserunt. Siquidem illi ex eo liberales sunt, qđ ipsis domi superest. Hӕc autē studio pietatis ex sua penuria dedit, totamq́; substantiam quam domi habebat misit in gazophylaciū. Apud deum igitur, qui non spectat rei modū sed animum, hӕc benignius contulit, quam illi. Ita Iesus ubiq; per omnem occasionem auocauit suos à fiducia rerū uisibilium, quibus Iudӕi nimium tribuebant, ad studium Euangelicӕ pietatis, quӕ in animi synceris affectibus sita est. Iudӕi uero prӕcipuam gloriam habebant in tem-

in templo Hierosolymitano, quod operosissime constructum magnificisq; donarijs locupletatum, magna religione uisebatur, non solum ab omnibus Iudæis, uerumetiam ab alienigenis. Iam autem uenerat tempus, quũ cessaret illius templi religio, cum suis uictimis, ac deo pararetur templũ animi spiritu sancto cõsecratum, in quo illi quotidie immolarentur uictimæ gratissimæ: non pecudũ, sed uotorum & gratulationum. Purus enim animus cuiuslibet etiam pauperis sanctius ac magnificentius templũ est deo, quàm sumptuosissimum illud templum tot annis extructum. Pudicitia, modestia, charitas, ornamenta sunt longe preciosiora in oculis dei, quã illa marmora, ebur, cedrus, aurũ, argentum, gemmæ, quibus superbiebant sacerdotes & pharisæi. Quũ igitur quidam ostenderent Iesu templi mirabilem structuram, quod lapidibus eximijs magnaq; arte politis & sculptis substructum esset, quodq; splendidis donarijs ornatũ, respondit: Parate deo templũ spirituale, quod nec uetustas exedat, nec tempestas deijciat, nec ignis exurat, nec ulla uis hominum demoliatur. Nam hæc omnia quæ nunc miramini, tanquam deo digna: futurũ est, ut funditus diruantur, adeo ut nec lapis fiat reliquus lapidi adhærens, qui nõ destruatur. Hoc audientes discipuli, ac uel ex hoc conijcientes imminere regnũ cœlorũ, quod existimabant magna quadam rerũ mutatione futurũ, auidi cognoscere tempus, quando hæc essent uentura, dicũt

domino:

domino: Præceptor, ista quæ narras de templo demoliendo, de subuertendis Hierosolymis, quo tempore fient, aut quo signo poterimus cognoscere, iam adesse tempus illud? Iesus aūt uolens suos semper esse paratos ad omnes malorum incursus, ambiguis sermonibus suspendit illorū animos, cōmiscens multa de afflictionibus, quas essent perpessuri ob prædicationem Euangelij: de subuersione ac miserabili clade urbis Hierosolymæ, de fine mūdi, cuius tempus uoluit omnibus esse incognitū, ut semper sint parati. Discipuli de regno cogitabant, dominus aūt hoc eos scire mauult, qđ magis ad illos pertinet, & à quorū cōmemoratiōe abhorrebat imbecilliū animus. Malebant enim audire iucunda, quā salutaria. Regnū illud beatū aliquando uenturū est, & suo tempore uenturū, eius rei curā magis expedit deo cōmittere. Nostrū est interim sic nos gerere, ne regno uideamur indigni. Nec enim peruenitur ad regni gloriā, nisi per uarias afflictiones. Aduersus has oportet armatos esse animos nostros. Ait itaq; Iesus: Omnino uenturus sum, ac proditurus maiestatem Euangelici regni. Sed uidete, ne seducamini, aliū Christū pro me amplectentes. Venient enim ante tempus illud, quo uenturus sum, multi qui sibi uindicabunt nomen meū, ac de se prædicabūt, ego sum Christus. Tempus instat. Nolite taliū uerbis cōmoueri: & si quo uocabunt uos, nolite sequi. Porrò quū audieritis omnia cōmisceri seditionibus ac bellis, multi uaticinabuntur

instare

instare finẽ mundi. Vos aũt huiusmodi rumoribus noli lite terreri, quasi iam instet dies supremus. Eueniẽt quidem ista, sed nõ protinus ab illis finis mundi. Siquidẽ hæc nihil aliud erũt, quã præludia quædã illius extremæ calamitatis, quæ malos perdet, bonos examinabit purgabitq;. Vt corporis interituri signa sunt ualidi morbi, ex uiciosa temperatura qualitatum exorti, ita mũdi finẽ prædiant horrendi tumultus, quos homines ipsi sibi cõciscunt prauis cupiditatibus infecti. Horũ peruersitate cõcutietur ipsa rerũ natura, ueluti maliciam hominũ detestata, & in scelerũ uindictam insurgens. Magnis tumultibus insurget gens aduersus gentem, regnũ aduersus regnũ. Porrò quũ nihil sit calamitosius bello, tamen hanc pestem sibi conciliant, & accersunt homines ambitione, stulticia, auaritia, odijs, similibusq; uitiosis affectibus. Addet & ipsa natura graues terræmotus pluribus in locis, uelut indignante mũdo, qđ homines tam impios ferre cogatur. Accedent & pestilentiæ, suo cõtagio plurimos absumpturæ, uelut ipso aëre armato in uindictã malorũ, qui in hoc datus est, ut salutari aura uitam conferat & alat omnibus. Accedet ex prouentus inopia fames, ueluti terra negante suam alimoniam filijs tam impijs aduersus deum, cui muta quoq; famulantur elementa. Nouis & insolitis tumultibus commouebitur mare, solitum & ipsum seruire usibus hominum. Quin & cœlum ipsum prodigia dabit, iram dei testantia, sole

ſubito uerſo in tenebras, luna in ſanguinem, cometis noua ſpecie ſeſe proferētibus, alijsq; prodigijs nouis & admirandis. Verum *& corpus hominis, non ſtatim emoritur morbis ingentibus concuſſum, ſed tamē morbi ſubinde recurrentes, declarant non procul abeſſe mortis diem.* Ita *quum huiuſmodi malis frequenter cō-cutietur mundus, ſignificationem dabunt mundi iam ſeneſcentis, & ad ruinam tendentis.* Sed *anteꝗ hæc publica calamitas orbem corripiat, antecedet inſignis hominum peruerſitas, quæ dei bonitatem ad iram prouocabit.* Vobis *enim, nomen meum per quod ſalui fieri poterunt prædicantibus, inijcient manus, & omnī genere malorum perſequentur: pertrahent in conciliabula ſua, ueluti nocentes ac maleficos.* Conijcient *in carcerem, reos peragent apud regum ac præſidum tribunalia, non ob ullum ueſtrum maleficium, ſed ob ingens beneficium, uidelicet ob profeſſionem nominis mei, quod modis omnibus conabuntur abolere, quū per illud gratis liceat aſſequi ſalutem æternam.* Hoc *autem accidet uobis, ut & ueſtra probata ſit conſtantia, & illorum intelligatur merito damnata malicia.* Vos *autem meo præſidio ueſtraq; innocētia freti, nō eſt quod metuatis illorū tribunalia, nec quod ſollicite meditemini apud uos, quomodo ſitis acturi cauſam homines idiotæ apud conſeſſum magnatum aut principes.* Nec *eſt quod rhetorem, patronum, aut iureconſultum aduocatum adhibeatis.* Ego *per meum ſpiritū*

uobis adero patronus & aduocatus inuictus, qui uobis suppeditabit & linguam & sapientiam, cui nec resistere poterūt, nec contradicere omnes aduersarij uestri, quantūuis crudeles aut diserti mundana sapiētia. Atq; hæc patiemini, non solum ab ignotis & alienis, uerumetiam ab his qui uobis propinqua cognatione arctisq; necessitudinis uinculis iuncti sunt. Pater persequetur filium, fratres affligent fratrē, cognatus deferet cognatum, amicus in ius uocabit amicū. Erūt autem ex uobis quos odio mei sunt interfecturi. Tam atrox odiū totus mundus cōcipiet in uos ob mei nominis professionem. Proinde quicquid in uos audebunt, hoc in meam contumeliam factum accipiam. Quare non est quod uos de uindicando cogitetis. Ego lædar, ego occidar in uobis. Meum erit & uobis consulere, & illorū ulcisci maliciam. Quātumuis autē desæuierint in uos persequutionū humanarū procellæ, nō est qd' metuatis uidelicet me protectore. Nō eni cōmittā ut uel pilus capitis uestri pereat, tātū abest, ut sim uobis defuturus. Ne respicite ad hūana præsidia, copias, arma, machinas, sola tolerantia uestra defendetis uitā uestram. Non potest perire qui ob mei nominis professionem occiditur. Non peribitis ante diē. Nec enī tantum permittam humanæ uiolentiæ. Ille uero uere seruauerit animam suam, qui mea causa constanter mortem oppetierit. Ciuitas autem hæc opulenta, qua nunc superbiunt Iudæi, & in qua sibi regnare uidentur, sun-

Cum autem uideritis.

tur, funditus subruetur à gentibus. Quum igitur ui/
deritis Hierosolymam cingi obsidione, tunc intelligi
te imminere uastationē illius, neq; quicq̄ superesse, ni
si ut sibi quisq; quantū potest celeri fuga consulat.
Solet enim sibi quisq; in bellis blandiri spe uictoriæ,
cauete ne quem hæc spes fallat: sed qui tum temporis
fuerit in Iudeæ confinijs, subducat sese in loca monta
na & inuia. Et qui in meditullio Iudææ habitarint, de
migrent alio. Quos uero calamitas hæc deprehende/
rit in exteris regionibus, ne recipiant sese in Iudæam.
Habeant omnia pro derelectis, tantū uitæ suæ quisq;
consulat. Non enim hæc fient tumultibus fortuitis ho/
minū, sed ultio diuina iā diu prouocata pertinaci ma
licia hominum, per alienas nationes pœnam sumet de
hac natione, iam olim rebellante aduersus deum. Hæc
ita uentura prædixerūt olim prophetæ, præcipue Da/
niel. Necesse est aūt uenire, quicqd prædixit euenturū
scriptura, quæ nō fallit, qppe diuini spūs afflatu scri/
ptā. Nec ideo tamen incidet hæc calamitas, qa sic fore
prædixerint prophetæ: sed ideo prædictū est, qđ deus
præuiderit hominū puicacē ĩpietatē, q̄ diuinā ultionē
in se prouocarēt. Erit aūt ingēs malorū procella, quo
niā præcessit diutina pertinaxq; malicia gētis huius,
quæ tot modis prouocata ad resipiscētiā, semper in de
terius progressa est. Inuoluet aūt hæc tēpestas, & no/
xios et innoxios. Minus aūt infelices erunt, quos illa
procella malorū ingruēs offēderit accinctos ad fugā.

Vae autem grauidis, ac mãma lactantibus, quoniam onustae sarcina, quã deponere nec uolẽt nec poterũt, erunt expeditae ad fugiendum. Nec *erit nisi in fuga nõ spes incolumitatis.* Nec *enĩ erit uulgaris afflictio, sed atrox ultio dei corripiet regionem hanc omnem, & populum hunc tot seculis rebellem.* Subuersis *enĩ urbibus, aut trucidabuntur, aut captiui ducentur dispergendi per omnes gentium nationes, ut uersis rerum uicibus, seruiant gentibus, quas hactenus ut abominabiles execrati sunt: hoc ipsum illorum humanitati debituri, quod ullae supersunt reliquiae gẽtis impiae.* Quin *&* Hierosolyma *haec, & opibus & religionis opinione superba, cũ suo templo, cuius structurã sibi promittunt aeternam fore, conculcabitur à gentibus, donec expleta fuerint tempora, quibus deus passurus est* Iudaeorum *nationem premi & affligi à gentibus incircũcisis, donec diutinis malis correcti* Iudaei, *tandem resipiscant, & in societatem* Euangelicae *professionis coeant cum gentibus.* Nam *id futurum est, antequàm ueniet supremus dies mundi.* Huius *autẽ aduentũ signa multa portendent antequàm ueniat.* Erit *enim ille dies horribilis, praesertim his qui meum tempus placidum, & ultro beneficijs inuitans ad mentẽ meliorem, spernunt.* Proinde *rerum elemẽta uelut exhorrescent ad huius aduentum.* Sol *ille fons luminis, solitus exhilarare rerum mundi faciem, subita caligine uultum obducet.* Ne *lunae quidem erit suum lumen*

mutuũ,

mutuum, quod nobis impartiat. Stellæ sanguine rubentes de cœlo descendent in terras. Item uehemens animorum anxietas ac rerũ desperatio corripiet oẽs gentes, intumescente mari, tristiq; fragore resonantibus fluctibus. Hæc & huiusmodi portenta, quæ se proferent undiq; ex omni parte mundi, declarabunt ingruere terribilem ultionem dei: eoq; mortales extabescent, & exanimabuntur metu & expectatione eorũ, quæ mox superuenient uniuerso orbi. Concutietur enĩ tota rerum natura: neq; terra solum & mare commutabuntur, uerumetiam illa solidissima mundi corpora, quæ hactenus ab elementorum mutatione fuerunt immunia, solitaq; tantum agere in ea, quæ subiecta sunt, non autem uicissim ab illis affici, commouebuntur. Qui nunc aspernati sunt filium hominis placidum, mitem ac beneficum, tunc uidebunt eum, sed suo malo uidebunt, sublimen uenientem in nube, cum ingenti potestate, summaq; gloria. Porrò quum hæc cœperint fieri, subrigite oculos, & attollite capita uestra ad cœlestem illam ciuitatem Hierusalem, quoniã in propinquo erit regnum dei, in quo nulla iam erit malorum afflictio, sed perpetua tranquillitas, & æterna felicitas. Hæc erunt certissima signa iam instantis supremi diei. Et adiecit dominus similitudinem. Exemplum ab arboribus capite, quæ signis certis præmonẽt homines sequuturi fructus. Videtis enim ficum & reliquas arbores, quũ protrudunt gẽmas ac frondes, &

 ex uobis

ex uobis ipsis intelligitis instare æstatem, & incipitis sperare fructus. Ita *& uos quum uideritis hæc præludia mundi transformandi, concipite certam spem iamiã proferendum regnũ dei, nec amplius fore malis ius affligendi bonos: sed impij pœnis æternis afficientur, pij gaudijs fruentur perhennibus.* Si *uideritis euenire, quicquid hactenus prædictũ est uobis à prophetis & à me, credite haud dubie & hæc uentura quæ nunc prædixi uobis.* Illud *affirmo uobis, non præterierit hæc hominum ætas, priusq̃ hæc omnia euenerint.* Nihil *cœlo ac terra stabilius: sed cœlum ac terra citius euanescent, quàm mea uerba transierint inania.* Proinde *certi uenturum hoc tempus formidabile, præparate uos in aduentum illius, ne uos opprimat oscitãtes.* Id *facietis, si caueritis ne corda uestra grauentur luxu ac temulentia, reliquísq; sollicitudinibus uitæ præsentis: quin potius ita uiuite, quasi mox sit uenturus ille dies, nihil amantes in hoc mundo, sed totis animis intenti ad cœlestia.* Sic *fiet, ut dies ille uos non opprimat inexpectatus.* Cæteris *enim qui sic uiuunt, quasi tempus hoc nunquàm sit uenturum, sic ueniet ille dies, quasi laqueus furtim ab insidiante positus, & inuoluet omnes, qui non habẽt animos & oculos sublatos in cœlum, sed habitant super faciem terræ, ubi nõ habemus stabilem sedem, sed ad illã æternã properamus.* Atq; *illi quidem aliud agentes sese captos sentiẽt priusq̃ laqueũ præuiderint.* Idẽ

ne uobis

ne uobis usu ueniat, fugite somnolentiam, nolite indormire uoluptatibus & curis huius mundi, sed studijs rerum cœlestium perpetuo uigilate, continenter deprecantes, ut uos deus dignetur habere in numero eorum, qui poterunt effugere hæc tanta rerum pericula, & subsistere ante iudicem ineuitabilem filium hominis, qui ut nunc omnes magna lenitate prouocat ad pœnitētiā, ita tū magna seueritate iudicabit uiuos & mortuos. Nemo suis fidat præsidijs, nemo feret hoc iudicium, nisi præmunitus fauore diuino. Sed is non aderit, nisi qui interim summo studio conantur sese præbere dignos eo fauore. Tunc enim implorare clementiam illius serum fuerit his, qui nunc abutuntur illius lenitate. Quum autem instaret tempus mortis, dominus Iesus exemplo suo docuit discipulos, tum maxime inuigilandum pijs studijs, quum imminet dies uitæ supremus. Nam quod orbi est dies ille supremus, de quo iā multa prædixerat, hoc unicuiq; est suus obitus dies. Proinde dominus interdiu docebat populum in templo, non cessans benefacere his, à quibus se nouerat occidendum: noctu uero demigrabat in montem Oliueti, quo magis uacaret precationi, qua continenter patrem pro salute mundi interpellabat, minimum temporis somno impartiens. Populus autem diluculo uentitabat ad illum in templo, ut audiret eum docentem.

CAPVT XXII.

QVO magis populus pendebat ab ore domini, hoc magis ac magis incitabantur sacerdotes, scribæ & pharisæi coniurati cum primoribus populi ad occidendum Iesum. Iam autem & tempus appetebat, quo decretum erat & conueniebat immolari uictimam illam pro salute totius humani generis. Delectus enim erat ad hoc consilium dies apud Iudæos longe omniū religiosissimus, quē illi uocant Azymorum, quod nefas esset Iudæis per eius festi dies uesci panibus fermentatis: atq; idem dicitur phase, siue pascha, quod syris sonat trāsitum ab agno anniculo, cuius cruore summi postes ædium illinebantur, ut eas præteriret angelus domini extinctor omnium, qui hoc signum non haberēt in foribus. Hic dies erat minime cōmodus sacerdotibus & scribis, qui maluerant mortem illius obscuram esse, ac uulgari nocentium supplicio simillimam. Iesus autem uoluit suam mortem esse celebrem & solēnem, ac per omnia ueteris testamenti figuris ac prophetarum oraculis cōgruere. Hic enī erat agnus ille nescius omnis maculæ, cuius carne ueri Israelitæ per orbem uniuersūm quotidie reficiuntur: cuius sacrosancto sanguine emundati, subducti sumus ab exitio, liberati à tyrannide peccati: & quotidie longius recedentes ab Aegypto, properamus ad cœlestem illam terram omni genere felicitatis exuberantem, abstinentes interim à panibus fermentatis, ac

uersantes in simplicitate ac synceritate spiritus Euangelici. Hic igitur dies ad uerum illud sacrificium delectus est deo, quum non placeret pharisæis. Mortuus est enim non ex arbitrio Iudæorum, sed ex patris suóque arbitrio, quando uoluit, ubi uoluit, et quō uoluit. Nihil enim hic temere casu ue gestum est. Nihil hactenus potuerat Pharisæorum malitia subinde mortem domino machinantium, quia tametsi non deerat praua uoluntas, non est tamen data diuinitus perficiendi quod destinarāt facultas. Sic tamen interim illi conferunt ac miscent sua consilia, quasi suis præsidijs possent efficere, quod uolebant. Gestiebat enim multis modis, iritata pharisæorum ac sacerdotum malicia, inijcere manus in dominum, & ad mortem pertrahere. Sed obstabat populi metus, quē uidebant æditis miraculis ac beneficijs illi conciliatum pendere ab ore ipsius. Vnde periculum erat ne si coram multitudine tentassent illi manus inijcere, coorto tumultu per uim eriperetur ex ipsorum manibus, atque ita conatus in uanum cederet, etiam in posterum sibi prospiciente, q semel fuisset elapsus. Immemores interim erāt, quod toties è manibus uesanæ multitudinis euasisset incolumis. Offendebat eos & dies parum ad rem gerendam idoneus, ob celebritatem & frequentiam populi: sed præter spem aliunde præbita occasio, cum impia ipsorum uoluntate coniuncta, excussit scrupulum diei festi. Satanas enim qui prius

per se Iesum tētauerat, nūc eundē per suos ministros & organa persequēs, occuparat cor Iudæ Iscariotæ, qui fuit unus è duodecim illis selectis, quos apostolos nominarat. Hunc sola pecuniæ cupiditas, quam contrectarat, huc uesaniæ perpulit, ut ultro adiret primarios sacerdotes ac magistratus, (Habebant enim & sacerdotes armatam manum, sed non in hoc datam,) tractans cum illis de prodendo in manus ipsorum Iesu. Nouerat enim hoc illos agitare. Nullus autem minister ad prodendum Iesum magis idoneus, quàm qui illi familiarissimus est titulo ac professione, mentis affectu hostis. Iudas non male sentiebat de domino, nec ab eo fuerat offensus, ut causam haberet, quur illi male uellet, sed auaritiæ pestis habebat animum illius. Gauisi sunt sacerdotes oblatum histrionem, qui huius fabulæ primas ageret partes. Placuit Iudæ consilium, conuenit de precio, quod ille sane mediocre postulauit, ne res non responderet prophetiæ. Illi polliciti sunt pecuniam, hic operā. Interea quærebat occasionem, qua quod illi uolebant, traderet illis Iesum semotum à turba, ne quid à fautoribus oriretur tumultus. Nouerat autem ille omnes domini secessus. Iam uero aderat ille dies azymorum Iudæis sacerrimus, in quo iuxta legis præscriptum oportebat occidi agnum, quem Iudæi à transitu, ut dixi, uocāt phase. Verum autem phase erat dominus Iesus agnus ille purissimus, iuxta patris æternum cō

silium

filium immolandus,pro salute mũdi. I*esus igitur quo penitius infigeret animis suorum mortis suæ memoriam,doceretq; se præscium ac uolentem hæc omnia perpeti,uoluit in extrema cœna, quam cum illis erat acturus, mysticis signis hoc apud eos repræsentare, quod postridie peracturus esset in cruce, non ignarus quàm essent sua morte perturbandi.* O*ccupat igitur tempus,dum adhuc illorum animi monitorum essent capaces.* H*oc negocium dat duobus apostolis præcipue dilectis,*P*etro &* I*oanni.*I*te,inquit,& parate nobis agnum paschalem , ut simul comedamus.* A*udis ecclesiæ exordiũ,et finẽ synagogæ.* Q*uoniã dominus nõ habebat propriũ aut certum domiciliũ, quum esset conditor ac dominus uniuersorum: rogant discipuli,ubi nam sibi uellet adornari cœnam paschalem.* E*rant autem usque adeo hospites ac peregrini discipuli in ciuitate, ut uix domum aliquam certo cognitam haberent.*T*ales enim oportet esse ueros* C*hristi discipulos in hoc mundo.*I*esus autẽ ut ostenderet sibi nihil eorum ignotum esse,quæ mox essent futura, dixit illis:*E*cce quum ingressi fueritis ciuitatem,occurret uobis quidam baiulans hydriam aquæ plenam.* H*unc sequimini usq; ad domum quam fuerit ingressus.*I*bi dicetis patrifamilias :præceptor iussit ut suis uerbis tibi diceremus:* V*bi est cœnaculum , ubi paschalem agnũ comedam cum discipulis meis?* A*gnoscet præceptoris titulum, sicuti domini uocabulum*

agnouerat

agnouerat uobis soluentibus asinæ pullũ. Is nihil cunctatus ostendet uobis cœnaculum ingens, iam futuro conuiuio constratum, ibi mihi parate pascha. Illud interim considera mi Theophile. Ignotus hospes est, qui præbet cœnaculum, & aquæ baiulus dux est ad hanc domum, in qua Christus celebrat pascha. Per baptismum enim & sacram doctrinam ingressus est in ecclesiam: purgat aqua uiua sermonis Euãgelici, purgat & aqua sacramenti. Paterfamilias non habet nomen, quoniam ubiq; Christi est ecclesia: primum ex obscuris initijs exorta, sed indies latius sese diffundẽs in uniuersum mundum. Quoniam autem principium omnis salutis est fides, credunt domino & obtemperant discipuli. Abeunt in ciuitatem, reperiunt baiulũ hydriæ, sequũtur præeuntem. Referunt patrifamilias, quæ iussi fuerant. Ille cõmonstrat cœnaculum ingens. Amplum enim sit oportet, quod omniũ orbis nationũ sit capax. Nam Iudæorum synagoga angusta est. Et procul à terrenis submoti debent esse, qui uolũt uesci cibo cœlesti. Hic igitur discipuli cœnam parant, nimirum pastorũ fungentes officio. Quum autẽ iam esset cœnandi tempus, uenit eo Iesus, & accubuit cũ duodecim selectis discipulis, quod cæteri nondũ essent capaces tã retrusi mysterij, quod post per apostolos suos cõmunicari uoluit, his qui iam essent Euãgelij sacramẽtis initiati. Quum igitur accubentibus cibus ac potus esset appositus, dominus quo penitus infigeret ani

mis suo

nis suorum se nulla necessitate, sed amore redimendi genus humanum passurū crucis supplicium, ait illis: Ingenti desiderio desideraui, ut hunc agnum paschalem uobiscum comederem ante mortem meam, cuius tempus adesse gaudeo, quia sitio salutem hominum. Hoc enim affirmo uobis, posthac non comedam uobiscum hoc pascha iuxta legis præscriptū, sed aliud perfectius pascha iuxta spiritum perficietur in regno dei. Hic agnus qui quotannis mactatur solēniter à Iudæis, typum habuit mortis meæ. Nunc adest ueritas et cessabit umbra, posthac spirituale & efficax phase mihi celebrabitis, cuius esus uos reddet immortales. Vbi uero singuli gustassēt de carnibus agni, Iesus accepto poculo gratias egit patri, & libato porrectoq; calice dixit discipulis suis: Capite & diuidite hoc inter uos. Illud affirmo uobis, post hac nō bibam de fructu uitis iuxta carnis necessitatem, sed mox aderit regnum dei. Hæc omnia quæ lex habuit carnalia, spiritualiter exhibebuntur. Hactenus figurarum legis est finis. Sub hæc dominus Iesus mystico symbolo suis cōsecraturus nouum testamentum, accepit panē & gratijs actis patri, fregit manibus suis, deditq; discipulis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro uobis in mortem traditur. Mors mea non iterabitur. Sufficit enim unica uictima pro peccatis omnium seculorum. Sed uos uobis huius meæ erga uos charitatis memoriam frequenter renouabitis, facientes inter uos quod nūc

à me uidetis fieri. Erit enim hoc sacrosanctum signum fœderis inter nos initi. Peracta uero cœna sumpsit & poculum, ac porrigens illis, dixit: Hoc est nouum testamentum, non uituli aut hirci, sed meo sanguine consecratum, qui pro uobis seruandis effunditur. Habetis summum argumentum ac pignus meæ ergo uos charitatis. Deberet autē amor esse mutuus: sed tamen est hic uobiscum in mensa, qui me proditurus est his, qui me quærunt ad mortem. Nec ista fiunt fortuito, sic definitum est consilio diuino, sic prædictum est à prophetis, ut hoc ordine filius hominis redimeret genus humanum. Seruit ille quidem publicæ saluti. Sed quoniam hoc animo impio facit, cedet in exitium ipsius, quod alijs adferet salutem. Non illum dei decretum pertrahit ad impium facinus, sed sua praua cupiditate eò ducitur. Ea uox Iesu uehementer perturbauit omnium animos, ac cœperunt inter sese quærere, quis nam esset ille, de quo Iesus esset loquutus. Nemo sibi male conscius erat, præter unum Iudam Iscarioten, nemo tamen ausus est sibi fidere. Non prodidit tamen Iesus proditorem suum. Sed frequenter illius conscientiam pupugit ut resipisceret. Et sciebat futurum, ut ille nihilominus in sua dementia perseueraret: nos interim docens, ut erga peccatores summa lenitate utamur, quibus certum esse non potest, an aliquando redituri sint ad sese. Quoniam autem dominus in cœna meminerat de regno

dei, rursus incidit inter discipulos adhuc infirmos & carnē ex parte sapiētes contentio, qs à morte domini primatū haberet in regno dei. Nam in porrigēdo pane & poculo uisus est omnes æquasse, dicens: diuidite inter uos. Iesus aūt, quanq̄ & alias reuocarat illos ab hoc affectu, nunc moriturus repetit, & inculcat, dicens: Nolite tale quippiam imaginari in regno cœlorum, quale uidetis in regnis mundanis. Longe aliud regni genus est, quod beneficijs constat, non ui: spiritualibus præsidijs obtinetur ac defenditur, non uiolentia: persuasione dilatatur, non necessitate. Siquidem principes huius mundi dominatum exercent in eos, in quos habent magistratum: non enim persuadent ut ament honesta, sed metu suppliciorum deterrent à maleficijs, & honorem à suis exigunt, etiam si non promereantur: imò quo propius accedunt ad tyrannidem, hoc plus honoris exigunt à suis, & interim magnificis titulis honorantur à populo. Vocantur principes, patres patriæ, seruatores, consules, quod potestate sua premant inferiores. Tale quidem est regnum gentium: inter uos autem, quos formo instituóq; ad regnum Euangelicum, longe diuersa erit ratio. Quo quisque maior erit inter uos, hoc minus sibi uindicabit uiolentæ potestatis aut gloriæ. Nec enī huc spectabit, ut suis dotibus quas accepit à deo premat inferiores, sed prosit ac

subleuet:

subleuet, nec sibi uindicabit laudem, sed deo totã trã-scribet, non quod non sit in hoc regno futurus ordo, sed quod is qui delectus est ad primatum ut alijs dux sit ad pietatem, adeo seruiet omnium cõmodis, ut ui-deatur esse minister potius, quàm princeps. Fauorem *non ambiet sed promerebitur animus ad benefacien-dum omnibus promptissimus: autoritatem tuebitur uitæ integritas, non supercilium aut fastus.* Ne pigeat *autem uos inter uos eam præstare modestiam, quam ego uobis præstiti, qui meo iure poterã mihi domina-tum uindicare.* Nam *illud cogitate, uter maior uide-tur, qui ministrat, an qui accumbit?* Nónne *qui accum bit?* Non *quod reuera maior sit, quisquis accumbit: imò qui conuiuio accipit alios, hoc ipso maior est, quod bene meretur de multis.* Et *tamẽ ciuilitatis gra-tia cæteris quos uocauit accũbentibus, ille obambulat sollicitus ne quid cui desit in conuiuio, & unius sollicitudo, omnium uoluptati prospicit.* Nónne *ego me talem gessi inter uos?* Nónne *sic uersatus sum in-ter uos, quasi minister essem omnium uestrũ, de meo ministrans, & unus pro omnibus sollicitus?* Quanto *magis oportet uos abesse ab omni tyrannide & am-bitione, qui conditione pares estis, qui de meo mini-stratis, qui cõmunem habetis dominum?* Accepistis *sacrosanctum illud symbolum* Euangelicæ *cõcordiæ, ut qua charitate uos complexus sum, ea uos inuicem complectamini.* Non *potest autem constare concor-*

dia ubi

dia ubi regnat ambitio. Interim promerendus est honor, non uindicandus. Principes enim huius mundi, ut recte administrent munus suum, tamen quoniam honorem exigunt à suis, nihil habituri sunt apud deum premij. Vos autem de præmio securi, tantum de officio cogitate. Meum erit de dignitate prospicere. Si fueritis imitatores humilitatis meæ, eritis & gloriæ consortes: si fueritis afflictionum socij, eritis & immortalitatis. Et hactenus mecum permansistis in afflictionibus meis, quibus pater cœlestis uoluit exploratam ac spectatam esse meam obedientiam. Non uos humilitas, non paupertas, non labores uitæ, non obtrectationes hominum, non pharisæorum insidiæ, non potentium minæ distraxerunt à meo contubernio, quum alij defecerint, alij non sint ausi profiteri sese meos discipulos. Quod si perstiteritis istoc animo, nec uos piguerit interim imitari meam humilitatem quo magis prositis omnibus, ego uicissim efficiam ut olim sitis participes gloriæ regni mei. Pater enim hanc uoluit esse uiam ad regnum cœleste. Eam uobis aperui hactenus, & aperiam morte mea. Per humilitatem ille me prouehet ad regni gloriam: per afflictiones temporarias, ad æterna gaudia. Quemadmodum autem mihi regnum est paratum à patre, quod hic interim iuxta uoluntatem ipsius ministrum ago, non dominum: & ego prouectus ad regni dignitatem, uobis mea uesti-

gia sectantibus parabo regni consortium, ut qui his non quæsistis honorem, sed gessistis uos ut omnium ministros, sedulo dispensantes doctrinam Euangelicam, in regno meo non iam uelut ministri, sed uelut honorabiles filij dei accumbatis ad mensam meam: & qui nunc mea causa pro contemptissimis habemini inter Iudæos,*tunc uelut primores sedeatis super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus* Israël. *Tunc enim apparebit illorum humilitas, qui nunc uidentur rerum apicem tenere, & uestra sublimitas, qui nunc uidemini reiectamenta mundi. Hæc figurate loquutus est dominus* Iesus,*sermonem suum ad ruditatem suorum discipulorũ attemperans, quam ideo diu passus est in illis residere: partim ut in nobis efficacius eximeret humanos affectus, quibus tum discipuli erant obnoxij, partim ut nos alienam imbecillitatem magna lenitate toleremus, donec proficiant ad perfectiora. Restabat ut animos suorum aduersus imminentem tempestatem armaret, ac sui fiduciam eximeret. Nullos enim citius deijcit afflictionum procella, quàm qui suis fidunt uiribus. Sed qui suis, hoc est, humanis præsidijs diffisi toti pendent à præsidio cœlesti, hi demum firmi sunt aduersus omnes huius mundi tumultus. Itaq; sermonem uertit ad* Petrum,*ut per hunc institueret et castigaret omnes. Sciebat enim hũc esse cæteris promptioris animi, sibiq; plurimum fidere, pio quidẽ affectu, sed*

Simon ecce Satanas.

Nota.

ctu, sed

ctu, sed humano. Nondum enim acceperat illum toti us uirtutis largitorem spiritum sanctum. Ait igitur: Simon, Simon. Ecce Satanas expetuit uos studio, ut uetilet uos cribretq; ueluti triticum, dissipaturus si posit. Et facturus erat, si uestræ imbecillitati fuisse tis relicti. Sed ego deprecatus sum patrem pro te Petre, ut quamuis uacillatura sit fides tua, non deficiat tamen. Hoc exemplum in te placuit ædere, qui tibi plurimum fidis, quo tu post lapsum reuersus ad te, tuo exemplo confirmes fratres tuos eadem imbecillitate lapsos, ut intelligant omnes, neminem suis uiribus parem esse posse aduersus Satanæ maliciam, nisi meo præsidio fulciatur. His auditis Petrus adhuc suis fidens uiribus, respondet: Domine, quam defectionem, aut quam conuersionem mihi narras? Imò senties me constantem & inuictum in fide. Et quemadmodum hactenus non deserui te, ita nec posthac unquam sum deserturus, adeo ut paratus sim tecum extremum adire periculum capitis, siue eundum sit in carcerem, siue etiam in mortem. Hanc uocem à pio quidem ac simplici profectam animo, sed non dum sibi satis noto, dominus ilico repressit huiusmodi responso: Quid ais Petre? Tu mecum in carcerem & in mortem ibis? Imò aliud prædico tibi: futurum est enim, ut ter me abneges & abiures te nosse me hac nocte, priusquam gallus cantet bis. Tanta erit

 afflictio/

afflictionis procella. Posteaquam illis exemerat sui fiduciam, rursus inculcat, quod sepe docuerat, ne se commeatu præmunirent aduersus necessitatem: aut humanis præsidijs armarent, aduersus malorum uiolentiam, quod oporteat cœlestis Euangelij ministrum esse liberum à sordidis huius uitæ curis, nec alijs armis instructum esse aduersus omnes impiorum assultus quàm gladio spiritus, qui est sermo diuinus. Quum mitterem, inquit, uos experiundi gratia, ad prædicandum inter Iudæos instare regnum dei, adeo nullo commeatu instructos, ut nec loculos haberetis reponendæ pecuniæ, neque peram recondendo cibo, neque calciamenta tuendis pedibus, num qua res defuit uobis? Respondent nihil. Tum Iesus, ut prorsus reuelleret ex animo illorum omnem uindictæ cupiditatem, fallit eos ad tempus obscuritate sermonis, sed in hoc patitur errare, quo certius & efficacius eximat omnem affectum ulciscendi. Sciebat enim illos accendendos ad defendendi studium, quum uiderent tanto tumultu dominum suum, quem uehementissime, sed tamen humano affectu diligebant, ab armatis satellitibus inuadi. Quem nisi castigasset euidenter, existimassemus nobis licere aduersus impiorum uiolentiam armis nos defendere, ac uim ui repellere. Nunc quum Petrus repræhensus sit, quod aduersus impios & sceleratos, pro innocentissimo domino

mino

mino strinxerit ferrum, quæ poterit esse posthac causa, ut homo Christianus iniuriam iniuria repellat? Ait autem dominus: Ad primam Euangelij prædicationem iuistis expediti, nulloque commeatu instructi, sed tamen meo præsidio nihil uobis defuit, id satis erat uobis, quum nulla grauis immineret procella, posthac ad duriora parandus est animus. Etenim quo sæuior erit persequutionis procella, eo oportet uos à terrenis impedimentis expeditiores esse. Nūc bellum ingens imminet, & gladio opus est. Quare si quis forte loculum habet, aut peram, tollat, ut emat gladium. Quod si hæc desunt quæ possunt abijci, & quibus caruistis absque incommodo, uendat tunicam suam & emat gladium. Ad hoc bellum oportet ualde expeditum uenire, nec alia re instructum quàm gladio. Res ad extrema ueniet. Non enim solum mihi inijcient manus uiolentas, uerumetiam oportet perfici, quod de me futurum prædixit olim Esaias: & cum iniquis deputatus est. Si graue est occidi, quanto grauius inter facinorosos infami supplicio affici? Et hoc quoque manet filium hominis. Iam enim instat tempus, ut quicquid de me prædictum est à prophetis, perficiatur. Hunc sermonem, quum non intelligerent apostoli, suspicarenturque dominum admonuisse, ut gladium haberent paratum ad depellendam uim imminentem, simpliciter responderunt:

runt: Domine: ecce adsunt iam duo gladij, existi‑mantes omnino opus esse gladijs, sed illud tantum uerentes duos gladios non suffecturos ad eam pu‑gnam. Ostendebant affectum pugnandi pro domino, quem sciebant de suo posse supplere, si quid deesset ipsorum praesidijs, quemadmodum ante quinq; pa‑nes & duos pisces auxerat, ut sufficerent multis ho‑minum milibus. In hoc tam crasso affectu Iesus id tem‑poris reliquit discipulos suos, ut (quẽadmodũ dixi) illorum infirmitas nos erudiret ad perfectam toleran‑tiam. Respondit itaque: Satis est. Hoc illi sic dictum accipiebant, quasi duobus gladijs, quos tum habe‑bant paratos possit sustineri prima pugna, quum Christus sentiret de spirituali pugna aduersus mun‑dum & Satanam, in qua uictoria contingit ex ani‑mo ab omnibus terrenis cupiditatibus expedito, so‑loque gladio doctrinae coelestis armato. Ea constat ueteris ac noui testamenti scriptura irrefragabili, ut duos possis intelligere gladios, sed ab eodem spiritu porrectos. Quoniam uero milites inituri pugnam, solent aduersus instantem cum hoste conflictum refi‑cere corpora, & excitare animos: dominus uolens ostendere suis, quid illos maxime roboraret aduersus tales congressus imminentes, egressus est Hierosoly‑mam, atque ex more suo concessit in montem oliue‑ti, comitantibus eum discipulis suis. Quum autem

Et egressus ibat.

peruentum

peruentum esset ad secessum in quo solitus est orare, dixit illis: Quo subsistere possitis aduersus tempestatem imminentem, uigilate, & orate, ne si uos oppresserit tentator oscitantes & ociosos, illaqueet uos incautos, & superet. Hæc loquutus dominus, subtraxit sese ab illis ferme ad iactum lapidis, solus oraturus pro omnibus, quemadmodum unus pro omnibus passurus erat. Verum ut illius mors non profuit ociosis, ita nec precatio ualere debet, nisi his qui pro se quoque student orare. Vtq; nos doceret animum esse submittendum, quoties cum deo loqui paramus, flexis in terram genibus orabat patrem, dicens: Pater si sic est uoluntas tua, transfer hoc poculum à me. Sentio naturam, quam assumpsi abhorrentem à morte, sed uincat hic hominum salus: idq; fiat, quod tua uoluntas immutabilis decreuit, non quod huius corporis suadet imbecillitas. Nouerat dominus quid uellet pater, & cupiebat ipse bibere poculum mortis pro salute mundi, sed in se transtulit affectum sui corporis, ac suis precandi formam præscribere studuit. Siquidem hæc precatio pulchre cõgrueret martyri, sub tempus carnificinæ. Fiat tua uoluntas non mea, siue me uiuere uis, siue mori. Hanc autem naturæ nostræ trepidationem Christus in se suscepit, ut à suis eximeret. Cæterum ut nos doceret, tum cœlitus nobis adfore auxi-

lium à domino, postquam nos totos diuinæ uoluntati tradiderimus, siue ad uitam, siue ad mortem, apparuit illi de cœlis angelus corroborans eum. Vt nobis perturbatus est ob mortem imminentem, ita nobis corroboratus est per angelum. Post hæc corripuit illum uehemens quidam angor, qui ferè solet accidere iam mortem animo contuentibus. Solet autem hic affectus esse nonnunquam ipsa morte grauior. Nec hunc cruciatum Iesus nostra causa dedignatus est accipere, qui crucem nostra causa non recusauit: nos interim docens, ad quæ præsidia confugiendum sit, quoties horror ille nostram imbecillitatem ceperit. Prostratus enim in terram, uehementius orabat. Hinc nimirum pendet tota spes uictoriæ nostræ. Porrò ut nos essemus in supplicijs firmiores, tantus angor corripuit Christum, ut toto corpore guttæ sanguineæ defluerent in terram. Vt au tem sese erexit à deprecatione, redijt ad discipulos suos, & reppe rit illos dormientes præ mœstitudine. Non erat illa crapula, sed imbecillitas naturæ, grauis animi mœror somnum adduxerat: sed cum hac infirmitate pugnandum est uigore spiritus, qui uelit in tali conflictu uictor euadere. Obiurgat itaque Iesus suos, & excitat rursus ad orandum: quur, inquit, nunc in tanto periculo dormitis? Surgite & orate ne uos oscitantes obruat ingruens tempestas, iam enim instat

tempus

tempus. Nondum finierat hunc sermonem dominus Iesus, iam apparuit turba sceleratorum militum, quos sacerdotes & pharisæi sceleratiores miserant ad capiendum Iesum. Iudas autem ille, modo Christi sectator & conuiua, nunc dux impiæ manus, antecedebat illos ex interuallo, sed prius illis dato symbolo, (solet hoc in bellis fieri,) ut cui dedisset osculum, hunc scirent esse Iesum. Vbi uero propius adisset Iesum iam osculum ex more porrecturus, dominus pro sua mansuetudine nec proditoris recusauit osculum, sed rursus illius pupugit conscientiam, ut uel tanta domini lenitate motus resipisceret. Iuda, inquit, osculo filium hominis prodis? Intelligebat Iudas se non latere, nouerat innocentiam domini, toties inaudita mansuetudine prouocabatur ad mutanda consilia. Vel lapis emolliri poterat, nisi totum illius pectus iam Satanas auariciæ morbo occupasset. Ac Iudæ quidem impietas, ipsi quidem uni exitium attulit. Cæterum qui nunc simili dolo ueritatem Euangelicam produnt principibus huius mundi, grauiorem perniciem adferunt, & maiore supplicio digni sunt, quam Iudas infelix sero facti pœnitens de se exegit. Post datum osculum accurrit turba militum, ut manus inijcerent in Iesum, qui non in aliud uolebant Iesum agnoscere, nisi ut caperent. Felices autem illi, qui ideo cognoscere student ser-

Hec diligenter considera.

Nota

monem Euangelicum, ut Iesum imitentur. Porrò cæteri discipuli conspicientes uim parari domino, amore suppeditante audaciam, aiunt domino: Domine an uis ut feriamus gladio? Meminerant quod de gladio emendo dixerat, sed quoniam in eo perpetuam mansuetudinem uiderant, dubitant an passurus esset eos uti gladijs. Cæterum Petrus qui cæteris uehementius amabat, quiq; præ cæteris fortia pollicitus fuerat, non expectato domini responso, gladiō petijt quendam è ministris primarij sacerdotis, qui primus tentabat manum inijcere Iesu, uidelicet domini sui sæuiciam referens, sed moderante ictum domini mansuetudine, tantum dextram illius auriculam amputauit. Felices sunt quibus amputatur auricula, quæ hactenus auscultauit impijs sacerdotibus ac legi carnali, & restituta à Christo, iam auscultat ijs quæ faciunt ad salutem æternam. Infame uulnus erat magis quam periculosum, sed tamen insanabile, quod chartilago semel desecta non coëat rursus. Iesus autem, cui nullum uulnus sanabile non est,
Dixit autē Iesus ad eos obiurgato discipulo, quod contra mansuetudinem Euangelicam, sed ueteris adhuc legis memor, gladio pugnare cœpisset, restituit Malcho suam auriculam, sic ut nullum uulneris uestigium appareret. Minimum enim peccabant milites & serui, quorum stulticia sacerdotum phariseorum & scribarum maliciæ ser-

litiæ seruiebat. In hos potius sæuiendum erat, nisi sic uisum esset deo, uictoriam Euangelicam in tolerantia sitam esse. Iesus autem ut declararet sese uolentem omnia pati, conuersus ad eos, quos impij sacerdotes & scribæ miserant, ait illis: Quid accidit, quod nunc armati gladijs ac fustibus egressi noctu ciuitatem huc accurritis, ueluti latronem uiolentum ac repugnantem expugnaturi? Quum quotidie fuerim apud uos in templo, expositus omnibus inermis, nemo manus iniecit in me. Certe eadem erat uobis tum uoluntas quæ nunc est, sed obstetit uobis eius uoluntas, cui nemo potest resistere. Nondum enim uenerat tempus, quo pati decreueram, sed hoc est tempus uestrum, tempus nocturnum, & hæc est potestas tenebrarum à deo permissa. His dictis dominus Iesus nihil reluctans, præbuit se uinciendum. Illi comprehēsum adduxerunt in domum Caiaphæ, qui tum erat sacerdotum princeps, totius Iudaici populi pessima pars. In huius atrium conuenerat concilium sacerdotum, scribarum, pharisæorum, primorum populi, reliquáque multitudo, quæ uel metu, uel affectu, uel errore horum maliciæ seruiebat. Interim discipuli metu perculsi, alius alio diffugerant. Petrus autem parum feliciter tentata pugna, nondum tamen deposita tota spe salutis, è longinquo sequebatur Iesum. Ausus est etiam per tenebras ingredi pon

di pontificis atrium, ac famulorum turbæ misceri ignotus. Quũ autem in medio atrij essent accensi carbones ob frigus nocturnum, inter considentes ministros, assidebat admixtus Petrus, *cunque illis sese calefaciebat ad prunas.* Quem *quum uidisset ancilla quædam, ita sedentem, ut facies esset obnoxia lumini; fixius intuita agnouit eum, utque se declararet domini sui similem, statim exclamauit, cæteris audientibus: & hic erat cum illo, qui captus est.* Non *hoc actum est fortuito, sed ita placuit diuinæ dispensationi, quo magis retunderetur* Petri *fiducia, qui prius tam magnifice pollicitus domino, se uel in mortem cum illo iturum, nunc ad muliercula uocem abnegarit dominum.* Petrus *enim territus hac uoce mulieris, abiecte respondit:* Mulier non noui illum. Sic *primum elapsus est* Petrus. Sed *mox recurrit periculum.* Quidam *enim è famulis rursum noscitare cœpit, & ait illi:* Et tu de numero illorum es*, quorum ducem cœpimus.* Rursus Petrus *ad hanc uocem exanimatus, ait:* Homo *non sum, adiurans se nõ nosse* Iesum. Rursus *elapsus est periurio.* Nec *interim uenit in mentem, quid prædixisset illi dominus, & quid illi promisisset ipse.* Interea Iesus *examinabatur ab impio concilio, & alapa cædebatur, contra morem* Iudiciorum*: eminus spectante* Petro*, quem exitum res esset habitura.* Sed *post horæ ferme spa-*

tium, alius quidam è famulis, cognatus eius, cui praeciderat auriculam, intuitus Petrum agnouit illum, & ait: Profecto & hic erat cum Iesu in horto. Negante Petro, adiecit: Verum esse quod dico, uel ipsius lingua declarat. Est enim Galilaeus. Ibi Petrus totus expauefactus, coepit abiurare ac deuouere seipsum, si uel intelligeret, de quo Iesu, aut de quo horto, aut de quibus Galilaeis loqueretur. Adeo sibi exciderat ille futurus ecclesiae princeps Petrus. Interea dum negat, dum abiurat, dum execratur, dum se deuouet Petrus, cantauit gallus iterum. Quod signum illi dederat dominus, ac ne sic quidem redit ad sese. Nec erat futurus errandi finis, nisi dominus per medios impios uertisset oculos ad Petrum, & intuitus illum fuisset. Petrus tactus aspectu domini sui, recordatus est sermonis, quem paulo ante dixerat dominus: priusquam hac nocte cantet gallus bis, ter me negabis. Subitoque tactus dolore uehementi, subduxit se foras, & fleuit amare. Quod fecit Petrus, idem erant facturi discipuli caeteri, si similis incidisset necessitas: sed in uno Petro Iesus docere uoluit omnes, ne quis sibi fidat, ne quis se malorum admisceat consortio. Nox erat, refrixerat in eo charitas, ad impiorum ignem sese calefaciebat: sedebat admixtus impijs, in domo Caiphae pontificis, ipse pontifex futurus, sed illi multum dissimilis: Il-

lic qua

lic quæ scelera non perpetrantur? Illic per sacerdotes, pharisæos, scribas, & seniores populi conspiratum est in necem Iesu. *Illinc emittuntur in eum satellites, illic ligatur, ceditur, uelatur, illuditur, & accusatur. Illic peierat & execratur* Petrus, *atrox crimen nisi excusaret infirmitas. Non enim peccabat destinata malicia, quemadmodum* Iudas, *sed animi consternatione. Non enim illuc uenerat, ut abnegaret, sed ut spectaret exitum iudicij, nondum satis firmus ad commoriēdum* Christo. *Nec dū enim uenerat tempus. Quotquot igitur prolapsi sunt in graue crimen, orent dominum* Iesum *ut dignetur oculos suos flectere ad sese, & protinus agnoscent, unde, quò reciderint. Subducant sese à scelerato consortio, & lachrymis mutatum animum testantibus culpam abluant. Interea nox illa tota transacta est ludibrijs in* Iesum. *Siquidem hij qui ceperant* Iesum, *illudebant ei conuicijs addentes uerbera. Quoniam autem audierant, quod populus illum uenerare-tur ut prophetam, obuelatis illius oculis, impegerunt alapas in faciem eius, dicentes: diuina, quis te percusserit, multisque alijs ludibrijs & conuicijs impia turba debacchabatur in omnis gloriæ fontem, ne quis nostrum indigne ferat, si propter* Euangelicum *sermonem contumelijs incessitur, si malis affligitur ab his, qui prophanorum pontificum, qui fucatorum pha-*

rum pharisæorum, qui stultorum principum animo seruiunt. Vt uero diluxit, iam legitimi concilij formam exhibituri, frequentes conueniunt primores sacerdotum, scribæ & principes populi, & accitum in concilium suum Iesum percontantur, uenantes aliquid ex illius dictis, quod in eo criminentur. In iudicio crimen quæritur, ac destinata morte, post circumspiciunt quo titulo mortis causa possit intendi. Aiunt itaque: si tu es ille Christus, quem iuxta prophetarum oracula expectamus, dic nobis. Iesus autem sciens illos sciscitari non ut discerent ueritatem, sed ut uenarentur calumniam, respondit illis: Si dixero uobis qui sim, non credetis mihi, quod si uos percontor ex scripturarum testimonijs, qualis sit promissus Messias, & an ea signa competant in me, non respondebitis mihi ex animo, qui nec discere cupitis quod uerum est, nec docere. Nec ideo absoluetis me, si declararo meam innocentiã. Non enim hoc agitis interrogando, quod in legitimis iudicijs fieri consueuit, ut cognita ueritate, uel absoluatis innoxium, uel damnetis nocentem, sed ut quod facere decreuistis, iusticiæ titulo facere uideamini. Non dicam igitur quod scientes scire non uultis, sed illud dicam, quod uerum esse comperietis. Filius hominis qui nunc ob infirmitatem carnis & humilitatem à uobis elatis non agnoscitur, posthac erit sublimis assidens dexter

maiestati

maiestati diuinæ. Hæc ideo dixit Iesus, ut quoniam humilem Christum, per quem seruari poterant, occidere quàm amplecti maluerunt: scirent sese conspecturos iudicem & ultorem impietatis suæ, quem seruatorem promissum, & expectatum tot seculis agnoscere noluerunt. Ea uox uisa est omnibus idonea ansa calumniandi, si modo profiteretur aperte sese filium dei, aiunt igitur: Tu ne igitur es ille filius dei, de quo meminerunt prophetarum uaticinia? Iesus ad hæc ita responsum temperat, ut neq; neget se esse quod erat, neq; illis ansam calumniandi porrigat, nec de se præbeat arrogantiæ speciem. Siquidem dominus ubiq; maluit factis declarare naturam diuinam, quàm uerbis profiteri. Itaq; respondit: uos dicitis esse me, modeste subindicans, totidem uerbis affirmari posse, quod ueluti dubium interrogabant, si quis tantum pronunciationem mutet. At illi iudicantes hanc esse satis idoneam causam, quur illū accusarent de blasphæmia, quo nullum crimen apud Iudæos capitalius, dixerūt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi audiuimus ex ore eius manifestam blasphæmiam. In hanc sententiam facile pedibus discessum est ab omnibus, qui quocunque titulo decreuerant occidere Iesum.

CAPVT

CAPVT XXIII.

REPERTA ut ipsis uisum est causa satis ido nea, supererat ut inuidiã quoque mortis ab se trãsferrẽt in alios. Visum est itaq; præsidi Pilato reũ obtrudere, ut nõ à Iudæis, sed à gẽtibus occisus uidere tur. Cõsurgit itaq; concilium omne, unà cum multitu dine, quã ad impij facinoris societatem pertraxerant, & adducũt Iesum ad Pilatũ Iudææ præsidem. Is enim illic nomine Cæsaris magistratum gerebat, quum ipse Iudæus non esset. Hic primum Iudæorum natio Mes siam suum ad ipsos missum, tradit gentibus, & ab sese ablegat. Gentes sibi commendatum amplectuntur & adorant. Iam præiudicio damnatus erat dominus in cõcilio Iudæorum, apud quos quamlibet leuis præ textus sufficiebat, nimirum magna uæsania mortem in nocentis sitientes. Apud tribunal profani iudicis, quo niam plus erat æquitatis, opus erat subornatis testi bus, qui multa & magna crimina intenderent ei, qui solus omnium uacabat omni crimine. Initium autẽ ac cusationis hoc erat. Hunc deprehendimus subuerten tem gentem nostram, eo quod uetuit tributa pendi Cæ sari, seq; prædicauit esse Meßiam regem. Hæc duo cri mina sibi uidebantur pulchre commenti, quæ maxi me commouerent præsidẽ, eo quod utrũq; pertineret ad læsam Cæsaris maiestatẽ, sic oppugnant ueritatem

Euangelicā impudētiſſimi mēdaciorū artifices. Quid enim his mendacijs impudentius. Ieſus reſponderat oſtenſo nomiſmate: Reddite Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & deo, quæ ſunt dei. Regnum à Iudæis delatum etiam fugit. Meſſiam ſe eſſe factis ipſis declararat: proinde etiam ſi prædicaſſet ſeſe Meſſiam, nō oportebat obijcere criminis loco, niſi declaraſſent in eum non cōpetere, quæ de Meſſia prophetæ prædixerant. Victoriæ ſpes erat in multitudine cōiurata, et in ſolitudine rei, deniq; in iudice ut ipſi putabant impio. Pilatus quāq̄ idololatra, tamen multo æquior Iudæorum ſacerdotibus, prius crimen de non pendendo Cæſari tributo diſſimulat, uel quia ſenſit eſſe commētitium, uel quia nouum non erat hoc diſputari apud Iudæos, quum tota phariſæorum ſecta ſentiret populū deo peculiarem, non oportere pendere cenſum gentibus: de regno percontatur Ieſum, in quo nullam regni ſpeciem uidebat. Solus erat, cultus, facies, totuſq; corporis habitus modeſtiam, ac ſimplicitatem præſeferebat. Itaq; præſes auditis accuſatoribus, ſeorſum interrogauit Ieſum, an rex eſset Iudæorum. Ieſus autem reſpondit: tu dicis. Sic enim ubiq; tēperauit dominus reſpōſa ſua, ut innocentiam probaret ſuam, nec daret operam tamen ut elaberetur è iudicio, qui mori decreuerat. Rex erat Iudæorum, hoc negare non debuit, ſed aliud regni genus erat, quod ſibi patriq; uindicabat. Iuxta diuinā naturam rex erat omnium, de qua nihil ſuſpicabatur

Pilatus.

Pilatus. De regno Euangelico non intelligebat homo legis & prophetarũ ignarus, nisi quod audierat à Iudæis expectari Meßiam, regem nescio quem, cui rumori non multum tribuebat homo minime superstitiosus. Quãq̃ itaq; non intelligebat Iesu responsum, tamen nõ ignarus maliciæ Iudaicæ, & ex ipso uultu collecta Iesu modestia, prodit ad pontifices Iudæorum, & conglomeratam multitudinem. Examinaui, inquit, hominem de criminibus obiectis, nihil in eo criminis inuenio. At illi sibi conscij, quod argumentis uincere non poterant, clamorẽ intendunt, crimina criminibus, mẽdacia mendacijs cõnectentes. Imò & seditiosus est, inquiũt. Commouet populũ sua doctrina per uniuersam Iudæam, exorsus à Galilæa ad hanc usq; ciuitatem. Hoc nimirum est peculiare crimen Euãgelicæ ueritatis: commouet populum & seditionem mouet, impijs aduersus inuisam ueritatem insurgentibus. Verũ nõ hic tumultus imputãdus est Euãgelij præconibus, sed hominum insanabili maliciæ, qui ueritatem salutiferam obrui malunt, quàm morbum animi deponere. Nec enim aliter doctrina Euãgelica turbat populum, quàm pharmacũ concutit corpus. Nisi enim fiat concußio, totum intereat necesse est. Hoc crimen quum leuiter moueret Pilatum, uidebat enim rem omnẽ geri à cõiuratis primoribus, & quibusdam è populo horum maliciæ subseruientibus: studet & reum, et accusatores ad alterius cognitionem reijcere, ut si non pos

ſit Ieſum liberare, ipſe ſaltem à cauſa liberaretur: arripuit anſam ex una uocula Galilææ, cuius regionis Tetrarcha erat Herodes. Percõtatus eſt igitur an Ieſus eſſet Galilæus. Reſpõſum eſt eſſe, quod uulgo crederetur eſſe Nazarenus, nam illic nutritus fuerat & uerſatus. Vt igitur intellexit Pilatus cognitionem de reo pertinere ad Herodem, reiecit eum ad Herodem, qui tum tẽporis forte erat Hieroſolymis. Quanq̃ hæc quoq; geſta ſunt diſpenſatione conſilij diuini, ut ab omnibus tribunalibus dominus Ieſus referret teſtimonium innocentiæ ſuæ, magisq́; traduceretur pontificũ ſcribarum & primorum malicia. Herodes ubi uidit adduci Ieſum, gauiſus eſt eo ſpectaculo. Iam enim ex multo tempore habebat hominem cupiditas quædam & libido uidendi Ieſum, de quo tam multa audierat. Iamq́; ſperabat fore, ut ſe quoq; ſpectante miraculum aliquod æderet, qualia didicerat ab eo permulta geſta. Percontabatur itaq; Ieſum uarijs de rebus, cupiens aliquid ab illo prolicere, non ut redderetur melior, ſed ut ſuæ curioſitati morem gereret. Nec enim alia ſciſcitabatur à Ieſu, quàm quæ ſciſcitaturus erat à mago quopiam. Ieſus autem, qui non in hoc uenerat, ut impij principis libidini ſeruiret, ſed ut ſalutem omnium procuraret, nihil illi reſpondit: nos interim doceſ aliquando non promendum ſermonem Euangelicum, ubi conſtat indignos eſſe qui audiant. Vrgent interim pontifices & ſcribæ, & acriter accuſant eum apud

Verba dilig̃entiſſimo & pendenda examine.

Herodem

Herodem, misere metuentes ne quà reus elaberetur. Herodes autem, tametsi rex eßet impius, tamen nihil commotus est illorum criminationibus, nimirum intelligens ab inuidia proficisci quod agebatur. Sed satis habens contemnere à quo contemptus fuisset, ludibrij gratia, Iesum indutum ueste alba (Nam id regum erat & Cæsarum) remisit ad Pilatum. Hanc ignominiam tulit dominus Iesus à crasso rege, & illius armato satellitio, quo cingebatur, ne non haberent similes labra lactucas. Siquidem apud hoc hominum genus citius gloriam referet funambulus quispiam, aut præstigiator, quàm ueritatis Euangelicæ syncerus prædicator. Aut enim delectari uolunt, aut ea discere, quæ faciunt ad ipsorum tyrannidem. Sed tamen interim Herodis ciuilitas, damnabat pontificum & scribarum impietatem, & reum absoluebat, quem accusatum & obmutescentem ad obiecta crimina non damnarit. Gratum interim erat, quod Pilatus hoc honoris habuerit sibi, ut uidendi Iesu fecerit copiam. Itaque ex eo die coijt amicitia inter Herodem & Pilatum, quũ antehac inter eos fuerit simultas. Impia uero pax est quam conglutinat iniuria ueritatis Euangelicæ. Pilatus autem ubi uidet remitti reum, nec succeßiße quod conatus fuerat, ex Iudice cœpit esse patronus Iesu. Conuocatisq; pontificibus, scribis, primoribus, & populo, qui illos comitabatur, sic loquutus est ad illos: Obtulistis mihi hũc hominem,

Nota hæc omnia.

minē, uelut auertentem populum uestrū ab obedientia Cæsaris ac legum uestrarum, & ego uobis præsentibus uarijs interrogationibus sum ab eo conatus expiscari uerum, nec reperio illum ulli horum criminum obnoxium, de quibus accusatis eum. Idem accidit Herodi, qui me certius poterat his de rebus iudicare, peritus legum uestrarum, nam hac de causa, reieci cognitionem ad illius tribunal. Qui si comperisset eum nocentem, non passus fuisset elabi. Nunc quoniam comperit nullam in eo culpam esse capitalem, leui pœna contentus, illusit tantum homini, nimirum absoluens à capitis periculo, proinde præstat imitari & nos Herodis æquitatem. Pœna quapiam non capitali castigatum, dimittam hominem. Hoc agebat præses, sperās fore, ut conspecto Iesu tot ludibrijs ac flagris affecto, mitesceret Iudæorum furor. Quum nec hac uia profecisset Pilatus, sed magis irritaretur Iudæorum insania, repperit aliud commentum absoluendi Iesum. Erat apud Iudæos solēne, ut præses ob festi diei religionem, condonaret Iudæis aliquem è nocentibus, quem ipsi flagitassent. Itaque præses preueniens illorum flagitationem, proposuit illis, utrum è duobus sibi uellent condonari diei festi gratia, Iesum, an Barabbam. Is enim erat insignis & facinoribus nobilis latro, qui seditione mota in ciuitate, trucidarat quēdam è ciuibus, ob id coniectus erat in carcerē. In hūc præses quoniam sciebat esse publicum ciuitatis odiū,

ſperabat fore ut citius paterētur dimitti Ieſum de mul tis benemeritum, quàm hominem publicæ tranquil= litatis hoſtem. Sed tanta erat pontificum & his ad/ hærentium inſania, ut poſtularent ſibi cōdonari Bar/ abbam, Ieſum autem in crucem tolli, quod mortis ge/ nus ut erat grauiſſimum ob diutinum cruciatum, ita habebatur & ignominioſiſſimum. Adeo nihil crude= litatis omiſſum eſt à Iudæis. Sic uiſum eſt cōſilio diui/ no, ut Ieſus omnis gloriæ fons et autor, ad hoc ueniret contemptus, ut ſeditioſo homicida poſthaberetur, ne nos deſpōderemus animū, ſi quando ob Chriſti nomē ac doctrinam, ſpernamur ab his, qui diligūt hunc mun dum. Pilatus ubi uidit nec hac ratione quicquam pro/ fici, rurſus agreſſus eſt illos, tentans, ſi quo modo uer bis poßit illorum animos mitigare, ac Ieſum innocen/ tem liberare. Illi rurſus iritatiores facti, canunt furio/ ſam illam cantionē: crucifige, crucifige eum. Ac ne ſic quidem Pilatus ceſſit illorum clamoribus, ſed tertio conatus eſt illos compeſcere, dicens: Iudex ſum, aduer ſus innocentes nullum habeo ius, non poßum infligere mortem, in quo non inuenio crimen morte dignum, qd autem admiſit iſte morte dignum? Exquiſiui, nec ullum in eo crimen inuenio morte plectendum. Si quid eſt of fenſæ leuioris, dabitur hoc animis ueſtris, corripi= am illum ac dimittam. Sed aduerſus hanc iudicis æ= quitatem, illi pertinaciter inſtabant, non probatio= nibus, ſed inſanis uociferationibus, flagitantes, ut

dimiſſo Barabba crucifigeretur Ieſus. Quū́q; tentatis omnibus præſes uideret magis ac magis inualeſcere clamorem illorum, poſtulata aqua, ac teſtificatus innocentiam Ieſu, damnatáq; Iudæorum peruicaci malicia, pronunciat mortis ſententiam aduerſus Ieſum, non ex ſuo animo, ſed ex Iudæorum arbitrio, qui uitæ ac ſalutis autorem efflagitabant ad necem, & Barabbam ſeditioſum homicidam condonauit illis, quem Ieſu prætulerant. Ieſum autem tradidit illis, ut exequerentur in eum quæ uellent. Poſteaq̄ omne ludibrij genus in eum exercuiſſent, ad ſaturandum odium ſuum, rurſum indutum ſuis ueſtibus, quo magis agnoſceretur à populo, educunt ad ſupplicij locum, baiulantem crucem ſuam ex more. Inter eundum forte obuium habuerunt Simonem quendam Cyrenenſem uenientem è uilla ſua, huic uolenti nolenti impoſuerunt domini crucem, ut Ieſu præcedente baiularet poſt illum, non ut parcerent Ieſu, ſed ut celerius abſoluerent quod agebant. Verum diuino conſilio typus interim procuratus eſt eccleſiæ ex gentibus colligendæ, quæ Ieſu crucem amplexa eſt, & illius ueſtigijs ingreſſa. Comitabatur autem Ieſum numeroſa multitudo populi ac mulierum, quæ ſacerdotibus ac ſcribis gaudētibus plāgebant, ac lamentabātur de morte innocentis. Nihil enim aliud poterant humiles & imbelles aduerſus coniuratam magnatum impietatem. Ieſus autem qui ſuam mortem, non lugubrem, ſed glorio-

rio-

riosam esse uoluit, nec eam deplorari uoluit, sed adorari: ut quæ sponte pro salute totius mundi su=scipiebatur, compescuit illarum indecoram lamenta=tionem, quãquàm ab affectu pio proficiscentem. Filiæ, inquit, Hierusalem nolite deflere me, sed uestram ip=sorum ac filiorum uestrorum uicem deflete. Nõ enim est deflenda mors innocentis, sed illorum exitium de=plorandum est, qui pro suis sceleribus, & hic miseris cladibus afficientur, & in posterum pœnis addicen=tur æternis. Imminet enim huic regioni tam miseran=da calamitas, ut homines appellaturi sint eas mulieres beatas, quæ non genuerunt, & felices uteros, qui nul lum fœtum ædiderunt, feliciáque ubera, quæ nunq̃ la ctauerunt. Grauius enim cruciatur materna pietas in malis liberorum, quàm proprijs. Nunc exultant quasi re bene gesta, sed tunc quum uenerit ille dies ul tionis diuinæ, tanta formido malorum ingruentium corripiet animos illorum, ut montibus dicturi sint: obruite nos, & collibus, operite nos. Etenim si in ui=ridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Hoc ænig=mate dominus Iesus testabatur summam innocentiam suam, quod solus esset hominum nulla uiciorum aut cupiditatum carie uiciatus, sed omni uirtutum gene=re totus florens ac perpetuo germinans. Quod si il=lorum malicia tale exemplum ædidit in hominem un=diquaque inculpatum, quale exemplum ædi conuenit in eos, qui prauis cupiditatibus undique corrupti, non

 potue=

potuerunt ad ullam bonam frugem adduci? Hac pom*pa* Ie*ſus princeps & rex noſter ad ſuum triumphum proceſſit.* Duce*bantur autem ſimul & alij duo facinoroſi, pariter cũ eo damnati, ſed non eadem cauſa.* Pro*curatum eſt & hoc à* Iud*æis, quo magis infamem redderent* Ie*ſum apud multitudinem, quod tali ſodalitio eſſet adiunctus.* Dele*ctus eſt & locus nocentium ſupplicijs infamis ac funeſtus, cui nomen ex re Golgotha, quod hominum illic occiſorum cranijs & oſſibus albicaret.* Hic igitur crucifixus eſt Ie*ſus, inter duos latrones medius, ueluti ſocius criminis, qui ſocius eſſet ſupplicij.* Sed *quicquid* Iud*æorum malicia potuit excogitare in ignominiam domini* Ie*ſu, id ille uertit in gloriam ſuam, noſtrámque ſalutem.* Etenim *qui innocens ſponte ſe deijcit ad ſeruandos homines, hoc plus meretur gloriæ & apud deum & apud homines, quo ſemet ad maiorem ignominiam ſubmiſerit.* Sic *uiſum eſt diuinæ ſapientiæ, quo uel tam inſigni exemplo noſtram frangeret ſuperbiam, qui pro malefactis etiam laudem expetimus ab hominibus.* Ie*ſus autẽ iam ſublimis, & in eam ſpeculam ſublatus, unde eſſet omnia reuocaturus ad ſe, uolens ſummæ tolerantiæ perfectiſſimum exemplar ædere, quum innocens, quum tot modis benemeritus, tot malis, tot ignominijs, tot ludibrijs eſſet affectus, quum in cruce quoque pendentem, quæ miſerabiles facere ſolet etiam homicidas, amarulentis conuicijs inceſſerent, quæ perferre gra-*

uius

uius eßet homini, quàm perpeti mortem: adeo non ul cifcitur, adeo non regerit conuicia, ut patrem oret pro his à quibus indigna patiebatur. Pater, *inquit, ignofce illis.* Nefciunt *enim quid faciant.* Hæc *nimirum erat illa fancta precatio noftri pontificis in ara crucis, agnum pafchalem femel pro totius mundi fa/ lute immolantis.* Nec *fuit inefficax deprecatio.* Mul *ti enim ex his qui per errorem adegerunt dominum ad crucem, cognita ueritate per* Apoftolorum *præ/ dicationem, profeffi funt nomen crucifixi.* Quan/ *quàm & pharifæorum malicia non caruit omnino er rore, fed qui non liberet illos à crimine.* Poterant *e/ nim errore carere, nifi prauæ cupiditates, quibus feruiebant, obftetiffent. Sed erant inter hos quoque, qui hoc animo dominum perfequebantur, quo* Pau*lus perfequebatur ecclefiam dei.* Hic *fi confideres o/ ptime* Theophile, *fummam illam* Iefu *innocentiam, fummam in omnes beneficentiam, fummas animi do tes, quibus erat incomparabilis: rurfus ex aduer/ fo contemplere, odium, conuicia, probra, dolos, in/ fidias, criminationes, ignominias, cruciatus, mor/ tis genus, quo illum* Iudæorum *impietas affecit, & audias eum in ipfa cruce, in medijs conuicijs obfe/ crantem patrem, ne ulcifcatur, fed ignofcat tanti fce leris autoribus: nonne uehementer impudens uide/ bitur, qui quum fe* CHRISTI *difcipulum pro/ fiteatur, peccator in peccatorem uindictam molia=*

tur,

moliatur, quamuis etiam graui lacessitus iniuria? Quantum autem degenerant ab hoc exemplo Christi, qui ob leue cõuitium ferrum stringunt in uiscera proximi? Qui non concoquentes dictum aliquod contumacius in se iactum, totas urbes, tota regna funestis bellis concutiunt, totasq; nationes ad mutuam sanguinis effusionem cogunt. Nos uero *ne dimoueamus oculos nostros ab hoc exemplo, contemplemur, & imitemur regem nostrum in cruce debellantem omnem potestatem tyranni satanæ, deuincentem uniuersam huius mundi potentiam, triumphantem de omnibus potestatibus, quæ sese erigũt aduersus* Euangelicam *ueritatem, quam non oportet aliter uincere, aliter triumphare, quam sub uexillis sui principis: contemplemur pontificem nostrum, efficaci sacrificio expiantem peccata totius mundi nationum, & omnium seculorum pœnam dependentem pro omnibus, modo nos syncera fide cõplectamur, quod ille gratis offert, nostram agnoscentes iniusticiam, & illius ineffabilem erga nos bonitatem exosculantes.* Quo *temet auertis peccator infelix?* Dominus *clamat:* Pater *ignosce illis, & tu desperans tui, uel laqueum paras ut* Iudas, *uel crimina criminibus exaggeras?* Non *est quod posthac metuas* Satanæ *potentiam.* V*icit, & tibi uicit* Christus. Inuitat *è sublimi ligno, nationibus omnibus conspicuus: ipsa tria crucis cornua, procul inuitant &* Asiam, *&* Europam, *&* Africam *ad æternæ salutis consortium.*

Pendebat

Pendebat autem nudus in cruce Iesus, ne quid haberet huius mundi qui cœleste peragebat sacrificium, ipsa re docens, quàm oporteat episcopos Euangelicos affectus habere puros ab omnium rerum terrenarum cupiditate. Interea milites, qui crucifixerunt eum, quasi reuicturus non esset, missis sortibus partiti sunt inter sese uestes domini. Nam hoc erat ueluti præmium scelerati ministerij. Hoc sui spolium Iesus uoluit esse apud milites. Apud nos qui nomen illius profitemur, nihil esse uoluit sui carnale, ut iam eum spiritu diligamus. Sic & hodie uestes illius apud nos sunt, quemadmodum nobis quotidie pendet in cruce. Siquidem omnia illius nostra sunt, sed iuxta spiritum. Ad hunc igitur modum pēdentem Iesum ueluti uictum & omni spe distitutum, scommatis incessunt sacerdotes, scribæ, pharisæi, & populi primores, unà cum militibus, qui crucifixerant: exprobrantes ei, quod qū miraculis suis dictus esset subuenisse multis, nunc sibi non posset esse præsidio. Alios, inquiunt, seruauit, sit nunc sibi seruator, si modo hic est ille Christus, quem se iactauit esse: si modo hic est ille deo charus, & electus filius, quem se esse prædicauit. Hæc iactabant in eum primores audiente populo, qui solebat admirari Christi miracula, quo animos illius alienarent ab eo. Quin & in totum autoritatem illi abrogant, uelut ex ipsa re conuincentes, cum nec esse Messiam, nec filium dei quem esse se professus fuerat.

rat, si non descenderet è cruce. At non in descensu, sed in perseuerantia sita erat mundi salus. Ea plus ualuit apud Iesum, quam principum conuicia. Milites uero crassum hominum genus, & Iudaicæ religionis uel ignari, uel contemptores, illudebant Iesu, quod dictus esset sibi uindicasse regnum in Iudæos, prouocati nimirum exemplo principum Iudaicæ gentis. Et admouentes illi acetum, per ludibrium dicebant: Si tu es ille rex Iudæorum, expedi potentiam tuam, & eripe te ab isto periculo. Iesus autem inter hæc omnia præbuit absolutissimum mansuetudinis exemplum, obticescens ad omnia conuicia. Erat autem & titulus additus summæ cruci, super uerticē eius, literis Græcis, Latinis, & Hæbraicis, quo magis ab omnibus nationibus legi posset. Hic est rex Iudæorum. Id quoque ludibrij causa factum esse credebatur. Ne hæc quidem satis erant. Alter è maleficis, qui pendebat ad latus Iesu, è cruce conuicia iaciebat in eum, dicens: Si tu es ille Christus mundi seruator, serua teipsum simul & nos. Cæterum alter latronum, considerata tam admirabili Iesu mansuetudine, increpabat sceleris & supplicij socium, dicens: Tu si moriturus non uereris homines, certe deum metuere debes, qui morituro insultas, præsertim cum sis illi supplicij socius, uel hoc solum debebat te à conuicijs cohibere, etiamsi socius esset criminis. Nunc alia est illius, alia nostra conditio. Nos pro

malefa-

malefactis pœnas damus, ille innoxius moritur. Bis autem inhumanum est, & morituro maledicere, & innocenti. Hoc testimonium IESV reddidit in cruce latro, ut undequáque testata esset illius innocentia, Móxque conuersus ad Iesum, dixit: Domine memento mei, dum ueneris in regnum tuum. Mira fides latronis, qui quum uideret pendentem ac morientem in cruce, moriturus & ipse, salutem uelut à rege petit. IESVS autē qui mutus erat ac surdus ad omnia conuicia, non est surdus ac mutus cum fiducia postulanti. Illud, inquit, confirmo tibi, hodie mecum futurus es in paradiso: nimirum requiem ac refocillationem pollicēs, mox à peracto supplicio. Quā felix est semper adiungi IESV, qui nusquàm non seruat, si modo adsit Euangelica fiducia. Iam erat hora diei fermè sexta circiter meridiem. Ab hac hora qua maxime solet feruere sol, tenebræ subito obortæ sunt, per totam illam regionem Hierosolymitanam, usque ad horam nonam. Sol enim detestans tantam hominum impietatem, obduxit faciem suam eo morituro, qui lux erat totius mundi: terra concussa est, saxa dissilierunt, nulla naturæ parte non inhorrescente ad tam immane facinus. Quin & uelum templi, quod separabat sanctum sanctorum à reliqua templi parte, nullo mouente dissectum est in duas partes, palàm declarans iam cessaturas Iudæorum umbras

rum umbras ac ceremonias, posteaquàm peractum esset hoc sacrificium, quod unum sufficiebat ad mundationem omnium seculorum. Iesus autem ubi cum ingenti clamore dixisset: pater in manus tuas commendo spiritum meum, efflauit animam, ut omnibus palam esset illum non defecisse, quemadmodum alij solent paulatim exhausto corporis uigore, sed mox à ualido clamore, ac uerbis articulatè pronunciatis, ueluti sponte deposuisse uitam. Animaduertit hoc Centurio, qui in hoc adstabat cruci, ne quis uiuos tolleret è ligno. Ab hoc quoque tulit innocentiæ testimonium Iesus. Glorificauit enim deum, qui tantam uirtutem in eo declarasset, & ait: uere iustus erat hic homo, uidelicet Iudæorum iniustitiam palàm condemnans. Quisquis enim innocentem pronunciat qui cōdemnatus est, is nocentem facit qui damnauit. Reliqua multitudo tota eorum, qui ex more uenerant ad supplicij spectaculum (plures autem attraxerat Iesu uel studium, uel odium) uisis his quæ contigerant reuertebantur, percutientes pectora sua: partim præ dolore, quod homo tam innocens ac beneficus tam indigna passus esset, partim metu uindictæ diuinæ, quam sibi male conscij, ex ostentis conspectis suspicabantur imminere. Quem enim in uita uiderant humilem & aspernabilem, eū in morte uiderunt potētem, adeo ut omnia rerum elementa sese concuterent. Hic illud rursus animaduerte Theophile, semper in gentibus

quędā animad.

tibus plus inueniri bonæ mentis, quàm in Iudæis, qui sibi præ cæteris pietatis ac sanctimoniæ laudem uindicabant. Centurio glorificat deum: Iudæi tantum metuunt uindictam prodigijs territi, qui tot beneficijs uinci non poterant. Porrò qui cognatione contingebant Iesum, aut qui familiares illi fuerant in uita, cõsistebant eminus spectatores eorum quæ gerebantur, præ metu non audentes propius accedere. Inter hos erant & mulieres, quæ studio ministrandi illi ac discipulis illius, sequutæ fuerant illum à Galilæa, testes ac spectatrices eorum quæ gerebantur, quæ iam omni spe destitutæ, nihil aliud quàm mœrebant. Multis igitur argumentis cognita certa domini morte, ne quis causari posset, aut hominem uerum non fuisse, aut non fuisse uere mortuum: ecce offertur per quem officium sepulturæ dominicæ peragatur, quam Iesus uoluit esse mundam & honorificam. Vita fuerat mitis & humilis, mors efficax: sepultura magnifica, resurrectio gloriosa. Commodum igitur id temporis offert sese quidam nomine Ioseph, oriundus è ciuitate Iudææ Arimathia, uir bonus ac iustus, ex eorũ numero qui expectabant regnum dei. Hic tametsi esset ex primoribus populi, (erat enĩ nobilis Decurio,) tamen nunquàm consenserat consilijs ac factis sacerdotum scribarum ac primatum populi, licet ob potentiam eorum, qui Iesum oderant, non auderet profite-

ma) uersio-ne non par-ua digna.

ri studium animi sui. Nondum enim datum erat robur illud per spiritum sanctum, ut contemptis omnibus, Iesu nomen profiteri possent. Cæteris itaq; discipulis metu territis, solus Ioseph una cum Nicodemo audet officiũ sepulturæ sibi sumere: siue quia à morte cre scit in bonos uiros studium, siue quia iudicabat inuidiam Iudæorum iam esse morte saturatam. Proinde adit Pilatum, cui ob nobilitatem notus erat, & ab eo petijt corpus Iesu. Pilatus nõ prius donauit, quàm ex Centurione compertum haberet, iam esse mortuum. Accepit corpus & de cruce depositum, deinde unguẽtis oblitum, inuoluit sindone, nihil interim sperans de resurrectione, de qua Iesus paucis modo discipulis suis significarat: sed ita ut tum meminissent magis ꝙ crederent. Quoniam autem Iesum existimabant uirum bonum fuisse, præterq; meritum occisum, memoriam illius uolebant magnifica sepultura honorare. Itaq; reposuerunt cadauer in monumento, quod in horto uicino erat excisum è solido lapide nouum, in quo nullus adhuc sepultus fuerat. Hæc quum id temporis casu geri uiderentur, tamen diuino consilio gesta sunt omnia, ne Iudæi causari possent, sepulchro perfosso, sublatum aut permutatum corpus. Dũ hæc aguntur, erat dies parasceues, quod eo die præpararent, quæ ad celebrandum sabbatum erant necessaria, ne qua re uiolare cogerentur ocium sabbati. Mulieres autem quæ procul spectarant Iesum in cruce, sequũtur

ce, sequũtur

ce, sequuntur eundem ad sepulturam, ne nescirent ubi esset reconditum corpus Iesu, & quo loco, quoue apparatu positum, ut agnoscerent reuersæ. His rebus diligenter inspectis, domum redeunt, & apparant aromata & unguenta quo condiant corpus domini, tametsi iam utcunq; per Nicodemum fuerat oblitum Myrrha. Sed mulierum pietas aliquid preciosius uolebat adiungere defuncto. Dominus autem ideo passus fuerat sibi infundi alabastrum unguenti preciosi, quod harum unguenta non esset expectaturus, quarum pia sedulitas tamen profuit ad confirmandam resurrectionis fidem. Dum enim quærunt unguendum mortuum, comperiunt uiuum. Post solis autem occasum usq; ad uesperam diei sequentis, conquieuerant iuxta legis præscriptum, quod sabbato ne fas erat operari. Rursus à solis occasu perficiunt quod cœperant in apparandis unguentis & aromatibus. Eodem tempore dominus suum sabbatum peragit cõquiescens in sepulchro, peracto iam opere salutis in die parasceues, ut intelligeremus per eundem esse restitutum genus humanum, per quem fuerat cõditum. Mundi fabricam absoluit die sexto, septimo requieuit ab opere. Idem mundi redemptionem peragit die sexto, qui est parasceues, & in monumento requieuit ab opere, iuxta corpus humanum, donec illucesceret dies octauus, quem Iudæi nesciunt, Christiani adorant. Is est dies immortalitatis, quum iam

non sese uicissim excipiet requies & lassitudo, opus & ociū, sed erit laeticia sempiterna: neq; nox diē, dies noctē, uicissim excipiet, sed perpetua lux lucebit piorum oculis.

CAPVT XXIIII.

QVOD *ab opere cessarunt mulierculae, datū est sabbati religioni. Caeterū simulatq; licebat ad opus redire, statim ab occasu solis in opere pio, sed superuacaneo uigilabat mulierum sedulitas. Nam eo die qui primus est à sabbato, hoc est octauo à toto peracto sabbato, admodū diluculo properant ad monumentum, deferentes secum quae parauerant aromata, nimirum ut hunc supremum honorem impenderent ei, quem unum dilexerant, quum tamen non sperarent resurrecturum. Os autem monumenti occlusum erat ingenti saxo, quod uix à multis uiris amoueri poterat. Additum erat signaculum: id curatum est à pharisaeis & scribis, ne quis clam suffurari posset corpus exanime, & uanum spergere rumorem eum reuixisse, qui nusquàm inueniretur. Additi sunt & custodes ex cohorte praesidis. Mulieres autem dū anxie circūspiciūt, quomodo posset amoueri saxum: subito uident sublatum, & aditum monumenti patere. Ausae sunt ingredi, pietas addiderat audaciam sexui. Ingressae non inueniunt corpus domini Iesu. Ea res quum uehementer consternasset illarum animos, quod*

quod repente amoto lapide spem bonam concepe-rant: rursus demirabantur, quomodo sepulchrum potuit esse uacuum, quod modo uiderant clausum & obsignatum: derepente astant eis duo angeli specie iuuenili, facie læta blandaq́;, ueste fulguris in modum relucente. Hæc ipsa species angelorum, resurre ctionis triũphum præseferebat. Porrò quum mulieres nouo spectaculo expauefactæ, uultum & oculos deflecterent in terram, non audentes contra tueri maiestatem uisionis humana natura sublimioris, illi placido blandoq́; alloquio subleuant attonitarum animos. Quid, inquiunt, ô mulieres quæritis eum qui uiuit, in sepulchris mortuorum? Hic quidem conditus erat, quum esset mortuus. Nunc quoniam reuixit non est in sepulchro, ubi quiescunt mortui, sed resurrexit & uiuus inter uiuos ambulat. Prædixerat se moriturum, prædixerat & tempus & genus mortis, sed idẽ prædixerat se tertio die reuicturum. Mortuum esse creditis quia uidistis, credite & reuixisse. Non enim hic fefellerit uos, qui in altero uera prædixit. An mœror, & animi perturbatio uobis omnium, quæ prædixit ille induxit obliuionem? Redeat uobis in memoriam, quàm nihil horum quæ gesta sunt non prædixerit uobis, quum adhuc esset in Galilæa. Prædixit enim sic esse definitum consilio patris, ut ad salutem humani generis, filius hominis traderetur in manus peccatorum, ut accusaretur, cederetur, ac ludibrijs

omnibus exponeretur, deniq; in crucem sublatus occideretur, sed idem reuiuisceret tertio die à morte. Agnoscite tempus. Sub uesperam parasceues depositus est de cruce, & in monumento hoc conditus. Is primus à morte dies supputatur. Sabbatum totum conquieuit in sepulchro. Nunc tertij diei diluculum est, quem ille simul exoriens ab inferis toti mundo lætum ac faustum esse uoluit. His dictis euanuerunt ab oculis angeli. Mulieres autem ex admonitu angelico reducunt in memoriam uerba domini Iesu, quibus & mortem & resurrectionem discipulis suis prædixerat: itaq; relicto monumento, properant ad undecim apostolos, caterosq; discipulos, qui ob metum Iudæorum sparsim collecti latitabant, obliti & ipsi ferè omnium, quæ dixerat Iesus, ac propemodum desperantes, eisq; nunciant quæ uidissent, quæq; audissent ab angelis. Prima mulier à serpente decepta uirū pellexit ad culpam. Piæ mulieres edoctæ ab angelis, uiros inuitant ad credulitatem. Itaq; ne sexus ob transfusam in uiros mortem perpetuo male audiret, unde mortis occasio primum prodierat, inde proficiscitur & uitæ redditæ lætissimus nuncius. Porrò mulieres quæ hæc annūciabant apostolis, erant Maria Magdalene, soror Lazari, Ioanna uxor Chuse, procuratoris Herodis. Maria Iacobi minoris mater, quæ & soror dicta est Mariæ matris domini, aliæq; nonnullæ quæ cum his solitæ sunt comitari Iesum. Cæterum ob

rem

rem incredibilem quam nunciabant, sexus infirmior non inuenit fidem apud apostolos, quos ideo dominus passus est esse tardiores ad credendum, ut pluribus argumentis confirmaretur resurrectionis dominicæ fides. Itaque quod illæ narrabant de subito conspectis angelis, de repente sublato saxo ab ore sepulchri, uisum est apostolis ac discipulis muliebre deliramentum, quod is sexus ob mentis imbecillitatem imaginatione uitiata credat se nonunquam uidere, quod non uidet, & audire quod non audit. Quanquam autem non crederent esse uerum, quod narrabant mulieres, tamen eo profecit illarum asseueratio, ut Petrus surgens procurreret ad monumentum, & immisso capite prospiciens non repperit corpus, sed uidet linteamina, quibus obuolutum fuerat corpus Iesu seposita. Ac ne sic quidem credidit reuixisse dominum, tam profunda cœperat illum obliuio eorum, quæ dixerat Iesus: sed abijt à monumento secum admirans quid accidisset, dubitans num quis corpus sustulisset è monumento, uariaq; cogitans, à quibus quóue consilio id factum fuisset, quod corpore sublato uideret relicta linteamina, ueluti per ociũ detracta corpori, quæ sine negocio non poterant auelli, eaq; non temere disiecta, sed commode in suum reposita locũ, semoto ab his sudario, quo tectum fuerat caput Iesu. Accidit autem eodem die, ut duo ex discipulis, quibus per mulieres nũciatum erat, de sepulchro uacuo, quã- Et ecce duo

quàm illarum orationi non est habita fides, relicta Hierosolyma proficiscerētur in ciuitatem, cui nomē Emaus. Abest autem ab Hierosolymis spatio stadiorum sexaginta. Atq; inter eūdum uarios miscent sermones, ita ut fit, præsertim ubi q̄d mœroris est in animo. Erant enim morte domini uehementer perturbati, iamq; propemodum animū desponderant, ac spem abiecerant. Tota autem confabulatio erat de Iesu, deq; rebus omnibus quæ uiderant, quæq; audierant superioribus diebus. Amauerant enim illum, ut uirum insignem ac beneficum: & quanquàm magnifica illa spes de restituendo regno Israelitico propemodū exciderat animo, tamē iuuabat etianum defuncti memoriam mutua confabulatione refricare. Cōfusis enī illorum animis, ueluti somnus quidam obrepserat, ut tanq̄ per somnum amarent, cuius obliuisci non poterant. Tandem illis multa inter ipsos de Iesu cōmentantibus, & ultro citroq; disserentibus, ecce lupus, quod dici solet, in fabula. Iesus enim qui promiserat sese futurum in medio, ubicunq; duos comperisset de se colloquentes, etiam iuxta corporis præsentiam tū exhibuit, quod iuxta spiritum, nunquàm facere desinit. Tanquàm uiator adiunxit se illis, & itineris socium præbuit, sed ignota specie, non quod non haberet idem corpus, quod habuerat ante mortē, sed quod ita uolente Iesu, impeditus sit illorum obtutus, ne quē cernebant, agnoscerent. Felix sodalitium, quoties duo

nihil

nihil aliud confabulantur, nihil aliud disquirũt, quàm de Iesu. Felices, quibus se socium Iesus dignatur adiungere. Quemadmodum autem adesse gaudet de se cõfabulantibus dominus Iesus, ita satanas adesse gaudet his, qui miscent confabulationes bonorum morũ corruptrices, de libidine, de fraude, de uindicta, de superbia, de quæstu, de infamia proximi. Quoniam aũt sic flagrabant amore Iesu, ut de promissis illius per humanam infirmitatem dubitarent, dominus illudens ad tempus illorum oculis, expiscatur quid sentirent de ipso, non quod illum quicquàm lateret, sed ut ad nostræ fidei confirmationem mederetur illorum incredulitati. Ait itaq;: qui nã sunt isti sermones, quos inter eundum inter uos confertis, uultu interim tristitiam ac mœrorem animi significante? Solet enim & hoc lenire mœrorem, si cõtingat in cuius sinum quod dolet effundamus. Habet autem illud humanus affectus, ut quod cuiq; ualde cordi est, putet nemini ignotum esse, & nemini non esse curæ. Ex hoc affectu respondet unus è discipulis cui nomen Cleopas. Res omnibus est notissima, quicunq; uersantur Hierosolymis, ex ea ciuitate quum tu quoq; uenias quemadmodum & nos, qui fieri potest, ut tu solus ueluti nouus hospes hæc ignores hisce diebus illic acta, quæ nullus hominum ignorat? Tum Iesus, quasi discere cupiens, quum docturus uenisset, respondit: Quæ nam sunt ista? Illi simpliciter uelut hospiti, & rerum ge

gestarum ignaro summam negocij exponunt: inge/ nue profitentes, quàm nihil adhuc sentirent de Iesu dignum ipsius dignitate, quãq; de resurrectione spem penè omnem abiecissent. De Iesu, *inquiunt,* Nazare/ *no commentabamur, qui fuit uir eximius, ac prophe ta potens & dictis & factis: non solum apud deum, cui erat charissimus, uerum etiam apud uniuersum populum, apud quem sibi miraculis doctrinaq; ac be neficijs suis summam comparauerat autoritatem.* Hunc *primarij sacerdotes, populiq; nostri primores apud præsidem reum capitis peregerunt, & in cru/ cẽ deniq; adegerunt.* Nos *autem mirificam quandam spem de illo cõceperamus, quod is esset redẽpturus po pulũ Israeliticũ, persuasi hũc esse* Messiam, *à prophe tis olim promissum.* Sed *mors certa & ignominiosa nobis hanc spem ademit.* Quin *erat & spes nonnulla iniecta, futurũ, ut reuiuisceret post triduũ, sed postea quã dãnatus est, crucifixus et sepultus, hic hodie dies illuxit tertius, ex quo hæc cõtigerunt, neq; quicq̃ af/ fulget certioris spei, nisi quod mulieres quædã è soda litio discipulorũ illius, nos nouo et inaudito nũcio ma gis etiã attonitos reddiderũt, quæ ante solis exortum profectæ ad monumẽtũ negãt se inueniſſe corpus, ad dẽtes sibi apparuisse angelos, qui dicerẽt illũ uiuere.* Harũ *narrationi quũ nemo fidẽ haberet, quidã è no/ stris abierũt ad monumẽtũ, periculũ facturi, nunqd ha beret ueri mulierculatũ narratio.* Et *de monumento*

compererunt

compererunt ita rem habere, quemadmodũ mulieres narrarant. Repererunt enim apertum ac uacuũ, linteamina reliquasq; cadaueris exuuias in monumento repositas. Cæterum ipsum nusq̃ inuenerũt. Quũ hac narratione discipuli simpliciter declarassent quàm uacillarent animo, quàm exigua spe essent de promissis domini: tum Iesus nondum quidem patitur agnosci sese, sed ueluti doctior quispiam Iesu discipulus obiurgat illorũ tarditatẽ, & castigat incredulitatem. O parũ, inquit, dociles ad intelligẽdas scripturas, & corde difficili tardoq; ad credendũ tot prophetarũ oraculis, quæ de Iesu prodiderunt. Quur ista uobis nunc noua uidẽtur, posteaquàm gesta sunt, quũ hæc omnia tot retro seculis gerẽda prædixerint prophetarũ uaticinia? Quur nõ illorũ prædicta, cũ his quæ gesta sunt confertis? Nónne docent hoc afflatu cœlesti proditæ scripturæ, sic fuisse uisum cõsilio diuino, ut Christus hæc omnia pateretur, quæ passus est, & sic noua ratione per mortem repararet uitam, per crucem assereret regnũ, per ignominiam intraret in suam gloriã? Habet hic mundus suam gloriam, nec ueram, nec perpetuam. Eam qui parant, parant inanibus stẽmatis, titulis, opibus, munificẽtia, fastu, strepitu uitæ, nõnunq̃ & extorquẽt ab inuitis. Christus autem gloriã suam, quam habuit ante mũdũ cõditũ; longe diuersis rationibus assereret sibi apud hoĩes, quo cunctis mortalibus ostendat qua uia sit grassandũ ad uerã, nec unq̃ inter In gloriam suam.

morituram

morituram gloriam. Hac de re quum tam multa docuerit Moses, quum tam multa prædixerint prophetæ, uos adhuc adeo crassæ mentis estis, ut Messiam ducem expectetis curribus, equis, Elephantis, ferratis copijs, balistis, catapultis, testudinibus, onagris, incendijs, cæde, sanguine, sibi regnum mundanum occupantem? An nondum sentitis scripturam esse spiritualem, ac Messiæ potentiam non constare præsidijs, quibus huius mundi principes sibi regnum uel asserunt uel dilatant, sed uirtute cœlesti? Quin potius excutitis scripturas, quæ iam olim de Christo multa prædixerunt, easq́; confertis cum his, quæ Christus ipse de se prædixit discipulis suis, quæq; ut prædixerat euenerunt? Ita fiet ut nec in his quæ acciderunt quicquàm uideatur nouum, & de his quæ promisit in posterum, non sit quod diffidatis. Quum hac obiurgatiuncula dominus reddidisset eos attentiores, enarrauit illis scripturas omnes, quæ palàm prædixerunt hoc futurum in Christo, quod iam euenerat: ostendēs tantum esse uaticiniorum, figurarum & euentorum concentum, ut eximiæ cuiusdam tarditatis sit, ea non animaduertere, aut insignis diffidentiæ non credere. Exorsus est autem sermonem suum à Mose & prophetis: post hæc ex omnibus diuinæ scripturæ uoluminibus aliquid decerpens, quod fidem astrueret ijs, quæ acciderant, ac fidem præstrueret ijs, quæ post essent euentura. Atq; hæc omnia inter sese sic cōtulit, ut res

esset dilucida. Felices illi, qui meruerunt cœlestem doctorem audire enarrantem ea, quæ prius per prophetas ipsius afflatos spiritu prodiderat. Nos quoniam omnia non possumus, quædam ex illa felici confabulatione decerpta referemus. Quæ utinam uel nunc audiant Iudæi, desinantq; Messiam alium expectare, sed hunc qui seruator ac redēptor unicus datus est mūdo, pijs studijs amplectātur, et salui fiāt, fiāt liberi, si nō à Cæsaris imperio, certe quod est felicius à diaboli tyrannide: regnumq; consequantur cum suo duce, non huius mundi, quod caducum est, sed cœleste, quod finem nescit. Mosen, inquit, Iudæi, tantum non ut deum quendam uenerantur, quod is populum Israelitcum eduxerit ex Aegypto, & in deserto legē prodiderit, cuius obseruatione salutem assequerentur, & peruenirent in terram melle & lacte manantem. Atqui iste Moses, quid aliud fuit quàm umbra quædam uenturi Christi? Nec enim ille fuit filius dei, sed seruus: nec ille uere liberauit populū, quū post seruierint regi Babylonis. Nec ipse prorsus omni peccato caruit. Ac ne terram quidē ad quam dux erat populo ingressus est. Etsi ingressus fuisset, nihil erat magni, quum in eadē terra etiam hodie habitent idololatræ. Hæc omnia iuxta carnem intellecta, nihil habent magni. Sed Christus est uerus ille Moses, qui propria uirtute, nō Hebræos modo, uerum etiam uniuersas nationes sibi fidentes liberat à uindicta dei, liberat à tyrannide diaboli, libe- A Mose.

boli, libe-

boli, liberat à tenebris errorum, liberat à turpi serui-tute peccatorum, & sanguine suo purgatos educit in libertatem spiritus, perpetuus & dux & comes, do-nec per omnia huius uitæ discrimina perducat in ter-ram illam cœlestem, omni genere felicitatis exube-rantem. Qui legem tulit spiritualem & Euangelicã, quæ non ceremonijs ac pecudum uictimis corpora-lem iusticiam traderet, sed per fidem & charitatem, ueram ac perfectam conferret iusticiam. Atq; hunc exoriturum Moses ipse prædixit. Sic enim ille loqui-tur in Deuteronomio: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dominus deus tuus, ipsum audies. Ac mox dominus Mosi pro-missum confirmat, dicẽs: Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam uerba mea in ore eius, loqueturq; ad eos oĩa, quæ præcepe-ro illi. Habetis uaticiniũ Mosi, nũc conferte rem. Nul-lus exortus est post Mosen, qui ullo pacto æquauerit illũ autoritate, præter solũ Iesum Christũ, qui Mosen sic retulit, ut modis omnibus superarit. Fuit autor no-ui testamenti, sed æterni. Id consecrauit non sanguine uituli, sed sanguine proprio. Fuit autor nouæ legis, sed quæ perfectam salutem adferat. Moses minister fuit, hic filius è cœlo descendit, eaq; docuit, quæ uidit apud patrem, perpetuam habens in se potestatẽ faciẽ-di, quicquid uelit. Moses in monte cum deo colloqu-tus est in nube. Christus nunquàm recessit à luce pa-tris.

tris. Moses umbras rerũ tradidit, Christus ueritatem. Moses sic intercessit pro peccatis populi, ut ipse pro suis quoq; cõmissus egeret intercessore. Christus immunis ab omni peccato, seculorum omniũ peccata expiauit. Moses ieiunauit quadraginta diebus, fecit idem Christus, ut uel hoc indicio agnosceretis alterum Mosen. Moses è monte tulit legẽ, Christus in monte docuit legis absolutionẽ, nouas illas & inauditas beatitudines pronũcians. Docuit frequẽter & in tẽplo, quod situm est in mõte Sion, uidelicet iuxta prophetiã Esaiæ, quæ dicit: de Sion exibit lex, et sermo domini de Hierusalẽ. Sed quũ ferretur Mosaica lex, oĩa terroribus cõplebãtur, ob retũdendã populi duriciẽ. Christus uenit placidus, et amabilis potius q̃ terribilis: ratiõe coarguẽs, beneficijs prouocãs, mãsuetudine alliciẽs, nulli nõ obuius atq; expositus ad salutẽ cõferẽdã, tolerãtia uincẽs. Et talẽ promiserãt prophetarũ oracula. Legistis enĩ quid scripserit Esaias: Dedi spiritũ meũ super eũ, iudiciũ in gẽtibus proferet. Nõ clamabit neq; accipiet pſonã, nec audietur uox eius foris. Calamũ quassatũ nõ cõteret, & linũ fumigãs nõ extinguet. In ueritate educet iudiciũ, nõ erit tristis, neq; turbulẽtus, donec ponat in terra iudicium, & legẽ eius insulæ expectabũt. Rursus idẽ alio quodã loco sic facit loquentẽ Messiam: Spũs domini super me, eo quod unxit me, ad annunciandũ mansuetis misit me, ut mederer cõtritis corde, & prædicarẽ captiuis indulgentiã, & clausis

Esaiæ. 2.

Esaiæ. 42.

apertionem,

apertionem, & prædicarem annum placabilem domino, & diem ultionis deo nostro, & consolarer omnes lugentes, & ponerem fortitudinem lugentibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Audistis qualem promiserit eum prophetia: nunc reputate cum animis uestris, an non talis aduenerit. Quem sexum, quam ætatem, quam conditionem ille submouit à sua beneficentia? Non pueros, non mulieres, non publicanos, non peccatores, non meretrices. Quod morbi genus abominatus est? Nō leprosos: non dæmoniacos, non obnoxios profluuio sanguinis, non paralyticos. Quid mansuetius ea uoce, quam ex ipso audistis: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos: iugum enī meū suaue, & onus meum leue. Discite à me quod mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris? Quæ mater unquàm sic amauit, sic tulit, sic fouit filios suos, ut ille discipulos? Ad hæc Mosi lex, nec erat data populis omnibus, nec seculis oībus. Christi lex, ut est omnibus gentibus prodita, ita nullis seculis mutabitur usq; ad finē mundi. Considerate & hic quàm sibi consentiant omnia. Primum quàm dilucide præcinuerit uobis Hieremias cessaturam circūcisionem corporis, una cum uictimis sabbatismis, obseruationibus dierum, discriminibus escarum, ieiuuijs, uotis, cæterisq; ceremonijs, ad tempus in hoc datis, ut crassis

Lex noua.

Hieremiæ quarto.

Iudæis

Iudæis essent figuræ rerum spiritualium. Nouate, *inquit, uobis nouale, & nolite serere super spinas, circumcidimini domino, & auferte præputia cordiũ uestrorum uiri Iuda & habitatores* Hierusalẽ. Rursus *alio quodam in loco dicit idem* Propheta: *Ecce dies ueniẽt dicit dominus, & feriam domui* Israel & *domui* Iuda *fœdus nouum*. Non *secundum pactum, quod pepigi cum patribus ueſtris*. Mox *adijcit manifestum discrimen, inter legem illam asperam & importabilem, quæ merito fuit inscripta saxis, sua duricie duriciem cordis* Iudaici *repræsentantibus, & inter legem* Euangelicam, *qua per fidem gratis offertur innocentia*. Hoc, *inquit, erit pactum, quod feriã cum domo* Israël: *Post dies illos, dicit dominus, dabo legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorũ scribam eam*. Mox *docet & legis umbras cessaturas prodita ueritatis luce:* Et *non docebit ultra uir proximum suum, & uir fratrem suum, dicens: cognosce dominum*. Omnes *enim cognoscent me, à minimo eorum usq; ad maximum, ait dominus, quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non recordabor amplius*. An *non meministis* Christum *bis cõsentanea loquentem ac facientem, cum adhuc uiueret?* Nõne *palàm uetustæ legis finem denũciauit, cum diceret: lex & prophetæ, usq; ad* Ioannem? Iudæi Hierosolymis *adorabant*. Sed *quid dicebat mulieri Samaritanæ?* Veniet *tempus, & nunc adest, cũ nec* Hierosolymis

rosolymis, nec in hoc monte adorabunt patrem, sed in spiritu adorabunt eum. Nónne tacite legem abrogare cœpit, quum sabbatis sanaret, frustra reclamãtibus pharisæis quum discipulos sabbato uellẽtes spicas tueretur aduersus illorum calumniam quũ ijsdẽ aduersus pharisæorum calumniam, quod non ieiunarent patrocinaretur? Sed multo magis quũ absq; ceremonijs leprosum sanaret, & quod lex uetat, de lepra damnatum à sacerdotibus contingeret, quũ paralytico, quum peccatrici, quæ irrupit in cõuiuium, cæterisq; nonnullis, absq; legis remedio peccata condonauit? Lex enim iusserat holocaustomata offerri pro peccatis, certisq; uictimis ac muneribus expiari culpam admissam. At Christus nouator uetustæ legis pro holocausto supposuit charitatem. Dimissa sunt, inquit, ei peccata multa, quoniam dilexit multũ. Supposuit pro uictima fiduciam. Cõfide inquiens fili, remittũtur tibi peccata tua. Quin & manifestius etiã quodam tempore discreuit uobis utriusq; legis discrimen: interdicens diuortium, quod Mosi lex concesserat: prohibẽs iurare, quod nõ ꝓhibuerat lex prior: iubens etiam inimicos diligere, quum uetus lex permitteret & odisse & ulcisci inimicum. Nõne semel totam autoritatẽ abrogauit sacerdotibus, scribis & pharisæis, q crassam legẽ adhuc mordicus tenerẽt? Sinite, inqt illos, cæci sunt, duces cæcorũ. An nõ & hoc prædixerãt prophetæ, carnalia cessura spiritualibus?

Non

Nõ recordamini quid scripserit propheta Daniel: ut cõsummetur, inquit, præuaricatio, & finẽ accipiat peccatũ, & deleatur iniqtas, & adducatur iusticia sempiterna, & impleatur uisio & pphetia, & ungatur sãctus sanctorũ. Quũ auditis cõsummari pphetias, nimirũ intelligitis iã nõ oportere expectari quæ peracta sunt: quũ auditis iusticiã sempiternã, intelligitis iusticiã legis tẽporariã abrogatã. Quũ auditis ungendũ Messiã, qui sanctus est sanctorũ, solus sãctificans uniuersa, uidelicet intelligitis cessaturã corporalem unctionẽ, ac legale sacerdotiũ cũ suis uictimis antiquandũ. Iesus enim nũq̃ unctus fuit sacro illo unguento, qđ lex religiose docuit cõficere, mortẽ minitans ijs, qui eã confectionẽ fuissent imitati, aut in prophanos usus accommodassent. Nec enim quicq̃ ad rẽ sacerdotũ facit unctio corporis, nisi qđ signũ erat unctionis spiritualis, qua unctus est Christus. Quẽadmodũ modo retuli ex prophetia: Spũs domini super me, eo quod unxerit me. Cui cõcinit psalmographus, de Meßia loquẽs: Propterea unxit te de⁹, deus tuus oleo lætitiæ, præ cõsortib⁹ tuis. Quod pphetà pmisit, uidistis peractũ, quũ Iesus baptizaretur in Iordane. Spũs enim uisibili specie descẽdit in illi⁹ uerticẽ, & uox patris audita est, q filiũ unxerat oleo lætitiæ, supra prophetas ac patriarchas, imò supra mortales oẽs, q uel fuerũt unq̃, uel sũt, uel futuri sũt. Hæc unctio cœlestis ac spũalis finẽ imposuit sacerdotio Mosaico, qđ mox

Daniël dilucide subijcit: Et in dimidio, inquit, hebdomadis deficiet hostia & sacrificium. Nec aliud sibi uoluit deus loquens per Esaiam, ueluti fastidiens illorum corporales uictimas: Quo mihi multitudinē uictimarum uestrarum, dicit dominus? Plenus sum. Holocausta arietū, & adipem pinguium, & sanguinem uitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Iam Daniël nónne palàm prędixit subuersionem urbis Hierosolymæ cum suo templo? Nónne idem suis discipulis uaticinatus est Christus, lachrymis obortis deplorans ciuitatis ac gentis calamitatem? Iam enim pigebat deum, qui spiritus est, inhabitare templum manibus hominum extructum: non delectabatur uictimis pecudum. Aliam ciuitatem desiderabat, cui uere competeret illud nomen, Hierusalem: aliud templum ipso dignum, ab ipso conditum, ipsius spiritu cōsecratum: alias uictimas, aliam gentem animo circumcisam, in quam uere congrueret nomen Israëlis. Nihil autem perpetuū, quod est uisibile corporeis oculis. Quæ nō uidentur æterna sunt, & ob hoc digna deo, qui est ipsa æternitas. Sed tamen hæ rerum uisibilium umbræ datæ sunt ad tēpus rudi crassoq; populo, ut aliquādo per hæc rudimenta proficerēt ad ea quæ sunt animi. Cæterum qui uetustæ legis fastidiebat & ciuitatem & templum & gentem & uictimas, qualia post optaret, satis euidenter declarat apud prophetas. An non legistis quod scripsit Esaias de spirituali Hierosolyma

ſolymaᵃ Poſt hæc, inquit, uocaberis ciuitas iuſti urbs fidelis. Sion in iudicio redimetur, & reducent eam in iuſticia. Auditis nouam ſtructuram ciuitatis, quæ eſt eccleſia, è uiuis lapidibus cōſtructa, cuius angularis lapis, & cuius fundamentum eſt ipſe Chriſtus. Lapidem hunc deſignauit prophetia pſalmi myſtici: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & audiſtis ipſum Chriſtum, huius ſcripturæ teſtimonium obijcientem Phariſæis, qui conabantur reijcere lapidem quē deus elegerat. Huius meminit & alius propheta: Ponam in fundamentis Sion lapidē, lapidē probatū, angularē precioſum, in fundamēto fundatū. Et huic prophetiæ nonne cōcinebat oratio Chriſti, quum uiueret, quum proponeret parabolam de domo ſuperſtructa ſolidæ petræ, quam nullus uentorum aut fluctuum impetus potuit loco conuellere, nimirum ſe fundamentum deſignans eccleſiæ, aduerſus quē nec portæ inferi præualent, quemadmodū aliquando Petro diſcipulo ſuo pollicebatur. Solomon ædificauit templum Hieroſolymis iuxta præſcriptum Moſi. Sed quemadmodum ille rex pacificus gerebat imaginem Meſſiæ, qui perpetuam pacem ſarſit inter deum & homines, ita tēplum illud opera conſtructum humana, figuram habebat templi cuius opifex fuit ipſe Chriſtus, quemadmodū olim dominus loquutus eſt per Nathan ad Dauid, ſicuti legitis in ſecundo regum libro. Tu non

ædificabis mihi domũ ad habitandũ, sed suscitabo semen tuũ post te, qđ egredietur de utero tuo, ipse ædificabit domũ nomini meo, & stabiliã thronũ eius usq; in sempiternũ. Porrò hæc quæ dicta sunt à ꝓpheta, nõ cõuenire in Solomonẽ, uel illud palàm arguit, quod in throno Solomonis, iã nunc sedẽt alienigenæ, ac breui tota gens Iudæorũ in oẽs nationes spargẽda est. Domus illa, quã Hierosolymis extruxit Solomon erat operosa lanienis, fumis, lotionibus ac suffitibus tumultuosa. Cæterũ hæc domus quã ædificauit Christus, inuisibili fide cõmendatur, quæ finem nescit. Sic enim eodẽ in loco loquitur ꝓpheta. Et fidelis erit domus tua & regnũ tuũ usq; in æternũ, ante faciẽ meã, & thronus tuus erit firmus iugiter. Hæc promissa uanissima sunt, si de Solomone, seu Dauid iuxta literã accipiãtur. Dauid enim regnũ suũ funestauit adulterio iũcto homicidio, & Solomon usq; ad idolorũ cultũ, fœminarũ amoribus pertractus est. Cõsiderate iã quomodo uerba Nathan cõsentiant cũ uerbis Esaiæ. Vocaberis, inquit, ciuitas iusti, urbs fidelis. Nullus aũt extitit hominũ præter Christũ, q pure iustus dici potuerit, nõ solũ imunis ab omni cõtagio peccati uerũetiã talis, ut p hunc oẽs iustificẽtur. Quid autẽ exigit Christus à suis, nisi fidẽ? Et ideo suã ecclesiã, quæ nescit opera legis, urbẽ fidelẽ dixit, totã ipsi uni innitentẽ. Hanc cũ auditis redimendã in iudicio, uidetis sublatã legaliũ ceremoniarũ fiduciã. Deus enim

non

nō iudicat ex operibus, sed ex fide, nō ex cibo aut potu, nō ex ueste, aut ocio, sed ex animi pietate. Hoc est *aūt iudiciū, qđ qui crediderint* Christo, *p illius mortē, qui pœnā depēdit pro omnibus, redimētur à peccatis suis, & p illius iusticiā, iustificabuntur, principis sui uestigijs ingredientes.* Habetis *ciuitatem ac templū spirituale, quod digitis ostendi non potest, sicuti nec rex, & opifex ipse, quemadmodum ipse docuit quum uiueret. Cum dixerint ecce* Christus *hic, ecce illic, nolite credere.* Iudæi *gloriantur in monte* Sion, *qui templum sustinet, post hæc erit spiritualis* Sion, *substollens animos credentium à cupiditate rerum terrenarum, ad studium rerum cœlestium, de quo uaticinatus est uobis* Esaias, *dicens:* Et *erit in nouissimis diebus præparatus mons domus domini in uertice montium, & eleuabitur super omnes colles.* Et *fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent:* Venite *ascendamus ad montem domini & ad domum dei* Iacob, *& docebit nos uias suas, & ambulabimus in semitis eius, quia de* Sion *exibit lex & uerbum domini de* Hierusalem. De *hoc monte spirituali frequenter meminit &* Dauid: Qui *confidūt in domino, sicut mons* Sion, *non cōmouebitur in æternum, qui habitat in* Hierusalem. De *hoc templo, quo nunc superbiunt* Iudæi, *mox demoliendo prædixit &* Christus. Relinquetur, *inquit, domus uestra deserta.* Atq; *id futurum cōminatus fuerat ante deus* Salo-

moni, quemadmodum legitis libro Regum tertio: Et templum quod significaui nomini meo, proijciam à conspectu meo, eritq; Israël in prouerbium, & in fabulam cunctis populis, & domus hæc erit in exemplum. Omnis qui transierit per eam stupebit, & sibilabit & dicet: Quare fecit dominus sic terræ huic & domui huic? Et respondebunt quia dereliquerunt dominum deum suum. Hæc est enim illa domus exasperatrix cum qua toties apud prophetas rixatur deus, quæ usque adeo defecit à deo suo, ut unicum filium eius in crucem suffixerit. Quinetiam pro populo carnali duræq; ceruicis propheta pollicetur populum pacificum & obedientẽ usq; ad mortem. Sic enim loquitur Esaias: Et conflabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebũtur ultra ad prælium. Domus Iacob, uenite & ambulemus in lumine dei nostri. Nónne cõcinunt his quæ promisit Christus, se de lapidibus suscitaturum filios Abrahæ, cũq; se uocaret lumen mundi, quẽ qui sequeretur nõ ãbularet in tenebris, quũ in eos torqueret illud Esaiæ: Populus hic labijs me honorat, cor aũt longe est à me. Nouum aũt populũ sibi promittit per Osee, populum non iactantem opera sua, sed agnoscentem dei misericordiam. Et erit in loco ubi dicitur eis, non populus meus uos, dicetur eis filij dei uiuẽtis. Ac rursum: Et miserebor eius, quæ fuit absq;

misericordia, gentium populum significans, qui cum antehac seruierit idolis, mox accepturus est doctrinam Euangelicam, à Iudæis repudiatam, de quo prædixit & psalmographus: Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Nõnę Christi oratio consentiebat cum hac prophetia, quũ diceret? Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere? Nimirum nouatũ sacerdotium, & regnum nouat omnia. Nouum autem sacerdotem promiserant prophetarum oracula. Sic enim habet psalmus mysticus: Iurauit dominus & nõ pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Melchisedec sacerdos & rex, sacerdos dei altissimi, non enim ex lege institutus, rex salem, hoc est, rex pacis Christum denotabat, qui nec initium habet, nec finem est habiturus. Is nõ per sanguinem uitulorum aut hircorum, sed per proprium sanguinem ingreditur sancta sanctorum, intercessurus pro peccatis totius mundi. Hoc sacrificium peregit in ara crucis, purissimam uictimam offerẽs semetipsum deo patri. Nimirum hunc sacerdotem deus olim promiserat Heli morituro. Suscitabo, inquit, mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animum meum faciet, & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit corã Christis meis, cũctis diebus. Nimirũ hoc est quod uobis promisit ipse Christus. Ego uobiscum sum usq; ad consummationem seculi. Iam pro

Synagoga repudiata.

laniena sacerdotũ legaliũ, quod genus sacrificij suc-cessurum sit nõ tacuit propheta. Dicit enim afflatus psalmista: Sacrifica deo sacrificiũ laudis, & redde altissimo uota tua: inuoca me in die tribulationis, & eruã, & glorificabis me. Rursus ibidẽ: Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic iter, ut ostendã illi salutare dei. Et alibi: Sacrificate sacrificiũ iusticiæ, & sperate in domino. Triplex audistis sacrificiũ, precationũ, siue uotorũ de quo docuit uos Christus. Quicqd petieritis patrẽ meũ ĩ noĩe meo, dabit uobis: Laudis, qđ satis cõstat illũ solẽniter peregisse, frequẽter gratias agẽtẽ patri: Iusticiæ, quæ præstat innocẽti uim uitæ, & erga egentẽ charitatis obsequia. Huius ipse nobis perfectũ exẽplar præbuit, animã suã impẽdẽs seruandis ouibus, solus repertus inter homines, in quo dolus nõ esset. Docuit & hoc ex propheta: Ite in quiens & discite quid sit, misericordiã uolo, & non sacrificiũ. In tẽplo igitur spirituali, sub sacerdote summo Christo nõ iã exhibebitur uisceratio è carnibus uitulorũ, hircorũ, aut ouiũ, sed ex precioso corpore & sanguine Iesu Christi, quod semel immolauit, ut à Christis ipsius, subinde sumi possit spiritualiter grata cõmemoratione sibi quodãmodo renouãtibus mortẽ sui põtificis. Nimirũ hæc est uictima, quæ mox toto in orbe offeretur à nouis sacerdotibus, quos unxit deus, de qua prædixit Malachias: Nõ est mihi uoluntas in uobis dicit dominus exercituũ, & munus nõ ac-

cipiam de manu ueſtra. Ab ortu enim ſolis, uſq; ad occaſum, magnũ eſt nomẽ meũ in gẽtibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. Hoc eſt qđ prædictũ eſt & Heli ſacerdoti, futurũ ut quiſquis ueniret in tẽplũ nouũ, diceret: Dimitte me obſecro, ad unã partẽ ſacerdotalẽ, ut cõmedã buccellã. Hoc eſt ſacrificiũ, qđ Chriſtus in cœna paſchali tradidit diſcipulis ſuis, porrecto illis pane, quẽ dicebat eſſe corpus ſuũ, & poculo, quod dicebat eſſe ſanguinis ſui, per quẽ cõſecrabat illis nouũ teſtamentũ, hoc eſt fœdus amicitiæ nunquam intermoriture. Hæc ſi nõ uidiſtis ipſi, certe à duodecim illius audire potuiſtis, per quos uoluit hoc quod geſtũ eſt ad oẽs peruenire. Quẽadmodũ Chriſtus è cœlo profectus omnia carnalia uertit in ſpiritualia, ciuitatem, templum, ſacerdotium, uictimas, ita regnum quoq; nouũ eſſe uoluit, & ob id uocare ſolitus eſt regnum cœlorum, ne quid expectaretis tale, qualia uidetis in regno mundi. Quanquam enim ille dominus erat omnium, etiam antequam deſcenderet in terras, tamen erat ſpirituale regnum, quod ut aſſereret patri factus eſt illi obediẽs uſq; ad mortẽ crucis. Sic enim ille deuicit aduerſariũ, ſic liberauit populũ ſuũ, ſic uindicauit, propagauit, & cõſtabiliuit regnũ patri ſuo. Ac ſane regis ducisq; titulo ꝓpheta ꝑmiſit Meſsiã, ſed hui⁹ duplicẽ deſignãt aduentũ. Priorẽ, quẽ ipſi uidiſtis, humilẽ ac placidum. Venit enim ſanaturus, nõ ulturus. Veniet

autem

autem in fine mũdi cum maiestate, cinctus multis angelorũ milibus, iudicaturus uiuos & mortuos. Nũc autem quoniã uenit humilis ac placidus, multi sunt offensi, adeo ut duodecim etiam illi, quos ex omnibus uelut fidissimos delegerat, territi metu diffugerint, quidam etiam ipsum abnegarit. Atqui si scripta prophetarum cum his quae gesta uidistis, diligenter conferretis, non esset cur offenderemini, sed esset cur agnosceretis, eum qui talis uenit, qualis promissus est: considerate quid dicat Zacharias: Ecce rex tuus ueniet tibi iustus, & saluator, ipse pauper & ascẽdens super asinam, & super pullum filium asinae. Qui sic uenit, non uenit bellaturus, sed dissipaturus bella mũdi, quae gerũtur sub uexillis satanae. Subijcit enim propheta: Et dispergam quadrigã ex Effraim, & equũ de Hierusalem, & dissipabitur arcus belli, & loquetur pacem gentibus, & potestas eius à mari usq; ad mare. Vidistis illum hac pompa ingredientem Hierosolymam, ut regna mũdi derideret, ut uos prophetiae commonefaceret. Iam illud animaduertite, an aliũ illum promiserit Esaias. Quia, inquit, omnis uiolenta praedatio cum tumultu, & uestimentum mixtũ sanguine erit in combustionem, & cibus ignis. Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & uocabitur nomen eius admirabilis. Consiliarius deus fortis pater futuri seculi, princeps pacis, multiplicabitur

tur eius imperium, & pacis non erit finis, super soliũ Dauid, & super regnum eius sedebit, ut conseruet illud & corroboret in iudicio & iusticia. Quum auditis regnum & principatum humero impositũ, nónne palàm auditis regnum crucis, quàm Christus baiulauit, debellaturus potestates aëris? Quum auditis principem pacis, nimirum intelligitis regem beneficijs allicientem, non ui metuq; cogentem: quum auditis patrem futuri seculi, perspicitis dissimilem huius seculi principibus. Nec alium describit illũ alio quodam loco. Et percutiet terram uirga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et erit iusticia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renum eius. Habitabit lupus cum agno, pardus cum hedo accubabit, cæteraq; quæ sequuntur, multũ ab armis ac bellis principum dissonantia. Nunc audite, quid ipse de se prædicat, in Psalmo mystico. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montẽ sanctum eius, prædicans præceptum eius. Nónne palàm expressit regnum Euãgelici sermonis? Nimirum hic est gladius, de quo meminit alter psalmus. Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime, specie tua & pulchritudine tua intende, prospere procede & regna, propter ueritatem & mansuetudinẽ & iusticiam. Quis autem audiuit regem forma corporis feliciter rem gessisse, aut mansuetudine sibi parasse regnũ? Sed hæc erat gratia diuini sermonis, qua ui-

distis Iesum hominum multitudinem ad se pellicere, hæc erat ueritas cui pharisæi toties frustra conati sunt reluctari. T*alis erat gladius quem moriturus ut apostoli sibi pararent admonuit, de quo prius dixerat negans se uenisse in terras ut mitteret pacem, sed gladium.* T*ales sunt & sagittæ potentes acutæ, quibus configit prauas hominum cupiditates, quibus occidit auarum, & excitat beneficum, quibus interficit idololatram & excitat professorem* Euan*gelicæ pietatis, quibus interimit ferocem ac uindicem & suscitat mansuetum ac mitem, quibus prosternit superbum, & erigit modestum.* V*ultis intelligere regni genus?* V*idete quales delegerit suæ ditionis ministros, ac propagatores.* T*enues, humiles, idiotas nec opibus, nec armis, nec commeatu, nec ullis huius mundi præsidijs instructos aduersus pharisæorum insidiosam maliciam, aduersus principum potentiã, aduersus philosophorum superbiam.* Et *per hos duces debellaturus est uniuersa mũdi regna, non alia panoplia, ꝑ galea salutis, quæ est recta intelligentia sacræ scripturæ: scuto fidei, quo protegente deo, tuti erũt aduersus omnes impiorum assultus: lorica iusticiæ, ex omnibus uirtutibus* Euã*gelicis cõtexta: baltheo castitatis, calceatu* Euange*lico, qui est animus purus ab omnibus terrenis affectibus.* Sed *super omnia gladio spiritus, qui est sermo diuinus. Sic uisum erat deo, ut per imbecillitatẽ filij ostẽderet*

ostenderet suam uirtutem, per stulticiã prædicationis declararet suam sapientiam, per ignominiam crucis illustraret suam gloriam. In *his interim situm est regnum* Euangelicum, *donec in fine mundi proferet sese maiestas* Christi, *deposita humilitate, ac piorũ felicitas, nullis afflictionibus inquinata.* Et *tamẽ hæc humilitas habet spirituale robur, efficax & idoneũ ad deijciendas omnes substructiones, erigentes sese aduersus dei gloriam.* An *quicquam uidistis* Christo *lenius, humilius, pauperius, mansuetius, popularius, & longius semotum ab omni regni specie?* Et *tamen quid regalius, quàm uerbo eijcere spiritus impios: dicto sedare uentos ac fluctus: contactu sanare leprosos: simplici iussu pellere morborum omne genus?* Quoties *euasit per medium* Iudæorum, *machinantium illi mortem?* Capi *se passus est, sed ad huius uocem conciderunt in terram armati satellites.* Mortuus *est in cruce, sed quid hac morte potentius? quæ concussit elementa mundi, quæ solem obscurauit, saxa discidit, monumenta aperuit, mortuos excitauit?* Nihil *illius natiuitate humilius, sed tamen hic quoque statim emicabant argumenta dissimulatæ sublimitatis.* Nascitur *ex uirguncula, sed opificio spiritus diuini.* Reclinatur *in præsepi, sed angeli canunt: gloria in excelsis deo:* Puer *uagit in cunis, sed trepidat* Herodes *rex, adorant magi.* Hæc *adhuc non ita multis nota, olim per uniuersum*

orbem

orbem prædicabũtur. Huiusmodi præsidijs instruet & Apostolos suos. Quod si scripturas attente legeritis, & cum his quæ uidistis & audistis cõtuleritis, non potestis dubitare quin ille sit Christus, qui promissus est, sacerdos rex, & seruator totius orbis, post quem non sit expectandus alius. Reputate quæso cũ animis uestris totam illius ætatem, quam partim spectastis oculis, partim ex cognatis ac familiaribus cognoscere potuistis. Nihil reperietis quod non fuerit & figuris ueteris testamenti designatum, & à prophetis prædictum. Promissus erat ex stirpe Dauid éque tribu Iuda, ex oppido Bethlehem. De loco natali uidete an obscure uaticinatus sit Micheas: Et tu Bethlehem Effrata, paruulus es in millibus Iuda: Ex te egredietur, q mihi sit dominator in Israël, & egreßus eius ab initio à diebus æternitatis. Hoc futurum antequam fieret intelligebant scribæ, qui sciscitãti Herodi incontanter responderunt, Meßiam in ciuitate Bethlehem nasciturum. Atq; hic constat Iesum per occasionem Cæsareæ descriptionis esse natum. Rem nobilitauit Herodis sæuitia. Scitis autem illũ uulgo nõ Bethlehemitam, sed Nazarenum habitum, & Galilæum, quod in Nazaret educatus sit, usq; ad adultã ætatem, illicq; unà cum parentibus diu uersatus, adeo ut & crucis titulus inscriptionem habuerit Iesu Nazareni. Ne istud quidẽ indictum est prophetis, qui subinde notant eum nomine sancti, & sancti sanctorum quod

quod esset unice consecratus domino, non tantum iuxta legem communem primogenitis masculinis, secundum quam & ipse delatus est in templum à parentibus ac domino consecratus, uerumetiã peculiari quadã prærogatiua supra mortales omneis. Videbat hũc Nazareum Iacob oculis corporis cæcutiens, sed oculis fidei perspicax, quum benediceret Ioseph, qui Christi typum gerebat. Fiant, inquit, in capite Ioseph, & in uertice Nazarei inter fratres suos. Quicquid enim lex Mosaica iuxta carnem præscribit de Nazareis cõsecrandis, hoc iuxta spiritualem intelligentiã in Christo completum est. Dauid autem deus sic loquitur in psalmis: De fructu uentris tui ponam super sedem tuam. Rursus ante hũc Esaias: Egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini. Constat autem Mariã fuisse de tribu Iuda ac familia Dauid, nec hoc latuit pharisæos, qui rogati à Iesu, priusq̃ pateretur, cuius filius esset futurus Messias, incõtanter responderũt: Dauid. Propheta prædixit eũ nasciturum è uirgine. Sic enim uaticinatus est Esaias. Propter hoc dabit dominus ipse uobis signum. Ecce uirgo concipiet & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel. Prædixit idem tectius Daniel, enarrans quid sibi uellet lapis abscissus de monte sine manibus, qui comminuit prodigiosam illam statuam, ex auro, argento, ære, ferro 7.

lutoq́; cõflatam, moxq́; creuit in montem ingentem, qui spacio suo occupauit omnia regna mundi. Siquidem Christus *citra uirilem operam natus de uirgine conteret omnia regna mundi, suaq́; doctrina totum terrarum orbem occupabit.* Nimirum *hoc præsentiebat afflatus* Ezechiel,*quum describeret templi portam orientalem, per quam ingressa est maiestas domini, de qua sic loquitur:* Porta *hæc clausa erit, & non aperietur, & uir non transibit per eam, quoniam dominus deus* Israël *ingressus est per eam, eritq́; clausa principi.* Quum *auditis templum dei, agnoscitis uterum* Mariæ *spiritu sancto consecratum.* Quum *auditis portam orientalem, nónne agnoscitis claustrum uirginei pudoris, quod nec uir ingrediens, nec filius dei ingrediens aut egrediens uiolauit?* Hæc *est autem porta orientalis, de qua processit lux illuminatura mundum uniuersum.* Hoc *mysterium, tametsi nondum uulgatum est apud* Iudæos, *tamen ignotum non est his, qui cum* Maria *matre* Iesu, *cumq́; huius sponso* Ioseph *familiariter uixerunt.* Is *enim adhibitus est testis certissimus huius arcani, quod suo tempore per orbem uniuersum celebrabitur, uirginem absque ullo exemplo, ex afflatu diuini spiritus peperisse puerum, utriusque naturæ, diuinæ & humanæ participem.* Quod *si uobis incredibile uidetur deum ex homine nasci, considerate quid prædixerit*

prophe-

propheta Baruch *de filio, quem deus misertus huma-* 3.
ni generis in hoc misit in terras, ut errantibus, ac
cœcutientibus ostenderet uiam salutis. Hic *est, inquit,*
deus noster, & non æstimabitur alius ab eo. Hic *adin*
uenit omnem uiam disciplinæ, & tradidit illam Ia-
cob puero suo, & Israhel *dilecto suo.* Post *hæc in*
terris uisus est, & cum hominibus uersatus est. Da-
niel autem etiam natiuitatis tempus supputatum heb 49.
domadibus indicat, si quis curiosius excutiat. Sed *mul*
to ante hunc patriarcha Iacob, *iam morti uicinus,*
& afflatus fatidico spiritu, uaticinatus est hunc in
modum: Non *auferetur sceptrum de* Iuda, *& dux de*
femore eius, donec ueniat qui mittendus est, & ip-
se erit expectatio gentium. Iam Iudæorum *omnis re-*
gio Romanis Cæsaribus *seruiebat.* Iudæa *regem ha-*
bebat Herodem *alienigenam.* Ea *res satis arguebat*
iã uenturũ Messiam, *si quis scrutatus fuisset prophe-*
tias. Quod *autem adiecit: & ipse erit expectatio gen*
tium, quãq̃ olim erit dilucidius, tamen iam tum in ip-
sa natiuitate patuit. Mox *enim à partu uirginis, ac-*
currũt ductu stellæ tres magi cũ muneribus, nouũ re-
gẽ adoraturi. Nec *hoc futurũ tacuerat uox ꝓphetarũ*
sic enim ait Esaias: Anteq̃ *sciat puer reprobare malũ* 7.
& eligere bonũ, accipiet spolia Samariæ *et* Damasci
aduersus regem Assyriorũ. Dũ *enim puer adhuc tres*
magos ad se pertrahit stellæ ductu, & ex idololatris

facit adoratores regis regum, nõne accepit spolia Sa
mariæ, quæ cultura simulacrorum infamis erat? Dama
scus enim olim Arabiæ deputabatur, anteq̃ ex distin/
ctione Syriarum transscriberetur in Syrophœnitice͂.
Abundat autem oriens odoribus, unde ex suis opibus
magi depromserunt thus & myrrham: depromse=
runt & aurum, de quo nec prophetia tacuit. Sic enim
loquitur Esaias. Omnes de Saba uenient, aurum &
60 thus deferentes, & laudem domino annunciãtes. Me/
minit & psalmi prophetia: & dabitur illi de auro
Arabiæ. Rursus alibi: Reges Arabum, & Sabæ dona
adducẽt. Nam in illis regionibus, plerũq; rerum sum/
ma penes magos hoc est sapientes esse solet. Porrò no/
mine regis Aßyriorum, denotatus est rex impius He/
rodes, qui ad nunciatum Meßiæ exortum perturba/
tus est, & à magis elusus. Sequuta est cædes infantium
in finibus Bethlehemiticis. Nec hoc tacuerunt prophe
tiæ. sic enim cecinit Hieremias: Vox in excelso audita
31 est, lamentationis, luctus, & fletus. Rachel plorantis fi
lios suos, & nolentis cõsolari super eis, quia nõ sunt.
Sic enim expreßit lamenta matrum deplorantium la
nienam infantium suorum. Porrò locum obscure de/
notauit nomine Rachel, cuius sepulchrum haud pro=
cul abest à Bethlehem. Angeli admonitu subductus
est in Aegyptum, rursus illinc reductus est eiusdem
angeli admonitu, nónne prædixerat et hoc Oseæ pro/
phetia?

phetia? Ex Aegypto uocaui filium meum. Iam antequàm auspicaretur prædicandi munus à patre delegatum, nónne præcursor Ioannes testificatus est illum mox aducturum, & iam uenientem digito cōmonstrauit populo Iudæorum? An non id quoque futurum dilucide prædixerat Esaias? Vox clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite in solitudine semitas dei nostri. Certe uidistis Ioannem in deserto prædicantem, audistis hoc uaticinium de se prædictum agnoscentem. Ac ne de baptismo quidem tacuit prophetia. Iam quod prædicationem suam auspicatus est, non Hierosolymis, sed in Galilæa, nōne satis dilucide prædixit Esaias? Terra Zabulon, & terra Neptalim, iu- 9
xta uiam maris trans Iordanem Galilææ gentium, populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam, sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Constat autē capernaum ubi primum habitabat Iesus quum prædicaret, esse in confinio Zabulon & Neptalim, ciuitatem littoralem. Nec dissimulatum est doctrinæ genus, quo frequenter apud populum utebatur, parabolarum ænigmatis inuoluens sententiam. Sic enim habet psalmus Azaph: Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio. Porrò fore, qui doctrinæ ipsius reclamarent, omnia tum dicta tum facta illius calumniantes, prædixit Esaias: Audite audientes, & nolite intelligere: & uidete ui- 6
sionē, & nolite cognoscere. Excæca cor populi huius,

& aures eius aggraua, et oculos eius claude, ne forte uideat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum. De his queritur & alibi. *Domine quis credidit auditui nostro?* Quinetiã de miraculis quæ uidistis eum æden tẽ, nónne palàm prædixerãt oracula pphetarũ? Nõ-
53. ne sic loquitur Esaias? *Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* Quod enim mali genus ille non profligauit à miseris? Rur-
35. sus idem apertius etiam ita prædicat: *Dicite pusillanimes, & nolite timere. Ecce deus uester ultionẽ adducet retributionis, deus ipse ueniet, & saluabit uos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorũ patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* An non uidistis oculis uestris hæc, & his etiam maiora patrantem IESVM? Audistis ipsum agnoscentem hanc prophetiam de se proditam, quum ab Ioanne missi discipuli percontarentur eum, utrũ ipse esset expectatus ille Messias, an alius eßet expectandus, Respondit: *Euntes, inquit, renunciate Ioanni, quæ audistis & uidistis: cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur.* Quod autem his tantis beneficijs magis eßent exacerbandi synagogæ principes, nónne pulchre depinxit Esaias sub parabola uineæ, quæ plurimis offi-

cijs

*cijs prouocata, non respondit cultori suo. Expectaui, inquit, ut faceret uuas, & fecit labruscas. Expe- 5.
ctaui ut faceret iudicium, & ecce iniquitas, & iu-
stitiam, & ecce clamor. An non respondet oracu-
lo prophetico parabola, quam audistis ex ipso Iesu, de uinea septa turri ac torculari, lacuque instructa, quæ uicio colonorum non reddidit fructum domino suo? Idem notabat ficus illa, quæ nec stercoratione admota cœpit esse frugifera. Nec aliud sibi uolebat parabola de semine proiecto in terram malam. Conquestus est idem & alias in prophetis. Expandi to- Esa.65.
ta die manus meas ad populum non credētem & contradicentem. Virtuti inuidebant potentes, calumniantes ea miracula geri præsidio Beelzebub. Ceterū corporis imbecillitas, humilitas conditionis, & afflictiones, quas perpessus est, offenderūt infirmos, tametsi nō malos. Quum enim caperetur à Iudæis, diffugerunt etiam illi duodecim electi. Videte an & istud siluerit propheta Zacharias. Percutiam, inquit, pastorem, 9.
& dispergentur oues gregis. Accinit huic psalmus. 87. Longe fecisti notos meos à me, posuerūt me ab- 87.
ominationem sibi. Nónne Petrus cum detestatione abiurauit dominū suum? Cæteris idem facturis si ingruisset simile periculū. Atq; id fore prædixerat Christus priusq̄ fieret. Proditus est à Iuda, qui fuit unus è numero duodecim. Cōsiderate an nō et illud prædixit psal*

114. mus fatidicus. Quoniã, inqt: Si inimicus meus maledi
xißet mihi sustinuissem utiq;, & si is q oderat me, su
per me magna loquutus fuisset, abscõdissem me forsi
tã ab eo. Tu uero homo unanimis, dux meus, et notus
meus. Iam si didicistis, quod Christus Iudam ad se ue-
nientem, ut osculo fallaci proderet dominum militi-
bus, sic affatus sit: amice ad quid uenisti? Osculo fili
um hominis prodis? Nõne palàm exprobrauit illi pro-
phetæ uaticinium? Ducem eum uocat, quod hic uide
retur apostolis quodammodo præfectus, quum huic
esset mandata cura rerum gerendarum. Rursus alius
psalmus dicit etiam dilucidius: Etenim homo pacis
meæ in quo speraui, qui edebat panes meos, magnifi
cauit super me supplantationem. Huic uero prophe
tiæ uidete quàm congruãt uerba Christi, quæ de pro
Ioan.13. ditore loquutus est discipulis in extrema cœna. Qui
commedit, inquit, mecum panem, leuabit contra me
37. calcaneum suum. Rursus dicit alius psalmus. Amici
& proximi mei aduersum me appropinquauerũt &
steterunt. Item alius: molliti sunt sermones eius super
54. oleum, & ipsi sunt iacula. An non est sermo oleo
mollior: Aue rabbi, dictus cum osculo? An non
iaculum erat toxico lœtali infectum: ipse est tenete e
um? Ex ipsius apostolis audire potuistis, & si non
dum audistis, licebit discere. Iudas stipulatus est à
pontificibus & primoribus triginta argenteos, qua
funesta pecunia mox emptus est ager ad sepulturam
pauperum

pauperum. Vtrunque prædixit propheta. De pre-
cio sic uaticinatus est è uatibus quidam. Et accepe-
runt triginta argenteos preciũ appreciati, quẽ appre Zach.11.
ciauerunt ex filijs Israël, & dederunt eos in agrum
figuli. His ita peractis Iudas sero pœnitens suspendit
sese, minuens numerum duodecim electorum, ac lo-
cum faciens in album apostolorum surrogando. Nec
hoc tacitum est à prophetis. Sic enim habet psalm⁹
mysticus: Fiat commoratio eorum deserta, & non 108.
sit qui inhabitet in ea, & episcopatum eius accipiet
alter. Impium autem illud concilium de occidendo IE
SV celebratum in domo Caiaphæ summi pontificis
per scribas, pharisæos, primores, & his iuratos po-
pulares, uidete an non hoc etiam uaticinio psalmi
proditum sit, qui dicit: *Quare fremuerunt gentes,*
& populi meditati sunt inania? Astiterunt reges ter-
ræ & principes conuenerunt in unum, aduersus do-
minum, & aduersus Christum eius. Auditis gentes,
& scitis per cohortem Pilati crucifixum: auditis po
pulos, & agnoscitis Iudæorum promiscuam multitu
dinem clamasse: crucifige, crucifige. Auditis reges,
& agnoscitis Pilatum Cæsaris nomine præfectum Iu-
deæ, cuius sententia damnatus est IESVS. Au-
ditis principes terræ, & intelligitis primores Iu-
daici populi, qui nõ intelligentes legem spiritualem,
terrena quærebant: & dum ab his auelli nolunt, cœ-

lorũ regem occiderũt. Cõminatur his et Esaias: Væ, inquit, animæ ipsorũ, quia cogitauerũt cogitationem pessimã aduersus seipsos, dicentes: Alligemus iustum quia inutilis est nobis. Ductus est ueluti reus in iudiciũ. Dixit & hoc Esaias: Stat ad iudicandũ dominus, & stat ad iudicandos populos, Dominus in iudicium ueniet cũ senioribus populi sui & principibus eius. Iudicatus est Iesus ĩ domo Caiaphæ à primarijs sacerdotibus, scribis, pharisæis, et populi primoribus. Rursus apud prætoriũ præsidis, populi clamore cõdemnatus est. Tolle, tolle, crucifige. Sed dum iudicatur dominus, ipsi iudicati sũt, ꝑdita modis omnibus illorũ detestabili iniquitate. In ipsos pronũciauit sententiam Pilatus: Ego immunis sum à sanguine Iusti huius, uos uideritis. Ipsi aduersum se pronunciarũt, clamãtes: sanguis eius sup nos, & sup filios nostros. Deplorat has impias aduersus Christũ machinationes & Hieremias. Vidisti, inquit, domine iniquitatem illorum aduersum me, iudica iudiciũ meũ. Vidisti omnem furorem eorũ, uniuersas cogitationes eorũ aduersum me, audisti opprobriũ eorũ domĩe, oẽs cogitationes aduersum me, labia insurgentiũ mihi, & meditationes eorũ aduersum me tota die, sessionem & resurrectionem eorum uidi. Nonne hic planè depingit consultantes sacerdotes & primores quomodo IESVM dolo occiderent, uenantes falsa testimonia, quibus innocentem opprimerent, obijcientes blasphemiã prae

iudicio

iudicio condemnantes eum, confidentes ueluti iudi-
ces, rursus surgentes, ut eum accusarent apud præsi-
dem. Scelerata sessio, scelerationr resurrectio. Quod
autem illorum odio nō suffecerit quæuis mors, sed de-
lecta sit omnium probrosissima simul et durissima, te-
statur Hieremias *Christi personam gerens:* Tu *autem*
domine demonstrasti mihi & cognoui, tu ostendisti 11.
mihi studia eorū, & ego quasi agnus mansuetus, qui
portatur ad uictimam, & nō cognoui quia cogitaue-
runt super me consilia, dicentes: mittamus lignum in
panem eius, & eradamus eum de terra uiuentium,
& nomen eius non memoretur amplius. Siquidē hoc
erat pharisæorum consilium, ut Iesu nomen accusa-
ti, damnati, inter notorios maleficos suspēsi, aut pror-
sus aboleretur, aut inter execrabilia detestabiliaq; de-
putaretur. Iam illud in mentem ueniat CHRI-
STVM *hæc ante mortem prædixisse uobis, quod*
esset tradendus in manus gentium, quod reprobādus,
quod illudendus, quod flagellandus, quod crucifigen-
dus, & agnoscitis nihil horum temere, fortuitóue
gestum. Apud Annam *&* Caipham *Iudæi per fal-*
sos testes intenderunt illi crimen blasphemiæ, quo nō
aliud est atrocius. Designatum est hoc in Ioseph,
quem fratres inuidia coniurati detulerunt de crimi-
ne pessimo. Apud iudices aut nihil aut perpauca re-
spondit, quum nihil esset in eo criminis, quia mo-
ri decreuerat pro salute mundi. Putate hoc fortuito
gestum,

gestum, nisi palàm id prædixit Esaias. Oblatus est, quia ipse uoluit, & non aperuit os suum, sicut ouis ad occasionem ducetur, & quasi agnus coràm tonden-
57 te se obmutescet, & non aperiet os suum. Huic quàm congruit psalmi uaticinium: Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, nec habens in ore suo redargutiones, quoniam in te domine speraui. Iam enim uenerat tempus ut semet ad omnem ignominiam exponeret, absolutum exemplum tolerantiæ suis æditurus: uinctus est, cæsus est alapis & colaphis, flagellatus est, consputus est. Ludibrij causa chlamydem purpureã indutus est, spinea corona coronatus, ab Herode spretus ignominiæ gratia remissus est in alba ueste, miserabili specie productus est ad populum. Barabbas illi prælatus est. Hæc quoniã uolens passus est pro salute mundi iuxta prophetarum uaticinia, non debuit uobis gignere desperationem, sed potius
Thre.4. addere spẽ. An non hæc deplorat Hieremias, dicens: spiritus oris nostri, Christus dominus. Captus est in peccatis uostris, cui diximus: in umbra tua uiuemus in gentibus. Audite rursus eundem lamentantem:
.3. Dabit, inquit, percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs. In concilio Iudæorum alapa cæsus est à seruo pontificis. A cohorte Pilati, & alapis & Colaphis & arundine percussus est, nec repugnauit. Nũc audite psalmi uaticinium: supra dorsum, inquit, meum, fabrica-

fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquita-
tem suam. Cõcinit huic sacer Esaias: *Dominus, inquit,*
deus aperuit mihi. Ego *autem non contradico, retror-* 50.
*sum non abij. Corpus meum dedi percutientibus, & *
genas meas uellẽtibus, faciem meam non auerti ab in
crepantibus; & conspuentibus in me. Iam quum le-
gitis eiusdem prophetæ uaticinium in alio loco, nonne 53.
uidemini uidere Christum ipsum, flagellatum, conspu-
tum, coronatum spinis, chlamyde amictum, exhibitum
populo Iudæorum ludibrij gratia? Sic enim scribit:
Non *est ei species, neque decor.* Et *uidimus eum, & nõ*
erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, &
nouissimum uirorum, uirum dolorum & scientẽ in-
fir mitatem. Et *quasi absconditus uultus eius & despe*
ctus, unde nec reputauimus eum: uere languores no-
stros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, &
nos putauimus eum quasi leprosum & percußum à
deo & humiliatum, ipse autem uulneratus est pro-
pter iniquitates nostras, attritus est propter scelera
nostra. Disciplina *pacis nostræ super eum, & liuo-*
re eius sanati sumus, proinde de se loquitur in psal-
mo mystico: Ego *autem sum uermis & non homo;* 21.
opprobrium hominum, & abiectio plebis: Nec de
spinea corona siluerunt scripturæ mysticæ. Siqui-
dem primo Adæ dictum est: maledicta terra in ope-
re tuo. Quum exercueris eam, spinas & tribulos
germinabit tibi. Quod terra erat Adæ priori, hoc

Iudæi-

Iudaicus populus fuit Adæ secundo, tot modis culta, tot beneficijs lacessita, ut produceret fructum bonũ, spinas produxit cultori suo. Christus autem erat sponsus ecclesiæ, quemadmodum audistis & Ioannem testificantem, filius autem synagogæ parricidæ. Itaq;
3. *in mystico Epithalamio, pater euocat omnes ad hoc crudele spectaculum sponsi spinis coronati. Egredimini, inqt, filiæ Sion, et uidete regẽ Salomonẽ in diademate, quo coronauit illũ mater sua, in die desponsationis illius, in die lætitiæ cordis eius. Nimirum ille sponsus erat uehemens amator, qui suo sanguine lauit sponsam suam, sibiq; uinculo indissolubili iunxit. Atq; hic erat ille desponsationis dies, quem desiderio desiderauerat, sic ut amanti omnis mora longa uideretur. Quũ præses nihil non faceret, ut Iesum absolueret, principes Iudæorum una cum populo parri*
12. *cidalibus & efferatis uocibus succlamabant: Tolle, tolle: crucifige, crucifige. Vide quàm hoc non tacuerit Hieremias, sub persona Christi loquens: Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manus inimicorum eius. Facta ẽ mihi hæreditas mea, quasi leo in sylua, dedit cõtra me uocem. Quicquid autem in illum factum est per ignominiam, hoc ille uertet in suam gloriam. Herodes remisit illum ad Pilatum amictum alba ueste, & gentium populus amplectetur olim sacerdotem. Cohors militum induit eum chlamyde purpurea, ad-*

diderũt

diderunt arundinem sceptri uice. Imposuerunt coro/nam è spinis contextam. Pij agnoscent & adorabũt regem suum, etiam sic uincentem ac triumphantem. Colludunt Herodes ac Pilatus, Iesum inter sese uelu ti sphæram mittentes. Sed interim fiunt amici, qui pri us odio mutuo dissidebant, sic quoque commendan/tes conciliatorem & pacificatorem omnium, quæ in cœlis, quæq; in terris, de quo uaticinatus est Iob: Do minus reconcilat corda principum terræ. Iam mihi rursum spectaculum illud cogitatione uobis renoua/te, quod nuper uidistis oculis, Iesum exeuntem ad supplicij locum, & humeris suis baiulãtem crucem. Nónne significarat hoc futurum, quum frequenter apud discipulos ac multitudinem diceret: Qui non tollit crucem suam & sequitur me, nõ est me dignus. Videlicet hoc erat sceptrum regis Iudæorum, hoc est omnium confitentium, quod Esaias uidit olim in hu/meris eius, quum diceret: & principatus eius super humerum eius. Huius typum exhibebat ante tot se/cula Isaac, fascem lignorum baiulans sibi mactan/do in holocaustum. Saluus est nobis Isaac, tan/tum aries mactatus est, hoc est corpus IESV, quod solum mori poterat, sed mox reuicturum. Occisus est autem extra ciuitatem. Significarat hoc futurum ipse CHRISTVS parabola de colonis, qui fili/um eiectum è uinea occiderũt. Sed multo ante signi/ficauit hoc Moses, qui ut in leuitico legitis uitulũ, qui

immo/

immolabatur pro peccatis populi, iussit efferri extra castra atq; ibi comburi. An non extra Hierusalem, iuxta allegoriam exustus est Iesus, qui totus accensus inæstimabili charitatis igne erga genus humanum, semet totum impendit? Quum uideretis Iesum pendentem in sublimi ligno, nónne uobis ueniebat in mentem serpẽs ille mysticus, quem olim Moses suspendit in stipite, saluti futurum omnibus morsis à serpentibus, si modo in eum intenderent oculos? Oculus hominis est fides. Hunc quisquis intenderit in Iesum crucifixum, ilico saluus erit. Prædixit autem Moses & illud futurum, ut Iudæi conspicantes Iesum pendentem in cruce, qui sua morte uitam dabat omnibus, non crederent tamen illi. Sic enim loquitur in Deuteronomio: Et erit uita tua pendens corám oculis tuis. Timebis nocte & die, & nõ credis uitæ tuæ. Vidistis pendentem inter duos latrones medium, & non agnoscitis prophetiã quæ dixit: Et cum iniquis deputatus est? Vidistis medio die noctem subito obortam, ab hora sexta usq; ad horam nonam. Christus ipse se prædicauit esse lucem mundi, & significauit instare noctem, quum tollendus esset è mundo. An nõ hoc dilucide prædixit Amos: Et erit in die illa, dicit dominus, Occidet sol meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis. Nec tacuit hac de re Zacharias, quũ ait: Et erit in die illa, nõ erit lux sed frigus & gelu, & erit dies una quæ nota est domino, Non dies, neq; nox, in tempore uesperi erit lux.

Deutero.28.

Erat

Erat dies notus domino, quem Iudæi nõ agnouerũt. Dies nõ erat, quia sub meridiem nox oborta est: nõn erat nox, quoniã ab hora nona rediit lux. Frigus autẽ & gelu erat in animis discipulorũ diffugientium ac desperantiũ, inter quos erat Petrus qui dominum etiam abiurauit, dum frigore correptus ad impiorũ prunas calescit. Conferte iam quæ facta sunt Christo in cruce pendente, sitienti porrectũ est uinum myrrhatum & acetum, quemadmodũ & in crucem tollendo obtulerant uinum myrrhatum. An nõ istud perspicue prædi Mar. 15.
xit psalmi uaticiniũ: dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Audistis pharisæos ac primores ueluti uictores insultãtes pendenti, & inter cætera cõuicia hoc quoq; obiicientes: Dixit se filium dei, cõfisus est in domino, liberet eum nunc si uult eum. Videte quàm uaticinium psalmi, non solum rem ipsam prædixerit, uerumetiam ipsa impiorũ uerba retulerit. Ego autẽ, inquit, sum uermis & nõ homo, opprobrium hominũ & abiectio plebis. Omnes uiden- 21.
tes me deriserunt me, loquuti sunt labiis & mouerunt caput. Sperauit in domino eripiat eum, saluũ faciat eũ quoniam uult eum. Vidistis agnũ ab Esaia prædictũ, obmutescentem ad omnia probra, atq; etiam deprecã-
tem pro mortis autoribus, dum clamaret: pater ignosce C. VIII.
illis, nesciunt quid faciunt. Iam uidete an non & hoc prædixerit psalmus: Loquuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odii circumdederunt me, & expugnauerunt me gratis. Pro eo ut me diligerent de-

trahebant mihi, ego aût orabam. Vidistis eum clauis affixum cruci, nudũ pendere distento corpore. Audite
21. *nunc uaticiniũ dilucidũ: Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Vidistis milites inter se partientes uestimenta crucifixi Iesu. Sequitur & istud in uaticinio psalmi: Diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Reliquas uestes inter se partiti sunt, pro tunica incõsutili quoniã dissui nõ potuit, sortibus est certatũ. Audistis illũ iam expiraturum ingenti uoce dixisse: Pater in manus tuas cõmendo spiritũ meum, declarans psalmi uaticiniũ de morte sua fuisse loquutũ. Vidistis duobus latronibus frangi crura, Iesu crura non fuisse fracta, ut hoc quoq; signo declararet sese esse agnũ paschalem uerum, cuius sanguis liberauit omnes qui credunt ab æterna morte, de quo præceptũ est in Exodo.*
Exodo. 21. *Os illius nõ cõfringetis. Potuistis & illud animaduertere, quod diuersis rationibus uicit præsidia mũdi & Satanæ. Simplicitate uicit astutiam, mansuetudine superauit ferociam, humilitate uicit gloriam, comitate uicit superbiam, ita infirmitate uicit potentiã Satanæ. Quid enim imbecillius moriente? Et tamen hæc imbecillitas quantũ habuit robur uidistis. Conspexistis obscurari solem, cõcuti terram, dissilire saxa, dehiscere monumẽta, scindi uelũ templi. Hæc nimirũ declarabant præcipuũ illius robur, quo deuiat diabolũ ac mundũ, in morte fuisse expeditum: prædixerat & hoc psalmus mysticus, dicens: Dicite in nationibus, regnauit à ligno deus.*

Nec id tacuit Abacuck propheta: Splendor eius ut lux erit. Cornua in manibus eius, ibi absconditæ est fortitudo eius, ante faciem eius ibit mors. Egredietur diabolus ante pedes eius. Auditis cornua crucis, cuius infirmitas fefellit huius mũdi principẽ. Absconderat enim illic dominus Iesus uirtutem cœlestem, ut diabolũ opprimeret. Triũphabat mortem, ac Satanam traduxit & ostẽtui fecit. Prædixerat hoc futurũ & ipse, priusquàm moreretur: Quũ exaltatus fuero à terra omnia pertraham ad me. Signauit idem obscuri re quidẽ ænigmate Moses morti uicinus. Quũ enim benediceret tribubus singulis, ac uentũ esset ad Ioseph, qui typũ gerebat Christi, ait: Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua Rhinocerotis, cornua illius in ipsis uentilabit gentes usque ad terminos terræ. Sic uisum est diuinæ sapientiæ, ut Christus per cornua crucis subigat mundũ uniuersum. Nec de sepultura tacuere prophetæ. Sic enim scribit Hieremias Christi personam repræsentans: Lapsa est in lacũ uita mea, & posuerunt lapidem super me. Scitis enim illum sepultũ in lapideo sepulchro, & ostiũ monumenti ingenti saxo fuisse occlusum, ne quis tolleret corpus defuncti. Die parasceues sub uesperam cõditus est in sepulchro, sabbato illic requieuit, nimirũ iam perfecto opere salutis humanæ. Considerate an nõ & hoc prædixerit prophetia. A conspectu, inquit, iniquitatis ablatus est iustus, & erit in pace locus eius: Usque ad mortem passus est se cõtrectari ab impijs. A morte à nullo cõtrectari uoluit, nisi ab amicis: nec ulli

Thre. 3.

 se post

se post hac præbebat conspiciendũ nisi amicis, obscurum huius rei significationem dederat uetus prophetia patriarchæ Iacob, qui de Iuda imò de Christo sic uaticinatur moriturus: Accubuisti ut leo, quis suscitabit eum? Porrò quemadmodũ mori uoluit ac sepeliri, ita nõ fore ut in sepulchro cõputresceret, sed breuissimo tempore illic cõmoratus reuiuisceret, nónne palàm à prophetis prædictũ est? Nónne sic loquitur spiritus sanctus in psalmo .15. Non derelinques animã meam in inferno, nec dabis sanctũ tuũ uidere corruptionem? Nulla aromata, nulla unguenta hoc præstant, ut nunquam putrescat corpus exanime, quũ etiam aromata ipsa absumat ætas, quæ cõsumit & sepulchra, quamuis marmorea. Sed hoc præstat resurrectio, quæ cõfert immortalitatem. Cæterum totam huius rei figuram, nónne repræsentauit olim Ionas propheta? Illi imputata est tẽpestas, & ne perirent omnes, ille præceps datus est in mare, quo iactura uinius placaretur tempestas omnibus exitiũ minitans. Christus pro salute omniũ mortuus est, ut expiaret omniũ peccata. Ionas absorptus est à cœto. E cuius uentre redditus est die tertio præter omnium expectationem. Christus cõditus est in monumento, unde promisit sese proditurum tertio die. Promisit enim Iudæis petentibus signũ è cœlo, signũ Ionæ prophetæ, seq; ad illius exemplũ emicaturũ tertio die è latebris terræ. Quoties aũt inculcauit hoc suis discipulis se moriturũ ac tertio die reuicturum? Prædixerat hoc Osee propheta. Viuificabit, inquit, nos post duos dies, in die

es, in die tertio suscitabit nos. Quũ igitur uideritis ha ctenus omnia cõgruere: figuras legis, uaticinia pphetarũ, prædictiones ipsius Christi, deniq; rerũ euentus, quo pacto nunc ueluti dormitantes ac somniantes diffiditis, ac nõ potius ex præteritis colligitis futura? Prædixit se tradendũ gentibus, alligandũ, flagellandũ, illudendum, crucifigendũ. Nihil horũ nõ euenit. Vidistis & creditis: sed idem prædixit se tertio die reuicturũ, & aliquot dies sese ostensurũ nõ mundo, sed discipulis. Quur igitur diffiditis his quæ dicunt se ex angelis cognouisse qd' resurrexisset? Adeo ne uos offendit mortui corporis infirmitas, ut nunc despondeatis animũ, quasi interierint omnia illa magnifica promissa: de regno, de potestate cœli ac terræ tradenda filio, de ascensu in cœlũ, ac reditu ad patrem, de cõsessu ad dextrã patris, de propagatione Euangelij per omnes orbis nationes, de glorioso aduentu sub finem mũdi, de immortalitate sanctorũ, de supplicijs impiorũ? Imò ad harum rerũ maiestatem mors aperuit aditũ. Sicut uidistis illũ morientem ac sepultũ, ita uidebitis rediuiuũ, uidebitis ascendentem in cœlũ. Accipietis spiritũ cœlestem, uidebitis uirtutem cœlestem sese proferre in hominibus humilibus & idiotis, uidebitis per eosdem lucẽ Euangelicam, exiguo tempore radijs suis occupare totũ orbem. Ac totus mũdus adorabit Iesum illũ hic spretũ, consputum & irrisum, ut deo patri æqualẽ regniq; cõsortem. Postremo genus hominũ uniuersum, uidebit illũ in maiestate patris cinctũ agminibus angelorũ, iudicantẽ ui-

uos & mortuos. Is dies uoluit ut esset incertus omnibus. Interea nihil uoluit suis esse curæ, nisi regnũ Euãgelicũ. Hæc omnia prædicta sunt à prophetis, designata figuris mosaicæ legis, magna ex parte præstita, nec oportet addubitare quin omnia suis temporibus sint exhibenda. Hic sermo domini Iesu non tantum feriens aures discipulorũ, uerumetiã in animos penetrãs, sic illos occupauit, ut nec uiæ sentirent laborẽ, nec faciem loquentis agnoscerent, nec uenire t ipsis in mentẽ, ut apud sese cogitarent: quis est iste, cui sic in promptu sunt scripturæ sacræ, doctrina tota ac uita Iesu, quiq; nos tam efficaci sermone suspendit & afficit? Hũc inter discipulos nunq̃ uidimus, & tamen nihil illũ fugit. Amabant tantũ tanq̃ per somniũ, & Iesum ex ipso Iesu discere gaudebant. Nunq̃ enim discitur felicius, q̃ quũ ille nos dignatur docere seipsum. His alijsq; fabulis itinere peracto, iam appropinquabant oppidulo cui nomen Emaus. Iesus aũt quo magis accenderet illorum desideriũ, præseferebat quasi nollet in Emanũte cõmorari, sed longius adhuc proficisci: nam illi ueluti desperantes relinquerant Hierosolymã, seq; in patriam recipiebant, quũ ij qui semel uere crediderunt Christo, nõ habeant hic manentẽ ciuitatẽ, sed perpetuo itinere properent ad illam cœlestem. Discipuli uero quoniam auelli nõ poterant à tam facundo comite, rogant, obsecrant, obtestantur, deniq; precibus improbis, & iniecta pallio manu, recusantem cõpellunt, ut eam noctem apud ipsos diuersaretur, iam dominũ appellantes, nõ

quod

quod cognoscerent esse Iesum, sed quod ex admirabili cõfabulatione, satis conijcerent illũ nõ esse uulgarem uiatorem. Dicebant aũt: Domine præbuisti nobis hactenus iucundũ & amicum uiæ comitem, præbe nobis et hospitẽ. Quur te cõmittis itineri longiori? Iam appetit uespera, & sol uergit ad occasum. Merito noctẽ oderunt qui diligunt Iesum: nec tamen huius mũdi noctẽ timere debent, qui comitem habent Iesum. Amat autẽ rogari ut id faciat, qđ facit libenter: partim ut det pro merentibus & dignis, partim ut nos doceat beneficiũ etiam ingerendũ & obtrudendũ egenti proximo. Quidam enim sic offerunt beneficiũ, quasi metuant ne nõ recuset cui defertur, & eo uultu dant, ut uideantur inuiti dare. Ingressus est itaq; oppidũ, nec grauatus est illorũ uti hospitio. Illi læti tanto hospite, quum exhibuissent quicquid gratis hospitibus solet exhiberi, apparauerũt & mensam, proq; sua tenuitate qđ habebant apposuerunt. Frugalis erat apparatus, sed ante omnia uultus accessere boni, animo syncerissimo respõdentes. Posteaq̃ aũt Iesus accubuisset cũ illis, accepit panẽ, benedixit, fregitq;, deinde porrigebat illis. Hunc morẽ quoniam sciebant esse Christo peculiarẽ, ut ante cibũ ageret gratias patri, deinde suis manibus fractũ partiretur in discipulos, duo discipuli uelut expergefacti cœperunt cogitare de Iesu. Mox sublato impedimento qđ hactenus obstiterat, quo minus agnoscerent eũ, agnouerũt illũ esse Iesum. Dumq; subitus quidã stupor corripit illorũ animos, Iesus euanuit ex illorũ conspectu.

Paulatim enim ac parce faciebat sui corporis copiā à morte, uel qđ imbecillitas humana non ferret rediuiuī corporis maiestatē, uel ut sensim assuescerent carere corporis cōspectu, qđ mox esset abducendū quo iam amarent illū iuxta spiritū. Porrò nō agnoscunt Iesum nisi in domo, quæ est ecclesia: nō agnoscunt nisi ipso porrigente panem sermonis Euangelici. Is enim aperit oculos, quibus agnoscitur Iesus. In uia fregerat, ac porrexerat illū panem mysticè, quū illis aperiret scripturas. Et qđ illic fecerat iuxta spiritū, post corporali signo renouauit. Sublato corpore Iesu, iam melius illū uidebant, quā tum, quū esset corpore præsens. Tenebātur oculi, quia non credebant. Nunc absentem uident oculis fidei. Post abitum Iesu, ipsi inter sese nō desinunt de Iesu cōfabulari, dicentes: Qui factū est, ut tam sero agnosceremus dominū? Somnus quidam habebat animos nostros: benedictio, fractus ac porrectus panis primū excussere somnū, sed nisi dormitassemus, poteramus, uel ex illius pariter colloquio cōijcere ipsū esse Iesum, qui nobis de Iesu tam multa, tam mirabiliter disserebat. Nónne quū nobis familiari colloquio per uiā exponeret è scripturis, figurarū et pphetiarū ænigmata, sensimus admirabilem quendam ardorē animi, qualem nō solet gignere in auditorū animis scribarū & pharisæorū oratio? Sed talis esse solet oratio domini Iesu, ijs qui simpliciter audiebant. Pungebat, afficiebat, rapiebat, urebat, inflammabat, relinquebat scintillas & aculeos quosdam in animis auditorū. Quūq;

uterq; alteri fassus esset se pariter affectum fuisse, nec iam dubitarent, quin ille esset Iesus à morte rediuiuus, cõtinuo relinquerunt Emauntem, tametsi iam uergente die, magnaq; celeritate redierunt Hierosolymam, ut tanti gaudij reliquos quoq; discipulos redderent participes, mutuaq; collatione fides omniũ cõfirmaretur. Sic enim dominus cupit sua munera propagari inter homines, ut mutuis officijs & gliscat inter ipsos charitas, & crescant merita, quæ remuneretur deus. Lenti erant, quũ relinquerent Hierosolymã, quoniam Iesus cõfabulator & fallebat uiæ tediũ, et eximebat hospicij desideriũ. Sed auiditas, & renunciandi quæ contigerant, & cognoscendi uicissim quid alijs accidisset, redeuntiũ pedibus addidit alas. Vbi uentũ est eò, offenderunt undecim apostolos (Iam enim Iudas decesserat numero duodecim.) Aderant aũt cum his & alij cõplures discipuli, qui nõ expectata narratione duorũ, ultro gaudio gestientes indicabãt illis, qđ post incertã spem, quam mulieres omniũ primæ fecerant de domini resurrectiõe, cõpertũ esset eũ uere resurrexisse. Nã apparuerat & Simoni Petro. Huius oratio, quoniam inter apostolos primas tenebat, plus habebat fidei apđ discipulos quã sermo muliebris. Hunc enim primũ dominus Iesus cõsolari uoluit, & cõfirmare sua præsentia, quẽ sciebat præter cõmune diffidentiæ malũ, etiam abiurati domini cõscientia grauari. Hoc nuncio læti duo discipuli, uicissim & ipsi narrant, quemadmodũ proficiscentibus Emauntẽ adiunxerit sese ipsis quidã

ignotus specie uiatoris, qui per occasionē multa cōmemorasset de Iesu, repetens ex Mosi literis ac prophetarū, quicquid de Iesu prædictū esset: simulq; cōmemorans, quid euenisset, & euenturū esset in posterū, nec prius agnouissent illū, quā ex peculiari consuetudine benedicendi, frangēdi, & porrigendi panē. Dum huiusmodi sanctis colloquijs se uicißim consolantur, & exhilarant, quibusdam credentibus quibusdam etiamnum dubitantibus, ingressus est subito dominus Iesus foribus clausis, nec uisus est aduenire, sed repente constitit in medio illorū. Sic enim apparent angeli subito cum uolunt cōspicui, rursum subito quū libet euanescentes. Quemadmodū aūt boni spiritus quū apparēt, ne quid cōturbetur imbecillitas humanæ naturæ, consueuerunt blando alloquio terrorē eximere, ita dominus quoniam & subitus, & profunda iam uespera se se conspicuū reddidit, blanda salutatiōe cōpellat illos, dicens: Pax uobis. Ego sum, nolite timere. Hæc oratio quanquam merito debebat omnem propulsare formidinem, tamen erat tanta quorundam discipulorū imbecillitas, uti metu exanimati atq; expaucfacti, nō crederent esse Iesum, sed existimarent sese uidere spiritū. Viderant paulo ante mortuū ac sepultū, uidebant illum nō ingressum per ostiū, sed subito apparuisse. Itaque nō potuerunt sibi persuadere corpus esse Iesu, qd' uidebant, sed spiritū. Vulgus enim narrat huiusmodi fabulas spiritus defunctorū nonnunq̄ apparere quibus uolunt, ac speciem quidem quandam corporū exhibere mor

re mortaliũ oculis, cæterũ non habere ſolidũ ac uerũ corpus. Inter hos erat Thomas, qui negarat ſe fidem habiturũ diſcipulis narrantibus quod uidiſſent dominũ, niſi digitis immiſſis in latus exploraſſet omnia ueſtigia clauorũ & lanceæ. Ieſus igitur ut certam fidem faceret omnibus ſe & uiuũ eſſe, & uerũ geſtare corpus, nec aliud corpus, quã qđ ante geſtauerat, ait illis: Quid adhuc uelut ſpectrũ expaueſcitis, quũ me conſpiciatis oculis & formam agnoſcatis, quum audiatis uocem uobis notam ac familiarem? Et tamen adhuc diffidentiæ cogitatiões oboriuntur animis ueſtris, quales ſolent uulgo uenire in mentem. Satisfacite omnibus ſenſibus ueſtris, contemplemini manus & pedes, habent manifeſta ueſtigia clauorũ: cõtrectate latus, habet lanceæ uulnus. Palpate corpus, admouete oculos, & deſinite ſuſpicari ſpiritũ. Spiritus enim nec carnẽ habet nec oſſa, queẽadmodũ cõſpicitis habere me. Quod ingreſſus ſum foribus clauſis, qđ quũ uolo cõſpicior, quũ uolo ſum incõſpicuus, non eſt præſtigiũ, ſed dos corporis iam immortalis facti. Talia erunt & ueſtra corpora poſt reſurrectionẽ. His uerbis, quũ Ieſus exemiſſet illis pauorem & animos addidiſſet, exhibuit eis inſpiciendas manus ac pedes, aperuit latus ut cõtrectarent manifeſta uulnerũ ueſtigia. Nam ea dominus ſeruare uoluit, ut his argumentis apud ſuos aſſereret corporis humani ueritatem, ſimulq; & olim in extremo die exprobraret Iudæis ſuam incredulitatẽ, iuxta prophetiam quæ dicit; Videbunt in quem conpunxerunt.

Porrò

Porrò quũ etiam tum essent, qui nondum plane crederent esse corpus idem quod uiderant mortuũ, sed ebrietas quædam lætitiæ teneret illorũ animos, ut nec suis oculis, nec auribus, nec manibus satis fiderent. (Timemus enim nonnunq̃ credere, quod misere optamus esse uerũ, metuentes, ne nos ipsos in falsum conijciamus gaudiũ, quo mox simus spoliandi.) Iesus nõ dedignatus omnibus argumentis illorũ incredulitati mederi, ne quid in nobis resideret diffidentiæ, ait: Habetis ne hic quippiam quod possit edi? Nullũ enim certius argumentũ hominis uiui, quàm cibũ capere. Et ideo dominus Iesus puellæ reuocatæ in uitam iussit dari cibũ, similiter & Lazaro. Non quod esurituri simus resuscitati ad immortalitatem, sed ut discipulis suis pro tempore probaret corporis humani ueritatẽ. Complures illic aderant discipuli, & tamen admodũ exiguus erat cõmeatus. Itaq; quod habuerunt ferunt, partem piscis assi, & fauũ mellis. Iesus aũt in cõspectu omniũ comedit, ex his quæ apposita sunt. Quunq; iam omnibus illorum sensibus fidem fecisset, se non esse phantasma, sed uerũ ac uiuũ hominem, eundem quem ante uiderant & uiuentem & morientẽ: redit ad scripturas sacras quibus erat habenda fides, etiamsi sensus hominis reclamarent. Mirari, inquit, nõ oportet quæ uidetis esse facta. Nescit mentiri scriptura, cœlestis afflatu spiritus prodita. Quicquid hactenus factũ est, id prædictum ac præfiguratum erat in libris Mosi, in prophetis, in psalmis. Nam ego sum ille, quem Mosaicæ legis

figuræ

figuræ denotabant. Ego de quo tam multa promiſere ſancti prophetæ, ego cuius exortū progreſſum & conſummationem deſcribunt pſalmi myſtici. Neq; minore fide præſtabuntur & reliqua omnia, quæ in iiſdem ſcripturis prædicta ſunt, de reditu in cœlū, de mittendo ſpiritu cœleſti, qui uos hoc corpuſculo ſublato reddet firmiores, de Euangelio per uniuerſum orbē ſpargendo, de ſupremo fine mundi huius. Hæc ſunt quæ uobis toties inculcaui, quū adhuc mortalis agerem inter mortales. Tum ea non inſederant animis ueſtris, nunc nō poteſtis addubitare, poſteaq̄ uidetis mea dicta cōſentire cum arcanis ſcripturis, & rerū euentus cum utriſq;. Hactenus pro tempore indulſi imbecillitati carnis ueſtræ, & craſſis argumentis ingeſſi uobis rei ueritatem. Poſthac proficite ad ſpiritualam intelligentiam ſcripturarū. Ibi me poſt hac uidebitis, ibi me audietis. Quoniam aūt myſticæ literæ nō intelliguntur, niſi deus aperiat nobis mentem, Ieſus aperuit illis oculos cordis, ut quod ſcriptū eſſet legerent crederent & intelligerent. Non enim intelligit, niſi qui credit. Hoc, inquit, ordine uiſum eſt patri reſtituere genus humanum, & quod ille decreuerat, ipſius afflatu proditum eſt diuinis libris. Idem à me prædictum eſt antequā fieret, nec aliter potuit euenire, quia decreta dei ſunt immutabilia, & ſacræ ſcripturæ tam neſciunt mentiri, q̄ ipſe ſpiritus, cuius afflatu proditæ ſunt. Per mortem & ignominiam crucis iter erat ad gloriam, reſurgendū erat tertio die, ut ſciretis uos habere dominum

Nota.

minum ac patronũ uiuũ post hac nõ moriturũ. Is re/
latus in cœlũ, inde mittet uobis spiritũ cœlestem. Tum
oportebit in nomine Iesu Christi prædicare pœnitenti/
am anteactæ uitæ, & sine Mosaicæ legis obseruatio/
ne remissionem omniũ peccatorũ. Ea donabitur omni/
bus per solam fidem Euangelicam. Ego dependi pœnã
omniũ nomine, tantum credant & gratis assequentur
innocentiam. Hæc aũt oportebit prædicari, non solum
Iudæis, uerumetiam uniuersis mundi nationibus, sed
ita ut ab Hierosolymis sumatis initiũ. In Iudæa natus
sum, illic ædidi miracula, Herosolymis docui, ac mor
tẽ obij. Apd' hos inuenietis animos iam multis modis
ad fidem præparatos. His redigetis in memoriã, quæ
uidistis, & audistis. Meam doctrinam quã acceptam à
patre uobis tradidi, transfundetis in illos. Reclamabit
mundus uestro testimonio, quemadmodũ mihi perpe/
tuo reclamabat. Sed ego, ut dixi, mittam uobis à patre
promissum patris mei. spiritũ, quem olim per prophetas missurũ esse promi/
sit, loquens per os Iohelis: Et erit, posthac effundam
spiritũ meum super omnem carnem, & prophetabũt
filij uestri, & filiæ uestræ. Quem optauit & sanctus
Dauid, dicens: Emitte spiritũ tuum & creabuntur, &
renouabis faciem terræ. Is reddet uos fortes, & inui/
ctos aduersus omnia mundi terriculamenta. Idem ad/
det eloquentiam, cui nemo poterit cõtradicere. Addet
uirtutem ad ædenda miracula, ut sit efficax uestrũ de
me testimonium. Vos interim conquiescite, simulq;
congregati, sedete in hac ciuitate Hierosolyma, eccle
siæ nasci/

siae nasciturae cōcordiam auspicantes, uosq; inuicem sanctis colloquijs exhortemini, deprecantes, & gratias agētes deo, donec è sublimi ueniat ille spiritus, qui uos instruet uirtute roborcq; cœlesti. Itaq; posteaq̄ Iesus uarijs argumentis confirmasset ueritatem resurrectionis suae, adduxit discipulos suos in Bethaniā, iamque abiturus in cœlū, sublatis manibus benedixit illis, & in hoc patriarcharū ac Mosi referens exemplum. Atq; interea dum bene precatur suis dicipulis, sublatus est à terra, & in omniū cōspectu ferebatur in cœlum. Discipuli uero procūbentes adorauerunt dominum, oculis illū, quoad licuit prosequentes. Magis autem animis prosequuti sunt; posteaquā corpus oculis ademptū est. His ita gestis, reuersi sunt Hierosolymā quemadmodū praeceperat dominus. Reuersi sunt aūt cum ingenti gaudio. Iam enim fides excusserat omnē mœrorem, & certa spes promissorū addebat alacritatem. Interea frequentes erant in templo, iam tunc Euāgelicas uictimas immolantes, laudibus ferentes diuinā benignitatem erga genus humanū, & gratias agentes ei, qui tanta beneficia decreuisset per filiū suum gratis largiri mortalibus.

FINIS.

BASILEAE APVD IO. FROB.
MENSE AVGVSTO. AN.
M. D. XXIII.

IOAN. FROB.